

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

นางสาวนพวรรณ อินตะวงค์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF A LEARNING PROCESS IN PROMOTING CAREER EDUCATION
AT THE PROVINCIAL LEVEL

Miss Nawaphan Intawong

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Educational Policy, Management and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

นวพรรณ อินต๊ะวงศ์ : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

(DEVELOPMENT OF A LEARNING PROCESS IN PROMOTING CAREER EDUCATION AT THE PROVINCIAL LEVEL)

อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ.ดร.ชื่นชนก โควิทน์ , อ.ที่ปรึกษาร่วม : อ.ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ . 419 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ของพื้นที่ศึกษา คือจังหวัดชลบุรีและตราด ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1)รวมคน คือการรวมตัวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นแกนนำ (2)ร่วมคิด คือการประสานภาคีเครือข่ายร่วมระดมสมองเพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัดให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม (3)ร่วมทำ คือ การร่วมกันพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การจัดเวทีบูรณาการลักษณะต่าง ๆ การจัดทำแผนและติดตามประเมินผล และการรณรงค์สื่อสาร (4) ร่วมสรุปบทเรียน คือ การร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด แล้วร่วมกันสรุปบทเรียนเพื่อนำผลไปขยายผล ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน (5) ร่วมรับผล คือ การร่วมกันรับผลจากการดำเนินการ ทั้งด้านและด้านลบแล้วนำไปปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาต่อไป 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด นำตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ **ระยะที่ 1** การเตรียมการ พบว่าจังหวัดน่านมีความต้องการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคณะบริบทพื้นที่ โดยอาชีพที่ควรส่งเสริม ได้แก่ 1) อาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการ 2) อาชีพเกษตรกรรมใหม่ 3) อาชีพในภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อม (SME) 4) อาชีพเกี่ยวกับการค้าขายชายแดน และการขนส่งโลจิสติกส์ **ระยะที่ 2** การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เกิดกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1)รวมคน (2)ร่วมคิด (3)ร่วมทำ (4)ร่วมสรุปบทเรียน (5)ร่วมรับผล และ(6)ร่วมพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ไม่ปรากฏพบในการศึกษาพื้นที่จังหวัดชลบุรีและตราด จากนั้นยกร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 1) **ระยะที่ 3** การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ ร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 1) นำไปปรับปรุงเป็นร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 2) แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิรับรอง นำร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 2) ให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า ภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75, S.D. = 0.43$) และมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.49$) และ 3) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผู้ร่วมเรียนรู้ ประเด็นการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน เพื่อให้ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น สามารถนำกระบวนการเรียนรู้สู่สร้างการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ซึ่งการที่กระบวนการเรียนรู้จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาอาชีพได้นั้น โครงสร้าง (structure) และผู้กระทำการ (agency) จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยผู้กระทำการเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ จนเกิดการยอมรับและกำหนดให้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่ ซึ่งผู้กระทำการใช้เป็นแนวปฏิบัติของตนเองอย่างมีความหมาย ทั้งนี้โครงสร้างและผู้กระทำการจึงมีอิทธิพลต่อกัน เป็นไปตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของ Anthony Giddens

สาขาวิชา พัฒนศึกษา

ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5884461627 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORD: LEARNING PROCESS/ CAREER EDUCATION/ PROVINCIAL LEVEL

NAWAPHAN INTAWONG: DEVELOPMENT OF A LEARNING PROCESS IN PROMOTING CAREER EDUCATION AT THE PROVINCIAL LEVEL.

Advisor: Assoc. Prof. CHUENCHANOK KOVIN, Ph.D., Co-advisor: AMORNWICH NAKORNTHAP, Ph.D. 419 pp.

This research aims to 1) study a learning process in promoting career education at the provincial level, 2) develop a learning process in promoting career education at the provincial level, and 3) present the guidelines for developing a learning process in promoting career education at the provincial level using a mixed-method research methodology both quantitatively and qualitatively, and participatory action research methodology.

The results were as follows. 1) A learning process in promoting career education at the provincial level of Chonburi and Trad consisted of five steps which were (i) people collaboration which referred to the collaboration of stakeholders in the educational management to analyze the present conditions, problems and needs in career education at the provincial level with the governor as the mainstay, (ii) collaboration of ideas which referred to the collaboration of networks to brainstorm and specify guidelines to promote career education at the provincial level so that career education could make tangible progress, (iii) working collaboration which referred to collaborative development of provincial protocol and information technology, organization of collaborative stages, planning preparation and follow-up evaluation, and communicating campaigns, (iv) collaboration in concluding lessons which referred to collaborative evaluation of operational results following the guidelines of promoting career education at the provincial level. The lessons were then concluded, and the results were extended to improve the operation, and (v) collaborative acceptance of consequences which referred to collaborative acceptance of both the positive and negative operational results for future improvement, adjustment, and development. 2) The development of a learning process in promoting career education at Nan provincial level followed participatory action research methodology in three main stages. To illustrate, for **Stage 1**, during the preparation stage, it was found that, for Nan province, the promotion of career education which corresponded to the people and geographic contexts was needed. Occupations which should be promoted were those related to 1) tourism and hospitality, 2) modern agriculture, 3) small and medium enterprises, and 4) border trade and logistics. For **Stage 2**, there were six steps in the development of a learning process to promote career education at the provincial level, which were (i) people collaboration, (ii) collaboration of ideas, (iii) working collaboration, (iv) collaboration in concluding lessons, (v) collaborative acceptance of consequences, and (vi) collaboration in a learning process development, the step not found in the first two case studies of Chonburi and Trad. Then, the Guidelines for Developing a Learning Process (No. 1) were drafted. For **Stage 3**, the draft was checked and advised by nine experts, and was developed into the Guidelines for Developing a Learning Process (No. 2). The Guidelines for Developing a Learning Process (No. 2) were approved by the experts and were assessed by five specialists on appropriateness and feasibility. It was found that their overall appropriateness was at the highest level ($\bar{X} = 4.75$, S.D.= 0.43). Their feasibility was also at the highest level ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.49). 3) In conclusion, the guidelines for the development of a learning process in promoting career education provision at the provincial level were proposed in terms of objectives, goals, participants, learning points and activities. The learning process that comprises six steps aims to help those in civil society as well as education, public and private sectors to contribute to changes in provincial career education provision. Regarding the learning process that had an effect on the career education, the duality of structure and agency according to Anthony Giddens' structuration theory was found. That is the initiation and active involvement in the learning process of/by the agencies led to the acceptance and adoption of the career education guidelines of the province, thereby changing the structure. As a result, a meaningful practice to/by the agencies happened accordingly.

Field of Study: Development Education

Academic Year: 2020

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจาก รศ.ดร.ชื่นชนก โควินท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ ดร.อมรวิรัช นาครทรรพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.หทัยรัตน์ ทับพร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เพ็ญอรุณ ปรีดีดีลก ผศ.ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร และ ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และเมตตาให้คำปรึกษา จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาได้ตั้งปรารถนา ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในจังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด และจังหวัดน่าน ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อมูลและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ จนทำให้ผู้วิจัยทำงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ พันเอกหญิงสกุลกาญจน์ นิยมพลอย คุณบุญญาภา ปานลักษณ์ และคุณนันทิระพร เองไพบูลย์ เพื่อนร่วมรุ่นพัฒนศึกษา สำหรับคำแนะนำ ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ข้ามผ่านช่วงเวลาที่ยากทั้งการเรียน และการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณคุณรัชณี จันทร์ทับทอง รุ่นพี่พัฒนศึกษา สำหรับกำลังใจ และความช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา และเหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัว ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ ให้ผู้วิจัยก้าวผ่านความยากลำบาก ในทุกช่วงเวลาของการเรียน จนสำเร็จการศึกษาตามความมุ่งหวังทุกประการ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการศึกษา	5
คำจำกัดความที่ใช้การวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ส่วนที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ.....	13
1.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	13
1.2 แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	16
1.3 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในต่างประเทศ	23
1.4 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทย	43
1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ.....	50
ส่วนที่ 2 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่	65
2.1 แนวคิดและแนวทางในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่	65
2.2 นโยบายการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่	67
2.3 กรณีศึกษาของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่	69
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเชิงพื้นที่	74

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการศึกษาของจังหวัดน่าน	76
3.1 ข้อมูลทั่วไป	76
3.2 ข้อมูลการจัดการศึกษา	91
ส่วนที่ 4 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้.....	94
4.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้.....	94
4.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้.....	97
4.3 องค์ประกอบและปัจจัยเงื่อนไขของกระบวนการเรียนรู้ชุมชน	100
4.4 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน	102
4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้.....	108
ส่วนที่ 5 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR).....	111
5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR).....	111
5.2 หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR).....	112
5.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR).....	115
5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	120
ส่วนที่ 6 ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม	125
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	132
ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับ พื้นที่จังหวัด.....	132
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด.....	134
ตอนที่ 3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด.....	142
บทที่ 4 ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพใน ระดับพื้นที่จังหวัด	149
กรณีศึกษาจังหวัดชลบุรี	149
กรณีศึกษาจังหวัดตราด	166

บทที่ 5 ผลการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพใน ระดับพื้นที่จังหวัด	184
ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน	184
ตอนที่ 2 การพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด.....	204
บทที่ 6 แนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด	256
การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ฯ	256
การตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทาง การพัฒนาระบบการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 2) โดยผู้เชี่ยวชาญ	268
การนำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด.....	273
ข้อค้นพบสำคัญ	289
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	301
การสรุปผล	301
การอภิปรายผล	320
ข้อเสนอแนะ	339
รายการอ้างอิง.....	342
ภาคผนวก.....	352
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ	353
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	357
ภาคผนวก ค รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนาม.....	412
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	419

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในประเทศไทย	48
2.2	สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	59
2.3	แสดงข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร พื้นที่และรายได้ จังหวัดน่าน.....	77
2.4	จำนวนนักเรียนวัยเรียนในระบบและนอกระบบการศึกษา ในจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2559 – 2560	90
2.5	แสดงจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ จังหวัดน่าน พ.ศ.2563	93
4.1	สรุปผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใน ระดับพื้นที่จังหวัด.....	181
5.1	โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามแผนพัฒนาการศึกษา จังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565).....	184
5.2	แสดงข้อมูลผู้เรียนตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา2563 และการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพตามระดับการศึกษาของผู้เรียน.....	222
5.3	เปรียบเทียบระบบการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก่อน และหลังได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	236
6.1	(ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2).....	258
6.2	ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 2).....	269
6.3	แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด.....	279
7.1	กระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด	306

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย	11
2.1	รูปแบบการศึกษาอาชีพของรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา	17
2.2	การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับระดับชั้นและวัยทำงาน	22
2.3	แนวคิดการปฏิรูประดับจังหวัด	66
2.4	องค์ประกอบของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	129
3.1	ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	148

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้เป็นประเด็นสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา สืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นแรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมโลกที่กดดันให้ประเทศต้องเร่งเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับความพยายามลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนที่ยังคงเป็นปัญหาสะสมของประเทศ โดยมุ่งหวังให้ประเทศพัฒนาเศรษฐกิจไปในทิศทางที่มีทั้งความมั่นคง ความมั่งคั่งและความยั่งยืน ก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ซึ่งในการนี้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามบริบทตลาดงานสมัยใหม่ และการพัฒนาคนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ที่ผ่านมาการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ยังเน้นแต่เป้าหมายเชิงปริมาณของการเพิ่มการผลิตให้มีกำลังคนที่มีการศึกษาระดับต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่คุณภาพของกำลังคนสำเร็จการศึกษากลับไม่ตอบสนองความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การจัดการศึกษาที่ผ่านมาทำให้สัดส่วนของประชากรที่จบการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวส. หรือปริญญาตรีเพิ่มสูงขึ้น แต่คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับกลับลดลง และไม่เป็นที่ไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน และความต้องการของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ซึ่งอาจทำให้ประเทศไทยไม่สามารถรับมือกระแสการเปลี่ยนแปลงและผันผวนในระบบเศรษฐกิจโลกที่มีผลกระทบถึงกันหมดและไม่อาจเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้

สถานการณ์ตลาดแรงงานในปัจจุบันพบปัญหาความไม่สอดคล้องทั้งในรูปแบบการว่างงานและการขาดแคลนแรงงาน (วิชุดา เจนเกียรติพิฟู, 2560: ออนไลน์) เนื่องจากกระบวนการผลิตแรงงานเข้าสู่ตลาด และการใช้แรงงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากปัญหาค่าตอบแทนและค่านิยมที่มุ่งเน้นการจบระดับปริญญาตรี มากกว่าสายอาชีวศึกษา ด้วยเหตุผลที่ว่า การจบปริญญาตรีจะนำไปสู่ค่าตอบแทนที่สูงขึ้น รวมถึงการส่งเสริมการศึกษาของภาครัฐจากการจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ส่งผลให้คนมีโอกาสในการศึกษาระดับปริญญาตรีมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การว่างงานในส่วนของผู้จบปริญญาตรีมีอัตราที่สูงมาก ในขณะที่สถานประกอบการก็ขาดแคลนผู้ที่จบ

การศึกษาระดับ ปวช. ปวส. อนุปริญญา จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งที่ตอกย้ำความไม่สอดคล้องกันระหว่างภาคการศึกษากับโลกอาชีพและการมีงานทำ

ปัจจุบันพบว่ามีจำนวนผู้ว่างงานในไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ.2563 จำนวนทั้งสิ้น 7.2 แสนคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563: ออนไลน์) หรือคิดเป็นอัตราการว่างงาน ร้อยละ 1.86 ของกำลังแรงงานรวม เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ว่างงานในช่วงเวลาเดียวกันกับ ปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น 3.5 แสนคน เมื่อพิจารณาอัตราการว่างงาน ตามระดับการศึกษาที่สำเร็จในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 พบว่ามีผู้ว่างงาน 6.93 แสนคน โดยมีผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาว่างงานมากที่สุดถึง 2.54 แสนคน รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1.33 แสนคน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1.23 แสนคน และระดับประถมศึกษา 1.18 แสนคน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563: ออนไลน์) จากสถิติดังกล่าวซึ่งชี้ชัดถึงปัญหาในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำของประเทศ

จากปัญหาผู้สำเร็จการศึกษาแล้วว่างงานอย่างต่อเนื่องดังกล่าว สังคมไทยจึงมีการตื่นตัวด้านการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับทักษะในด้านการประกอบอาชีพ ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) 5 ประการ โดยหนึ่งในนั้น คือ ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษา อีกทั้งยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีฐานข้อมูลความต้องการกำลังคน (Demand) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างครบถ้วน สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษา และสัดส่วนผู้เรียนวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสังคมศาสตร์ กำลังแรงงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ ที่ได้รับการยกระดับคุณวุฒิวิชาชีพเพิ่มขึ้น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สัดส่วนการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษา ในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น ร้อยละของสถาบันการศึกษาจัดการศึกษารูปแบบทวิภาคี/สหกิจศึกษา/หลักสูตรโรงเรียนในโรงงานตามมาตรฐานที่กำหนดเพิ่มขึ้น เป็นต้น

อย่างไรก็ตามปัญหาของระบบการจัดการการศึกษาของรัฐหรือระบบราชการการศึกษา (educational bureaucracy) ทั่วโลกได้ส่งสัญญาณว่าการจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจเบ็ดเสร็จโดยรัฐแต่เพียงลำพัง กำลังกีดกอร์นระบบการศึกษา และกำลังถูกเรียกร้องจากภาคประชาสังคมในประเทศต่าง ๆ ให้ปฏิรูปตนเองและลดขนาดการจัดการภาครัฐลง ประเทศไทยเองระบบราชการศึกษาก็หนีไม่พ้นข้อจำกัดเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนทิศทางการจัดการศึกษาโดยมุ่งใช้ “ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่” (area - based strategy) ที่กำลังเป็นคำตอบร่วมของหลายประเทศเข้ามาเป็นยุทธศาสตร์ทดแทนการจัดการจากส่วนกลางแบบเดิม

คำว่าพื้นที่อาจหมายถึงได้ตั้งแต่ชุมชนเล็ก ๆ รอบโรงเรียนไปจนถึงจังหวัดหรือมณฑลที่มีลักษณะเชิงบริบทบางอย่างเหมือนกันและต้องการการจัดการศึกษาที่ช่วยตอบโจทย์เฉพาะพื้นที่ ตั้งแต่ด้านการผลิตทางเศรษฐกิจไปจนถึงการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2556: ออนไลน์) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเชิงพื้นที่ยังถูกมองว่าจะช่วยตอบสนองเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในพื้นที่ได้ดีกว่าการจัดการศึกษาที่มีถูกกำหนดจากส่วนกลาง การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น ให้บรรลุผลในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (สุพิรพัชร์ พิมพ์มาศ, 2561)

ประเด็นเรื่องการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ได้รับแรงหนุนเชิงนโยบายชัดเจนขึ้นเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีคำสั่งที่ 10/2559 เรื่อง การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในภูมิภาค โดยการตั้งคณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัด(กศจ.) ให้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ซึ่งเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีพลังมากพอที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ซึ่งที่ผ่านมาจังหวัดนำร่องการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ 15 จังหวัด ภายใต้โครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี ชลบุรี เชียงใหม่ ตราด นครราชสีมา น่าน พระนครศรีอยุธยา ภูเก็ต ลำปาง แม่ฮ่องสอน ยะลา สุราษฎร์ธานี สุโขทัย สุรินทร์ และอำนาจเจริญ (สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2559)

การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด จำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดอย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะกระบวนการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้นอย่างเป็น

ระบบ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ในการวิเคราะห์ปัญหาวิเคราะห์ทางเลือก ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทันต่อการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น (ศรัณยู คัมภีระมนต์, 2556) อีกทั้งกระบวนการเรียนรู้สร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดให้สามารถร่วมกันค้นหา ร่วมกันสร้างหรือกำหนดรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้เป็นรูปธรรมได้

แต่ในปัจจุบันพบว่าการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในพื้นที่จังหวัดแต่ของภาคส่วนทำงานแยกจากกัน ขาดการเชื่อมโยงการแก้ปัญหาของพื้นที่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด จึงจะนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านอาชีพได้อย่างครอบคลุมและยั่งยืน ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สะท้อนความคิด และเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แล้วนำความคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ร่วมกันสรุปผล พร้อมทั้งร่วมกันรับผลของการดำเนินการ ซึ่งเป็นหนทางที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดประสบความสำเร็จ โดยไม่แก้ปัญหาแบบแยกส่วนดังเช่นที่ผ่านมา

การแก้ปัญหาในพื้นที่แบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดที่ต้องร่วมมือกัน จังหวัดจึงเป็นฐานของความร่วมมือในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research: PAR) กล่าวคือ การเริ่มต้นของคนและกลุ่มคนในพื้นที่ที่อยู่กับปัญหา ค้นหาปัญหาที่ต้องการแก้ไขร่วมกับนักวิจัย หัวใจของกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม คือ ส่งเสริมให้ใช้บุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาพื้นที่ให้ได้มากที่สุด และส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่เป็นผู้มีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเสมือนในฐานะผู้วิจัยคนหนึ่ง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ที่มีความน่าสนใจอยู่ทั้ง กศจ. และภาคประชาสังคมของจังหวัดต่างเห็นความสำคัญของเป้าหมายด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของประชาชน แต่การดำเนินการยังอยู่ในระยะเริ่มต้นที่ภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งและตั้งใจ แต่ก็ยังต้องการการช่วยเหลือหนุนเสริมทางวิชาการอีกมาก เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สามารถนำไปใช้ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดได้จริง บนฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายโดยเฉพาะภาคเอกชน ซึ่งยังมีส่วนร่วมในการศึกษาค่อนข้างน้อยในทุกระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) ทั้งนี้เพราะภาคเอกชนเป็นตลาดงานสำคัญที่รับคนเข้าทำงาน ดังนั้นภาคเอกชนของจังหวัดน่านเองก็ควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดด้วย จึงจะทำให้การดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำประสบความสำเร็จ ที่สำคัญคือศักยภาพของภาคประชาสังคมในพื้นที่บวกกับการมีวิทยาเขตของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในพื้นที่ให้เป็นที่พึ่งทางวิชาการได้ด้วย จึงทำให้จังหวัดน่านเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่างและแนวทางการดำเนินงานแก่จังหวัดอื่น ๆ ภายใต้โครงสร้างการศึกษาใหม่ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบอะไร มีลำดับขั้นตอนอย่างไร และมีอะไรเป็นปัจจัย เงื่อนไขความสำเร็จ
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดควรเป็นอย่างไร
3. แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด โดยใช้หลักการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Based

Education: ABE) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2. การวิจัยนี้เลือกพื้นที่ในการพัฒนาพิจารณาเลือกจากจังหวัดที่เป็นเครือข่ายจังหวัดนำร่องการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) จำนวน 1 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดน่าน โดยมีหลักเกณฑ์การเลือกดังนี้

2.1 เป็นจังหวัดที่มีเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำ

2.2 เป็นจังหวัดที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม พิจารณาจากการไม่มีแผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด ที่ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ

2.3 เป็นจังหวัดที่อยู่ระหว่างการขับเคลื่อนกระบวนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

2.4 เป็นจังหวัดที่คณะผู้บริหารจังหวัด มีความเต็มใจและให้ความร่วมมือในการวิจัย

3. ระยะเวลาในการวิจัย งานวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2562 - มีนาคม 2564 รวมระยะเวลา 1 ปี 5 เดือน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นวิธีการที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะคิดรวมถึงการดำเนินการที่พึงประสงค์ ที่เป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์จากกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1)ภาคการศึกษา ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานทางการศึกษาที่จัดการศึกษาในระบบ นอก ระบบและตามอัธยาศัย ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบันอาชีวศึกษา โรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด 2)ภาคประชาสังคม ได้แก่ ตัวแทนองค์กรภาคประชาชน 3) ภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการ นักธุรกิจ บริษัทเอกชนในพื้นที่ และ 4) ภาคท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน และ 5) ร่วมรับผล

การจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด หมายถึง รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัด ได้แก่ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ในการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มาดำเนินการในพื้นที่จังหวัดของตนเอง ในด้านการจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษาและการวัดผลประเมินผลการศึกษา เพื่อตอบโจทย์การศึกษาเพื่ออาชีพให้ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและท้องถิ่น (สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2559)

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการทำงาน ตระหนักในความสำคัญของการประกอบอาชีพ ปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับอาชีพ และส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ สุจริต สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด ว่ามีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ส่งผลต่อความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและประเทศชาติ
2. เป็นแนวทางให้หน่วยงานของรัฐ กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดและน่านโยบายปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ในกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อการมีอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง
3. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดต่าง ๆ ที่มีความสนใจการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ จะได้แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ไปเป็นตัวอย่าง โดยสามารถนำรูปแบบ แนวทางไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเชิงพื้นที่ เพื่อพัฒนาการศึกษาในพื้นที่จังหวัดให้ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการของคนพื้นที่จังหวัดได้อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยใช้แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในส่วนเนื้อหาที่พัฒนาผู้เรียนใช้แนวคิดการศึกษาเพื่ออาชีพ 5 ขั้นตอน (อนุชัช งามวรางกูร, 2558) ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage) ขั้นที่ 2 การสำรวจตัวเอง (Exploration Stage) ขั้นที่ 3 การเลือกอาชีพ (Orientation Stage) ขั้นที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) และขั้นที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage)

2. แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

การจัดการศึกษาพื้นที่จังหวัดเป็นการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่จังหวัดเป็นฐานในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัด ร่วมเป็นเจ้าภาพในการวางนโยบาย ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมใช้ประโยชน์จากผลการดำเนินการ ซึ่งได้แก่ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ในการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่ ได้แก่ การจัดการหลักสูตร การพัฒนาทักษะอาชีพ การบริหารจัดการ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษา และการวัดผลประเมินผล เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

3. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ชุมชน (ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์, 2542 และกระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ประกอบด้วย 1) การรวมคน มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร 2) การร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้ง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา 3) การร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด ใช้การปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง เสริมด้วยหลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบทางภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม 4) การร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อกันของความรู้ และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ไปสู่องค์กรชุมชนอื่น ๆ และ 5) การร่วมรับผลจากการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังปิติ” โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละ และทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Kemmis and Mc Taggart, 2000) ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือองค์กร โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) การลงมือปฏิบัติตามแผนและสังเกตกระบวนการปฏิบัติ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และ 3) การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวนแผนการปฏิบัติ ซึ่งย้อนกลับไปสู่การวางแผนการปฏิบัติในขั้นตอนแรกอีกครั้ง เป็นวงจรต่อเนื่องเรื่อยไป

ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory) ของ Anthony Giddens

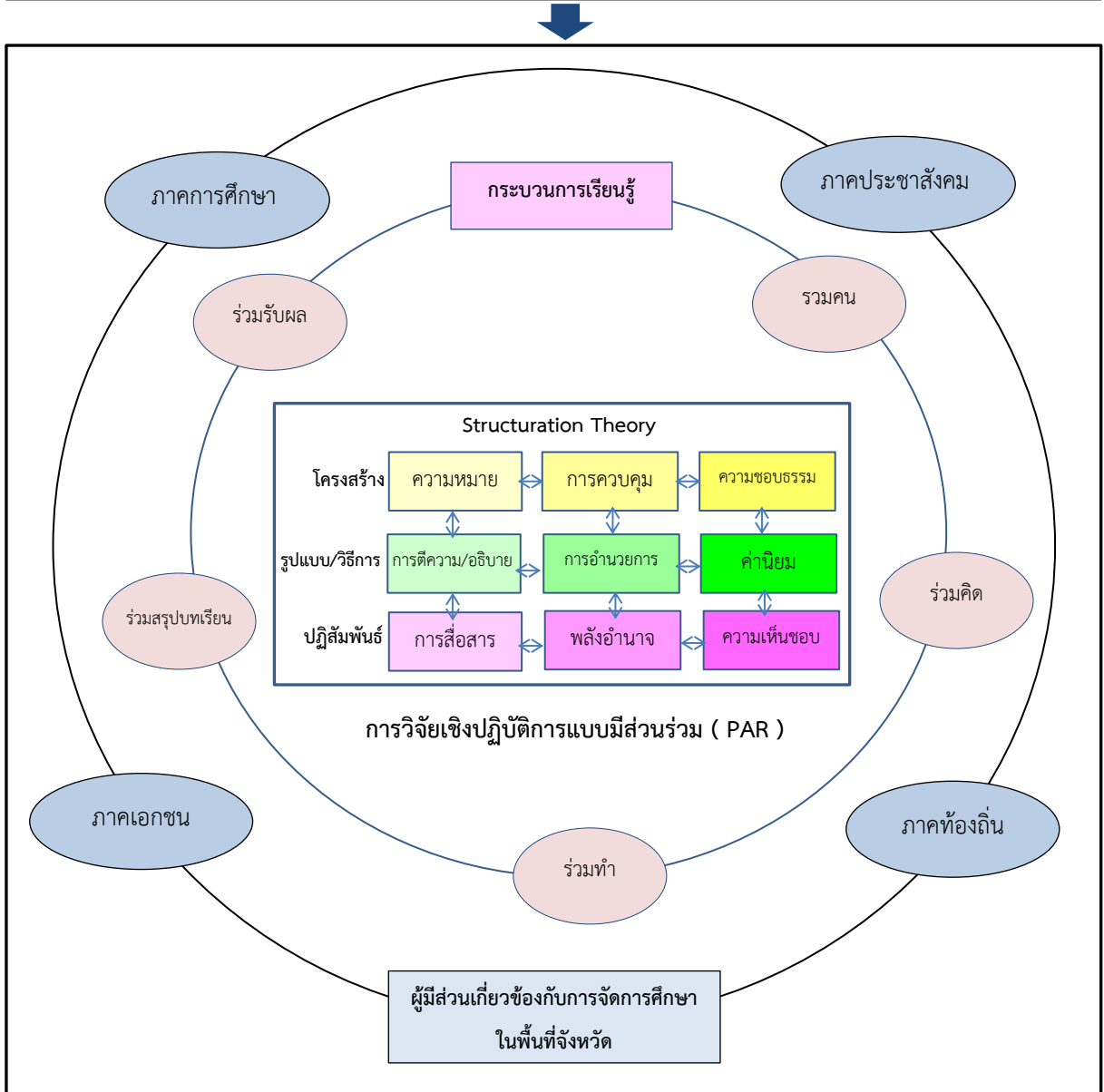
จังหวัด เป็นหน่วยบริหารของรัฐ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนมากกว่ารัฐบาลส่วนกลาง ปัจจุบันจังหวัดมีบทบาทในการจัดการศึกษา โดยคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษาและการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด ควรต้องดำเนินการ ในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในจังหวัด โดยอาจมีกลไกสนับสนุนจากภายนอก เช่น การสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณภาครัฐ การสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่คนในพื้นที่ในการจัดการศึกษาเพื่อคนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยครั้งนี้นำแนวคิด Structuration Theory ของ Anthony Giddens มาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงพลังของคนในพื้นที่จังหวัด ในฐานะเป็นผู้กระทำการ (agency) ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น โดยการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มาดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง ในด้านการจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษาและการวัดผลประเมินผลการศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงในมิติการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดการศึกษาที่ถูกโครงสร้างแบบเดิมกดทับอยู่ กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัด (agency) ร่วมกันกำหนดนโยบาย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ที่สอดคล้องกับความต้องการ มาใช้

ดำเนินการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ซึ่งเกิดเป็นโครงสร้างใหม่ (structure) ที่สามารถตอบโจทย์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ให้ตรงตามความต้องการของประชาชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกันโครงสร้างใหม่นี้ก็จะควบคุมให้ผู้กระทำการ ให้นำไปปฏิบัติ ตามนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดต่อไป

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้นเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพที่ 1

- แนวคิดการจัดการศึกษาอาชีพ
- แนวคิดการวิจัยเชิงพื้นที่
- แนวคิดกระบวนการเรียนรู้
- แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory)

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่
จังหวัด ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
- 1.2 แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
- 1.3 พัฒนาการของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในต่างประเทศ
- 1.4 พัฒนาการของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทย
- 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ส่วนที่ 2 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

- 2.1 แนวคิดและแนวทางในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
- 2.2 นโยบายการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
- 2.3 กรณีศึกษาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเชิงพื้นที่

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการศึกษาของจังหวัดน่าน

- 3.1 ข้อมูลทั่วไป
- 3.2 ข้อมูลการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 4 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

- 4.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้
- 4.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้
- 4.3 องค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ชุมชน
- 4.4 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
- 4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ส่วนที่ 5 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

- 5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

5.2 หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

5.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

ส่วนที่ 6 ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory)

ของ Anthony Giddens

ส่วนที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นแนวคิดที่มีมาเป็นระยะเวลานาน และเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียน เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนก้าวเข้าสู่อาชีพที่ตนเองถนัดและสนใจอย่างแท้จริง ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพดังนี้

1.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ความหมายของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

แนวคิดอาชีพศึกษาเริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีนโยบายทางการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพโดยตรง มีการอธิบายความหมายอย่างเป็นทางการโดย Sidney P. Marland Jr. เสนอแนวคิดอาชีพศึกษา (Career Education) ว่าหมายถึง การศึกษาทั้งหมดที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกคน หลักสูตรจะต้องต่อเนื่องตั้งแต่เกรด 1 ถึงชั้นสูงสุดของระดับมัธยมถ้าผู้เรียนเลือกเรียน และเมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้วต้องมีทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ และ Kenneth B. Hoyt เสนอเกี่ยวกับอาชีพศึกษาว่าเป็นการศึกษาสำหรับสาธารณชนและชุมชนให้มีการสร้างคุณค่าของงาน คุณค่าของตนเองนำไปสู่เส้นทางอาชีพของผู้เรียนที่มีความหมายและมีคุณค่าในตนเองในการประกอบอาชีพ (Joel H. Magisos, 1973) Robert M. Worthington ให้ความหมายของอาชีพศึกษา (Career Education) ว่าเป็นวิธีการปฏิรูปอเมริกาตามแนวคิดประสบการณ์ศึกษา หลักสูตร การสอน และการให้คำปรึกษาที่มุ่งเตรียมคนเพื่อชีวิตให้มีอิสระด้านเศรษฐกิจ การบรรลุเป้าหมายและมีความภาคภูมิใจต่องาน จุดประสงค์หลักคือการเตรียมนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยการปรับปรุงพื้นฐานการเลือกอาชีพ การอำนวยความสะดวกให้มีทักษะอาชีพ การส่งเสริมให้บรรลุการศึกษา โดยการจัดการศึกษาที่มีคุณค่าและสร้างแรงบันดาลใจ การเพิ่มโอกาสในการเลือกอาชีพที่แตกต่าง และมีช่องทางฝึกประสบการณ์ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาส ไม่ใช่เฉพาะ

กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมแต่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกคน (Larry J. Bailey & Ronald W. Stadt, 1973, อนุชา รามวรัญกูร, 2558) ทั้งนี้อาชีพศึกษาหรือการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นการสอนให้ผู้เรียนตระหนักในความสัมพันธ์ของการประกอบอาชีพและเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับอาชีพ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพทุกประเภท (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2535) สอดคล้องกับความหมายของอาชีพศึกษาของสวัสดี อุดมโกชน (2535) กล่าวว่าอาชีพศึกษา หมายถึง การศึกษาเพื่ออาชีพในระดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ หรือ อุตสาหกรรมศึกษา (Industrial Arts or Industrial Education) วิชาอาชีพศึกษาและเทคนิคศึกษา (Vocational and Technical Education) การศึกษาเพื่ออาชีพเปรียบเหมือนเป้าหมายรวม (Goal) ของการจัดการศึกษา โดยมีเรื่องการดำเนินชีวิตหรือเรื่องการทำงาน และการเตรียมตัวเพื่ออาชีพเป็นองค์ประกอบสำคัญ ดังนั้นการศึกษาเพื่ออาชีพจึงเกี่ยวข้องกับทุกสาขาวิชาหรือทุกอาชีพ นอกจากนี้ กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์ (2556) กล่าวว่า อาชีพศึกษา (Career Education) เป็นการรวมเอาความคิด “การมีงานทำ” (Occupational Model) เป็นตัวกระตุ้น และรูปแบบ “การเตรียมคนเข้าสู่โลกของงาน” (Career Model) การใช้รูปแบบ “การมีงานทำ” นั้นจะใช้ผู้เรียนเป็นผู้ได้รับการฝึกทักษะที่สอดคล้องกับงานหรืออาชีพที่จะปฏิบัติงานส่วนรูปแบบ “การเตรียมคนเข้าสู่โลกของงาน” จะใช้ระบบการศึกษาที่มีอยู่ให้การศึกษาแก่ผู้เรียนในวิธีและรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ในแต่ละช่วงของจุดสิ้นสุดชั้นการเรียนในแต่ละระดับ

จากความหมายของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ สรุปได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของผู้เรียน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน เป็นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดของผู้เรียน

ความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ปัจจัยสี่เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ปัจจุบันการจะได้มาซึ่งปัจจัยสี่จะต้องมีสิ่งแลกเปลี่ยน นั่นคือคือเงินซึ่งกลายเป็นความจำเป็นของมนุษย์อย่างปฏิเสธไม่ได้ การจะได้มาซึ่งเงินนั้นต้องแลกมาด้วยการทำงานหรือประกอบอาชีพ ดังคำขวัญในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่ว่า งานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข การเข้ารับการศึกษาจึงเป็นความหวังของผู้เรียนและผู้ปกครองที่คาดหวังว่าจะทำให้ผู้เรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งรัฐบาลไทยได้เห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่ออาชีพจึงได้กำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ, 2542) และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน โดยได้กำหนดแนวการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณภาพ กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่อง ต่าง ๆ โดยเฉพาะความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีความเป็นไทย สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ในส่วนของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2552) ได้กล่าวถึงกลุ่มสาระที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพคือ กลุ่มสาระการงานอาชีพ และเทคโนโลยีโดยกำหนดให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีในการทำงาน การจัดการการดำรงชีวิต การ ประกอบอาชีพ และการใช้เทคโนโลยี ประกอบด้วยสาระต่าง ๆ ได้แก่ 1) การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวยุติธรรมและสังคมได้ในสภาพ เศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เน้นการปฏิบัติจริงจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จ ของงาน เพื่อให้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง 2) การออกแบบและ เทคโนโลยี เป็นสาระเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำความรู้มาใช้ กับกระบวนการเทคโนโลยี สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ หรือเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต และ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นสาระเกี่ยวกับกระบวนการ เทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูลการใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การแก้ปัญหา หรือการสร้างงาน คุณค่าและผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) การอาชีพ เป็น สาระเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เห็นความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีต่อ อาชีพ ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต และเห็นแนวทางในการประกอบ อาชีพ

นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญของการศึกษาเพื่ออาชีพตามกรอบ ทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) โดยมี จุดมุ่งหมายที่สำคัญของแผนคือ การมุ่งเน้นการประกันโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างงานได้ ภายใต้บริบท

เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความเป็นพลวัต โดยได้กำหนดแนวทางจัดการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาต้องเชื่อมโยงกับตลาดแรงงาน ผ่านการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพ เพื่อผลิตกำลังคนที่มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ

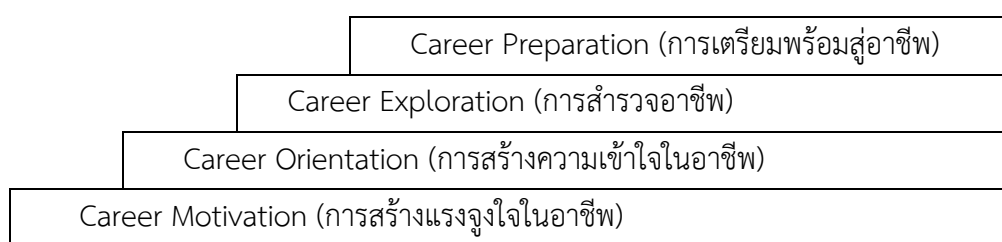
จากการศึกษาความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการทำงาน ตระหนักในความสำคัญของการประกอบอาชีพ ปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับอาชีพ และส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพสุจริต สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาเพื่ออาชีพจึงมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยังเป็นเป้าหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 เป็นต้น

1.2 แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ (career education) เป็นอีกกรอบความคิดหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะ สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาภาคบังคับ โดยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีความเข้าใจในการดำเนินการตามแนวคิดการศึกษาเพื่ออาชีพ เนื่องจากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรืออาชีพศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน สังสมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งระยะเวลาที่ได้ศึกษาหาความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันดีผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จะตัดสินใจในการศึกษาต่อ และการทำงานต่อไปได้ในอนาคต ทั้งนี้หากผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความล้มเหลวหรือข้อผิดพลาดที่พบ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมที่ตามมาคือปัญหาของการให้คุณค่าของงาน (work values) ปัญหาจริยธรรมใน

การทำงาน (work ethic) หรือจรรยาบรรณวิชาชีพ(professional ethic) และนิสัยการทำงาน (work habits) หลักสูตรและการเรียนการสอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและครอบคลุมถึงจุดประสงค์หลักของการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนได้ความตระหนักรู้ในคุณค่า และมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในการทำงาน ส่งสมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน รู้จักการหาโอกาสและช่องทางในการทำงาน และสำรวจและก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่าสามารถจัดกลุ่มของโครงสร้างเนื้อหาของการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (Evans, Hoyt, & Mangum, 1973) ได้แก่ 1) โลกของการประกอบอาชีพ 2) คุณค่าของการทำงาน 3) นิสัยของการทำงาน 4) ความพึงพอใจและการปรับตัวในอาชีพ 5) การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ และ 6) การตัดสินใจในการประกอบอาชีพ ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554) กล่าวว่าสถานศึกษาและครูต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้มี 1) การสร้างแรงจูงใจ ความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการประกอบอาชีพ (career motivation) 2) การสร้างความเข้าใจในอาชีพ (career orientation) 3)การสำรวจโลกแห่งอาชีพในยุคปัจจุบัน (career exploration) และ 4) การเตรียมพร้อมสู่เส้นทางการประกอบอาชีพ (career preparation) ซึ่งจัดเป็นรูปแบบการศึกษาอาชีพระดับก่อนอุดมศึกษาซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาอาชีพที่รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการออกแบบการจัดการศึกษา ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2.1 รูปแบบการศึกษาอาชีพของรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา (อ้างอิงใน Dykeman et al., 2001)

การศึกษาเพื่ออาชีพจำเป็นต้องอยู่ในทุกระดับชั้นและบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีการจัดนำหนักของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในแต่ละด้านแตกต่างกันไปในระดับชั้นของผู้เรียน โดยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การเรียนการสอนสามารถให้เรื่องรอบตัวเชื่อมโยงไปสู่การให้ผู้เรียนได้ทำความรู้จักและเห็นความแตกต่างของหน้าที่ วิธีการทำงานและอาชีพต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการสร้างความ

ตระหนักในอาชีพต่าง ๆ ต่อคุณภาพชีวิตมากที่สุด กล่าวคือการจัดการศึกษาในระดับนี้อยู่ในขั้นการ สร้างแรงจูงใจในอาชีพ (Career Preparation) ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นช่วงที่สามารถ เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ เป็นนามธรรมมากขึ้นเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัวและจากสื่อต่าง ๆ ได้มาก ซึ่ง สามารถเชื่อมโยงอาชีพต่าง ๆ ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสังคมได้จึงเป็นช่วงเวลาของการแนะนำ และสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการศึกษากับการประกอบอาชีพทั้ง 4 ขั้นตอน สำหรับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1-3 นับว่ามีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น เริ่มสนใจเรื่องของตนเอง เพื่อนใกล้ชิดมีการสร้างสังคม และพัฒนาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น การทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการศึกษากับการประกอบอาชีพจึงเป็นช่วงเวลาของการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ การยอมรับ ความแตกต่างของบุคคลทั้งในด้านความสนใจความสามารถทัศนคติ และการให้คุณค่าให้เพิ่มมากขึ้น โดยเชื่อมกับการประกอบอาชีพของคนในสังคม และเปิดโอกาสให้นักเรียนวัยนี้ได้รู้จักตนเองมาก ยิ่งขึ้น โดยการเรียนการสอนจำเป็นต้องเอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงร่วมกับการประเมินตาม สภาพจริงมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมการสำรวจอาชีพ ทัศนศึกษาการสังเกตงานอาชีพต่าง ๆ และงาน อาชีพในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการฝึกงาน เป็น ต้นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นหนักที่การเตรียมการสู่อาชีพของระดับซึ่งโปรแกรม การศึกษาก่อนระดับวิชาชีพเป็นการเน้นที่การให้เตรียมการด้านทฤษฎีและทักษะเพื่อดำเนินการใน แนวทางวิชาชีพหลังการเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งมีความแตกต่างจากการเตรียมการสู่อาชีพของ สถาบันอาชีวศึกษาที่เน้นการเตรียมการด้านทักษะในการทำงานและความรู้ด้านเทคนิค ด้าน พฤติกรรมในการทำงานและทัศนคติในการทำงาน

อาชีพศึกษา (Career Education) ตามแนวคิดของกฤษมันต์ วัฒนานรงค์ (2556) สามารถกำหนดเป็นขั้นต่าง ๆ พอสังเขปได้ดังนี้

1. ขั้น Career Awareness เรียกว่าเป็นขั้นตระหนักในอาชีพเป็นการสร้างเจตคติและ ค่านิยมของการทำงานให้ตระหนักถึงคุณค่าของอาชีพที่มีต่อการดำรงชีวิตโดยเรียนรู้จากระบบ โรงเรียน และประสบการณ์ที่ได้รับจากบ้านและชุมชนการศึกษานี้จะเรียนในชั้นประถม 1-6 โดยยัง ไม่ให้รายละเอียดของงานมากนักจะกล่าวถึงงานและอาชีพโดยส่วนรวมเป็นการสร้างความคิดเกี่ยวกับ โลกของงานและอาชีพเท่านั้น (World of Work)

2. ขั้น Career Orientation เรียกว่าเป็นขั้นสร้างพื้นฐานอาชีพให้ผู้เรียนได้รู้จักกลุ่มของ อาชีพ (Occupational Clusters) ที่มีอยู่ในสังคมและเริ่มต้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยคาบ เกี่ยวกับประถมตอนปลายโดยเริ่มจาก ป.6 ไปจนถึง ม.2 เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักอาชีพในกลุ่ม ต่าง ๆ เพื่อหาอาชีพที่ตนเองชอบและสนใจที่จะมีชีวิตและทำงานในอาชีพนั้น

3. ชั้น Career Exploration เรียกว่าเป็นขั้นสร้างอาชีพที่ต้องการ อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นคาบเกี่ยวกับมัธยมศึกษาตอนปลายตั้งแต่ ม.2-4 ในระดับนี้จะเป็นการเสริมสร้างอาชีพที่ผู้เรียนแต่ละคนสนใจในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ (Occupational Group within Clusters) ผู้เรียนจะรู้ว่าตนเองสนใจและต้องการจะมีอาชีพในกลุ่มใด

4. ชั้น Career Preparation เป็นขั้นเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพซึ่งจะอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นต้นไปเริ่มตั้งแต่ ม.4 จนถึงจบมหาวิทยาลัย โดยแยกระดับของความต้องการในการประกอบอาชีพถ้าผู้เรียนต้องการเป็นช่างฝีมือก็จะเข้าสู่โปรแกรมการฝึกอาชีพเป็นช่างฝีมือถ้าต้องการเป็นผู้มีวิชาชีพขั้นสูงก็เรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยต่อไป

ในขณะที่อนุชัช รามวรากล (2558) ได้เปรียบเทียบการจัดการศึกษาของส่วนกลางของประเทศสหรัฐอเมริกาและการจัดการศึกษาของมลรัฐโอริโชนา พบว่ามีขั้นตอนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage) ขั้นตอนแรกที่สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพที่มีอยู่ในปัจจุบันของสังคมและชุมชนให้กับผู้เรียนระดับปฐมวัยถึงเกรด 6 โดยกระทรวงศึกษาธิการแบ่งกลุ่มอาชีพ ดังนี้ 1) เกษตรกรรม 2) ศิลปะ 3) ธุรกิจ 4) การสื่อสาร 5) การก่อสร้าง 6) สุขภาพและสิ่งแวดล้อม 7) คหกรรม 8) การโรงแรม และ 9) การผลิต เป็นงานเกี่ยวกับกระบวนการวัตถุดิบ การผลิตสินค้า การออกแบบเครื่องมือ ความปลอดภัยในการทำงาน เป็นต้น ในขณะที่มลรัฐโอริโชนาจัดการศึกษาขั้นตอนนี้ตั้งแต่อนุบาลถึงเกรด 5 แต่ก็แบ่งกลุ่มอาชีพตาม Worker-Trait-Group-Inbox ในกระทรวงศึกษาธิการเช่นกัน

ขั้นที่ 2 การสำรวจตนเอง (Exploration Stage) เป็นขั้นตอนที่สามารถทำได้โดยการสร้างความคุ้นเคยกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อเลือกอาชีพได้อย่างกว้างขวาง โดยเริ่มตั้งแต่เกรด 7 – 8 ผ่านการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียนและบอกได้ว่างานแต่ละอาชีพมีลักษณะอย่างไร จากนั้นต้องให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของตลาดแรงงานมองเห็นความหลากหลายของอาชีพ และความต้องการแรงงาน รวมทั้งเข้าใจเกณฑ์ของแต่ละอาชีพเพื่อสำรวจความถนัด ความชอบ และความเหมาะสมสำหรับตนเอง

ขั้นที่ 3 การเลือกอาชีพ (Orientation Stage) ขั้นตอนนี้ต่อจากขั้นตอนที่ 2 เมื่อผู้เรียนรู้จักอาชีพและสำรวจตนเองแล้ว ผู้เรียนต้องเลือกสายอาชีพที่ต้องการจากข้อมูล ประสบการณ์ และความรู้อันผู้เรียนมี โดยในขั้นตอนนี้ถ้าผู้เรียนสำรวจตนเองแล้วมีความถนัดทางด้านการใช้ทักษะในการ

ทำงาน ผู้เรียนก็จะเลือกเรียนทางด้านอาชีพศึกษาที่ตนเองสนใจ ถนัดและตรงกับความสามารถของตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้เรียนอาจเลือกอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการมากกว่าจึงเลือกที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในระบบการศึกษาของรัฐบาลกลางกำหนดจัดการศึกษาขั้นนี้ตั้งแต่เกรด 9-10 ส่วนระบบการศึกษาของมลรัฐอริโซนาอยู่ในขั้นที่เรียนกว่า In-Depth Exploration โดยมีการจัดการศึกษาตั้งแต่เกรด 8-9 ซึ่งเกรด 9 เทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของประเทศไทย โดยมลรัฐอริโซนาให้ความสำคัญต่อการให้ผู้เรียนต้องรู้จักตนเองในการประกอบอาชีพในอนาคตด้วยการเน้นการสำรวจเชิงลึก อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ผู้เรียนยืนยันต่อการเลือกแนวทางการศึกษาต่อ หรือการประกอบอาชีพในอนาคต

ขั้นที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) ขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ โดยผ่านการฝึกฝนและมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทำงานจริง การจัดการเรียนการสอนจึงควรเป็นการสร้างการเรียนรู้จากการทดลองภายใต้สิ่งแวดล้อมของงานจริง ในระบบการศึกษาของรัฐบาลกลางมีการแบ่งออกเป็นเตรียมวิทยาลัย เตรียมเทคนิคศึกษา การเตรียมตัวเข้าสู่การเข้าระบบงาน โดยเตรียมวิทยาลัยนั้นเน้นการเข้าสู่มหาวิทยาลัย ส่วนเตรียมเทคนิคศึกษาเน้นศึกษาต่อการศึกษาว่าด้วยเทคนิคศึกษาและการเตรียมตัวเข้าระบบการทำงานเน้นการประกอบอาชีพเลย ระบบการศึกษาของรัฐบาลกลางอยู่ที่เกรด 11-12 ในขณะที่มลรัฐอริโซนาได้มีการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพตั้งแต่เกรด 10-16 ซึ่งเป็นช่วงที่กว้างมากเมื่อเทียบกับระบบการศึกษาของรัฐบาลกลาง หลังจากนั้นเน้นระบบการศึกษาต่อเนื่องของที่มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาสายอาชีพหลังจบการศึกษา

ขั้นที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนผ่านการเรียนรู้และมีทักษะทางด้านอาชีพแล้วผู้เรียนจะเข้าสู่อาชีพ การศึกษาเพื่ออาชีพจะมีบทบาทให้ผู้ทำงานในอาชีพนั้น ๆ เห็นช่องทางและความก้าวหน้าในอาชีพ เข้าใจทางเลือกในการศึกษาต่อและพัฒนาอาชีพ รวมทั้งปลูกฝังเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และสร้างสรรค์ในการเป็นแรงงานที่มีผลผลิต รวมทั้งสร้างคุณลักษณะเกี่ยวกับเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ และความรู้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง

นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ขั้นตอนต่าง ๆ ของการศึกษาเพื่ออาชีพและแนวคิดการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพก็มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพของผู้เรียน

ตามที่กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1966 อ้างถึงในสถาบันพัฒนาการศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง, 2555) ได้ศึกษาพัฒนาการที่มีอิทธิพล ต่อการเลือกอาชีพของบุคคลกับกลุ่มตัวอย่างในระดับอายุต่าง ๆ กันและได้พัฒนาเป็นทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพนั้น เขาอธิบายไว้ว่า พัฒนาการทางอาชีพนั้น เป็นพัฒนาการต่อเนื่องตามลำดับอายุ ตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งวัยเสื่อม การตัดสินใจเลือกอาชีพจึงไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียวแต่จะเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เป็นลำดับต่อเนื่องกันไปและจะสิ้นสุดลงด้วยการผสมผสานระหว่างความต้องการ ความสนใจ ความสามารถกับความความเป็นจริงในโลกของงาน

กินซ์เบิร์กได้กล่าวถึงหลักการของการพัฒนาการด้านอาชีพไว้ ดังนี้

1) กระบวนการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดช่วงชีวิตมิได้จำกัดเพียงในช่วงวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น

2) กระบวนการเลือกอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาชีพของบุคคลจะไม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจทางอาชีพในระยะแรก ๆ การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้อาชีพที่ตนสนใจและเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด บุคคลจะยอมเสียเวลาหรือค่าใช้จ่ายจำนวนมากเพื่อที่จะแสวงหาอาชีพที่ตนสนใจ

3) การเลือกอาชีพเป็นการแสวงหาอาชีพที่เหมาะสมกับบุคคลมากที่สุดเท่าที่โอกาสที่เขามีอยู่จะอำนวยให้ได้ โดยการเลือกอาชีพนั้นจะเป็นการสนองตอบความต้องการ ความพึงพอใจของตนมากที่สุด

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของโร (Roe's of career choice theory) ตามแนวความคิดของโร (Roe & Seigelman, 1964 อ้างถึงในสถาบันพัฒนาการศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง, 2555) ในการเลือกอาชีพเป็นแบบสามมิติ จากการวิจัยบุคลิกภาพทางกายภาพทางชีวภาพ และทางสังคมภาพ ทำให้โร สรุปแนวความคิดของนักวิจัยทั้ง 3 ด้านว่า ขนาดของความสนใจต่อบุคคลตรงข้ามกับขนาดความสนใจต่อสิ่งของ ความสนใจเน้นหนักต่อบุคคลทำให้แต่ละบุคคลเลือกสิ่งแวดล้อมอาชีพที่เกี่ยวกับบุคคล เช่น อาชีพทางวัฒนธรรม ศิลปกรรม มหรสพ บริการและธุรกิจ เป็นต้น ส่วนคนที่มีความสนใจเน้นหนักไปทางวัตถุสิ่งของก็จะเลือกอาชีพที่ไม่เน้นเกี่ยวกับบุคคล เช่น อาชีพนักวิทยาศาสตร์ อาชีพงานกลางแจ้งอาชีพเทคโนโลยี เป็นต้น ทฤษฎีของโร มองว่าประสบการณ์ของวัยเด็กหลากหลายทำให้บุคคลสนใจแตกต่างกันเด็กบางคนได้รับประสบการณ์อบอุ่น

จากบ้านเป็นที่ยอมรับของคนในบ้าน เด็กประเภทนี้มีความสนใจบุคคลเป็นอย่างมาก ส่วนเด็กที่มีประสบการณ์เย็นชาขาดความยอมรับในบ้านจะมีความสนใจวัตถุสิ่งของเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการทำงาน ตระหนักในความสำคัญของการประกอบอาชีพ ปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับอาชีพ และส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพสุจริต สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองได้ อย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติอันดีผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการปฏิบัติงานเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จะตัดสินใจในการศึกษาต่อ และการทำงานในอนาคต โดยนำแนวคิดหลักการของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมาประกอบในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกำหนดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับผู้เรียนทุกช่วงวัย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และมีการแนะแนวเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ เพื่อผู้เรียนเลือกอาชีพที่ตนถนัดและสนใจซึ่งจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการทำงาน

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทุกช่วงวัยและทุกประเภท ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ผู้วิจัยจึงใช้ขั้นตอนการจัดการศึกษาอาชีพ 5 ขั้น (อนุชัย รามวรานุกร, 2558) ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage) ขั้นที่ 2 การสำรวจตนเอง (Exploration Stage) ขั้นที่ 3 การเลือกอาชีพ (Orientation Stage) ขั้นที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) และขั้นที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage) โดยกำหนดขั้นการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับผู้เรียนระดับชั้นและวัยทำงานดังนี้

5.การเข้าสู่อาชีพ							
4. การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ							
3. การเลือกอาชีพ							
2. การสำรวจตนเอง							
1. การสร้างความตระหนัก							
ขั้นตอน ระดับชั้น	ปฐมวัย	ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6 / ปวช.	ปวส./ ป.ตรี	วัย ทำงาน

แผนภาพที่ 2.2 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับระดับชั้นและวัยทำงาน

จากแผนภาพจะเห็นว่ากำหนดการจัดการศึกษาตามระดับชั้นและวัยทำงาน หน่วยงานที่จัดการจัดการศึกษาในระบบและนอกระบบสามารถจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงอุดมศึกษาตามขั้นที่ 1 -4 คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage) ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจตนเอง (Exploration Stage) ขั้นที่ 3 การเลือกอาชีพ (Orientation Stage) ขั้นที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) และในขณะเดียวกันการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยก็สามารถจัดการศึกษาตั้งแต่ขั้นที่ 1-5 คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage) ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจตนเอง (Exploration Stage) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการเลือกอาชีพ (Orientation Stage) ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) และขั้นตอนที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage)

1.3 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในต่างประเทศ

ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีระบบการศึกษาเป็นของตนเอง เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดจะพบว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นส่วนหนึ่งในระบบการศึกษาของประเทศนั้น ๆ เพื่อให้เห็นภาพของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของประเทศต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคของโลก ขอนำเสนอการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของ 7 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เยอรมนี ฟินแลนด์ ไต้หวัน สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ และออสเตรเลีย จากการศึกษาเอกสารของ สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา และคณะ (2554) ดังรายละเอียดดังนี้

1.3.1 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศอังกฤษ

1.3.1.1 ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษาการศึกษาในประเทศอังกฤษกำหนดให้เด็กที่อายุระหว่าง 5 - 16 ปี ต้องเข้ารับการศึกษโดยโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลต้องใช้หลักสูตรแห่งชาติ (national curriculum) โดยทั่วไปเมื่อเด็กอายุ 16 ปี จะต้องเข้ารับการสอบ general certificate of secondary education (GCSE)(ระดับ 2) เป็นรายวิชาและได้รับผลคะแนนจากการสอบเป็นรายวิชาด้วยหลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว นักเรียนสามารถเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตได้ 3 เส้นทางหลัก คือ

- 1) การเรียนต่อแบบเต็มเวลาในโรงเรียนหรือวิทยาลัย
- 2) การย้ายสู่การเรียนในหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการทำงานเป็นฐาน work-based training program หรือการฝึกหัดแบบ apprenticeship และ
- 3) เริ่มทำงานแบบเต็มเวลา หรือครึ่งเวลา หรือทำงานแบบอาสา

1.3.1.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ประเทศอังกฤษได้จัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเพื่อการประกอบอาชีพอย่างมากมาย ได้แก่ การศึกษาและฝึกอบรมการประกอบอาชีพเบื้องต้นสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (IVET at lower secondary level) ประกอบด้วยโอกาสทางการเรียนดังนี้

- 1) การเรียนรู้ผ่านการทำงาน เช่น ผ่านประสบการณ์การทำงาน
- 2) การเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษางานและอาชีพ
- 3) การเรียนรู้เพื่อการทำงานด้วยการพัฒนาวิสาหกิจและทักษะการจ้างงาน

เช่น การทำงานในทักษะที่มีความสำคัญและโครงการ เช่น UK Charity Young

ประกาศนียบัตรในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในด้านการประกอบอาชีพ ครอบคลุมรายวิชา 8 รายวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี สารสนเทศประยุกต์ ธุรกิจประยุกต์ ศิลปะและการออกแบบประยุกต์ วิศวกรรม อุตสาหกรรมการผลิต สุขศึกษาและการดูแลสังคม และการพักผ่อนและท่องเที่ยว ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจสาขาวิชาที่พวกเขาสนใจไปกับการเรียนรู้ในหลักสูตรอย่างสมดุล โดยหลักสูตรนี้เทียบเท่ากับหลักสูตร GCSEs แบบเลือกเรียน 2 รายวิชา ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนต่อในระดับสูงขึ้น หรือเข้ารับการฝึกอบรมหรือเข้าสู่วิชาชีพได้

การศึกษาและการฝึกอบรมการประกอบอาชีพเบื้องต้นสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (IVET at upper secondary level) ในขณะที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามการศึกษาภาคบังคับ ผู้เรียนสามารถเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ โดยเลือกศึกษาต่อในโรงเรียนและวิทยาลัยแบบเต็มเวลา การศึกษาต่อในโปรแกรมการฝึกอบรมที่เน้นการทำงานเป็นสำคัญ หรือแม้แต่การเริ่มทำงานแบบเต็มเวลา และไม่เต็มเวลา

1.3.1.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้โดยให้ความร่วมมือต่าง ๆ แก่สถานศึกษา โดยรัฐบาลได้จัดทำเอกสารที่เรียกว่า white paper เพื่อนำเสนอประกาศนียบัตรทางวิชาชีพเฉพาะทางระดับ diploma 14 ชุด ซึ่งเรียกว่า 14 specialist diplomas ซึ่งแต่ละชุดมี 3 ระดับ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่จะออกจากการศึกษาและการฝึกอบรมตั้งแต่อายุ 16 ปี หรือก่อนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นสำหรับนักเรียนอายุ 14 - 16 ปี โดยหลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการทำงานกับหุ้นส่วน (partnership of local providers and businesses)

นอกจากนี้ได้วางกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสหภาพยุโรปและโปรแกรมปฏิรูป (National Strategies Related to EU Policies and Programs) เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

- 1) การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาทักษะที่ไม่เพียงพอสำหรับการทำงาน
- 2) การดำเนินการบนพื้นฐานความต้องการเพื่อส่งเสริมผู้จ้างงานให้ใช้ทักษะเพื่อการพัฒนากลยุทธ์ทางธุรกิจที่เป็นนวัตกรรม
- 3) การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเสริมสร้างทักษะการทำงานให้สูงขึ้น
- 4) การตอบสนองความต้องการด้านการจ้างงาน
- 5) การเสริมสร้างสถานภาพ และคุณสมบัติการศึกษา และฝึกอบรมการประกอบอาชีพสู่ความสำเร็จ

1.3.2 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศเยอรมัน

1.3.2.1 ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษาการศึกษาภาคบังคับแบบเต็มเวลาของเยอรมนีคือ 9 ปี (the Land) คือ 10 ปี โดยเริ่มเมื่อเด็กอายุ 6 ปี ถึง 18 ปี หลังจากเรียนจบการศึกษาภาคบังคับเยาวชนไม่จำเป็นต้องเรียนแบบเต็มเวลา แต่ยังคงเรียนแบบครึ่งเวลาต่ออีก 3 ปี ในสาขาวิชาชีพ สำหรับผู้ที่เรียนสาขาวิชาชีพในระบบคู่ อาจเรียนถึงอายุมากกว่า 18 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาใช้เวลา 4 ปี จากนั้นจึงเข้าสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสาขาวิชาชีพ สำหรับผู้ที่เรียนสาขาวิชาชีพในระบบคู่ อาจเรียนถึงอายุมากกว่า 14 โดยเริ่มเข้าเรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ ตามระบบ ซึ่งระบบโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกดังนี้

- ระบบการแบ่งระดับโรงเรียน หรือ subdivided school system ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบบทั่วไป การศึกษาแบบเร่งรัด (intermediate schools) โรงเรียนแบบ grammar schools และ comprehensive schools
- ระบบคู่ หรือ dual system ซึ่งมีเส้นทางการเรียนให้เลือกหลากหลาย สำหรับผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 4 แบบ และโรงเรียนอาชีวศึกษาและมีสาขาวิชาให้เลือกเรียนหลากหลายกว่าในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.3.2.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นไปตามหลักการจัด

การศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นการพัฒนาบุคคล โดยให้ความสำคัญสนับสนุนด้านการปฏิบัติโดยใช้ระบบในการแบ่งระดับโรงเรียน (subdivided school system) ซึ่งมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 4 ประเภทให้เลือกเรียน คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป โรงเรียนแบบ

intermediate school โรงเรียนแบบ grammar school และ comprehensive school ได้แก่

1) โรงเรียนมัธยมศึกษาแบบทั่วไป (general school) หรือ Hauptchule สำหรับกลุ่มเด็กอายุระหว่าง 10 - 16 ปี เน้นการศึกษาทั่วไป โดยนักเรียนได้โอกาสทำความรู้จักกับสาขาวิชาต่าง ๆ ผ่านการเรียนในรายวิชาเลือกเสรี หรือการเตรียมเข้าสู่ชีวิตการทำงาน หรือผ่านทางบูรณาการสื่อประกอบการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ นักเรียนจะได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรมใน 2 คาบสุดท้าย

วิชาที่สอน ได้แก่ ภาษาเยอรมัน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ สังคมวิทยา ภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ แลวิชานำวิชาชีพ เวลาเรียน 6 ปี หลังจบ นักเรียนจะได้รับประกาศนียบัตรเพื่อเป็นประตูสู่การศึกษาสายวิชาชีพ

2) Intermediate school หรือ Redschule ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ให้การศึกษาระดับพื้นฐานทั่วไป (secondary general school) กับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เน้นวิชาการ (grammar school) หลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นวิชาพื้นฐานทั่วไป ประมาณ 5-10 รายวิชา เมื่อเรียนจบ 10 รายวิชาแล้ว นักเรียนได้รับประกาศนียบัตรชั้นกลาง (the intermediate certificate) เพื่อศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น เช่น โรงเรียนนอชิวศึกษาแบบเต็มเวลา โรงเรียนแบบ Fachoberschulen และการฝึกวิชาชีพในระบบคู่ ผู้ที่ได้รับคะแนนระดับเกียรตินิยมสามารถเข้าเรียนในโรงเรียน Grammar School ได้ทันที ประมาณ 40% ของผู้จบโรงเรียนมัธยมศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรแบบนี้

3) grammar School หรือ Gymnasim ซึ่งเป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการเรียนการสอนที่เน้นวิชาการแบบลึกซึ้ง หลักสูตรแบบสมดุล (harmonized program) สำหรับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายนี้โดยทั่วไปมี 5 - 13 รายวิชา และเมื่อเรียนในระดับเกรด 11 - 13 วิธีการเรียนจะแบ่งเป็นการเลือกกลุ่มวิชา (course) ที่ถนัด เพื่อเน้นบางสาขาวิชาโดยเฉพาะเพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนมหาวิทยาลัยหลังจากจบเกรด 13 แล้ว

เมื่อนักเรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว จะได้รับประกาศนียบัตร

เพื่อใช้ในการเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเมื่อจบตามหลักสูตรแล้วจะเข้ารับการสอบ Abitur examination ซึ่งใช้ในการเข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย หรือเข้าสู่การฝึกวิชาชีพ

4) Comprehensive School หรือ Gesamtschule ซึ่งเป็นการผสมผสานการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมทั้ง 3 ประเภท เข้าด้วยกันภายใต้การบริหารหนึ่งเดียว นักเรียนเริ่มเรียนตั้งแต่เกรด 5 ถึงเกรด 10 และจะเริ่มเรียนวิชาเฉพาะทาง ในระดับเกรด 7 บางกลุ่มวิชาจะมีการแบ่งการเรียนออกเป็น 11 ระดับ แล้วแต่ความยากง่าย หลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระหว่างอายุ 15- 19 ปี จึงมีทางเลือกที่หลากหลาย โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแบบทั่วไปเป็นการเรียนรายวิชาพื้นฐาน 5 - 9 รายวิชา เมื่อเรียนครบ 9 รายวิชา นักเรียนสามารถขอรับประกาศนียบัตรการศึกษาทั่วไป ที่รู้จักกันว่าเป็นประกาศนียบัตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบบทั่วไป (the secondary general school certificate) ซึ่งใช้เป็นเบิกทางเข้าสู่การฝึกวิชาชีพในระบบคู่ หรือในระบบโรงเรียนอาชีวศึกษาแบบเต็มเวลา หรือการฝึกวิชาชีพขั้นพื้นฐาน

1.3.2.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบ

อาชีพ

รัฐให้การสนับสนุนในการจัดสถานที่ฝึกอาชีพให้แก่เด็ก โดยการจัดให้มี

- มาตรการด้านการฝึกทักษะวิชาชีพสำหรับเยาวชน ใน ค.ศ. 2004

- พระราชบัญญัติการฝึกวิชาชีพ Vocational Training Act 2005 มี

วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เยาวชนที่ก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานอย่างเป็นทางการเป็นผู้ที่มีสมรรถนะทางวิชาชีพที่นำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

- มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนด

ขอบเขตของหลักสูตรการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมทางวิชาชีพในโรงเรียนหรือในหน่วยงานที่รับผิดชอบ (The Linder) ตั้งแต่ ค.ศ. 2009 และมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ประเมินผลการฝึกวิชาชีพดังกล่าว เพื่อรับคุณวุฒิตามหลักสูตร รวมทั้งเป็นผู้กำหนดหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่ต้องรับผิดชอบการกลับเข้ารับการฝึกวิชาชีพเพื่อให้มีคุณวุฒิทางวิชาชีพตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากสถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรม

และบริการสังคม และบางกรณีก็เป็นครัวเรือน อยู่ในสัญญาร่วมกับผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ในฐานะเป็นผู้จัดเตรียมสมรรถนะทางวิชาชีพในสาขาอาชีพ สำหรับการจัดการฝึกวิชาชีพในสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการประกันโดยมาตรฐานระดับชาติ

1.3.3 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศฟินแลนด์

1.3.3.1 ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษา

ระบบโรงเรียนของประเทศฟินแลนด์เป็นแบบ 9 - 3 คือ ไม่แบ่งการศึกษาภาคบังคับเป็นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น แต่เรียกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาของประเทศฟินแลนด์เริ่มต้นตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยก่อนเข้าสู่การศึกษาในระดับโรงเรียนเมื่อเด็กอายุ 6 ปี ในระดับเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน และเข้าสู่การศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่ออายุ 7 ปี จนถึง 16 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การอาชีวศึกษาและการฝึกวิชาชีพเริ่มในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจัดควบคู่ไปกับการศึกษาสายสามัญที่เน้นวิชาการ โดยสายวิชาชีพนั้นผู้เรียนสามารถได้คุณวุฒิถึงระดับบัณฑิตศึกษา โดยเรียนในสถาบันอุดมศึกษาสายวิชาชีพ

หลังจากจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วนักเรียนสามารถเลือกเรียนต่อหรือเข้าการทำงาน ซึ่งโดยทั่วไปนักเรียนมักไม่ได้รับการแนะนำให้ทำงานทันที แต่มักให้นักเรียนเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งยังคงเป็นการศึกษาแบบให้เปล่าซึ่งมีโรงเรียน 2 แบบให้เลือก คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแบบปกติและโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพ

1.3.3.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

1) หลักสูตรระดับประถมศึกษา

การสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในประเทศฟินแลนด์เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้น ส่วนวิชาพิเศษจัดสอนตั้งแต่ปีที่ 1 -9 เป็นหน้าที่ของครูพิเศษ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละโรงเรียน โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวนและขนาดของชั้นเรียนยกเว้นการศึกษาพิเศษ

เด็กทุกคนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ต้องเรียนวิชาภาษาแม่และวรรณคดี (สวีเดนหรือฟินแลนด์) ภาษาแห่งชาติอื่น ๆ (สวีเดนหรือฟินแลนด์) ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ ชีววิทยา ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา สุขศึกษา ศาสนาหรือจริยธรรม ประวัติศาสตร์

สังคมศาสตร์ ดนตรี ศิลปะและวิชาภาคปฏิบัติ เช่น หัตถกรรมและคหกรรมศาสตร์ พลศึกษา และวิชาเลือก ประมาณ 4 ชั่วโมงต่อปี

2) หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

นักเรียนชั้นปีที่ 7 - 9 หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องเรียน วิชาภาษาและวรรณคดี ภาษาประจำชาติอื่น ๆ ภาษาต่างประเทศ สิ่งแวดล้อมศึกษา หน้าที่พลเมือง ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ภูมิศาสตร์ พลศึกษา ดนตรี ศิลปะและ วิชาภาคปฏิบัติ เช่น หัตถกรรมและคหกรรมศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีวิชาเลือกอีก ประมาณ 20 ชั่วโมง ต่อปี

ครูเป็นผู้เลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและนักเรียน วิธีการ สอนมีทั้งวิธีที่ให้ครูเป็นศูนย์กลางและวิธีให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนอาจจะเรียนเป็นคู่ เรียน เป็นกลุ่ม หรือเรียนเดี่ยว เนื่องจากเป้าหมายคือ เด็กได้เรียนในแต่ละวิชาแต่ละหัวข้อตามความคิดเห็น ของตน มีการศึกษาคูงาน การจัดทำโครงการและการบรรยายโดยวิทยากรจากภายนอก หลักสูตรจะ เน้นให้ใช้วิธีการสอนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมบทเรียนและการเรียน โดยครูจะมีบทบาท เป็นผู้กำกับการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน รวมทั้งเน้นการนำความรู้ไป ปฏิบัติเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียน การพัฒนาสติปัญญาและการพัฒนาทักษะ การหา ข้อมูลและการจัดทำข้อมูลให้เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน รวมถึงการพัฒนาทางสังคมของผู้เรียนด้วย วัตถุประสงค์ของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทสามัญ คือ การฝึกอบรมเยาวชนให้ เป็นคนดี มีคุณภาพ มีอารยธรรม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมถึงการฝึกอบรมเยาวชนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการศึกษา การทำงาน ความสนใจและการพัฒนาบุคลิกภาพของตน

IVET (Initial Vocational Education and Training) เป็น การศึกษาแบบให้เปล่าโดยผู้เรียนอาจเสียค่าใช้จ่ายเล็กน้อยในบางกรณี ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ อนุมัติ เช่น หนังสือเรียน เสื้อผ้า และอุปกรณ์ต่าง ๆ รัฐบาลมีหน้าที่กำหนดเป้าหมายทั่วไปของ VET โครงสร้างของคุณวุฒิ และวิชาหลัก ส่วนกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่กำหนดการเรียนการสอนและ ขอบเขตของสาขาวิชาต่าง ๆ

คุณวุฒิทางวิชาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและหลักสูตรการ เรียนการสอนที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดมีสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ มนุษยศาสตร์และ การศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ธุรกิจ และการบริหาร วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เทคโนโลยี การ

สื่อสาร และการขนส่ง ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม การบริการสังคม สาธารณสุข และกีฬา การท่องเที่ยว การจัดเลี้ยง และการบริการภายใน มนุษยศาสตร์และการศึกษา และกีฬาจัดโดย สถาบันการศึกษาผู้ใหญ่อิสระ

1.3.3.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการ ประกอบอาชีพทางรัฐได้มุ่งเน้นให้สถานศึกษา ได้จัดหลักสูตรและขอความร่วมมือจากสถาน ประกอบการ ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพของผู้เรียน ดังนี้

- การพัฒนาระบบคุณวุฒิทางวิชาชีพให้เป็นไปตามความต้องการ จำเป็นของตลาดแรงงานของโลก และความต้องการของบุคคล ประกอบด้วยทั้งสมรรถนะทางวิชาชีพ ทั่วไป และสมรรถนะทางวิชาชีพเฉพาะ

- The Finnish Europass centre เป็นหน่วยงานสนับสนุน ส่งเสริมการนำระบบ Europass ไปใช้ทั่วโลก ทั้งด้านการศึกษาและการทำงานเป็นเครื่องมือในการ สนับสนุน ส่งเสริม และขับเคลื่อนการศึกษา หน่วยงานนี้ทำงานประสานกันอย่างใกล้ชิดกับ สถาบันการศึกษา ศูนย์การจ้างงานและ EURES Employment Centres

- The Finnish National Board of Education กำหนด หลักสูตรแกนกลางสำหรับทุกคุณวุฒิ หลักสูตรของแต่ละวิชาชีพ และกำหนดกรอบการศึกษาของ แต่ละสาขาวิชา รวมทั้งวัตถุประสงค์ สาระหลัก เกณฑ์การประเมินผลของแต่ละโมดูล ตลอดจนการ เตรียมการประเมินนักเรียน การให้คำปรึกษาแนะแนวการเรียนระหว่างการทำงาน การศึกษาพิเศษ และการฝึกวิชาชีพ การจัดการศึกษาสำหรับผู้อพยพย้ายถิ่นและการฝึกหัด สาระการเรียนรู้ของ หลักสูตรท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งมี The Finnish National Board of Education เป็นผู้ออกแบบร่วมกับองค์กรที่เป็นผู้จ้างงาน สหภาพการค้าและสหภาพการค้าทาง การศึกษาและสหภาพนักเรียน

1.3.4 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไต้หวัน

1.3.4.1 ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษา

การศึกษาในระบบโรงเรียนของประเทศไต้หวันมีระยะเวลา 22 ปี โดยทั่วไปนักเรียนใช้เวลาในการเรียนระดับอนุบาล 2 ปี ในระดับประถมศึกษา 6 ปี ในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอีก 3 ปี จากนั้นจึงเป็นการศึกษาใน

ระดับอุดมศึกษา ในระดับปริญญาบัณฑิต 4 - 7 ปี ในระดับมหาบัณฑิต 1- 4 ปี ในระดับดุษฎีบัณฑิต 2 - 7 ปี

การศึกษาภาคบังคับ 10 ปี (อายุ 6- 16 ปี) หลักสูตรนี้ได้ออกแบบให้
บูรณาการระหว่างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นกับ Senior Vocational Education School
การศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในโรงเรียน เริ่มในระดับหลังมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจะแยกออกเป็น
2 ประเภท คือ การศึกษาสายสามัญ (academic track) และการศึกษาสายอาชีพ (vocation track)
โดยการศึกษาในสายสามัญ ซึ่งเป็นหลักสูตร 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (senior high
school) และ 4 ปี สำหรับการศึกษามหาวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย สำหรับการศึกษายสายอาชีพ ใน
โรงเรียนทางด้านวิชาชีพระดับต่าง ๆ

1.3.4.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรภาคบังคับของ
ไต้หวัน กำหนดให้มีวิชาเรียนทางด้านวิชาชีพและการฝึกภาคปฏิบัติที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ
จำนวน 81 - 106 หน่วยกิตหรือร้อยละ 42.1 - 55.2 ของจำนวนหน่วยกิตทั้งหมด (192 หน่วยกิต)
และวิชาที่กำหนดโดยโรงเรียนจำนวน 86 - 111 หน่วยกิต หรือ ร้อยละ 44.7 - 57.8 ซึ่งโรงเรียน
อาจจะเพิ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนอาชีพเข้าไปในหลักสูตรเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนในการ
ก้าวสู่อาชีพในอนาคต และโรงเรียนสามารถให้ใบประกาศนียบัตรเพื่อรับรองคุณวุฒิเพิ่มเติมให้กับ
ผู้เรียนได้ การพัฒนาหลักสูตรของไต้หวัน ในปี 2006 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนศูนย์กลาง
หลักสูตร 16 กลุ่ม (16 Cluster Curriculum Center Schools: Center schools) มีหน้าที่ส่งเสริม
ให้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาครู โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับโรงเรียนอาชีวศึกษา
และเพื่อให้หน่วยงานนี้เป็นกลไกในการวิจัยและพัฒนาทางด้านหลักสูตรและวิชาชีพครู
หลักสูตรการศึกษาของไต้หวันมีเป้าหมายในการส่งเสริมศักยภาพด้านการแข่งขันของประเทศในยุค
โลกาภิวัตน์ โดยมุ่งเน้นทางการวางแผนโครงสร้างการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพใน
รายวิชาและภาครัฐนั้น การสนับสนุนให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าร่วมแข่งขัน
คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์โอลิมปิกระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้
ระดับนานาชาติให้กับนักเรียนมุ่งเน้น ในการส่งเสริมความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนโดยเฉพาะ
ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา ซึ่งได้มีการปรับปรุงหลักสูตรที่มุ่งเน้นความเป็น
นานาชาติมากขึ้น

1.3.4.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการ

ประกอบอาชีพกระทรวงศึกษาธิการของไต้หวันได้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือที่ใกล้ชิดมากขึ้นระหว่างภาคอุตสาหกรรม และโรงเรียนโดยใช้วิธีการเรียนรู้จากการทำงานขณะเรียนหนังสือ (Learning on the job and working at study) และส่งเสริมให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับภาคอุตสาหกรรมโดยตรง ให้ภาคอุตสาหกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตรของโรงเรียน รวมถึงการสอนและการจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนรู้ และมีการจัดหาสถานที่ฝึกงานและสร้างโอกาสในการมีงานทำให้กับนักเรียน ดังนี้

- มีโครงการการจ้างงานสำหรับนักเรียนขณะยังศึกษาอยู่ และเปิดโอกาสการจ้างงานให้กับผู้เรียนที่จบหลักสูตรทางสายวิชาชีพได้มีงานทำทันทีหลังเรียนจบ
- การยกระดับสถานะทางวิชาชีพให้กับผู้ที่มีความโดดเด่นทางด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีอีกด้วย
- การแข่งขันและมอบรางวัลสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นทางด้านเทคนิคและวิชาชีพ (The Competition Excellence Prize and the Outstanding Technical and Vocational prize) และให้สิทธิในการเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนสายวิชาชีพกับผู้ที่ชนะรางวัลในระดับชาติและนานาชาติ รัฐบาลไต้หวันสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ฐานข้อมูลร่วมกันของสถาบันทางด้านเทคโนโลยีและการอาชีวศึกษาทั่วประเทศ 93 แห่ง ตั้งแต่ปี 2006 ซึ่งรวบรวมข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์ และงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ บริการสำหรับครูและนักเรียน
- มีการจัดทำเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลผลงานวิจัยและแนวโน้มการวิจัยใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางด้านวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและส่งเสริมให้เกิดโอกาสการสร้างความร่วมมือทางด้านวิจัยในระดับนานาชาติ สนับสนุนให้มีการใช้ฐานข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในการค้นคว้าและวิจัย เช่น Derwent Innovations Index รัฐบาลได้กำหนดให้มีหลักสูตรการส่งต่อผู้เรียนจากการศึกษาสู่ภาคอุตสาหกรรม) The First Industry-Academy Hand-in-Hand Program) ในปีการศึกษา 2006 ซึ่งเป็นหลักสูตรปริญญาตรีที่เพิ่มเติมจากหลักสูตรเทคโนโลยี อาชีวศึกษา 2 ปี และหลักสูตรปริญญาโทสำหรับภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะมีโครงการฝึกอบรมที่เป็นความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคการศึกษา 9 โครงการ เป็นการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมโดยตรง การสนับสนุนให้มีกลไกการรับรองทักษะเฉพาะทาง โดยการให้

ประกาศนียบัตร การส่งเสริมให้มีการสอนเพื่อการฝึกปฏิบัติ การแนะนำแหล่งเรียนรู้จากภาคอุตสาหกรรม การขยายความร่วมมือระหว่างภาควิชาการและภาคอุตสาหกรรมในการฝึกอบรมการปรับปรุงการฝึกปฏิบัติภายนอกสถานศึกษา การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างทักษะเฉพาะทาง

1.3.5 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศสิงคโปร์

1.3.5.1 ระบบการศึกษาและการจัดการ

ระบบการศึกษาของสิงคโปร์มีเป้าหมาย เพื่อช่วยให้นักเรียนค้นพบความสามารถพิเศษ รับรู้ศักยภาพและพัฒนาความกระหายใคร่เรียนรู้ที่คงทนตลอดชีวิต การศึกษาภาคบังคับกำหนดระยะเวลาเรียน 10 ปี เป็นการศึกษาระถมศึกษา 6 ปี แล 4 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดให้การศึกษาภาคบังคับจัดการเรียนการสอนแบบ 2 ภาษา (bilingualism in education) คือ ภาษาแม่และภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองทั้งการพูดและการเขียน

- ระดับประถมศึกษา (primary school) แบ่งออกเป็นระดับประถมศึกษาตอนต้น (1 - 4) และประถมศึกษาตอนปลาย (5 - 6)

- ระดับมัธยมศึกษา (secondary school) แบ่งออกเป็น 3 แผนการเรียนตามความสามารถของนักเรียน ได้แก่ แผน Normal (5 ปี) แผน Special และแผน Express ซึ่งทั้ง 2 แผนหลังนี้ใช้เวลาเรียน 4 ปี

- ระดับเตรียมอุดมศึกษา (junior college/ polytechnic) ระดับมหาวิทยาลัย (University)

1.3.5.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาของสิงคโปร์ได้ปรับปรุงแนวทางในการจัดการศึกษา ที่มีความเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจโดยมีการนำแนวคิดทางด้านเทคนิควิชาชีพมาเป็นฐานในการพัฒนาในโรงเรียนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 เพื่อให้มีความสามารถและทัศนคติที่กว้างไกลและมีความเข้าใจในวิชาชีพมากขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงเน้นในด้านเนื้อหาวิชาการโดยมุ่งเน้นวิชาเพียง 4 หลัก (ภาษาอังกฤษ ภาษาแม่ระดับขั้นพื้นฐาน คณิตศาสตร์ และการใช้คอมพิวเตอร์) ร่วมกับวิชาวิทยาศาสตร์ การศึกษาด้านเทคนิควิชาชีพ และเศรษฐศาสตร์ครัวเรือน เท่านั้นที่มีการทดสอบความรู้ นอกนั้นวิชาที่เหลือไม่ต้องมีการทดสอบความรู้ ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา พลเมืองและศีลธรรมศึกษา พลศึกษา และศิลปะและงานช่าง

สิงคโปร์มุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาในองค์รวม (holistic approach) ซึ่งนอกจากนั้นด้านวิชาการแล้ว ยังเน้นด้านบุคคล สังคม ศิลธรรม และการพัฒนาอาชีพของบุคคล มุ่งในกระบวนการพัฒนาบุคคล สังคม และทักษะทางอาชีพเป็นสำคัญ เรียกว่า Affective and Career Education (ACE) program ปี ค.ศ. 1997) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสมดุลให้กับบุคคล (well-balanced individuals) โดยให้สามารถเผชิญหน้าความท้าทาย (face challenges) สามารถจัดการกับความเปลี่ยนแปลง (manage changes) สร้างผลิตภาพในการทำงาน (work productively) มีความเข้าใจในการใช้ชีวิต (live compassionately) และช่วยเสริมสร้างสังคม (contribute to society) หลักสูตร ACE ครอบคลุมการพัฒนาสมรรถนะทักษะชีวิต 5 ด้าน คือ ประสิทธิภาพของบุคคล (personal effectiveness) ประสิทธิภาพด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal effectiveness) ประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ (effective learning) การเชื่อมโยงกับงาน (transition to work) และการสนับสนุนดูแลชุมชน (fostering a caring community) หลักสูตร AC ยังคาดหวังให้ครูเพิ่มเติมหรือสอดแทรกเนื้อหาทางด้านอาชีพไว้ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งในโรงเรียนบางแห่งของสิงคโปร์ได้จัดให้มีครูแนะแนวที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางประจำโรงเรียน เพื่อวางแผนและให้คำแนะนำนักเรียนในการเลือกอาชีพโดยใช้เวลาวางนอกหลักสูตร

1.3.5.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

การแนะแนวทางด้านอาชีพในโรงเรียนถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของครูทุกคนในโรงเรียนรวมทั้งผู้ปกครองเอง โดยในบางโรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรการแนะแนวอาชีพสำหรับนักเรียนซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สร้างเสริมทักษะและความเข้าใจทางด้านอาชีพ เช่น การให้คำปรึกษาด้านอาชีพแบบเดี่ยวและกลุ่ม การสมัครงาน การสัมภาษณ์งาน การสัมมนา อาชีพการเยี่ยมชมโรงงาน และการฝึกงานในช่วงวันหยุด และมีการให้ผู้ปกครองและศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการเป็นต้นแบบทางด้านอาชีพให้กับนักเรียน และอาจให้การสนับสนุนด้านการฝึกงานหรือเสริมประสบการณ์ให้กับนักเรียนได้ตามความเหมาะสมและมีการแนะนำด้านการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนเพื่อเพิ่มทักษะในการทำงานที่จำเป็นให้กับนักเรียนอีกด้วย นอกจากนี้ภาครัฐยังให้ความสำคัญในการพัฒนาความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคลให้มีโอกาสพัฒนาได้เต็มศักยภาพ โดยเน้นให้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความสามารถดังกล่าวของนักเรียนทุกคน และ

ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดหาอุปกรณ์และสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนที่แสดงศักยภาพและความสามารถออกมาให้เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ เพื่อใช้สนับสนุนในการพัฒนาอาชีพด้วย เช่น

- มีการจัดตั้งรางวัล "The world's most transformative government programme" ขึ้น สำหรับหลักสูตรที่มีรูปแบบที่ช่วยในการพัฒนาศักยภาพประชาชนของประเทศในยุคโลกาภิวัตน์

- โครงการ Manpower 21 Plan (ค.ศ. 1999) มุ่งเน้นที่การปรับปรุงการจ้างงานตลอดชีวิตของประชากรสิงคโปร์ และมีการจัดตั้งหน่วยงานพัฒนาแรงงาน (Workforce Development Agency: WDA) ขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 2003 ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงทรัพยากรมนุษย์ สำหรับการดำเนินงานด้านการฝึกอบรมทางวิชาชีพโดยเฉพาะ

- กำหนดมาตรฐานแรงงานระดับชาติไว้
- มีการจัดตั้งหน่วยงานให้คำแนะนำทางด้านอาชีพ (Pastoral care and career guidance) ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ในการวางแผนและประยุกต์ใช้หลักสูตรแนะแนวในโรงเรียน

- โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาได้มีการแนะแนวทางด้านอาชีพสำหรับนักเรียนรายบุคคลและหลักสูตร

1.3.6 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกา

1.3.6.1 ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษา

- 1) แต่ละรัฐมีอิสระในการควบคุมคุณภาพและวางแผนด้านการเรียนการสอนเอง โดยไม่ขึ้นกับรัฐบาลกลาง ทุกรัฐจะมีหน่วยงานด้านการศึกษาในการคอยควบคุมและกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ

- 2) การศึกษาภาคบังคับนั้น นักเรียนอเมริกันทุกคนจะได้รับสิทธิเรียนฟรีจนกระทั่งถึงเกรด 12 (grade 12) หรือจบในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

- 3) การเรียนในระดับอุดมศึกษานั้น หากนักศึกษาต้องการเรียนต่อในมหาวิทยาลัยในรัฐที่ตนเองไม่ได้มีถิ่นฐานอยู่แล้ว จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่เรียกว่า Out of states Tuition เพิ่มขึ้นมาด้วย

4) หากนักเรียนต่างชาติ ต้องการเข้าไปเรียนในระดับประถมและมัธยมนั้น ทางสหรัฐจะจำกัดสิทธิให้สมัครได้เพียงโรงเรียนเอกชน (private school) เท่านั้น จะไม่สามารถเรียนกับโรงเรียนรัฐบาล (Public school) ได้ ยกเว้นนักเรียนทุนหรือนักเรียนแลกเปลี่ยน (Exchange visitor program) ที่ถือวีซ่า J1 สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้

1.3.6.2 หลักสูตรและการจัดการจัดการเรียนการสอน

ระดับอนุบาล (kindergarten) การศึกษาระดับนี้ ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ แต่เป็นการเรียนเพื่อปรับพื้นฐานในช่วงอายุ 3 -6 ปี ก่อนที่จะเริ่มเรียนอย่างจริงจังในระดับประถมศึกษา โดยเปิดโอกาสให้เด็กมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ระหว่างบ้านกับโรงเรียน เน้นในด้านความพร้อม เพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา

ระดับประถมศึกษา (primary school หรือ elementary school) การศึกษาระดับประถมเป็นการศึกษาภาคบังคับ สำหรับเด็กอายุ 6 - 11 ปี โดยมีระยะเวลาการศึกษา 6 ปี เริ่มเข้าเรียนที่ Grade 1 จนถึง Grade 6 (เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 1 - ในประเทศไทย) จึงจะสำเร็จการศึกษาในระดับนี้ โดยพัฒนาด้านสังคมและสติปัญญาทั่วไป การเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ ถ้าเด็กไม่ผ่านวิชาใดก็ต้องเรียนซ้ำและสอบแก้ตัวเฉพาะวิชานั้น เวลาเรียนปีละ 180 วัน

ระดับมัธยมศึกษา (secondary school หรือ high school)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ สำหรับเด็กอายุ 12 - 18 ปี โดยมีระยะเวลาการศึกษา 6 ปี โดยจะเริ่มเรียนที่ Grade 7 - 8 ซึ่งเรียกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (junior high school) และต่อด้วย Grade 9 - 12 เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (senior high school) โดยส่วนใหญ่แล้ว นักเรียนจะเรียนต่อเนื่องจนกระทั่งจบการศึกษาในระดับนี้ที่อายุ 18 ปี (เทียบเท่าวุฒิม.6) เป็นการเตรียมเด็กเพื่อการดำเนินชีวิตต่อไปในภายหน้า เป็นลักษณะโรงเรียนมัธยมแบบผสมผสาน (comprehensive high school) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน

สำหรับการพัฒนาด้านวิชาชีพของโรงเรียนในสหรัฐอเมริกาที่มีการก่อตั้งสมาคมการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพและเทคนิค (Associate of Career and Technical Education, www.acte.org) และศูนย์การวิจัยระดับชาติด้านการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพและเทคนิคศึกษา (National Research Center for Career and Technical Education) โดยเน้นให้มีการบูรณาการหลักการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษา แต่

ละโรงเรียนได้ให้คำปรึกษาค้านอาชีพ การจัดการผู้เรียนด้านอาชีพและเทคนิคการทำงาน และการสร้างโปรแกรมประสบการณ์ทำงาน ตัวอย่างข้อมูลของรัฐโอไฮโอได้ออกแบบรูปแบบการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพระดับก่อนอุดมศึกษา ดังนี้

1) การสร้างแรงจูงใจด้านอาชีพ (career motivation) การสร้างหลักสูตรตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเชิงบวกต่อการทำงานและการสร้างแรงจูงใจในการเป็นส่วนหนึ่งของงาน กิจกรรม ประกอบด้วย การทัศนศึกษา (field trips) การจัดนิทรรศการอาชีพ career fairs) การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ/สังคม (personal/social development) และการให้คำแนะนำด้านอาชีพ (career counseling)

2) การสร้างความเข้าใจในอาชีพ (career orientation) สำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ซึ่งให้โอกาสผู้เรียนรับทราบอาชีพในอนาคตที่ต้องเตรียมตัว โดยโปรแกรมการสร้างความเข้าใจในอาชีพ ประกอบด้วยกิจกรรมการประชุมผู้เรียนผู้ปกครองโดยเน้นเรื่องอาชีพ แผนที่การประกอบอาชีพเวลาที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ และการประเมินความสนใจ และการเข้าถึงศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพ

3) การสำรวจอาชีพ (career exploration) เน้นผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 - 4 และให้โอกาสเยาวชนพิจารณาประสบการณ์ที่ได้รับมาครั้งแรกจากโอกาสการทำงานที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับความสนใจและความสามารถแต่ละบุคคล/กลุ่ม/แนวทางแก่นของอาชีพ ได้รับการแนะนำโดยการให้คำแนะนำด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

4) การเตรียมการสู่อาชีพ (career preparation) สำหรับผู้เรียนอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป

4.1) การศึกษาที่ครอบคลุมอาชีพและเทคนิคเป็นการเน้นการเตรียมการด้านทักษะในการทำงานและความรู้ด้านเทคนิค ด้านพฤติกรรมในการทำงานและทัศนคติในการทำงาน

4.2) โปรแกรมการศึกษาก่อนระดับวิชาชีพเป็นการเน้นที่การให้การเตรียมการด้านทฤษฎีและทักษะเพื่อดำเนินการในแนวทางวิชาชีพหลังการเรียนระดับมัธยมศึกษา

1.3.6.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ ในสหรัฐอเมริกาเน้นได้มุ่งเน้นการพัฒนาด้านการประกอบอาชีพ ให้แก่ ผู้เรียนมาอย่างยาวนาน โดยทางรัฐให้การสนับสนุนโรงเรียนในแต่ละรัฐของตนเอง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนที่

มุ่งเน้นไปสู่การประกอบอาชีพได้ โดยแต่ละรัฐจะมีการสร้างฐานข้อมูลของผู้เรียนในการเรียนสาขาต่าง ๆ เป็นการจัดเก็บแฟ้มสะสมงานของผู้เรียนเพื่อให้สถานประกอบการสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจ้างงานและรัฐยังสามารถใช้เป็นข้อมูลการทำงานของแต่ละบุคคลได้ด้วย นอกจากนี้แล้วสถานประกอบการยังให้ความร่วมมือกับรัฐและโรงเรียนในการเปิดโอกาสให้ได้ทัศนศึกษาการรับเข้าทำงานแบบไม่เต็มรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ มีความเข้าใจในอาชีพนั้น ๆ อีกด้วย อาทิเช่น รัฐมิชิโงตาได้กำหนดมาตรฐานสำหรับการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

มาตรฐานด้านที่ 1

หน่วยงานกลางการศึกษาท้องถิ่นจะให้โอกาสผู้เรียนได้รับความสามารถในการจ้างงานและทักษะทางอาชีพ ทักษะเหล่านี้จะสนับสนุนโอกาสของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 เป็นผู้เรียนที่สมัครใจในการเรียนและได้รับการกระตุ้นให้เป็นผู้เรียนที่เรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.2 เป็นสมาชิกในสังคมที่เป็นผู้สร้างและผู้ผลิต
- 1.3 เข้าใจบริบทการทำงานในระดับท้องถิ่น ประเทศ และเศรษฐศาสตร์ระดับโลก
- 1.4 เตรียมตัวสำหรับการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 1.5 เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการทำงานอาชีพ

มาตรฐานด้านที่ 2

หน่วยงานทางการศึกษาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาสาในฐานะผู้ให้คำแนะนำที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

- 2.1 ช่วยให้การวางแผน การนำไปใช้ และการประเมินโปรแกรม
- 2.2 ช่วยผู้เรียนในการเชื่อมโยงการศึกษาและโอกาสในการจ้างงานในระดับสังคม ภูมิภาค หรือระหว่างประเทศ
- 2.3 ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงอนาคตหลังจากจบการศึกษา
- 2.4 ช่วยผู้เรียนในการทำความเข้าใจบทบาทในสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการจัดการบทบาทและความสัมพันธ์ให้สมดุล

มาตรฐานด้านที่ 3 หน่วยงานกลางการศึกษาท้องถิ่นสนับสนุนนักเรียน
ในการพัฒนาหลักสูตรระยะยาวและแผนการศึกษาหลังการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

มาตรฐานด้านที่ 4 หน่วยงานกลางการศึกษาท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนา
หลักสูตรการศึกษาทางวิชาชีพและเทคนิคการสอน/การเรียนรู้ ซึ่งมีที่มาจาก

4.1 มาตรฐานความรู้และทักษะซึ่งสะท้อนผู้บริโภครุทธกิจ อุตสาหกรรม
และแนวโน้ม/มาตรฐานแรงงาน ในปัจจุบัน

4.2 งานวิจัยในปัจจุบันและการฝึกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ

- การปฏิรูปโรงเรียน
- การทำความเข้าใจบทบาทของผู้เรียนในสังคม ความสัมพันธ์

ในครอบครัว และการจัดการบทบาทและความสัมพันธ์ในสมดุค

- กลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้
- กลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้ในด้านความปลอดภัยสำหรับ

ห้องทดลองในโรงเรียนและสำหรับกิจกรรมในสถานที่ทำงาน

4.3 การใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน

มาตรฐานด้านที่ 5 หน่วยงานทางการศึกษาท้องถิ่นพัฒนาและรักษา
สภาพทางการเรียนการสอนซึ่งถ่ายทอดความรู้มากที่สุด เพื่อผู้เรียนที่เลือกหลักสูตรในโปรแกรม
การศึกษาทางวิชาชีพ

มาตรฐานด้านที่ 6 หน่วยงานทางการศึกษาท้องถิ่นสนับสนุนโปรแกรม
ขนานของโรงเรียน การทำงาน และการบริการที่นั่นโอกาสทางการเรียน ประกอบด้วยการเชื่อมโยง
กิจกรรมวิชาชีพและกิจกรรมการเชื่อมโยงโรงเรียนและสภาพการเรียนในสังคม

มาตรฐานด้านที่ 7 หน่วยงานทางการศึกษาท้องถิ่นให้ความเสมอภาค
ในการเข้าศึกษาและสนับสนุนความหลากหลายประชากรและประชากรเฉพาะกลุ่ม เพื่อส่งเสริมการมี
ส่วนร่วมในทุกองค์ประกอบของการศึกษาทางวิชาชีพ

มาตรฐานด้านที่ 8 หน่วยงานทางการศึกษาท้องถิ่นใช้ผู้สอนที่มีใบอนุญาต
อย่างเหมาะสมซึ่งตรงกับความต้องการของคณะกรรมการท้องถิ่น (Minnesota Board of Teaching
Licensure)

มาตรฐานด้านที่ 9 หน่วยงานทางการศึกษาท้องถิ่นจะประเมินระดับ
การนำไปใช้ของมาตรฐานด้านที่ 1 – 8

1.3.7 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศออสเตรเลีย

1.3.7.1 ระบบการศึกษาและการจัดการศึกษาในประเทศออสเตรเลียนักเรียน
สามารถเข้าเรียนในระดับอนุบาลได้ตั้งแต่อายุ 3 ขวบเป็นต้นไป การศึกษาระดับนี้ไม่ได้เป็นการศึกษา
ภาคบังคับ หากแต่เน้นให้ได้กัมพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา เพื่อเตรียมความพร้อม
สำหรับการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

การศึกษาภาคบังคับในประเทศออสเตรเลียกำหนดไว้สำหรับเด็กอายุ
ระหว่าง 6 - 15 ปี การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศออสเตรเลียนอยู่ใน
ความดูแลรับผิดชอบของแต่ละรัฐ ประเทศออสเตรเลียนี้มีโรงเรียนที่มีคุณภาพสูงจำนวนมาก ทั้งที่เป็น
โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชนและโรงเรียนที่ดำเนินการร่วมกับองค์กรศาสนา โรงเรียนของรัฐบาล
จะเป็นประเภทไปกลับ (Day school) ส่วนโรงเรียนเอกชนจะมีทั้งโรงเรียนประจำ (boarding
school) และไปกลับ นอกจากนี้โรงเรียนยังแบ่งเป็นประเภทโรงเรียนชายล้วน หรือหญิงล้วนและ
โรงเรียนสหศึกษา นักเรียนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุประมาณ 18 ปีหรือ ชั้นปีที่
12) โดยทุกโรงเรียนจัดสอนวิชาแกนคล้ายๆ กัน และอาจสอนเป็นพิเศษในวิชาอื่น ๆ ที่มีให้เลือก
หลากหลาย ในการเข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัย นักเรียนต้องสอบและวัดผลการเรียนในชั้นปีที่ 11
และ 12 เพื่อให้ได้รับประกาศนียบัตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสามารถแบ่งระดับ
การศึกษา ดังนี้

- ประถมศึกษา (primary school) คือ ชั้นปีที่ 1 - 6 หรือ 7
- มัธยมศึกษา (secondary school) คือ ชั้นปีที่ 7 หรือ 8 - 12 หรือ
- มัธยมศึกษาตอนต้น (junior colleges) คือ ชั้นปีที่ 7 หรือ 8 - 10 และ
- มัธยมศึกษาตอนปลาย (senior colleges) คือ ชั้นปีที่ 11 และ 12

1.3.7.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ออสเตรเลียมีกรอบหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนทุกแห่งจะสอน
วิชาหลัก 8 สาขา ซึ่งได้แก่ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมศึกษา วิทยาศาสตร์ ศิลปะ
ภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อังกฤษ เทคโนโลยี และการพัฒนาตนเอง สุขศึกษา และพลศึกษา นอกจากนี้

โรงเรียนยังมีหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาต่างชาติด้วย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนในโรงเรียนมัธยมจะสามารถเลือกวิชาเฉพาะได้ แม้ว่าวิชาเฉพาะนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละโรงเรียน แต่จะรวมถึงกฎหมาย จิตวิทยา คอมพิวเตอร์ กราฟฟิกส์ ไซน์ การบิน การละคร และอื่น ๆ อีกหลายด้าน

รัฐบาลออสเตรเลียได้กำหนดกรอบคุณวุฒิทางการศึกษาของออสเตรเลีย ที่เรียกว่า Australian Qualifications Framework ขึ้น เพื่อให้ระบบการศึกษาของออสเตรเลียมีเอกลักษณ์และแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ เป็นระบบการศึกษาชาติที่ออกแบบให้คุณวุฒิการศึกษาแต่ละระดับมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ครอบคลุมระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษาและหลักสูตรเชื่อมต่อเข้ามหาวิทยาลัยและระดับมัธยมศึกษา โดยกรอบคุณวุฒิการศึกษาออสเตรเลียทำให้ผู้เรียนสามารถปรับระดับการเรียนรู้ไปสู่คุณวุฒิที่สูงขึ้นได้ง่าย และเปลี่ยนจากสถาบันหนึ่งไปยังอีกสถาบันหนึ่งได้

นอกจากนี้แล้วประเทศออสเตรเลียยังได้จัดทำกรอบคุณภาพการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (Careers Education Quality Framework) ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับครู และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ อีกทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ที่ได้มีหลักสูตร/โปรแกรมการแนะแนวทางในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้นำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามากำหนดแผนการดำเนินงาน ร่วมกันออสเตรเลียได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก โดยเล็งเห็นว่าควรจะให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่งเพื่อให้นักเรียนได้มีความพร้อม มีทักษะความรู้และทัศนคติที่ดีและคุณสมบัติ เพื่อที่จะเริ่มดำเนินการในการเลือกอาชีพของพวกเขาได้ อีกทั้งยังส่งผลประโยชน์ต่อสถานประกอบการและชุมชนที่จะได้มีประชากรที่มีคุณภาพได้ อาทิเช่น การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของรัฐควีนสแลนด์ ได้สอดแทรกและบูรณาการหลักสูตรให้สอดคล้องกับการประกอบอาชีพแก่ผู้เรียน โดยเริ่มจาก

ระดับประถมศึกษา จะสอดแทรกภาพรวมของการประกอบอาชีพให้ผู้เรียนได้รับทราบ ให้ความรู้และความเข้าใจในวิธีการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการเจริญก้าวหน้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะเป็นการให้รายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพมากขึ้นและมุ่งเน้นไปที่การเชื่อมโยงการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาตนเองและสร้างแรงบันดาลใจ การเรียนรู้วิธีการค้นหาและการใช้ข้อมูลด้านอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความเข้าใจและสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อโลกของการทำงาน เศรษฐกิจ และสังคม

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรมีโปรแกรมการฝึกอาชีพอย่างชัดเจน เช่น การรวบรวมข้อมูล การตั้งเป้าหมายและทักษะการตัดสินใจ ทักษะที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่จะประกอบการและการจัดกระบวนการสร้างอาชีพได้

1.3.7.3 การสนับสนุนและความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ

ออสเตรเลียเป็นประเทศหนึ่งที่เน้นการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ โดยแต่ละรัฐจะให้การสนับสนุนโรงเรียนของตนเองอย่างเต็มที่อีกทั้งยังถูกควบคุมด้วยกรอบคุณภาพทางการศึกษาเพื่อให้นักเรียนทุกคนมีคุณภาพที่เท่าเทียมกันและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งในกรอบคุณภาพการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ (Careers Education Quality Framework) ยังกำหนดให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ ดังนี้

- สถานประกอบต้องให้ความร่วมมือในการแนะแนวทางการประกอบอาชีพและให้การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม
- ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพจะต้องมาแนะแนวทางการทำงานในวิชาชีพต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างชัดเจน
- ผู้ปกครองต้องให้การสนับสนุนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของผู้เรียน
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งอาจเป็นสมาชิกในชุมชน ต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่
- ผู้บริหารโรงเรียน ต้องจัดสรรงบประมาณสำหรับการศึกษาในส่วนนี้
- การวัดประสิทธิภาพหรือผลของความสำเร็จจากกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมเพื่อกระตุ้นผู้เรียนและนำไปพัฒนาโปรแกรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สรุป จะเห็นได้ว่านานาประเทศให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเยาวชนสู่โลกแห่งการทำงานในอนาคตอย่างมีระบบ มีการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อให้โลกแห่งการทำงานในอนาคตของทรัพยากรบุคคลส่วนสำคัญใน

ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมของประเทศนั้น ๆ ต่อไป

1.4 การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทย

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของไทย ได้มีการพัฒนาการมาเป็นระยะ ๆ ตามกาลเวลาในสมัยต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สมัยก่อนกรุงสุโขทัย สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง การศึกษาสมัยปฏิรูปการศึกษา (2435 - 2475) สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลักสูตรพุทธศักราช 2521 - 2524 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มาจนถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และได้เปลี่ยนเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการศึกษาพัฒนาการของการจัดการศึกษาอาชีพของไทยจากไพฑูริย์ สินลาร์ตัน (2557) และอนุชัย รามวงษ์กูร (2558) ผู้วิจัยขอจำแนกยุคของการศึกษาไทยโดยได้แบ่งช่วงยุคสมัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาสมัยเดิม: ฐานบ้าน วัด วังและการเรียนสกุลงานแบบเดิม (พ.ศ.1800 - 2414)

การศึกษาเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีอาชีพที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นคือ ทหาร แพทย์ ช่างฝีมือ ซึ่งมีที่จัดการเรียนการสอน 2 แห่ง คือ วัด และสำนักราชบัณฑิต ต่อมาสมัยอยุธยา การศึกษาได้เปลี่ยนรูปต่างจากสุโขทัยคือ ลักษณะการศึกษาสมัยอยุธยาเป็นไปเพื่อติดต่อกับประชาคมเท่านั้น ประชาชนก็ยังนิยมพาลูกหลานไปบวชเรียนที่วัด พระสงฆ์เป็นผู้การอบรมสั่งสอนการอ่านเขียนหนังสือ ภาษาบาลี มีการติดต่อกับชาวตะวันตกมีการนำอารยธรรมชาวตะวันตกมาเผยแพร่ เช่น การหล่อปืนใหญ่ การใช้ปืนใหญ่ การเดินเรือทะเลเพื่อติดต่อทำการค้ากับชาวจีน การสร้างป้อมแบบตะวันตก การฝึกวิชาชีพการทำอาหารและขนม คือ ทองหยิบ ฝอยทอง เป็นต้น ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาเริ่มก้าวหน้า เพราะติดต่อกับชาวต่างชาติมากขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงตั้งโรงเรียนการศึกษาแบบสมัยใหม่ แบบโรงเรียนชายโดยมิชชันนารีสอนศาสนาชาวอเมริกัน และการจ้างครูแอนนา เลียวโนเวลล์ สอนภาษาอังกฤษแก่พระราชโอรสและพระราชธิดาในวัง

การศึกษายุคนี้จึงเป็นไปตามกลุ่มคนและสถานที่ที่ชุมชนนั้นอยู่และใช้ชีวิต โดยมีแหล่งที่จัดการเรียนรู้อันเป็น บ้าน วัด วัง กล่าวคือ

บ้าน สอนอาชีพทำมาหากิน การอบรมบ่มนิสัยให้อยู่ในสังคมได้ การสอนศีลธรรม จริยธรรมให้เป็นคนดีของสังคม โดยพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ สิ่งที่สอนคือ อาชีพที่ต้องทำมาหากินเพื่อยังชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมา เช่น เกษตรกรรม สอนโดยวิธีการเรียนจากชีวิตจริง (Apprenticeship) ทฤษฎีกับการปฏิบัติควบคู่กันไปและมีการอบรม คุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมด้วย

วัด เป็นสถานศึกษาหลักของไทยอีกแห่งที่จัดสำหรับคนทั่วไป คือ ไพร่และทาสได้ ศึกษา วัดจะสอนศาสนา หนังสือ และอบรมจริยธรรมไปด้วย จะสอนเด็กผู้ชายเป็นหลักผู้สอนคือพระ สอนโดยการทำให้อุทิศให้ฝึกปฏิบัติตามแบบอย่าง

วัง เป็นการศึกษาทางด้านการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน วิชาชีพชั้นสูง ต่าง ๆ ทั้งศิลปะวรรณกรรม ช่างประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการประเทศโดยรวม พร้อมทั้ง อบรมศีลธรรมจริยธรรมควบคู่ไปด้วย ผู้สอนคือครูเฉพาะ เป็นคนในวังที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ผู้เรียนก็เฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการ การเรียนการสอนจะเน้นการทำตัวอย่างให้ดู ให้ทำตาม และฝึกทำงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จากการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ พบว่าในยุคสมัยเดิมนี้มีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 2 รูปแบบ คือ บ้านและวัง เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คน การที่วัด ไม่ได้สอนอาชีพอาจเป็นเพราะว่าวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้าน จึงไม่เหมาะกับการสอนอาชีพ ดังนั้นในยุคการศึกษาแบบเดิมจึงสอนงานอาชีพเฉพาะที่บ้านและวังเท่านั้น

2. เริ่มระบบโรงเรียน:การจัดการศึกษาเพื่อสนองการพัฒนาอุตสาหกรรมระยะแรก (พ.ศ. 2411 - 2475)

การศึกษาในยุคนี้เริ่มในยุคของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากชาติตะวันตกที่พัฒนาประเทศในแนวทางอุตสาหกรรม จึงผลิตคนไทยที่มีลักษณะที่สนองต่ออุตสาหกรรมและการพัฒนาประเทศ รูปแบบหลักสูตรเน้นเนื้อหาวิชาทาง ภาษาไทย ภาษาอังกฤษแล้ว ยังให้ความรู้วิชาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยสื่อสารทั้งภาษาและสาระสมัยใหม่ได้ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและอยู่ในโลกยุคอุตสาหกรรม แม้จะเป็นฝ่ายบริโภคมามากกว่าฝ่ายผลิต ซึ่งหลักสูตรมี เนื้อหาสาระที่ใช้เหมือนกันหมดทั้งประเทศ เพื่อให้คนไทยออกมาในลักษณะเดียวกันด้วยการเรียนรู้ และเข้าใจเรื่องเดียวกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาในยุคนี้ไม่เน้นเรื่องอาชีพ จะเน้นในเนื้อหาสาระ วิชาการมากกว่า ส่วนของการศึกษาเพื่ออาชีพมีเหตุการณ์สำคัญพอสรุปได้ดังนี้ (อนุชัช รามวงศ์กูร, 2558)

ปี พ.ศ. 2430 จัดตั้งกรมศึกษาธิการ เพื่อดูแลการจัดการศึกษา โดยมีสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ เป็นผู้บัญชาการ และได้มีการประกาศตราตั้งกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ. 2535
โดยมีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เป็นเสนาบดี

ปี พ.ศ. 2440 จัดตั้งโรงเรียนเสาวภา เพื่อสอนวิชาการเรือนสำหรับสตรี

ปี พ.ศ. 2441 ประกาศใช้โครงการศึกษา ปีพุทธศักราช 2441 และจัดทำแผนการ
ศึกษาโดยเอาแบบอย่างโครงการศึกษาจากประเทศอังกฤษ มีการศึกษา 2 ประเภท คือ 1) การเล่า
เรียนสามัญ มีชั้นมูลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา 2) การเล่าเรียนพิเศษ เรียนวิชา
เฉพาะเพื่อให้เกิดความชำนาญไปประกอบอาชีพ เช่น วิชาชีพรู วิชาแพทย์ วิชารังวัด วิชาเพาะปลูก
วิชาหัตถกรรม และวิชาการค้า เป็นต้น และยังได้มีการประกาศโครงการศึกษาออกมาต่อเนื่อง ได้แก่
โครงการศึกษา พ.ศ.2445 พ.ศ.2450 พ.ศ.2452 พ.ศ.2456 และพ.ศ.2458 ตามลำดับ

ปี พ.ศ.2453 จัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา คือ โรงเรียนพาณิชยการที่วัดมหาพฤฒาราม
และวัดราชบูรณะ

หลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสถานศึกษาสายวิชาชีพ ประชาชนก็นิยมส่งลูกหลานเรียน
สายอาชีพ เช่น พาณิชยกรรม เพาะช่าง เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้มีการขยายตัวของหลักสูตรวิชาชีพและ
สถานศึกษาสายวิชาชีพมากยิ่งขึ้น

3. เริ่มประชาธิปไตย: การศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ (พ.ศ.2475 - 2542)

ประเทศไทยเปลี่ยนการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตยเมื่อ วันที่ 24 มิถุนายน
พ.ศ. 2475 ได้ส่งเสริมการศึกษาให้กว้างขวางและมีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้การจ้ด
การศึกษาเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ยุคนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเสรีนิยม การเปลี่ยนแปลง
การศึกษาในยุคนี้คือ

3.1 เน้นการส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน

3.2 เน้นการขยายโอกาส เสนอแนะและหลากหลาย

3.3 เน้นอาชีพกับความร่วมมือกับชุมชน

3.4 เน้นการเติบโตของผู้เรียนทุกด้าน

คณะราษฎรได้เปลี่ยนชื่อโครงการศึกษาของชาติ เป็นแผนการศึกษาของชาติ ได้
ส่งผลต่อการจัดการศึกษาอาชีพให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดย แผนการศึกษาของชาติ พ.ศ.2475 มีการจัดแบ่ง
4 ชั้น (อนุชัย รามวรังกูร, 2558) 1) ประถมศึกษา มี 6 ชั้นปี 2) สามัญศึกษา มี 4 ชั้นปี 3)
มัธยมศึกษา มี 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น มี 4 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 2 ปี 4) วิสามัญ
ศึกษา 2 ชั้นปี ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพซึ่งจัดเหมาะสมกับภูมิประเทศ เช่น กสิกรรม หัตถกรรม และ
พาณิชยกรรม เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบอาชีพ

ในยุคนี้ได้มีเหตุการณ์เกี่ยวกับการศึกษาอาชีพที่สำคัญดังนี้

ปี พ.ศ.2475 จัดตั้งโรงเรียนอาชีพช่างกล (ช่างกลปทุมวัน) เพื่อต้องการปลูกฝังอาชีพช่างแก่เยาวชนในขณะนั้น

ปี พ.ศ.2476 โรงเรียนพาณิชยการเสาวภาได้เปิดโรงเรียนพาณิชยการรับเฉพาะนักเรียนหญิงที่โรงเรียนเดิมและได้เปิดโรงเรียนพาณิชยการในต่างจังหวัดอีก 15 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน นครราชสีมา สมุทรปราการ สมุทรสาคร ชลบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สงขลา ตรัง ปัตตานี ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี

ปี พ.ศ.2481 พระราชกฤษฎีกาการจัดวางระเบียบราชการในสังกัดกระทรวงธรรมการ จัดตั้งกรมใหม่ 2 กรม คือ 1) กรมสามัญ มีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ 2) กรมวิชาการ มีหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ โดยแบ่งออกเป็น 4 กอง โดยมีกองอาชีวะมีหน้าที่จัดการศึกษาของโรงเรียนอาชีวะศึกษา

ปี พ.ศ.2484 มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กระทรวงธรรมการเปลี่ยนเป็นกระทรวงศึกษาธิการ และตั้งกรมอาชีวะแทนกรมวิชาการ

ปี พ.ศ.2484 มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กระทรวงธรรมการเปลี่ยนเป็นกระทรวงศึกษาธิการ และตั้งกรมอาชีวะแทนกรมวิชาการ

ปี พ.ศ.2494 การอาชีวศึกษาถูกแบ่งเป็น 3 ระดับ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2494 คือ 1) มัธยมศึกษาอาชีวศึกษาตอนต้น 3 ปี 2) มัธยมศึกษาอาชีวศึกษาตอนปลาย 3 ปี 3) ระดับประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูง

ปี พ.ศ.2499 การอาชีวศึกษาถูกพัฒนาตามขึ้นเป็นลำดับ มีโรงเรียนเปิดศึกษาตอนปลายหลายแห่ง ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนในระดับอาชีวศึกษาชั้นสูงและโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง เฉพาะวิชาอีกหลายแห่ง ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อรับนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายสามัญเข้าศึกษาต่อ

ปี พ.ศ.2501 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากองค์กร SEATO โดยมหาวิทยาลัยฮาวาย ปรับปรุงโครงการฝึกช่างฝีมือ และฝึกอบบรมครูวิชาช่าง โดยมีโรงเรียนการช่าง 18 แห่ง เข้าร่วมโครงการในระยะแรกของแผนการศึกษาแห่งชาติ

ปี พ.ศ.2502 กระทรวงศึกษาธิการตั้งโรงเรียนเทคนิคพระนครเหนือสังกัดกรมอาชีวศึกษา ที่รู้จักทั่วไปในนาม เทคนิคไทย-เยอรมัน และมีการลงนามในความร่วมมือทางวิชาการระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ปี พ.ศ.2503 สภาการศึกษาแห่งชาติ ให้จัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษา คือ พุทธิศึกษา ให้มีความรู้วิชาการ ปัญญา เพื่อการดำรงชีวิต หัตถศึกษา ให้มีกิจนิสัย และความขยันหมั่นเพียรในการใช้มือปฏิบัติงาน เป็นรากฐานของการประกอบสัมมาอาชีพ

จากการศึกษาการศึกษาอาชีพยุคนี้ พบว่ามีการปรากฏคำว่า “อาชีวศึกษา” เป็นครั้งแรกในระบบการศึกษาของไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต้น กลาง สูง มีการจัดตั้งกรมอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาสายอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเป็นการยกระดับการศึกษาอาชีพในประเทศไทย

4. ยุคเทคโนโลยีข่าวสาร ICT: ยุคของความหลากหลายของการเรียนรู้เพื่ออาชีพ (พ.ศ.2542 –2559)

การเติบโตของเทคโนโลยีข่าวสาร โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ตที่เข้ามาใช้ในการศึกษาทำให้โรงเรียนไม่ใช่แหล่งผูกขาดทางการศึกษาอีกต่อไป ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกที่ การปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญคือมีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งก็ให้ความสำคัญกับอาชีพ ในมาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในการศึกษาขั้นพื้นฐานปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) สาระที่ 4 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี คือ สาระการอาชีพ เริ่มต้นจัดให้กับนักเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพในชุมชนของตน และสามารถสำรวจความสนใจ ความสามารถและทักษะอาชีพของตน และเมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงเริ่มเรียนรู้สาระเกี่ยวกับแนวทางการเลือกอาชีพ และการสร้างเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งได้ฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพโดยทั่วไปอย่างเช่น ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะแสวงหาความรู้ และทักษะการจัดการ เมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนเริ่มฝึกทักษะการหางานจากแหล่งต่าง ๆ และพร้อมฝึกทักษะอาชีพให้มีประสบการณ์อาชีพที่ถนัดและสนใจ และมีคุณลักษณะที่ดีต่ออาชีพ แต่หากพิจารณาจากหลักสูตรและการเรียนการสอนแล้ว พบว่า ยังขาดการเสริมสร้างความรู้และทักษะทางอาชีพที่เป็นรากฐานสำคัญ คือ การพัฒนาทางด้านเจตคติสำหรับการทำงานและอาชีพสำหรับการออกไปประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

ในส่วนของการเตรียมการสู่อาชีพหรือเตรียมความพร้อมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การศึกษาต่อในสถาบันอาชีวศึกษาแบ่งออกเป็นหลายระดับหรือหลายหลักสูตร มีการกำหนดระยะเวลาในการศึกษาและพื้นฐานความรู้ของผู้เข้าศึกษาต่างกัน โดยทั่วไปแบ่งได้ดังนี้ หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรช่างฝีมือ

(ปชม.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.)

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายต้องการผลิตกำลังคนระดับฝีมือที่มีคุณภาพและมาตรฐานให้มีปริมาณเพียงพอกับตลาดแรงงาน จึงให้กระทรวงศึกษาธิการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2558 เรื่อง การจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความรู้ด้านอาชีพจากการฝึกปฏิบัติจริง โดยการจัดโครงการเรียนร่วมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหลักสูตรอาชีวศึกษาและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานควบคู่กันทั้งสองหลักสูตร โดยผู้สำเร็จการศึกษาจะได้วุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ปี ซึ่งปัจจุบันมีโรงเรียนมัธยมศึกษาเข้าร่วมโครงการจำนวนมาก

จากการศึกษาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทยพบว่าแท้จริงแล้วเกิดมาก่อนมีระบบโรงเรียนแต่มาชัดเจนเป็นรูปธรรมเมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งรูปแบบอาชีพมีความหลากหลายทั้งผู้จัดการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษา สาขาวิชาที่ให้เลือกศึกษา สำหรับการศึกษเพื่ออาชีพนั้น หน่วยงานที่ดำเนินการมีทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้วิจัยขอสรุปรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทย ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในประเทศไทย

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทย	ก่อนพ.ร.บ.การศึกษา พ.ศ.2542	พ.ร.บ.การศึกษา พ.ศ.2542-ปัจจุบัน
1. จัดโดยครอบครัว (การศึกษาตามอัธยาศัย)	√	√
2. จัดในระดับอาชีวศึกษาที่เรียนสายอาชีพโดยตรง จัดเป็นการเรียนในสาขาเฉพาะทาง	√	√
3. จัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในลักษณะ หลักสูตร ทวิภาคี เรียนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ	-	√
4. จัดเป็นรายวิชาอาชีพสอดแทรกในเนื้อหาวิชาเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา	√	√
5. จัดในลักษณะการเรียนสายวิชาชีพควบคู่ไปกับการ ฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ เรียกว่าหลักสูตรสหกิจศึกษา	√	√
6. จัดในลักษณะเป็นหลักสูตรระยะสั้น	√	√

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพระหว่างก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และหลังประกาศใช้ พบว่ามีรูปแบบการศึกษาเพื่ออาชีพที่แตกต่างกัน คือ หลักสูตรวิชาชีพ ส่วนรูปแบบอื่นมีเหมือนกัน เพียงแต่มีความทันสมัยและหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและยุคสมัยมากขึ้น สรุปได้ว่ารูปแบบการศึกษาเพื่ออาชีพในประเทศไทยจัดในหลายรูปแบบ ดังนี้ 1) จัดในสถานศึกษาด้านวิชาชีพโดยตรง เช่น วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยการอาชีพ เป็นต้น 2) จัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในหลักสูตรวิชาชีพ คือ เรียนสายสามัญควบคู่กับสายอาชีพ 3) จัดในระดับที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษาหรือระดับประกาศนียบัตร คือจัดระดับอนุปริญญาหรือปริญญา เช่น วิทยาลัยมหาวิทาลัย เป็นต้น 4) จัดในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวิชาเลือกวิชาชีพในหลักสูตรของอาชีวศึกษา โดยสามารถนำผลการเรียนมาเทียบโอนหากเข้าศึกษาต่อในระดับอาชีวะ 5) จัดบูรณาการในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา เช่น กิจกรรม ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น 6) หลักสูตรระยะสั้น มีหลากหลายตามความสนใจของประชาชน ส่วนสาขาวิชาที่เปิดสอนก็มีความหลากหลาย เช่น อาชีพเฉพาะทาง เช่น ช่างไฟฟ้า นักบัญชี เป็นต้น อาชีพอิสระ เช่น อาชีพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร อาชีพค้าขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังนั้นแนวคิดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับในไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นรากฐานและเป็นส่วนหนึ่งของเจตนารมณ์และเป้าหมายของการศึกษาสำหรับเยาวชนไทย การให้ความรู้ความเข้าใจต่อความคิดรวบยอดของ “การศึกษาเพื่ออาชีพ” จำเป็นอยู่ในทุกระดับชั้น เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เมื่อเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาที่ไทยใช้เป็นต้นแบบนั้น พบว่าไทยยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทัดเทียม เนื่องจากโครงสร้างการจัดการศึกษาที่ต่างกัน ไทยยังมีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางอยู่มาก เขตพื้นที่การศึกษาไม่มีอิสระในการจัดการศึกษา แตกต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่จัดการศึกษาเชิงพื้นที่โดยรัฐ ทำให้มีอิสระ คล่องตัวมากกว่า แต่หากไทยสามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาโดยคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดได้ อย่างเป็นรูปธรรม สามารถจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาที่รัฐแต่ละรัฐมีอำนาจหน้าที่การจัดการศึกษาของตนเอง ก็ย่อมจะทำให้การกำหนดนโยบายต่าง ๆ สามารถสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และสามารถนำนโยบายไปขับเคลื่อนได้รวดเร็ว ซึ่งจะทำให้ประสบผลสำเร็จไม่ยากนัก

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมีรายละเอียด ดังนี้

งานวิจัยในลักษณะการนำเสนอกลยุทธ์หรือแนวทาง เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ อธิพิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2554) ได้ทำวิจัย เรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะของการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ 2) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ทางเลือกฯ ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้เป็นแบบพหุกรณีศึกษาด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี 8 แห่ง จากนั้นกำหนดและประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ด้วยการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารและครู จำนวน 7 คนและ 2) กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการศึกษา จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือคู่มือการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามและการสนทนากลุ่มด้วยกระบวนการจัดการความรู้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารมีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดย 1) มีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่แนวคิดและแนวปฏิบัติของสถานศึกษา 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ 3) ใช้บริบทวิถีชุมชนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ 4) สร้างและใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 5) สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกัน 6) ประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ครูมีการจัดการเรียนรู้โดย 1) ใช้โครงการ/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 2) เน้นการฝึกปฏิบัติจริง 3) บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ใช้ประสบการณ์และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ความสำเร็จที่ปรากฏขึ้นกับนักเรียน คือ 1) มีพื้นฐานทักษะชีวิตและทักษะอาชีพในท้องถิ่นหรือชุมชน 2) ตระหนักในคุณค่าวิถีชีวิตท้องถิ่นของตนเอง 3) ช่วยเหลือครอบครัวเพราะมีรายได้ระหว่างเรียน นอกจากนี้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความเข้าใจ รู้คุณค่า ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะการบริหารจัดการสถานศึกษาฯ ให้ความสำคัญกับ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบาย 2) การพัฒนาหลักสูตรและการ

จัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาและการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 4) การใช้ค่าย/กิจกรรม/โครงการพัฒนาผู้เรียน 5) การเชื่อมโยงบริบทวิถีชุมชนท้องถิ่น 6) การใช้แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 7) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก 8) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร 9) การสร้างความร่วมมือในการทำงาน และ 10) การปลูกฝัง/เน้นการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียน

สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง (2555) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน สภาพการดำเนินงาน ความคาดหวัง ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง 2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง ผลการวิจัย โดยพิจารณารายละเอียดจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร มีความคิดเห็นว่า สภาพการดำเนินงาน และความคาดหวังด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง ด้านการบริหารจัดการ สำนักงาน กศน.ควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนตำบล มีระเบียบเกี่ยวกับการใช้งบประมาณของศูนย์ ฝึกอาชีพชุมชนที่ชัดเจนก่อนที่จะประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติในหน่วยงานในเรื่องการใช้งบประมาณที่ถูกต้อง และเหมาะสมตามหลักสูตร มีการกำหนดจำนวนกลุ่มเป้าหมายย่อยให้เหมาะสมกับงบประมาณ และจัดให้การศึกษอาชีพเป็นโครงการเฉพาะกิจ สถานศึกษาควรให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม การจัดทำหลักสูตร มีการพัฒนาผู้จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา มีการจัดอบรมวิทยากรอาชีพ เสนอแนะให้สถานศึกษาใช้สื่อการสอนอาชีพที่สถาบัน กศน.ภาคกลางรวบรวมไว้ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาผู้จัดทำสื่อ และจัดงบประมาณสนับสนุนสำนักงาน กศน.ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันทุกระดับ เนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ควรตรงกันตั้งแต่ระดับบนถึงระดับล่าง สถานศึกษาควรนำผลจากการนิเทศ ติดตามมาแก้ปัญหาผู้เรียนและการดำเนินการของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนตำบล ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องสื่อ ควรมีการพัฒนาวิทยากรในการจัดทำสื่อ และมีเทคนิคในการใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม วางแผนในการจัดซื้อจัดหาวัสดุฝึกให้เพียงพอกับจำนวนผู้เรียนและระยะเวลาตามหลักสูตร โดยให้สำนักงาน กศน. จังหวัดรวบรวมสื่อ และจัดทำศูนย์บริการสื่อ อีกทั้งให้ผู้เรียน ผู้สอน และผู้จัด วางแผนร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก่อนเสนอขออนุมัติหลักสูตรจากผู้มีอำนาจ การมีส่วนร่วมของเครือข่าย สร้างความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนตำบลให้กับเครือข่าย จัดสัมมนาเครือข่ายที่สนับสนุนงานอาชีพ ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติเครือข่ายที่สนับสนุนงานอาชีพในวาระอันสมควร เทคนิคการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ของวิทยากร โดยให้สถาบัน กศน.ภาค สำนักงาน กศน.จังหวัด และศูนย์ กศน.อำเภอ พัฒนาเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ให้แก่วิทยากร มีการนิเทศติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ วิทยากรอย่างสม่ำเสมอ การวัดผลประเมินผล สถานศึกษาควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิธีการประเมินผล จัดทำคู่มือ วิธีการประเมินผลให้วิทยากร/ครูได้เรียนรู้ และประเมินผลได้ถูกต้อง เหมาะสม ด้านการนำไปใช้ ด้านการนำไปประกอบอาชีพ สถานศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับโลกของ งานอาชีพ ในหลักสูตรวิชานั้น ๆ จัดกระบวนการ การเรียนรู้แบบบูรณาการให้ครบทุกเรื่องตามหลักเกณฑ์ ของโครงการ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพเป็นรายชุมชน หรือพื้นที่ แทนที่จะกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เป็นจำนวนคน ให้ใช้ประโยชน์จากแผนชุมชนในการวิเคราะห์ความต้องการการจัดกิจกรรมพัฒนา อาชีพเพื่อการมีงานทำ

ทศตรี น วรณเกตุศิริ และคณะ (2558) ได้วิจัย เรื่อง สภาพการณ์และแนวทางส่งเสริมการ ฝึกอาชีพและปรับเปลี่ยนอาชีพของแรงงานไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสภาพการณ์ของการส่งเสริมการฝึกอาชีพและปรับเปลี่ยนอาชีพ กลไก การสนับสนุนทั้งทางภาครัฐและเอกชน 2) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของการส่งเสริมการฝึกอาชีพและ ปรับเปลี่ยนอาชีพของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด 3) เพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมการฝึกอาชีพ และปรับเปลี่ยนอาชีพแรงงาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าหลักสูตรการฝึกอบรมไม่สามารถตอบสนองความ จำเป็นและความต้องการของผู้พัฒนาตนและชุมชนได้ผู้เข้ารับการอบรมบางส่วนเกิดการสูญเปล่าใน เรื่องเวลาและงบประมาณในการอบรม เนื่องจากไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเข้าฝึกอบรม การอบรม ระยะสั้น (12-18 ชั่วโมง)ไม่สามารถช่วยประชาชนให้สร้างอาชีพใหม่หรือสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ การอบรมระยะยาว (4-6 เดือน)มีประสิทธิภาพดีกว่าหลักสูตรระยะสั้น อย่างไรก็ตามหลักสูตรการฝึก เพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานถูกระบุว่า “หลักสูตรล้าสมัย” โดยเฉพาะในส่วนของช่างไฟฟ้าและช่าง อุตสาหกรรมเครื่องกล งานวิจัยได้เน้นที่การศึกษากลไกการดำเนินการของหน่วยงานรัฐและการเข้าถึง การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานในระดับชุมชน โดยการทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์สถานการณ์ ปัจจุบันของการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงานตลอดจนกำหนดแนวทางการ ส่งเสริมการฝึกอาชีพและปรับเปลี่ยนอาชีพแรงงาน

งานวิจัยลักษณะศึกษาผลการดำเนินงาน ของสุกัญญา แซ่มซ้อย และชญาพิมพ์ อุตสาโท (2555) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ 2) ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ 3) ศึกษาลักษณะความ ร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพและ 4) เสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการ ประกอบอาชีพ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเลือกกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติที่น่าสนใจ

(interesting practice) มีแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) โรงเรียนมีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ คือ แผนการเรียนเตรียมคหกรรมศาสตร์ 2) นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และ 3) นักเรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิตปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 2) การเชื่อมโยงความรู้จากครูสู่นักเรียน และ 3) เครือข่ายองค์กรภายนอก และเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา 2) ความทุ่มเทเสียสละของครูในโรงเรียนที่ต้องการให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และ 3) ความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษาอื่นลักษณะความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ การสอนระหว่างหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม นอกจากนี้โรงเรียนควรจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพอย่างเป็นระบบ

สวนีย์ เสริมสุข (2555) ได้วิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนากระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครู เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้ สวอท(SWOT) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพของนักเรียนและครูด้านทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียน 2) เพื่อพัฒนากระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครู เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้สวอท (SWOT) ซึ่งการดำเนินการแบ่งเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 เริ่มจากศึกษาสภาพของนักเรียนและครู ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครู เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้สวอท (SWOT) เป็นการวิจัยและพัฒนา แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูประจำการที่สอนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยครอบคลุมทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวนครูที่เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมด 32 คน จาก 4 โรงเรียน รวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ ดังนี้ 1) แบบสังเกตกระบวนการกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานโดยใช้สวอท (SWOT) 2) แบบรายงานผลการประชุมกลุ่ม 3) แบบประเมินกลยุทธ์ 4) แบบประเมินความรู้ ความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้สวอท (SWOT) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. สภาพทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียน พบว่า นักเรียนทั้ง 4 โรงเรียนมีคะแนนทักษะในด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสูงเป็นอันดับแรก ในขณะที่ครูทั้ง 4 โรงเรียนคิดว่าได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานให้กับนักเรียนทั้ง 11 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2. กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครูเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้สวอท (SWOT) มีขั้นตอนดังนี้ 2.1 ขั้นการ

กำหนดเป้าหมาย เป็นขั้นตอนที่ครูใช้กำหนดทักษะที่ต้องการพัฒนาให้กับนักเรียน 2.2 ขั้นตอนการกำหนดปัจจัยภายใน เป็นขั้นตอนที่ครูร่วมกันระดมความคิดเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 2.2.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์จุดแข็ง เป็นการพิจารณาจากปัจจัยภายใน 2.2.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์จุดอ่อน เป็นการพิจารณาจากปัจจัยภายใน 2.3 ขั้นตอนการกำหนดปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครูร่วมกันระดมความคิดเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ 2.3.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์โอกาส 2.3.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์อุปสรรค ซึ่งเป็นการพิจารณาจากปัจจัยภายนอก 2.4 ขั้นตอนการสร้างกลยุทธ์ ใช้วิธีการจับคู่ปัจจัยเพื่อสร้างกลยุทธ์ 3. กลยุทธ์ที่ครูกำหนดได้นั้น ส่วนใหญ่มีทิศทางและมีจุดเน้นที่จะสร้างกิจกรรมให้กับนักเรียน รองลงมาเป็นการสร้างเครือข่าย การสร้างการมีส่วนร่วม และการพัฒนาครู ตามลำดับ และกลยุทธ์ที่ครูคิดขึ้นมีความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสม

ศศิธร จารุสมบัติ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาโดยครอบครัวตามแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และสร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว 2) สร้างแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาของครอบครัว โดยพัฒนาเป็นคู่มือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ตรวจสอบคุณภาพคู่มือฯ โดยผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว บิดามารดา ผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่เขตพื้นที่การศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพไม่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียนซึ่งผู้เรียนมีความต้องการแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพต้นแบบ และคู่มือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ใช้ได้จริง 2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดทำสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการประเมินผลในขั้นการสร้างความรู้ความตระหนักในอาชีพขั้นการสำรวจตนเองและอาชีพ และขั้นการเตรียมความพร้อมและการตัดสินใจเลือกอาชีพข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ กล่าวคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจัดฝึกอบรม ให้ความรู้เรื่องการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่ดูแลการศึกษา และควรนำคู่มือต้นแบบนี้ไปขยายผลเพื่อจัดทำแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้เรียนในช่วงวัยต่าง ๆ ให้เหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในลักษณะการศึกษา คاعدการณ์อนาคต เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของ ทรงกรต เหล็กสมบุรณ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง อนาคตสภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อนาคตสภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนคนจนเมืองในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554-2563)

ซึ่งผล การวิจัยพบว่า อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ ซึ่งแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยมีแนวทางการจัดการศึกษาที่สำคัญคือ การจัดการศึกษาที่แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐานหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี มีการใช้ระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ระหว่างระบบการศึกษา การจัดการศึกษาเป็นระบบเปิด ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือและขอสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานรัฐด้านแรงงาน สถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพ ครอบครัวยุวมชน และสถาบันอุดมศึกษา โดยรูปแบบการดำเนินงาน หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความต้องการแรงงานปัจจุบัน เปิดโอกาสและเพิ่มโอกาสให้เรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล เน้นการเรียนรู้ทักษะอาชีพ การปฏิบัติจริงในสถานประกอบการหรือสถานการณ์จริง ประการสำคัญคือการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะด้านนโยบาย กฎหมายและงบประมาณ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2555) ได้จัดทำโครงการวิจัย การศึกษาความต้องการกำลังคน เพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนในระดับกลุ่มจังหวัดและกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การผลิตและพัฒนาากำลังคนตามระดับการศึกษาในระดับกลุ่มจังหวัดและกรุงเทพมหานครทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ 2) เพื่อศึกษาความต้องการกำลังคนตามระดับการศึกษาของแต่ละกลุ่มจังหวัดและกรุงเทพมหานครทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ 3) เพื่อศึกษาหาแนวทางและข้อเสนอแนะในการผลิตและพัฒนาากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของสาขาการผลิตต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มจังหวัดและกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การศึกษาเชิงปริมาณของกำลังคนตลาดแรงงาน การศึกษาตลาดแรงงานในทุกกลุ่มจังหวัดของประเทศไทยทั้ง 18 กลุ่มจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ทำให้ทราบถึงช่วงห่าง (Gap) ของการผลิตบุคลากรของแต่ละกลุ่มจังหวัดกับอุปสงค์ของแรงงาน ตลอดจนค่าจ้างมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และในแต่ละพื้นที่ที่มีผู้จบการศึกษาและเข้าสู่ตลาดแรงงานในปริมาณที่แตกต่างกันตามระดับการศึกษา รวมถึงจำนวนของสถานศึกษา คุณภาพของการศึกษาก็แตกต่างกันตามขีดความสามารถของสถานศึกษา ซึ่งอยู่ในแต่ละกลุ่มจังหวัด อีกทั้งสถานะทางเศรษฐกิจของแต่ละสาขา เช่น การเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ก็มีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มจังหวัด

ส่งผลต่อเนื่องให้อุปสงค์ที่มีต่อแรงงานในแต่ละระดับการศึกษาแตกต่างกันไปด้วย จังหวัดที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจค่อนข้างสูง เช่น กรุงเทพมหานคร เกือบจะไม่มีช่วงห่างระหว่างอุปสงค์และอุปทานในการจ้างแรงงานในทุกะดับการศึกษาที่แตกต่างไปจากระดับประเทศมากนักและที่มีการจ้างงานอยู่แล้ว (Stock) ไม่ได้ใช้ผู้จบการศึกษาสูงมากแต่อย่างไรการที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและภาคบริการ เช่น การค้าการลงทุน การศึกษาแหล่งทางการเงิน แหล่งท่องเที่ยว ภัตตาคาร โรงแรม เป็นต้น ทำให้มีจำนวนอุปสงค์ที่จ้างอยู่แล้ว (Stock) ทุกะดับการศึกษาเป็นจำนวนมาก จึงเป็นแหล่งที่ต้องการแรงงานไปทดแทนแรงงานเดิม (Replacement) และแรงงานใหม่ที่เกิดจากการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจในสาขาต่าง ๆ (Expansion) ในทุกะดับการศึกษา ซึ่งมีสถานศึกษาคุณภาพจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางการผลิตผู้จบการศึกษาในทุกะดับ จึงไม่น่าจะมีปัญหาด้านขาดแคลนแรงงาน (Shortage) และขาดแคลนแรงงานคุณภาพ (Skill Shortages) แต่อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้วยังมีปัญหาทั้งสองด้านข้างต้นในบางระดับการศึกษาอยู่บ้าง สรุปผลการศึกษาเชิงคุณภาพของกำลังคน ในการศึกษาครั้งนี้ได้สอบถามบริษัทและสถานประกอบการที่ยินดีให้ความร่วมมือ เพื่อรับทราบระดับสมรรถนะความสามารถพื้นฐานที่จำเป็น (Core Competency) ของตำแหน่งงานที่สำคัญๆ ในแต่ละกลุ่มจังหวัด โดยเน้นสมรรถนะ 3 กลุ่มคือ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สำคัญ ว่ายังมีปัญหาช่วงห่างระหว่างความคาดหวังของสถานประกอบการจากผู้ทำงานกับสิ่งที่ได้รับจริงจากสมรรถนะของคนทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณลักษณะของคนทำงานคะแนที่มีปัญหาช่วงห่าง (Gap) ของส่วนที่ทำได้กับระดับที่เจ้าของสถานประกอบการคาดหวัง ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มจังหวัด แต่ที่มีปัญหาต้องแก้ไขมากกว่า 4 กลุ่มจังหวัดขึ้นไป ได้แก่ การขาดความขยันและอดทน การขาดจิตสำนึกในเรื่องคุณภาพและบริการ การขาดความคิดสร้างสรรค์ และการขาดความสามารถในการทำงานเป็นทีม

กองวิจัยตลาดแรงงาน และกองส่งเสริมการมีงานทำ (2557) ได้วิจัยเรื่อง แนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2558 – 2560) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2558-2560) และเพื่อเป็นข้อมูลในการแนะแนวอาชีพ ตามภารกิจด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของกองส่งเสริมการมีงานทำกรมการจัดหางาน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ พร้อม ๆ กัน กลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 1,633 ราย และกลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สินเชื่อธนาคารจำนวน 400 ราย และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) จำนวน 42 ราย ซึ่งประกอบด้วยรองอธิบดีกรมการจัดหางาน ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการมีงานทำ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมการมีงานทำ อาจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ ภาครัฐจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด พัฒนาการจังหวัด หอการค้าจังหวัด ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่

สินเชื่อนานการ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัด และตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบอาชีพอิสระส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่ามากที่สุด รองลงมาคือ ปริญญาตรี และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบอาชีพการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือการผลิตหรือจำหน่ายสิ่งทอ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ ผู้ประกอบอาชีพอิสระส่วนใหญ่ใช้เงินทุนส่วนตัวหรือของครอบครัว ในการลงทุนประกอบอาชีพอิสระ รองลงมาคือ กู้ยืมจากกองทุนต่าง ๆ ของภาครัฐ และกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์เป็นกิจการที่ไม่มีลูกจ้างเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้ยังไม่หักค่าใช้จ่ายต่อเดือน ไม่เกิน 30,000 บาท มากที่สุด รองลงมาคือ 30,001- 60,000 บาท และมากกว่า 120,001 บาทตามลำดับ กิจการส่วนใหญ่มีกำไร และมีความเชื่อว่าในอนาคตก็ยังคงมีกำไร และไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพ จากการวิเคราะห์แนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2558-2560) พบว่า กลุ่มอาชีพอิสระที่มีแนวโน้มการเติบโตที่ดี มีจำนวน 3 อาชีพ ได้แก่ 1) อาชีพเกี่ยวกับการค้าขายสินค้าเบ็ดเตล็ด เช่น การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต เครื่องสำอาง สินค้ามือสอง ขายปุ๋ย ขายยากำจัดศัตรูพืช เป็นต้น 2) อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการให้เช่ารถ รถยก และรถตู้ให้เช่า 3) อาชีพเกี่ยวข้องกับการผลิตหรือจำหน่ายเครื่องประดับ สำหรับกลุ่มอาชีพอิสระที่มีแนวโน้มการเติบโตในระดับปานกลางมีจำนวน 28 อาชีพ โดย 5 อาชีพแรกคือ 1) อาชีพบริการจัดตกแต่งสถานที่รับจัดงานอีเวนต์ 2) บริการโฮมสเตย์ รีสอร์ท แมนชั่น ห้องเช่า 3) บริการซ่อมรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ 4) บริการซ่อมแอร์ โดนาโม และอุปกรณ์ไฟฟ้า 5) การผลิตเครื่องดื่ม เช่น น้ำอุนุ่น น้ำตาลสด น้ำหมากเฒ่า น้ำเฉาก๊วย เป็นต้นจากผลการวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย คือ ภาครัฐควรให้ความสนใจและมีมาตรการสนับสนุนผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อยให้เติบโตเป็น เป็นธุรกิจ SMEs เนื่องจากธุรกิจ SMEs เป็นแหล่งจ้างงานใหญ่ของประเทศ นั่นคือ มีการจ้างงาน ร้อยละ 70 ของการจ้างงานรวม และมีสัดส่วนในระบบเศรษฐกิจร้อยละ 37 ของ GDP นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งได้แก่ นักแนะแนวอาชีพ และผู้ที่สนใจประกอบอาชีพอิสระ การจะประกอบอาชีพใดก็ตาม แม้จะเป็นอาชีพที่มีอนาคตที่ดี ผู้ที่จะประกอบอาชีพนั้นก็ต้องหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพนั้นจนเป็นที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ และที่สำคัญต้องพิจารณาทบทวนด้วยว่าตนเองมีคุณสมบัติสอดคล้องกับอาชีพนั้นหรือไม่ เพื่อป้องกันความผิดพลาดและความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นได้เพราะความไม่รู้

การศึกษางานวิจัยต่างประเทศ พบว่า Quah, H. & Truong, T. (2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับมัธยมศึกษาในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ จากการสำรวจนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่โรงเรียนมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยได้บรรจุหลักสูตร การแนะแนวที่โรงเรียนนำเสนอในขณะที่การศึกษาอาชีพเป็นภาคบังคับ ช่วยให้การเชื่อมโยงวิชาการกับเป้าหมายในอาชีพ การสัมภาษณ์ ซึ่งการให้คำปรึกษาของโรงเรียนที่มุ่งเน้นในการเลือกอาชีพที่เป็นองค์ความรู้ในการแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทำให้สามารถประกอบอาชีพ

ที่ตรงกับความรู้ของตัวเองกับตลาดงาน การแข่งขันที่ดีส่งผลให้ดีในการเลือกอาชีพ นอกจากนี้ นโยบายการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการประกอบอาชีพมากขึ้น จากการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่หลากหลายมากขึ้นตามนโยบายการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การศึกษาที่ช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน นโยบายและการจัดการจำนวนนักเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีเวลาน้อย อุทิศเวลาให้คำปรึกษากับนักเรียน เป็นรายบุคคล ซึ่งการให้คำปรึกษาการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความเกี่ยวข้องและมีความ ยั่งยืน โดยนโยบายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพการเตรียมความพร้อมและการให้บริการในโรงเรียน มัธยม ตลอดจนให้คำปรึกษาแก่นักเรียนการตอบสนองของระบบการศึกษาอาชีพ สามสิ่งที่สำคัญใน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือ ประเภทของบริการด้านการวางแผนอาชีพที่มีอยู่ในโรงเรียนมัธยม ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและการจะอย่างไรให้การให้คำปรึกษา ตอบสนองต่อความคิดเห็นของนักเรียน สิ่งเหล่านี้ช่วยสนับสนุนการศึกษาเพื่ออาชีพได้เป็นอย่างดี

ในปีต่อมา Winters, A. (2012) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพในระดับอาชีวศึกษา โดยการประเมินการวางแผนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อส่งเสริมการ จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ เช่น มีการใช้กระบวนการแนะแนวอาชีพ การ ฝึกอบรมอาชีวศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะที่สำคัญที่สุดสำหรับการวิจัยในอนาคตคือการขยายขอบเขต กลุ่มการศึกษาเพื่ออาชีพมากขึ้น ผลการศึกษาในการสำรวจองค์กร (ระดับการจัดการ) และสังคม โดยรวม ครูและพี่เลี้ยงในการปฏิบัติเท่านั้นที่สามารถตอบสนองบทบาทใหม่ เพื่อให้สามารถให้ คำแนะนำสะท้อนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน การศึกษาและในทางปฏิบัติยังคงมองหา วิธีการที่จะตอบสนอง การเตรียมการสำหรับตลาดแรงงาน ข้อเสนอที่สำคัญที่สุดที่สามารถนำมาเป็นที่ นวัตกรรมทางการศึกษาจะต้องร่วมมือกับนวัตกรรมการศึกษาวัฒนธรรม ในการเคลื่อนไหว ความสามารถที่ผ่านมา แนวทางแบบองค์รวมในสองปีต่อมาโครงการ "การศึกษาเรียนรู้อาชีพตาม ความสามารถ" จะพยายามที่จะกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติขั้นตอนนี้โดยขั้นตอนพัฒนากระบวนการ เรียนรู้เริ่มต้นในโรงเรียนสำหรับการศึกษาสายอาชีพ

นอกจากนั้น ในปีต่อมา Hoffman, Tina D. (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาอาชีพ สำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมในชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ที่สอดคล้องความต้องการของนักเรียนอย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริมการเลือกอาชีพที่เหมาะสมโดย อาศัยทฤษฎีที่ขับเคลื่อนด้วยการทำงานร่วมกันในสังคมและกลยุทธ์ที่มีศักยภาพในการสร้างผลกระทบ สำคัญในอาชีพเพื่ออำนวยความสะดวกในการวางแผนอาชีพและเพื่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ ของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายและประเมินผลจากการทำงานร่วมกับผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง วิธีการศึกษามีการออกแบบโดยใช้การสำรวจการรับรู้ความสามารถของตนเอง ทักษะ วิชาชีพ รู้ความสามารถคณิตศาสตร์ ความสนใจวิทยาศาสตร์ ความคาดหวังผลและความตั้งใจ คະแนน

ที่ได้รับจากการศึกษาจะถูกนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้และนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผลปรากฏว่าการพัฒนาระบบการเรียนรู้โดยการใช้มุมมองทางจิตวิทยา การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน โรงเรียน ตลอดจนความร่วมมือของผู้ปกครอง การประเมินผลการฝึกกลุ่มนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดสนับสนุนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผลการประเมินมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน ข้อมูลนี้ช่วยสนับสนุนข้อสังเกตความลึกและความกว้างของข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและการให้คำปรึกษาสำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยม เป็นบทบาทหลักของการส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียนซึ่งสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนในการวางแผนสำหรับเป้าหมายของพวกเขาในอนาคตได้

จากการค้นคว้งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งหมดที่สืบค้นมา แสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ปีที่ศึกษา	ผู้วิจัย	ประเด็นที่ทำการวิจัย	ผลการวิจัย
2554	อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล	การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือก การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตาม แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง และแนวคิดการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้ กระบวนการจัดการความรู้	- ผู้บริหารมีการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยขับเคลื่อน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ ใช้บริบทวิถีชุมชน ท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ สร้างและใช้แหล่งเรียนรู้ ภายในโรงเรียน สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการทำงาน ร่วมกัน และประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอก
2555	สถาบันพัฒนา การศึกษานอก ระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัยภาค กลาง	การพัฒนาแนวทางการจัด การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ	- การบริหารจัดการ สนับสนุนงบประมาณ - การจัดทำหลักสูตร มีการพัฒนาผู้จัดทำหลักสูตร - การจัดการกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาวิทยากรจัดทำสื่อ เทคนิคใช้สื่อ จัดหาวัสดุฝึกให้เพียงพอ - การมีส่วนร่วมของเครือข่าย สร้างความเข้าใจ - การวัดผลประเมินผล พัฒนาความรู้ความเข้าใจครู จัดทำคู่มือ วิธีการประเมินผล - การนำไปใช้ ให้ความรู้เกี่ยวกับโลกของงานอาชีพ

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	ผู้วิจัย	ประเด็นที่ทำการวิจัย	ผลการวิจัย
2558	ทัศนิติน วรรม เกตุศิริ และคณะ	สภาพการณ์และแนวทาง ส่งเสริมการฝึกอาชีพและ ปรับเปลี่ยนอาชีพของแรงงานไทย	หลักสูตรการฝึกอบรมไม่สามารถตอบสนองความจำเป็น และความต้องการของผู้พัฒนาตนและชุมชนได้ ผู้เข้ารับ การอบรมบางส่วนเกิดการสูญเปล่าในเรื่องเวลาและ งบประมาณ หลักสูตรการฝึกเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน ล้ำสมัย งานวิจัยเน้นศึกษากลไกการดำเนินการของ หน่วยงานรัฐและการเข้าถึงการพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงานในระดับชุมชน วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ของการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาฝีมือ แรงงานตลอดจนกำหนดแนวทางการส่งเสริมการฝึก อาชีพและปรับเปลี่ยนอาชีพแรงงาน
2555	สุกัญญา เข้มซ้อย และชญาพิมพ์ อุตสาโท	การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกอบอาชีพ	สภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการ ประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) โรงเรียนมีแนวทางที่ชัดเจนใน การจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการ ประกอบอาชีพ 2) นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และ 3) นักเรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 1) วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 2) การเชื่อมโยงความรู้จากครูสู่นักเรียน และ 3) เครือข่ายองค์กรภายนอก และเงื่อนไขที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จ 1) การกำหนดนโยบายของสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับสภาพและบริบทของผู้เรียนและ สถานศึกษา 2) ความทุ่มเทเสียสละของครูในโรงเรียน และ 3) ความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษา อื่น
2555	สวนีย์ เสริมสุข	กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ ของครู เพื่อพัฒนาทักษะที่ จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้าง งานของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้ สวอท (SWOT)	1. สภาพทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงาน ของนักเรียน พบว่า นักเรียนทั้ง 4 โรงเรียนมีคะแนน ทักษะในด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสูงเป็นอันดับแรก 2. กระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครู มีขั้นตอนดังนี้ 2.1 ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมาย 2.2 ขั้นตอนการกำหนดปัจจัย ภายใน 2.2.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์จุดแข็ง เป็นการ พิจารณาจากปัจจัยภายใน 2.2.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ จุดอ่อน เป็นการพิจารณาจากปัจจัยภายใน 2.3 ขั้นตอนการ กำหนดปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครูร่วมกัน

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ปีการศึกษา	ผู้วิจัย	ประเด็นที่ทำการวิจัย	ผลการวิจัย
			ระดมความคิดเป็นกลุ่ม 2.3.1 ชั้นการวิเคราะห์โอกาส 2.3.2 ชั้นการวิเคราะห์อุปสรรค ซึ่งเป็นการพิจารณาจากปัจจัยภายนอก 2.4 ชั้นการสร้างกลยุทธ์ ใช้วิธีการจับคู่ปัจจัยเพื่อสร้างกลยุทธ์ 3. กลยุทธ์ที่ครูกำหนดใหญ่มีทิศทางและมีจุดเน้นที่จะสร้างกิจกรรมให้กับนักเรียน
2557	ศศิธร จารุสมบัติ	การจัดการศึกษาโดย ครอบครัวตามแนวคิดการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพ	1) สภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ขาดความรู้ความเข้าใจ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพไม่เหมาะสมกับช่วงวัย และคู่มือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ใช้ได้จริง 2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ ในชั้นการสร้างความรู้ความตระหนักในอาชีพชั้นการสำรวจตนเองและอาชีพ และชั้นการเตรียมความพร้อมและการตัดสินใจเลือกอาชีพ
2555	ทรงกรด เหล็กสมบุรณ์	อนาคตภาพการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส ในจังหวัดเชียงใหม่	อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ ซึ่งแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยมีแนวทางการจัดการศึกษาที่แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐานหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี มีการใช้ระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ระหว่างระบบการศึกษา การจัดการศึกษาเป็นระบบเปิด ดำเนินการโดยอปท. ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2555	สถาบันวิจัย เพื่อการ พัฒนา ประเทศไทย	การศึกษาความต้องการกำลังคน เพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนา กำลังคนในระดับกลุ่มจังหวัด และกรุงเทพมหานคร	- การศึกษาเชิงปริมาณ ทำให้ทราบถึงช่วงห่าง (Gap) ของการผลิตบุคลากรของแต่ละกลุ่มจังหวัดกับอุปสงค์ของแรงงาน ค่าจ้างมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ แต่ละพื้นที่มีผู้จบการศึกษาและเข้าสู่ตลาดแรงงานในปริมาณที่แตกต่างกัน จำนวนของสถานศึกษา คุณภาพ

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	ผู้วิจัย	ประเด็นที่ทำการวิจัย	ผลการวิจัย
			<p>ของการศึกษาก็แตกต่างกันตามขีดความสามารถของสถานศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจของแต่ละสาขา มีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มจังหวัด ส่งผลต่อเนื้อหาให้อุปสงค์ที่มีต่อแรงงานในแต่ละระดับการศึกษาแตกต่างกัน</p> <p>- การศึกษาเชิงคุณภาพของกำลังคน ยังมีปัญหาช่วงห่างระหว่างความคาดหวังของสถานประกอบการจากผู้ทำงานกับสิ่งที่ได้รับจริง โดยเฉพาะด้านคุณลักษณะของคนทำงาน ได้แก่ การขาดความขยันและอดทน การขาดจิตสำนึกในเรื่องคุณภาพและบริการ การขาดความคิดสร้างสรรค์ และการขาดความสามารถในการทำงานเป็นทีม</p>
2557	กองวิจัยตลาดแรงงานและกองส่งเสริมการมีงานทำ	แนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2558 – 2560)	<p>กลุ่มอาชีพอิสระที่มีแนวโน้มการเติบโตที่ดี มีจำนวน 3 อาชีพ ได้แก่ 1) อาชีพเกี่ยวกับการค้าขายสินค้าเบ็ดเตล็ด เช่น การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต เครื่องสำอาง สินค้ามือสอง ขายปุ๋ย ขายยากำจัดศัตรูพืช เป็นต้น 2) อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการให้เช่ารถ รถมอเตอร์ไซด์ และรถตู้ให้เช่า 3) อาชีพเกี่ยวข้องกับการผลิตหรือจำหน่ายเครื่องประดับ ภาครัฐควรให้ความสนใจและมีมาตรการสนับสนุนผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อยให้เติบโตเป็น เป็นธุรกิจ SMEs</p>
2011	Quah, H. & Truong, T.	การศึกษาเพื่ออาชีพในระดับมัธยมศึกษาในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ	<p>หลักสูตรการแนะแนว ช่วยให้การเชื่อมโยงวิชาการกับเป้าหมายในอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ทำให้สามารถประกอบอาชีพที่ตรงกับความรู้ของตนเองกับตลาดงาน การแข่งขันที่ดีส่งผลให้ดีในการเลือกอาชีพ นโยบายการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการประกอบอาชีพมากขึ้น สิ่งที่สำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือ ประเภทของบริการด้านการวางแผนอาชีพที่มีอยู่ในโรงเรียนมัธยม ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ และการจะอย่างไรให้การให้คำปรึกษาตอบสนองต่อความคิดเห็นของนักเรียน</p>

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ปีที่ศึกษา	ผู้วิจัย	ประเด็นที่ทำการวิจัย	ผลการวิจัย
2012	Winters, A.	แนวทางการพัฒนาอาชีพในระดับอาชีวศึกษา โดยการประเมินการวางแผนทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	การศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพ เช่น มีการใช้กระบวนการแนะแนวอาชีพ การฝึกอบรมอาชีวศึกษา ข้อสรุปที่สำคัญที่สุดที่นำมาเป็นต้นวัตรกรรมทางการศึกษาจะต้องร่วมมือกับวัตรกรรมการศึกษา วัฒนธรรม คือ "การศึกษาเรียนรู้อาชีพตามความสามารถ" จะพยายามที่จะกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติขั้นตอนนี้ โดยขั้นตอนพัฒนากระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นในโรงเรียนสายอาชีพ
2013	Hoffman, Tina D.	โปรแกรมการศึกษาอาชีพสำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมในชนบท	การเลือกอาชีพที่เหมาะสมโดยอาศัยทฤษฎีที่ขับเคลื่อนด้วยการทำงานร่วมกันในสังคมและกลยุทธ์ที่มีศักยภาพในการสร้างผลกระทบสำคัญในอาชีพเพื่ออำนวยความสะดวกในการวางแผนอาชีพและเพื่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียน ผลปรากฏว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยการใช้มุมมองทางจิตวิทยา การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย ชุมชน โรงเรียน ความร่วมมือของผู้ปกครอง การประเมินผลการฝึกกลุ่มนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดสนับสนุนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผลการประเมินมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน ข้อมูลนี้ช่วยสนับสนุนข้อสังเกตความลึกและความกว้างของข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและการให้คำปรึกษาสำหรับนักเรียน โรงเรียนมัธยม เป็นบทบาทหลักของการส่งเสริมการจัดการศึกษาในโรงเรียนซึ่งช่วยเหลือนักเรียนในการวางแผนสำหรับเป้าหมายในอนาคตได้

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้การศึกษาเพื่ออาชีพประสบความสำเร็จ ดังที่ Quah, H. & Truong, T. (2011), Winters, A. (2012), และ Hoffman, Tina D. (2013) มีข้อค้นพบที่สอดคล้องกันกับงานวิจัยในประเทศอยู่หลายเรื่อง อาทิ การให้ความสำคัญกับกระบวนการแนะแนว

ให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการประกอบอาชีพได้นอกจากนี้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจะต้องเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนกับภาคเอกชนและตลาดแรงงาน อีกทั้งยังพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมโดยครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนจะเป็นปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้

เมื่อพิจารณางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ พบการศึกษาในลักษณะของการพัฒนาแนวทาง กลยุทธ์ การศึกษาผลการดำเนินงาน หรือการคาดการณ์อนาคตเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งเป็นการศึกษาในภาพกว้างเท่านั้น ยังไม่มีงานวิจัยเรื่องไหน ที่ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ ซึ่งจากงานวิจัยข้างต้น พบปัจจัยเกื้อหนุนที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ คือ 1) ความเข้มแข็งของผู้นำและชุมชน โดยเฉพาะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน/พื้นที่ ที่เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา 2) การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพต้องสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทชุมชน/พื้นที่ 3) การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ที่ดีของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงระบบสนับสนุนที่สำคัญ คือระบบการแนะแนวอาชีพ 4) การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพต้องมีความหลากหลายและมีความยืดหยุ่นทั้งรูปแบบและวิธีการ เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สำคัญ

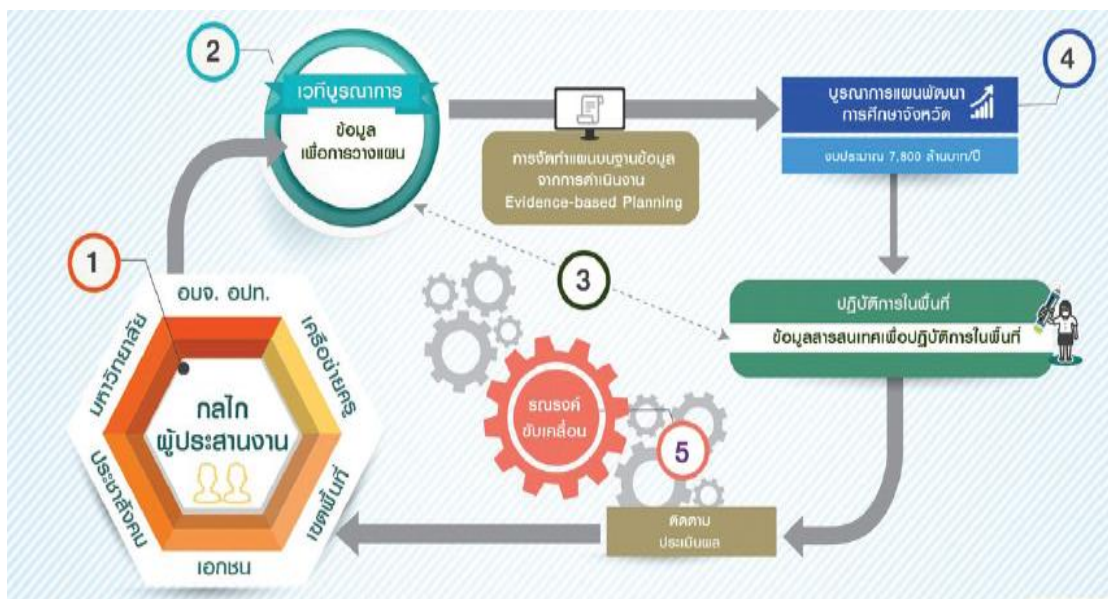
ในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริงนั้น ควรมีหน่วยการจัดการที่มีขนาดเล็กลงจากเดิม จากที่กำหนดนโยบาย และสั่งการจากรัฐบาลส่วนกลาง ซึ่งเป็นการมองปัญหาและแก้ปัญหาในภาพกว้าง ๆ ไม่สามารถแก้ปัญหาของทุกพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกัน ได้เหมือนกันทุกพื้นที่ มาเป็นการจัดการในระดับพื้นที่ เพราะการที่จะเข้าถึงปัญหา และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงนั้น ควรต้องศึกษาปัญหาจากจุดเล็ก ๆ ในระดับพื้นที่ชุมชน จังหวัดเป็นตัวตั้ง เพราะจะทำให้ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ดังหลักการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ว่า “ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ” โดยมองปัญหาแบบ Macro แต่แก้แบบ Micro การแก้ปัญหาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพก็เช่นเดียวกัน การจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่จบการศึกษา และประชาชนในพื้นที่มีงานทำ มีอาชีพที่มั่นคงนั้น การจัดการเชิงพื้นที่ในระดับพื้นที่จังหวัด น่าจะตอบโจทย์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 2 การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

2.1 แนวคิดและแนวทางในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

แนวคิดในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2559) เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ว่าระบบการศึกษาไทยที่มีขนาดใหญ่มาก ใหญ่กว่าประเทศสิงคโปร์ นิวซีแลนด์ หรือฮ่องกงกว่า 10 เท่า ไทยมีงบประมาณด้านการศึกษาราว 600,000 ล้านบาท ต่อปี โรงเรียน 32,000 แห่ง ครูมากกว่า 600,000 คน เด็กเยาวชนกว่า 15 ล้านคน ระบบการศึกษาที่ใหญ่และออกแบบการศึกษาจากส่วนกลางจึงไม่เอื้อต่อการบริหารคุณภาพการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ จึงน่าจะเป็นคำตอบจากแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ หรือ Area Based Education (ABE) ได้ถูกพัฒนาโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาการศึกษาในระดับพื้นที่

องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ประกอบด้วย 1) กลไกความร่วมมือของภาคส่วนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ข้อมูลที่จะช่วยชี้ปัญหา จัดลำดับความสำคัญและติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างน้อยเพียงไร และ 3) แผนและโครงการเพื่อพัฒนาการศึกษาในพื้นที่เพื่อบูรณาการความร่วมมือและทรัพยากรในการจัดการศึกษาร่วมกันโดยสสค. และ สกว. มีแนวทางดำเนินงานจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ร่วมกับจังหวัดนำร่อง ในพื้นที่ 15 จังหวัด ประกอบด้วย เชียงใหม่ น่าน แม่ฮ่องสอน ลำปาง สุโขทัย กาญจนบุรี ชลบุรี นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา ตราด สุรินทร์ อานาจเจริญ ภูเก็ต ยะลา และสุราษฎร์ธานี การดำเนินงานในทุกจังหวัดได้ทำให้เกิดกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ที่เข้ามาร่วมคิดร่วมทำมีการกำหนดวาระสำคัญที่คนในจังหวัดเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญ มีการตั้งเป้าหมายและจัดทำข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวางแผนตั้งเป้าหมายตัวชี้วัดและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหา ร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากแนวคิดการปฏิรูประดับจังหวัด ในแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3 แนวคิดการปฏิรูประดับจังหวัด (สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2559)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ที่มีจุดเน้นคือ นอกจากอาศัยกลไกภาคประชาสังคมซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกลไกประชารัฐแล้ว การมีระบบข้อมูลการศึกษาของพื้นที่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการศึกษาในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องก็เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีความคาดหวังให้คณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) เป็นกลไกที่ช่วยแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาที่ติดขัดในอดีต โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการ และมุ่งสร้างการปฏิรูปการศึกษาใน 2 ระดับ 1) การสร้างเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาการศึกษาในระดับประเทศ และ 2) การสร้างแผนยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นที่ (กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559)

โดยสรุปแนวคิดการจัดการศึกษาพื้นที่ เป็นการจัดการศึกษา โดยใช้พื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งได้แก่ ภาคการศึกษา อาทิเช่น คณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัด(กศจ.) มหาวิทยาลัย สถาบันอาชีวศึกษา และสถานศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน อาทิเช่น บริษัท ห้างร้าน ภาคธุรกิจในพื้นที่ และภาคท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ให้ร่วมเป็นเจ้าภาพในการวางนโยบาย ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมใช้ประโยชน์จากผลการดำเนินการ โดยการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในพื้นที่ เช่น การจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษาและการวัดผลประเมินผลการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

2.2 นโยบายการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ในประเทศไทยเพิ่งเริ่มมาไม่นานนัก โดยได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย อาทิ คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้จัดทำแนวทางและข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สภาปฏิรูปแห่งชาติ, 2558) ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การกระจายอำนาจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม เป็นยุทธศาสตร์หลักในการปฏิรูปการศึกษา คือ ลดขนาดของการจัดการศึกษาทุกระดับจากภาครัฐ และเปลี่ยนบทบาทการจัดการศึกษาจาก “ผู้จัดการศึกษา” เป็น “ผู้จัดให้มีการศึกษา” ควบคู่กับการเพิ่มความสามารถและขยายพื้นที่การจัดการศึกษาของภาคประชาชนและชุมชน เสริมพลังอำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้สังคม ผู้ปกครอง ผู้ใช้บัณฑิต และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในทุกระดับ และในวาระการปฏิรูปที่ 16 การปฏิรูประบบการจัดการศึกษา ประเด็นการปฏิรูปที่ 1 ปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาระดับชาติ ระดับพื้นที่ และระดับท้องถิ่น ให้มีการพัฒนา **คณะกรรมการการศึกษาจังหวัดและ สมัชชาการศึกษาจังหวัด** เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและตรวจสอบถ่วงดุลกับภาครัฐ เพื่อสร้างระบบธรรมาภิบาล

ต่อมาสภาปฏิรูปแห่งชาติได้นำข้อเสนอดังกล่าวเสนอต่อรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จนเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2559 กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินนโยบาย “การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการในภูมิภาค” ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 10/2559 โดยเนื้อความที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ดังนี้

ข้อ 6 ในแต่ละจังหวัด ให้มีคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด เรียกโดยย่อว่า “กศจ.” ประกอบด้วย

- (1) ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ
- (2) ศึกษาธิการภาคในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เป็นรองประธานกรรมการ
- (3) ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกรรมการ

(4) ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัด ประธานหอการค้าจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด เป็นกรรมการ

(5) ผู้แทนภาคประชาชนในท้องถิ่นซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้งโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ ในภูมิภาค จำนวนสองคนเป็นกรรมการ

(6) ผู้แทนข้าราชการครูในท้องถิ่นซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้งโดย ความเห็นชอบของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการในภูมิภาค จำนวนสองคนเป็นกรรมการ

(7) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้งจาก ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ด้านบริหารงานบุคคล หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาค จำนวนไม่เกินสาม คน เป็นกรรมการ

(8) ศึกษาธิการจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาคทำหน้าที่เป็น กศจ.

ข้อ 7 นอกจากอำนาจหน้าที่ที่รับโอนมาตามข้อ 4 และข้อ 5 ให้ กศจ. มีอำนาจ หน้าที่ในแต่ละเขตจังหวัด ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษา และการส่งเสริมสนับสนุนการจัด การศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ประสานและส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัด การศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายในจังหวัด

(2) พิจารณาและให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัด

(3) พิจารณาและให้ความเห็นชอบกรอบการประเมินผลการปฏิบัติงานและตัวชี้วัด ในการดำเนินงานในลักษณะตัวชี้วัดร่วมของส่วนราชการหรือหน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการในจังหวัด

(4) เสนอความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาในจังหวัดต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการใน ภูมิภาคเพื่อใช้อำนาจตามข้อ 2 (4)

(5) กำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัด

(6) วางแผนการจัดการศึกษาในจังหวัดและพิจารณาเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา

(7) เสนอคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาคเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของ กศจ. ได้ตามความจำเป็น

(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ กศจ. ส่งผลในทางบวกต่อการจัดการเชิงพื้นที่ในระดับจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการของ กศจ. ที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีพลังอำนาจในแต่ละภาคส่วน หรือจะเป็นอำนาจหน้าที่ของ กศจ. ที่จะส่งเสริมการทำงานในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การดำเนินงานเชิงพื้นที่ประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นเห็นว่าปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ จึงได้มีนโยบายปฏิรูปการศึกษาในระดับภูมิภาค เพื่อแก้ปัญหการจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีปัญหาการสั่งการและการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นเอกภาพ และด้วยความเชื่อที่ว่าจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จะสามารถตอบโจทย์ของพื้นที่ในทุกด้าน และประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาให้บุตรหลานของตน อีกทั้งเป็นแรงผลักดันสำคัญให้โรงเรียนรัฐบาลต้องมีการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาซึ่งจะส่งผลดีต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จึงทำให้หลายหน่วยงานให้ความสำคัญและกำหนดนโยบายมาสู่การปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปดังที่คาดหวังไว้

2.3 กรณีศึกษาของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

จากการดำเนินงานจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่ ผู้วิจัยขอนำเสนอตัวอย่างจังหวัดที่มีการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จมีการปฏิบัติที่ดีในด้านการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการมีงานทำ 2 แห่งคือ **จังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด** ดังนี้

จังหวัดชลบุรี (กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559) ได้มีการบูรณาการหลักสูตรเตรียมพร้อมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำในทุกระดับการศึกษาทุกสังกัด ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ทั้งทั้งจังหวัดชลบุรี โดยคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาโดยใช้จังหวัดเป็นฐานเป็นการทำงานในรูปแบบ “ชลบุรีโมเดล” ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้พร้อมสู่โลกของงานสร้างนิสัยอุตสาหกรรมผ่านหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำ เพื่อวางรากฐานของผู้เรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยม - ศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา หลักสูตรดังกล่าว เป็นการทำงานของคณะทำงานความร่วมมือภาครัฐเอกชน ซึ่งดำเนินงานควบคู่ไปกับคณะทำงานพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด คณะทำงานสื่อสารณรงค์ และคณะทำงานติดตามประเมินผลซึ่งทั้ง 5 คณะได้นำเสนอผลการดำเนินงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการฯ ในการประชุมดังกล่าว

ผลการดำเนินงานทำให้เกิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น - ตอนปลาย และอาชีวศึกษา มีการนำร่องในสถานศึกษา 23 แห่ง ภายใต้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อาทิ ภาคเอกชน ภาคการท่องเที่ยว ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคท้องถิ่นในการปรับใช้หลักสูตรเพื่อเตรียมพร้อมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำ เพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานที่มีทักษะในพื้นที่ สำหรับหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีที่ครอบคลุมระดับปฐมวัยไปจนถึงอาชีวศึกษานั้นจะเริ่มนำไปบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกแห่งทุกสังกัดของจังหวัดชลบุรีทั้งภาครัฐและเอกชนในการเปิดภาคเรียนของปี 2559 เป็นต้นไป ซึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนของครู 15,060 คน นักเรียนกว่า 4 แสนคน และผู้ปกครองกว่า 4 แสนคน บนเป้าหมายเดียวกันคือค้นหาทิศทางและความถนัดของเด็กแต่ละคน เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีความพร้อมในการศึกษาต่อหรือก้าวสู่โลกของการทำงานอย่างมีอาชีพ(กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559)

เทคนิคที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ประสบความสำเร็จ คือ เทคนิคการประชาสัมพันธ์ ที่เรียกว่ากระบวนการคว่ำโอกาสผ่าน 6 กระบวนการ “ชง เชียร์ เชื่อม ชี้(เป้า) แชร เช็ค” โดยใช้ “ชลบุรีโมเดล” เป็นพื้นที่ฉายภาพการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์โรงเรียนประชารัฐเริ่มจาก 1) ชง...ขาย (ตรง) ให้สื่อที่สนใจ ด้วยข้อเท็จจริงของเนื้อหา และต้นทุนในพื้นที่ 2) เชียร์...ทั้งทางตรงทางอ้อม ให้พื้นที่ ซึ่งก็คือ “จังหวัดชลบุรี” เห็นดีกับโอกาสและยอมรับเป็น

กรณีศึกษา 3) เชื่อม...ถือว่า เป็นงานท้าทายในการเชื่อมประเด็นเข้ากับคน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ ในการรณรงค์สื่อสารร่วมกันกระบวนการนี้ต้องอาศัยการสื่อสารประเด็นให้ชัดเจน และประเมินผลที่จะเกิดร่วมกันถึงความคุ้มค่า หากเห็นว่าเกิดผลเสีย ควรจะวนกลับไป “ซง” (ประเด็นใหม่) และเชียร์เสริมแรง (ตามที่ต้องการ) หากผ่าน 3 กระบวนการนี้ได้ ก็จะต้อง 4) ชี้เป้า และเตรียมความพร้อม “เป้าหมาย” ให้ตรงประเด็น ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายในการอุดช่องว่างความไม่เข้าใจเพื่อให้งานราบรื่นก่อนขั้นตอนสุดท้ายต้อง 5) แชร ผลลัพธ์กับทุกฝ่ายที่ช่วยเหลือ กล่าวขอบคุณ ให้กำลังใจและให้เครดิตทุกคนสิ่งสำคัญอย่าลืม 6) เช็ค กระแสเสียงตอบรับ ทั้งข้อเสนอแนะและคำติชมเพื่อใช้เป็นข้อมูลปรับปรุงให้งานดีขึ้นกระบวนการทั้งหมดนี้ ใช้เวลา ซง เชียร์ เชื่อม ชี้(เป้า) ภายใน 2 วัน (เวลาราชการ) แต่กระบวนการนอกรอบ โดยใช้สื่อออนไลน์กับทั้งคนในและคนนอกอีกนับไม่ถ้วน เพื่อให้ได้มาซึ่งกรณีศึกษา รายชื่อผู้ติดต่อคนสัมภาษณ์ จดหมายขอเข้าพบ ฯลฯ (กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559)

อมรวิรัช นาคทรพรพ ผู้ทรงคุณวุฒิ สสค. (กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559) ได้กล่าวถึง การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของ “ชลบุรีโมเดล” ใจความว่า

...การพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี ประสบความสำเร็จได้เพราะมีฐานข้อมูลด้านการศึกษาข้อมูลด้านความต้องการต่างๆ ของภาคเอกชนที่ชัดเจน ซึ่งการจัดการศึกษาที่แท้จริงนั้นจะต้องปรับตัวตามความเป็นจริงของพื้นที่โดยกลไกการจัดการแบบพหุภาคีของจังหวัดชลบุรีนั้นเป็นต้นแบบที่ดีและถือว่าเป็นต้นแบบของประเทศในการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนในจังหวัดที่ไม่เพียงจะตอบโจทย์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถขยายผลไปตอบโจทย์ใหม่ที่จะเกิดขึ้นนับจากนี้ได้อีกด้วย...

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของ ‘ชลบุรีโมเดล’ คือ การมีผู้นำที่ทุ่มเท เป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนกลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาคเอกชน ภาคการท่องเที่ยว ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคท้องถิ่น และมีการใช้สื่อในการรณรงค์ สื่อสารสาธารณะ และสื่อสารในพื้นที่ของโรงเรียนและท้องถิ่น มีการใช้ข้อมูลเป็นตัวชี้เป้าการพัฒนา นอกจากนี้จังหวัดชลบุรียังมีต้นทุนด้านเศรษฐกิจ และสภาพภูมิศาสตร์ที่

เอื้ออำนวย คือมีภาครัฐกิจการท่องเที่ยวและบริการ ภาคอุตสาหกรรมรองรับ จึงให้การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่สุดในประเทศไทยในขณะนี้

จังหวัดตราด เป็นอีกหนึ่งใน 15 จังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่(พัฒนาพงษ์ สุขุมะตัน , 2559) ที่สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ให้การสนับสนุนเพื่อให้จังหวัดมีศักยภาพในการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการยกระดับการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท และแนวทางการพัฒนาของจังหวัด ที่เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ 2557 มีเป้าหมายในการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ที่มุ่งเน้นในเรื่องของอุตสาหกรรมบริการ และระบบโลจิสติกส์ไปสู่กลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน คือประเทศกัมพูชา เวียดนาม และจีน โดยเน้นเรื่องการเตรียมความพร้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสู่โลกการทำงาน ทั้งเรื่องปรับเปลี่ยนทัศนคติให้หันมาสนใจเรียนรู้และฝึกฝนทักษะด้านอาชีพและการส่งเสริมให้นักเรียน ม.ต้น มีโอกาสค้นหาศักยภาพและความสนใจของตัวเองในเรื่องอาชีพ

ผลการดำเนินงานทำให้เกิดแผนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อการมีงานทำใน 3 กลุ่มอาชีพ ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษการ โดยได้เตรียมเด็กตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายให้ได้มีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพที่เหมาะสมและหลากหลาย โดยเน้น 3 กลุ่มอาชีพคือ การเกษตร การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ของจังหวัดตราดมีจุดเด่น (ประชาชาติธุรกิจ, 2559) คือการกำหนดเป้าหมายร่วม เช่น การศึกษาเพื่อมีงานทำ โดยมีการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนทราบถึงสถานการณ์ ปัญหา และโอกาสทางการศึกษาของจังหวัดตราด จากเดิมที่แต่ละหน่วยงานมีข้อมูลเฉพาะหน่วยงานของตนเอง

เทคนิคที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ประสบความสำเร็จคือ การสื่อสารทำความเข้าใจปรับทัศนคติของคนในจังหวัดทุกภาคส่วนให้เข้าใจว่า การเรียนปริญญาตรีไม่ใช่เป้าหมายหลัก ภายใต้สโลแกน “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้” โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผู้ปกครองนักเรียน โดยโรงเรียนจะเชิญผู้มีประสบการณ์ในอาชีพต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จโดยไม่จบปริญญามาสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็กและผู้ปกครองอีกด้วย และยังมีการใช้ศักยภาพของผู้ประกอบการมีอาชีพมาช่วยพัฒนาทักษะอาชีพของเด็กนักเรียน โดยให้นักเรียนเข้าไปฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ

ภาคีเครือข่าย นอกจากนี้เทคนิคที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการเก็บข้อมูลในภาพรวมและข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน และใช้ข้อมูลในพื้นที่เป็นตัวเดินเรื่อง

อมรวิชัย นาครทรรพ ผู้ทรงคุณวุฒิ สสค. (สสค., 2559) กล่าวสรุปเวทีเสวนา "จุดเปลี่ยนการเรียนรู้ก้าวสู่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ...จังหวัดตราด" ไว้ว่า

...จังหวัดตราดในวันนี้เป็นต้นแบบที่ดีในการแสดงให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้กับคนในพื้นที่จัดการตัวเองโดยใช้ข้อมูลในพื้นที่เป็นตัวเดินเรื่องนั้น สามารถทำให้ทุกฝ่ายเห็นเป้าหมายที่ตรงกัน และเกิดเป็นกลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับเป้าหมายปลายทางคือลูกหลานของคนตราดได้เป็นอย่างดี และทำให้เราสามารถมองเห็นอนาคตของประเทศได้ เพราะความสำเร็จของการจัดการศึกษาที่แท้จริงก็คือ การทำให้เด็กนักเรียนสามารถค้นหาตัวเองให้เจอให้ได้ มีเป้าหมายชีวิตตั้งแต่อายุยังน้อย สิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญของการสร้างเก้าอี้เก้าอี้ขึ้นมาในอนาคต และเก้าอี้เก้าอี้นี้เองเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้าง GDP ของประเทศให้เพิ่มสูงขึ้น...

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของจังหวัดตราด คือ การมีผู้นำที่ทุ่มเท เป็นแกนนำหลักสำคัญในประสาน สั่งการขับเคลื่อนกลไกการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาคเอกชน ภาคการท่องเที่ยว ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดตราด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด และเขตมัธยมศึกษา (สพม.17) วิทยาลัยชุมชนตราด กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานส่งเสริมสังคมและการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน(สสค.) และผู้ประกอบการโรงแรมมีการสื่อสารทำความเข้าใจกับคนในพื้นที่โดยใช้สื่อสารสาธารณะ นอกจากนี้จังหวัดตราดยังมีต้นทุนด้านเศรษฐกิจคือเป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษมีพื้นที่ติดต่อกับชายชายแดน และสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย ทั้งภาคธุรกิจการท่องเที่ยวและภาคเกษตร จึงให้การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม

จากการศึกษารูปแบบการดำเนินงานจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการมีงานทำ พบว่าทั้ง 2 จังหวัดมีลักษณะร่วมที่คล้ายกัน คือ 1) การมีผู้นำ คือผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีความมุ่งมั่น ทุ่มเทและเห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งการทำให้การขับเคลื่อนมีพลังมาก อีกทั้งยังสามารถเชื่อมต่อกับการทำงานของกศจ.ได้เป็นอย่างดี 2) การมีส่วนร่วมของภาคี

เครือข่ายในจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการเพราะเป็นตลาดงาน 3) การใช้ข้อมูลเป็นตัวสื่อสารให้ทุกภาคส่วนเห็นปัญหาและจุดที่ต้องแก้ไขพัฒนา และ 4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันและเกิดความรู้สึกร่วมของคนในพื้นที่ต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเชิงพื้นที่

ในการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการเชิงพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องขอนำเสนองานวิจัยดังละเอียดดังนี้

พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ และคณะ (2555) ได้ทำโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ ในการพัฒนาการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพครูให้เป็นครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นผู้มีความรอบรู้และทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง สามารถนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทันสมัยมาสร้างสื่อการสอน โดยมีการ บูรณาการผสมผสานกับสื่อในท้องถิ่น ครูมีเทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติและมีส่วนร่วมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถเรียนรู้และวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อการเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านโครงการ โดยบูรณาการทั้งเนื้อหาและความร่วมมือเชิงพื้นที่ ให้สอดคล้องกับทรัพยากรประเพณี และวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความรู้และความภาคภูมิใจในตนเองและชุมชนและหนุนให้โรงเรียนและชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งผลการวิจัยและพัฒนาในโครงการ LLEN มหาสารคาม ปรากฏผลชัดเจนว่า การพัฒนาครูโดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เครื่องมือของการจัดการความรู้ ทำให้ครูมีความสุขและมีกำลังใจในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น และเมื่อครูจัดการเรียนรู้ผ่านโครงการ บูรณาการแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์มากขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนเพิ่มขึ้น ในด้านการพัฒนาเครือข่าย LLEN มหาสารคาม สามารถจัดตั้งศูนย์พัฒนาวิชาการเพื่อการเรียนรู้ (Center of Academic Development for Learning: ศูนย์ CADL) ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนเครือข่าย LLEN มหาสารคาม ให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง

เฟื่องอรุณ ปรีดีดิถก และคณะ (2561) ได้ทำโครงการระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบโรงเรียนอัตโนมัติ (Autonomous) ในประเทศต่าง ๆ 2. เพื่อถอดบทเรียนกรณีศึกษาโรงเรียนในประเทศไทยที่มีการใช้

รูปแบบของโรงเรียนอัตโนภิวัฒน์ (Autonomous School) ในการบริหารและจัดการศึกษา และ

3. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาและสร้างการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบโรงเรียนอัตโนภิวัฒน์ (Autonomous School) ในต่างประเทศมีฐานคิดของการให้อิสระในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนมาจากความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนที่ได้รับอำนาจในการบริหารจัดการศึกษา มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ การให้อิสระในแต่ละด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีความแตกต่างกัน โดยสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ มีโรงเรียนลักษณะนี้หลายรูปแบบ เช่น Autonomous School และ Charter School มีการกระจายอำนาจไปยังมลรัฐให้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาโดยตรง ส่วนรัฐบาลให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนผ่านโครงการต่าง ๆ สิงคโปร์ให้อิสระ Independent School มากกว่ามาเลเซีย Autonomous School แม้จะไม่ได้มีอิสระจากส่วนกลางมากเท่า 2 ประเทศแรกแต่ละรัฐมีนโยบายการศึกษาที่ชัดเจนและประสบความสำเร็จในการนำสู่การปฏิบัติทำให้คุณภาพศึกษาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วส่วนกัมพูชาเรียก Autonomous School ว่า New Generation Schools (NGS) เป็นรูปแบบการให้อิสระที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้ทั้งโรงเรียนหรือเป็นบางส่วนในโรงเรียนหรือที่เรียกว่ามีทั้งระบบ NGS และระบบปกติอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน กรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการใช้รูปแบบของโรงเรียนอัตโนภิวัฒน์ที่วัดในการบริหารและการจัดการศึกษาในประเทศไทย โรงเรียนที่มีการใช้รูปแบบโรงเรียนอัตโนภิวัฒน์ที่วัดหรือมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษา 4 ด้านพบว่าโรงเรียนในประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาข้อจำกัดค่อนข้างมากโดยเฉพาะในเรื่องการบริหารงานบุคคลซึ่งแตกต่างจากประเทศกรณีศึกษาที่จะไม่ประสบปัญหาครูไม่ตรงเอก ส่วนการขาดแคลนครูยังเกิดขึ้นในประเทศกรณีศึกษาเช่นกัมพูชา เป็นโรงเรียนอัตโนภิวัฒน์ที่วัดอย่างแท้จริงคือโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์รวมถึงโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นกรณีศึกษาแต่ละได้ดำเนินการคือโรงเรียนร่วมพัฒนา Partnership School ซึ่งเน้นเรื่องการให้อิสระในการบริหารจัดการศึกษาเช่นกัน แต่จะแตกต่างในรายละเอียดปลีกย่อย จากการศึกษาเปรียบเทียบในต่างประเทศและประเทศไทยพบว่าโรงเรียนอัตโนภิวัฒน์ (Autonomous School) สัมพันธ์กับความมีอิสระ (Autonomy) ซึ่งแต่ละโรงเรียนแต่ละจังหวัดแต่ละประเทศมีการนำไปใช้แตกต่างกันทั้งในด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปซึ่งแต่ละด้านจะมีอิสระหรือรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความต้องการของพื้นที่ตามที่เราเรียกว่าการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่รวมทั้งบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาและการสร้างการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์หลักและ 15 ยุทธศาสตร์รอง

สำหรับรัฐควรปรับบทบาทของรัฐใน 3 เรื่องคือ 1. ผลักดันนโยบาย 2. ปรับปรุง/จัดทำกฎระเบียบข้อบังคับ และ 3. ทำหน้าที่สนับสนุน ปัจจัยความสำเร็จ แบ่งเป็น ปัจจัยภายนอก (External Stakeholder) ได้แก่ นโยบายรัฐ สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม และเทคโนโลยี ปัจจัย

ภายใน (Internal Stakeholder) ได้แก่ สมรรถนะผู้บริหารสมรรถนะครุความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพราะว่าปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบายรัฐและแนวปฏิบัติ ส่วนปัจจัยภายในที่สำคัญคือ สมรรถนะผู้บริหาร

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และการจัดการเชิงพื้นที่ ตัวอย่างการจัดการเชิงพื้นที่ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำ ทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ว่าต้องมีความเป็นอิสระ และได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่จะตอบโจทยความต้องการของพื้นที่ แต่ทั้งนี้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดนั้น ต้องทราบข้อมูลพื้นฐาน แผนการพัฒนาจังหวัด และสภาพการจัดการศึกษาของจังหวัดด้วย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกจังหวัดพัฒนา คือ จังหวัดน่าน เนื่องจากมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นจึงศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดน่าน ทั้งข้อมูลทั่วไปด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อมูลการจัดการศึกษาในจังหวัด ดังข้อมูลในส่วนต่อไป

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการจัดการศึกษาของจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านเป็นพื้นที่ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดน่าน มีเนื้อที่ทั้งหมด 7,170,045 ไร่ หรือ 17,472.076 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร รวม 1,912,265 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.27 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชัน และพื้นที่ป่าไม้ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกร 77,363 ครัวเรือน โดยจังหวัดน่านมีพื้นฐานด้านการเกษตร เป็นแหล่งผลิตอาหาร เพื่อเลี้ยงประชาชนในจังหวัด ประชาชนร้อยละ 65 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในจังหวัด คิดเป็นมูลค่าประมาณ 6,867 ล้านบาทต่อปี ผลผลิตที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดในด้านพืช ได้แก่ ข้าวโพด ข้าว มันสำปะหลัง กะหล่ำปลี ถั่วเขียว ถั่วลิสง และยางพารา เป็นต้น ด้านปศุสัตว์ ได้แก่ สุกร โค กระบือ เป็ด แพะ เป็นต้น ส่วนข้อมูลด้านประชากร รายได้ต่อครัวเรือนปรากฏตามตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 แสดงข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร พื้นที่และรายได้

รายการข้อมูล	พ.ศ.2560	พ.ศ.2561	พ.ศ.2562
ประชากรรวม	479,838	478,989	478,227
ประชากรชาย	241,149	240,313	239,661
ประชากรหญิง	238,689	238,676	238,566
เนื้อที่ (ตร.กม.)	11,472	11,472	11,472
ความหนาแน่น ต่อ ตร.กม.	41.83	41.75	41.69
จำนวนครัวเรือน	164,440	166,378	168,476
รายได้ครัวเรือน ต่อ บาท/เดือน	17,886.20	19,591.20	18,041.55

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563: ออนไลน์

จากการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษา จังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565) ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่านผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

“คนน่านได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีทักษะอาชีพ สืบสานวัฒนธรรม วิถีน่าน ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดีมีความสุข พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21”

ความหมายของวิสัยทัศน์

“คนน่าน” หมายถึง เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป และผู้เรียนที่อยู่ในการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยในจังหวัดน่าน

“การศึกษาตลอดชีวิต” หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“สืบสานวัฒนธรรมวิถีน่าน” หมายถึง สืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ ของจังหวัดน่าน

“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง การนำหลักความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน รวมทั้งการนำความรู้และคุณธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต

“คนดีมีความสุข” หมายถึง คนที่ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มี

คุณธรรมจริยธรรมมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออกมีฐานะพอเพียง แก่อัตภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างสันติสุข

“การเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมการศึกษาวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเพิ่มขีดความสามารถด้านแข่งขันของโลก ฯ

พันธกิจ

1) สร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาคนน่าให้ได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพเสมอภาคทั่วถึง และต่อเนื่อง

2) พัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษาของชาติ

3) พัฒนาทักษะอาชีพแก่คนน่าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

4) ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมวินิธาน

5) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างคุณธรรม จริยธรรม และน้อมนำ

แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21

6) พัฒนาระบบการบริหารและจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

เป้าหมายหลัก

1) คนน่าได้รับโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิตที่หลากหลายและมีคุณภาพ

2) สถานศึกษาทุกแห่งได้รับการพัฒนาคูณภาพการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษาของชาติ

3) คนน่าได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมีอาชีพมีงานทำ เป็นคนดีและมีความสุข

4) สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่สืบสานวัฒนธรรมวินิธาน

5) สถานศึกษามีการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างคุณธรรม จริยธรรม และนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 สู่ห้องเรียน

6) หน่วยงานทางการศึกษามีการพัฒนาระบบการบริหารและจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์

- 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ
- 2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
- 4) การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา
- 5) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ
- 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการศึกษา

จุดเน้นการพัฒนา

จุดเน้นที่ 1 ด้านความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

- 1.1 คนน่านมีความปรองดองสมานฉันท์ มีความจงรักภักดี อารังไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 1.2 สถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษตามแนวตะเข็บชายแดนและพื้นที่สูง ได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการเพิ่มขึ้น
- 1.3 คนน่าน มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ

จุดเน้นที่ 2 ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีด

ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

- 2.1 สถานศึกษามีการผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ มีทักษะอาชีพตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในจังหวัดน่านและสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
- 2.2 สถานศึกษาได้รับการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
- 2.3 ผู้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา/อุดมศึกษา ได้งานทำ

จุดเน้นที่ 3 ด้านการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการ

เรียนรู้

- 3.1 คนน่านมีทักษะ ความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

3.2 สถานศึกษาได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรที่เสริมสร้างการสืบสานวัฒนธรรมวิถีน่าน

1.3 หน่วยงานทางการศึกษามีการพัฒนาาระบบและกลไกการติดตาม การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

1.4 สถานศึกษาได้รับการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน

1.5 หน่วยงานทางการศึกษามีการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

จุดเน้นที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา

4.1 คนน่านได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

4.2 สถานศึกษาได้รับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาให้กับคนทุกช่วงวัย

4.3 หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษามีข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐาน เชื่อมโยง และเข้าถึงได้

4.4 สถานศึกษาที่ต้องการความช่วยเหลือได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาเป็นพิเศษ และเร่งด่วน

จุดเน้นที่ 5 ด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

2.1 สถานศึกษามีการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ธรรมชาติและรักษาน่านเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.2 สถานศึกษามีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

2.3 สถานศึกษาได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรม ด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.4 คนน่านได้รับการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

จุดเน้นที่ 6 ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการศึกษา

6.1 หน่วยงานทางการศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

6.2 หน่วยงานทางการศึกษามีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

6.3 หน่วยงานทางการศึกษามีการพัฒนากระบวนการงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.2 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งคุณธรรม จริยธรรมปลอดภัย และสมานฉันท์

1.3 เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมือง (Civic Education) ในสังคมไทย รวมทั้งการยอมรับและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

1.4 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในเขตพื้นที่พิเศษตามแนวตะเข็บชายแดนและพื้นที่สูงให้ได้รับการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มาตรฐาน เหมาะสม และสอดคล้องกับอัตลักษณ์และความต้องการของชุมชนและพื้นที่

1.5 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของคนทุกช่วงวัย จากภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การใช้สื่อและเทคโนโลยีการสื่อสาร ปัญหาทางเพศปัญหาการเสพยาเสพติด การทุจริตคอร์รัปชั่น ฯ

2. เป้าประสงค์

2.1 คนน่าน มีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2 คนน่าน ในเขตพื้นที่พิเศษตามแนวตะเข็บชายแดนและพื้นที่สูง ได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการและเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

2.3 คนน่าน ได้รับการดูแลและป้องกันภัยคุกคามเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต

3. กลยุทธ์

1. พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ยกระดับคุณภาพและส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษ ตามแนวตะเข็บชายแดนและพื้นที่สูง
3. พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อการจัดระบบการดูแลและป้องกันภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อผลิตและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ ทักษะ และคุณลักษณะที่สำคัญ จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และตรงกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ
- 1.2 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและวิชาชีพของคนงานและวัยทำงานและเพิ่มผลิตภาพของกำลังแรงงาน
- 1.3 เพื่อปรับทิศทางการผลิตผู้สำเร็จการศึกษาและบัณฑิตที่มุ่งเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ
- 1.4 เพื่อขับเคลื่อนประเทศด้วยการวิจัยและนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจตามทิศทางการพัฒนาประเทศไทย 4.0
- 1.5 เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการวิจัยในการพัฒนาคน เพื่อเพิ่มผลผลิตมูลค่าทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ

2. เป้าประสงค์

- 2.1 ผู้เรียนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดน่านและของประเทศ
- 2.2 การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการจัดการศึกษาสร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

3. กลยุทธ์

1. ผลิตและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ มีทักษะอาชีพในสาขาที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
2. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อพัฒนาคนน่าให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะตรงตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0
- 1.2 เพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะของคนน่าในแต่ละระดับการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และกลุ่มคนน่าปกติและผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
- 1.3 เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย
 - 1) เด็กทุกคนมีพัฒนาการรอบด้านตามวัยอย่างมีคุณภาพ และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ
 - 2) เด็กทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะชีวิต มีพฤติกรรมกรบรโภคที่ถูกต้องเหมาะสม มีภูมิคุ้มกัน
 - 3) คนน่าได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน รวมทั้งมีจิตสาธารณะและสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้
 - 4) แรงงานมีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงาน ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต

5) ผู้สูงวัยได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถเพื่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งมีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบสานภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ

1.4 เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมที่เสริมสร้างการสืบสานวัฒนธรรมวิถีน่าน

1.5 เพื่อผลิตและพัฒนาครูผู้สอนในทุกกระดับและประเภทการศึกษาให้เป็นครูที่มีคุณธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะสูง สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0

2. เป้าประสงค์

2.1 คนน่านมีทักษะความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ

ตัวชี้วัด

- 1) ร้อยละของเด็กอายุ 3-5 ปี มีพัฒนาการสมวัย
- 2) ร้อยละของนักเรียนที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป
- 3) จำนวนประชาชนที่ได้รับบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะชีวิต

2.2 สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐานเสริมสร้างการสืบสานวัฒนธรรมวิถีน่าน

ตัวชี้วัด

- 1) ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัยและสมรรถนะของเด็กที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานคุณภาพเด็กปฐมวัย
- 2) ร้อยละของสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคนน่านให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 3) ร้อยละของสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคนน่านให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0

4) ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดกระบวนการเรียนรู้/กิจกรรมที่เสริมสร้างการ
สืบสานวัฒนธรรมวิถีน่าน

2.3 ระบบและกลไกการวัด การติดตามและประเมินผลมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด

1) หน่วยงานทางการศึกษามีระบบและกลไกการทดสอบ การวัดและประเมิน
ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของคน่านทุกระดับการศึกษา และทุกกลุ่มเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ

2) ร้อยละของสถานศึกษามีคลังข้อสอบเพื่อการวัดผลการเรียนรู้ตาม
มาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานวิชาชีพ จำแนกตามหลักสูตรและระดับชั้นเรียน

2.4 แหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ มีคุณภาพและ
มาตรฐาน

1) ร้อยละของสถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัด
การศึกษา/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ

2) ร้อยละของผู้เรียนในระดับชั้น ป.1 อ่านคล่อง เขียนคล่อง

2.5 ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสมรรถนะตาม
มาตรฐาน

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ/ประเภท
การศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กลยุทธ์

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้คน่านมีทักษะ ความรู้ความสามารถตามมาตรฐาน
การศึกษาของชาติและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

2. ส่งเสริมสถานศึกษาทุกระดับการศึกษาให้จัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตาม
หลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐานเสริมสร้างการสืบสานวัฒนธรรมวิถีน่าน

3. พัฒนาระบบและกลไกการติดตาม การวัดและประเมินผลผู้เรียนให้มี
ประสิทธิภาพ

4. ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มี
คุณภาพมาตรฐาน

5. พัฒนาคุณภาพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา
สมรรถนะตามมาตรฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่
ตอบสนองความต้องการของคน่าน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่มี
ประสิทธิภาพ ครอบคลุมทุกรูปแบบและช่องทางการเรียนรู้

1.2 เพื่อให้คน่านทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกพื้นที่ และทุกระดับการศึกษาได้รับ
การศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมตามศักยภาพของคน่านแต่ละกลุ่ม ในสถานศึกษาที่มีมาตรฐานและ
คุณภาพทัดเทียมกัน

1.3 เพื่อให้มีระบบระบบสารสนเทศทางการศึกษาและฐานข้อมูลกลางรายบุคคล
ทุกช่วงวัยที่เชื่อมโยงกันได้ เป็นปัจจุบันเพื่อการวางแผน การบริหารจัดการศึกษา การติดตามและ
ประเมินผลและสามารถแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4 เพื่อให้คน่านได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ลดการออกกลางคันหรือเรียนไม่
จบหลักสูตร

1.5 เพื่อให้สถานศึกษาที่ต้องการความช่วยเหลือได้รับการช่วยเหลือและพัฒนา
เป็นพิเศษและเร่งด่วน

2. เป้าประสงค์

2.1 คน่านได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ
ตัวชี้วัด

- 1) ร้อยละของประชากรวัยเรียนอายุย่างเข้า 7 ปี ได้เข้าเรียนในระดับชั้น ป.1
- 2) ร้อยละของเด็กในวัยเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้รับการศึกษา
เต็มตามศักยภาพ (จำแนกตามกลุ่ม ประเภทของความจำเป็นพิเศษ)
- 3) ร้อยละของคน่านพิการได้รับการพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการทาง
การศึกษาที่เหมาะสม
- 4) อัตราการออกกลางคันของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานลดลง

5) มีหลักสูตรการศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มการศึกษาเฉพาะด้านเฉพาะทาง กลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในทุกระดับการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

2.2 การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของสถานศึกษามีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย สอดคล้องความต้องการของคนนำและผู้ให้บริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

2) ร้อยละของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการจัดการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบ DLIT, DLTV, ETV

2.3 ระบบข้อมูลรายบุคคลและสารสนเทศทางการศึกษาที่ครอบคลุม ถูกต้องเป็นปัจจุบัน เพื่อการวางแผน การบริหารจัดการศึกษา การติดตาม ประเมิน และรายงานผล

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของสถานศึกษามีระบบสารสนเทศด้านการศึกษา

2) หน่วยงานทางการศึกษามีระบบสารสนเทศด้านการศึกษาและด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นระบบเดียวกันทั้งประเทศ ครอบคลุม ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน สามารถอ้างอิงได้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการศึกษา การติดตาม ประเมิน และรายงานผล

3. กลยุทธ์

1) เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

2) พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย

3) พัฒนาระบบข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐาน เชื่อมโยง และเข้าถึงได้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อสร้างจิตสำนึก ปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรมของคนนำให้สร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1.2 เพื่อสร้างและปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนงานให้เห็นคุณค่าของการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตและสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

1.3 เพื่อวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ป่า

1.4 เพื่อสร้างความตระหนัก และสร้างเสริมศักยภาพให้คนงานนำองค์ความรู้ไปใช้เพื่อจัดการในเรื่องภัยธรรมชาติความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

2. เป้าประสงค์

2.1 คนงานมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ป่า

น้อมนำเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2) ร้อยละของคนงานมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตระหนักใน

ความสำคัญของการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3) จำนวนแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา/จัดกิจกรรม

การเรียนรู้ที่ส่งเสริมในเรื่องการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4) จำนวนสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

2.2 การน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

2.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ป่า

ตัวชี้วัด

1) จำนวนงานวิจัยหรือนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ป่านาน

3. กลยุทธ์

1) ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ป่านานเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

3) พัฒนาการความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรม ด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการศึกษา

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษามีการพัฒนาระบบและรูปแบบการบริหารจัดการศึกษามีกลไกในการบริหารจัดการ การรายงานและตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

1.2 เพื่อส่งเสริมให้คณะบุคคลและเครือข่ายความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบร่วมกัน

1.3 เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาและการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาและสถาบันการศึกษา

1.4 เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ที่แสดงความรับผิดชอบต่อคนนาน

1.5 เพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมจัดและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามหลักประโยชน์ที่ได้รับภายใต้การกำกับดูแลของรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

1.6 เพื่อให้ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับความรู้อาสาสมัครมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

2. เป้าประสงค์

2.1 ระบบการบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนหน่วยงานทางการศึกษามีกลไกในการบริหารจัดการ การรายงาน และตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่รองรับการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการศึกษา
- 2) จำนวนองค์คณะบุคคลที่ขับเคลื่อนการบริหารและจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) จำนวนหน่วยงานทางการศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
- 4) จำนวนสถานศึกษาที่มีระบบบัญชีที่เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีภาครัฐ สามารถรายงานการเงินที่เป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้

2.2 ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่

ตัวชี้วัด

- 1) หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษามีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการที่มีศักยภาพและความพร้อมในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา

2.3 จัดระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นธรรมสร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนหน่วยงานทางการศึกษาที่มีระบบการสรรหาและแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน การบริหารการศึกษา และความสำเร็จในวิชาชีพ
- 2) จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานตำแหน่งและวิทยฐานะ

3. กลยุทธ์

- 1) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา
- 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา
- 3) พัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

3.2 ข้อมูลการจัดการศึกษา

จังหวัดน่านมีการจัดการศึกษาจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ดังนี้

- 1) สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาน่าน เขต 1, 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 และสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาวิชาชีพ ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคน่าน วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน วิทยาลัยการอาชีพปัว วิทยาลัยการอาชีพเวียงสา และหน่วยงานอื่นที่จัดฝึกอบรมระยะสั้น เช่น สำนักงานพัฒนาแรงงาน ฝีมือจังหวัดน่าน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน เป็นต้น
- 2) สำนักงานการศึกษาเอกชน ได้แก่ โรงเรียนเอกชน จำนวน 14 โรงเรียน
- 3) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคน่าน วิทยาลัย สารพัดช่างน่าน วิทยาลัยการอาชีพปัว และวิทยาลัยการอาชีพเวียงสา
- 4) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ วิทยาลัยน่าน และ วิทยาลัยชุมชนน่าน
- 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน เทศบาลเมืองน่าน เทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลทุก แห่งในจังหวัดน่าน
- 6) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม
- 7) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 8) โรงเรียนสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ
- 9) สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (สศศ.) ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดน่านและ โรงเรียนน่านปัญญาคุณกุล
- 10) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ได้แก่ กศน. 15 แห่ง

จังหวัดน่านมีจำนวนเด็กวัยเรียนที่อยู่ในระบบและนอกระบบการศึกษา ปีการศึกษา 2559 – 2560 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน, 2562) ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 จำนวนนักเรียนวัยเรียนในระบบและนอกระบบการศึกษา ในจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2559 – 2560

จำนวน ระดับการศึกษา		จำนวนประชากร วันเรียนตามช่วงอายุ	ในระบบ	นอกระบบ	รวมจำนวนเด็กวัยเรียน นอกระบบการศึกษา
2559	ประถมศึกษา	30,109	29,632	477	3,726
	ม.ต้น	15,196	13,472	1,724	
	ม.ปลาย/เทียบเท่า	16,089	14,564	1,525	
2560	ประถมศึกษา	29,986	29,183	803	4,206
	ม.ต้น	15,236	13,917	1,319	
	ม.ปลาย/เทียบเท่า	15,236	13,152	2,084	
2561	ประถมศึกษา	29,989	29,184	805	4,411
	ม.ต้น	15,145	13,255	1,890	
	ม.ปลาย/เทียบเท่า	15,415	13,699	1,716	

ที่มา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน

จากตารางที่ 2.4 พบว่า จากการสำรวจข้อมูลประชากรเด็กและเยาวชน จังหวัดน่าน อายุ ระหว่าง 6 - 17 ปี พบว่ามีเด็กวัยเรียนไม่อยู่ในระบบการศึกษา ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3,726 คน ปีการศึกษา 2560 จำนวน 4,206 คน และ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 4,411 คน จากข้อมูล 3 ปี พบว่ามีเด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เข้าระบบการศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นว่ามีประชากรวัยเรียนในพื้นที่จังหวัดน่านหลุดจากระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก

ในส่วนข้อมูลการศึกษาของคนวัยทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ได้สำรวจการศึกษาของประชากรในวัยทำงาน อายุ 15 ปีขึ้นไป ในปี พ.ศ.2563 พบว่าจังหวัดน่านมีแรงงานจำนวนมากถึงร้อยละ 82.98 ที่มีวุฒิการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และยังมีแรงงานร้อยละ 35.89 มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่มีการศึกษา ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 แสดงจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป จำแนกตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ จังหวัดน่าน พ.ศ.2563

ระดับการศึกษาที่สำเร็จ	พ.ศ.2563				
	เฉลี่ยปี	ไตรมาสที่ 1	ไตรมาสที่ 2	ไตรมาสที่ 3	ไตรมาสที่ 4
1.ไม่มีการศึกษา	21,760	18,980	26,479	22,690	18,893
2.ต่ำกว่าประถมศึกษา	108,058	110,950	103,071	105,292	112,918
3.ประถมศึกษา	60,251	59,409	57,938	65,401	58,257
4.มัธยมศึกษาตอนต้น	49,809	46,189	49,731	51,115	52,201
5.มัธยมศึกษาตอนปลาย					
5.1 สายสามัญ	51,620	46,186	56,888	54,217	49,191
5.2 สายอาชีวศึกษา	8,835	9,430	9,413	10,770	5,727
5.1 สายวิชาการศึกษา	205	256	310	256	0
6. มหาวิทยาลัย					
6.1 สายวิชาการ	31,530	35,272	31,415	29,102	30,333
6.2 สายวิชาชีพ	18,335	22,194	14,203	14,598	22,345
6.3 สายวิชาการศึกษา	11,289	12,965	12,341	8,248	11,601
รวม	361,694	361,832	361,788	361,689	361,466

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

จากข้อมูลเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก และคุณภาพแรงงานที่อยู่ในระดับไม่เกินมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ สะท้อนถึงข้อจำกัดของเด็กและเยาวชนในการเข้าถึงการศึกษาหรือการแข่งขันด้านการศึกษา ซึ่งทางออกทางหนึ่งก็คือการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้แก่เด็กและเยาวชนแทนการผลักดันให้เรียนต่อสายวิชาการที่ไม่สามารถแข่งขันกับเด็กในเมือง หรือตอบโจทย์ด้านการมีงานทำได้ โดยจัดควบคู่ไปกับการยกระดับการศึกษาของประชากรในพื้นที่จังหวัดน่านให้สูงขึ้นนั้น ควรเน้นการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เหมาะสมกับบริบทความต้องการของพื้นที่ และความสามารถของผู้เรียนด้วย เพื่อให้ผู้เรียนที่ส่วนใหญ่เป็นเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้สามารถประกอบอาชีพ สร้างงาน มีรายได้ หรือเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ได้

จากข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการจัดการศึกษาของจังหวัดน่าน พบปัญหาเด็กด้อยโอกาส ปัญหาว่างงานจำนวนมาก ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าว ต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของคนในพื้นที่จังหวัด ซึ่งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จะนำมาซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ทำให้เข้าถึงปัญหาและสามารถแก้ปัญหาาร่วมกัน ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 4 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ดังรายละเอียดดังนี้

4.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการได้รับความรู้และประสบการณ์ จะมีลักษณะสำคัญ คือ 1) พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ 2) พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเกิดจากการฝึกฝนหรือเคยมีประสบการณ์นั้น ๆ มาก่อน (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2552) กระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และการเรียนรู้ในความหมายของผลการเรียนรู้ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้หรือเจตคติ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อให้การรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล และประสบการณ์อันนำไปสู่การรู้แจ้งเห็นจริง และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ เน้นการพัฒนามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความเข้าใจ และเกิดพฤติกรรม ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ ของมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการให้เกิดความรู้ ความเข้าใจตลอดชีวิต โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณา และแสวงหาความรู้ความเข้าใจ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่หรือชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความหมายของกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Kaagan S., Stephen and Headley, Linda (2010) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ชุมชนว่าคนในชุมชนสามารถร่วมมือกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้จนสามารถบรรลุเป้าหมาย และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน

Mathews, David (1996 อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร, 2548) ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนโดยสรุปว่า สิ่งที่เราเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ และผ่านการแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น เช่น สิ่งที่มีคุณค่าหรือผลประโยชน์ร่วมของเรา การที่มีเป้าหมายร่วมกันเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะจึงมีความสำคัญ

Kasl และ Marsick (1997) อธิบายว่ากระบวนการเรียนรู้ในชุมชนไว้ว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในกลุ่มเมื่อสมาชิกทุกคนรับรู้ว่ามีส่วนร่วมกับกลุ่มและสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มบุคคลสามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่มอย่างเป็นระบบความคิดของการเรียนรู้การทำงานร่วมกันของกลุ่มนี้ มีรากลึกกลงไปในด้านทางความคิดและด้านการปฏิบัติ เกิดการสร้างกระบวนการกลุ่มในการคิดร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

Peters, John M., and Joseph L. Armstrong. (1998) อธิบายว่าหลักของการเรียนรู้แบ่งออกเป็นสามประเภทดังนี้ ประเภทที่หนึ่งคือ การเรียนการสอนโดยการส่งการเรียนรู้ด้วยการรับความรู้ผ่านจากอาจารย์เป็นสื่อสารทางเดียว ประเภทที่สองเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ประเภทที่สามเป็นการเรียนรู้ในระดับกลุ่มที่มีการสร้างความรู้ร่วมกัน ส่วนใหญ่อยู่ในกระบวนการของการสนทนาแสดงความคิดเห็น ในขณะที่บุคคลที่ได้เรียนรู้ในประเภทที่สาม ปรากฏการณ์ของการเรียนรู้การทำงานร่วมกันของกลุ่มเกิดขึ้นที่นี้ เกิดปฏิสัมพันธ์มีการก่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

สุพัตรา ชาติปัญญาชัย (2548) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ชุมชนว่า การเรียนรู้เป็นการใช้ความสามารถทางความคิด อาศัยการใคร่ครวญและร่วมกันปฏิบัติ การเรียนรู้ของชุมชนที่มีประสิทธิภาพจึงควรเป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) โดยผ่านกระบวนการกลุ่มที่มีการจัดตั้งโดยสมาชิกของชุมชนที่มีความพร้อมทางความคิดระดับหนึ่ง การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในกลุ่ม ดังนั้นบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้จึงควรเน้นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการช่วยกันคิด ช่วยกันทำผลสำเร็จของการเรียนรู้จะอยู่ที่การปฏิบัติของสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน สามารถประสานความช่วยเหลือกันได้ตามความถนัด

สีลาภรณ์ บัวสาย (2552) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ชุมชน คือ การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจ เป็นการทำงานแบบบูรณาการที่มีการทำงานโดยมีเป้าหมายเดียวกันภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดของคนแต่ละคน

ไพบุลย์ สุทธิ (2554) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ชุมชน คือ กระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันคิดและแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน ในลักษณะ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำโดยคนในชุมชนร่วมกันกำหนดปัญหาหรือความต้องการในชุมชนร่วมกัน โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้นจะประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล

อภิญา เวชยชัย (2555) ได้ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญมีบทบาทในการพัฒนาความเป็นเจ้าของชุมชน และเสริมสร้างพลังอำนาจให้ชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชนจะเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การเสริมพลังอำนาจ ได้แก่

1) การเรียนรู้ของชุมชนต้องสัมพันธ์กับมิติทางประวัติศาสตร์ คนในชุมชนต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน เพื่อเชื่อมโยงวัฒนธรรมดั้งเดิมและภูมิปัญญาของชุมชนเข้าด้วยกัน เป็นความรู้สึกภาคภูมิใจต่อประวัติศาสตร์ของชุมชน เข้าใจสภาพแวดล้อม บริบทของสังคม เข้าใจที่มาของชุมชน จะทำให้การเรียนรู้ของชุมชนเกิดความเชื่อมั่นเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตกับปัจจุบันได้อย่างลงตัว

2) องค์ความรู้ของชุมชน เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนซึ่งคนในชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นบทเรียนและประสบการณ์ชีวิตที่มีความแตกต่างกัน ชุมชนแต่ละพื้นที่มีองค์ความรู้แตกต่างกัน การถ่ายทอดองค์ความรู้ของคนในชุมชนรุ่นก่อนได้ถ่ายทอดความรู้บทเรียน ที่จะเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้คนในชุมชนได้เข้าใจบริบทและภูมิสังคมในชุมชนได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง

3) ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ผู้อาวุโสในชุมชนมีคุณค่าสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ทำให้มีการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ภูมิสังคมของชุมชนได้เป็นอย่างดี

4) การศึกษาเรียนรู้ต้องสัมพันธ์กับชีวิต วัฒนธรรม หลักศาสนาที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา เป็นการเชื่อมโยงทุกอย่างอย่างบูรณาการ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

5) การศึกษาผ่านชุมชนการเรียนรู้ ต้องมีความหลากหลาย เป็นอิสระเป็น ธรรมชาติ กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนหลากหลายไม่ตายตัว ยอมรับความแตกต่าง กระบวนการเรียนรู้ไม่มีกรอบตายตัว

6) การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นธรรมชาติ โดยการสัมผัส กระบวนการเรียนรู้ชุมชนจะต้องเน้นให้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 6 มีการลงมือปฏิบัติ ฝึกฝน ลองผิดลองถูก แก้ปัญหาได้ จนกระทั่งค้นพบสิ่งที่ชุมชนต้องการ

7) ความสำคัญของการสอน เน้นที่ผู้ถ่ายทอดและกระบวนการถ่ายทอดความรู้มากกว่าชุดสำเร็จรูป คนในชุมชนต้องสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้ร่วมกัน ให้บทบาทสำคัญไปที่คนในชุมชน โน้มน้าวให้คนในชุมชนใส่ใจในการดูแลรักษาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน มากกว่าจะโดนบังคับให้คนในชุมชนต้องวางแผนและพัฒนาชุมชน

ศรัญญา คัมภีระมนต์ (2556) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ในการวิเคราะห์

ปัญหาวิเคราะห์ทางเลือก ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทันต่อการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

ภัทร ยืนยง (2557) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ กระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน โดยคนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการแสวงหาความรู้บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน โดยร่วมกันสร้างความตระหนักในปัญหา กำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา การสรุปบทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้ชุมชนดังกล่าว จะสามารถสร้างสร้งสรค์องค์ความรู้ใหม่ให้แก่ชุมชนได้

โดยสรุป ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ชุมชน คือกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประเด็นปัญหาหรือประเด็นที่คนในชุมชนให้ความสนใจ และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายที่ต้องการหาทางแก้ไขปัญหาหรือสร้งสรค์ร่วมกันในลักษณะ “ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ” โดยกระบวนการเรียนรู้ชุมชนยังคงประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ เหมือนกระบวนการเรียนรู้ทั่วไป ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล แต่ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะของตนเองดังจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

4.2 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนสู่คนหรือจากคนสู่กลุ่มคนหรือจากกลุ่มคนสู่กลุ่มคนเพื่อให้เกิดทัศนคติความเชื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นการสร้งสรค์คุณค่าและจิตสำนึกใหม่ ปลุกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม เกิดความเอื้ออาทร สร้งสรค์วิสัยทัศน์ร่วม สร้งสรค์กระบวนการที่คนใหม่ให้เกิดเป็นการปฏิบัติ เกิดแนวความคิดการเรียนรู้ร่วมกัน

แนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2548) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนว่าเกิดขึ้นจากการทดลอง การแสวงหาคำตอบ การฝึกปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจและการสร้ง ระบบคิดของชุมชนขึ้นมา โดยก้าวทางการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีทั้งการยอมรับ การปฏิเสธ การประยุกต์ใช้ การเลิกใช้ และการสร้งใหม่ โดยเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและบริบทของสังคมที่เข้าสู่ชุมชน โดยการเรียนรู้ของสังคมไทยที่มีลักษณะร่วมอย่างน้อย 4 ประการดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของชีวิตและการทำงาน กล่าวคือ ชุมชนเหมือนชีวิตที่มี การเกิดขึ้นเรียนรู้ เผชิญปัญหาการจัดการตนเอง และการสร้งปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ชุมชนจะดำเนินวิถีชุมชนไม่ได้ถ้าไม่เข้าใจบริบทที่ตนเองเป็นอยู่ และไม่กำหนดรู้ว่าตนเองเป็นอยู่อย่างไร ดังนั้น การเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและงานที่จะต้องมีการจัดการตนเอง กลุ่ม

หรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ภายในชุมชนได้ประกอบกิจกรรมของตนเองตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อสถาบันภายในชุมชน เช่น วัด บ้าน โรงเรียน หรือองค์กรชุมชนมีการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกำหนดการจัดการตนเองได้ ชุมชนก็จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สามารถสร้างความรู้ของตนเองขึ้นมาแล้วประยุกต์ใช้กับการทำงานและวิถีชีวิต ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ คือ ชีวิตและงานที่มีความงอกงาม

2. เครื่องมือการเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้จากปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ เช่น ภาระหนี้สิน ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากร ปัญหาพฤติกรรมเด็กในชุมชน เป็นต้น ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนได้ต่อสู้และหาทางออกร่วมกัน ผลลัพธ์ของการแก้ปัญหา คือ การเรียนรู้และการสร้างความรู้ใหม่ของชุมชน

3. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นชุมชนที่มีความสนิทสนมมีความคุ้นเคยกันมักมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความคิดและการจัดการร่วมกัน อีกนัยหนึ่งการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ที่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ที่ชุมชนมีอยู่และความรู้จากภายนอกชุมชน โดยการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนเกิดความรู้ใหม่ ทั้งนี้ชุมชนที่ขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมักจะพ่ายแพ้ต่ออิทธิพลทางความคิดและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า ผลคือการล่มสลายของชุมชนหรือการตกอยู่ในสภาวะการณ์พึ่งพา ดังนั้นการผสมผสานการจัดการความรู้ในมิติต่าง ๆ จะทำให้ชุมชนเกิดชุดความรู้ใหม่และสร้างวิถีแห่งการพึ่งพาตนเอง

4. การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบอาจมากกว่าเพียงพอต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชน การเรียนรู้จากการลงมือทำ มีการทดลองผลิตซ้ำจนได้ความรู้และความเข้าใจจะช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และวิถีของชุมชน ซึ่งถ้าไม่มีการลงมือปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ชุมชนอาจจะไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้ รวมทั้งขาดการสร้างชุมชนภูมิปัญญาของตนเองขึ้นมา ซึ่งผลผลิตของความรู้กลายเป็นนวัตกรรมของชุมชนทั้งรูปแบบ เครื่องมือ เครื่องใช้ วัฒนธรรม ประเพณี และระบบการจัดการ ซึ่งอาจแพร่ขยายไปยังชุมชนอื่น

นอกจากนี้ สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) ยังได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน และแม้ว่าสมาชิกในกลุ่มหรือชุมชนอาจจะไม่ตระหนัก แต่แท้ที่จริงแล้วกระบวนการกลุ่มนี้เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของคนในกลุ่มที่มาร่วมเรียนรู้ด้วยกัน บางคนอาจรู้มากกว่าคนอื่นในบางเรื่อง แต่ก็มีหลายเรื่องที่เขาอาจ

เรียนรู้ได้จากคนอื่นเช่นกัน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุดและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน เขาย่อมเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและชุมชน ได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือกการแก้ปัญหาต่าง ๆ มาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชน จึงเป็นการเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้วสมาชิกก็มักกลับไปลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคลหรือของกลุ่มก็ได้ แล้วแต่กรณีว่าประเด็นปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ต้องการพลังของกลุ่มหรือไม่ เมื่อได้ทดลองทำตามแนวทางที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาทางแก้ต่อไปอีก กระบวนการคิดทำทบทวนวิเคราะห์ทำจึงหมุนวนไป และส่งผลต่อการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่มหรือชุมชน ศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action)

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ การเรียนรู้ของชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงยกระดับความคิดสติปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังหมายถึงการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้ เมื่อชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้น และกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริงยังมีความหมายในอีกนัยหนึ่ง คือ การเรียนรู้เช่นนี้เป็นการเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว การทำความเข้าใจในสิ่งหรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว ย่อมง่ายและเอื้อต่อการพัฒนาความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนรู้จากเรื่องที่ไกลตัวหรือไม่รู้จัก

กล่าวโดยสรุปการเรียนรู้ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนเป็นกระบวนการของข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง การจัดการศึกษาของชุมชนมีลักษณะประการหนึ่ง คือ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์วางอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมสังคมของชุมชน รูปแบบการเรียนรู้จึงเรียบง่าย เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับแนวทางการดำรงชีวิตในชุมชน สามารถเรียนรู้ได้โดยตรง รวดเร็วและกว้างขวาง เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จึงตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง การเรียนรู้ของชุมชนไม่ได้มุ่ง

เฉพาะตัวความรู้หรือเทคนิคแต่รวมถึงแนวคิด ศีลธรรมและจริยธรรม จึงเรียกว่าเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม ไม่แยกเป็นส่วนๆ

4.3 องค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงองค์ประกอบและปัจจัยเงื่อนไขของการเรียนรู้ดังนี้
อดุลย์ วังศรีคุณ (2543) กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

1. กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย การศึกษาประสบการณ์จากชุมชนอื่น การสนทนาหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชุมเชิงปฏิบัติการและการปฏิบัติจริง เป็นต้น
2. ฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ในชุมชน เช่น สมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน เป็นต้น และฐานการเรียนรู้นอกชุมชน เช่น ชุมชน บุคคลและองค์กรภายนอก
3. เนื้อหา องค์ความรู้ ประกอบด้วย เนื้อหาด้านปัญหาและความต้องการในการแก้ไขและพัฒนาชุมชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นต้น

ส่วนปัจจัยเงื่อนไขในการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ด้านคือ

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ และความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นต้น
2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ แนวคิดและการปฏิบัติของนักพัฒนาจากภายนอก การสนับสนุนความรู้ ทรัพยากรจากภายนอก เป็นต้น
3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมอยู่บนฐานของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

อรศรี งามวิทยาพงศ์ และคณะ (2549) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านช่องทางที่สำคัญ 3 ด้าน

1. วิธีการ หรือช่องทางการเรียนรู้ ที่มีความหลากหลาย เช่น การศึกษาประสบการณ์จากบุคคล ชุมชน การศึกษาดูงานและทัศนศึกษา การสนทนาปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการปฏิบัติจริง เป็นต้น
2. ฐานการเรียนรู้ ที่มีความหลากหลาย ซึ่งมีทั้งภายในและภายนอกชุมชน ภายใน ได้แก่ สมาชิกและผู้นำชุมชน ภายนอก ได้แก่ บุคคล องค์กรภายนอก
3. เนื้อหาและองค์ความรู้ ที่มีความหลากหลาย เช่น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน การแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ดังนี้

1. บริบทสิ่งแวดล้อมและกลไกต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ มีโครงสร้างของความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ แบบแนวนอน (Horizontal) มากกว่าแบบแนวตั้ง (Vertical) และมีระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมมากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือผลประโยชน์

2. มีกลไกส่งเสริมการเรียนรู้ สืบเนื่องจากลักษณะการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระจะสามารถทำให้บุคคลสามารถคิดค้นสร้างสรรค์และผลิตสิ่งใหม่ๆ ได้ง่ายและมากกว่า

3. การมีเงื่อนไขของเวลาที่พอเพียงแก่กระบวนการเรียนรู้ นั้น ๆ

4. การบริหารจัดการการเรียนรู้ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่และผลิตซ้ำ ของสิ่งเดิม ดังนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มคุณค่าและปริมาณของผลผลิตที่จะเกิดขึ้น

5. เงื่อนไขของกระบวนการทัศน์ โดยกระบวนการทัศน์ที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ กระบวนการทัศน์ที่เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพและความสามารถในการที่จะเรียนรู้ได้

พจนาน เอื่องไพบูลย์ (2546) กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มี 8 ช่องทางคือ 1) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ 2) การเรียนรู้จากเวทีสนทนา พบปะหารือและประชุม 3) การเรียนรู้จากการสังเกต 4) การเรียนรู้จากการถ่ายทอดภูมิปัญญาในชุมชน 5) การฝึกอบรมและดูงาน 6) การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ 7) การเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ และ 8) การเรียนรู้ผ่านประเพณีและพิธีกรรมส่วนปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำ ความสัมพันธ์ของคน กฎระเบียบ ทัศนคติ ค่านิยม และวัฒนธรรมของคนในชุมชน เป็นต้น

2. ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งในด้านความรู้ งบประมาณ และเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการเรียนรู้ในชุมชนที่นักวิชาการต่างได้มีมุมมองที่แตกต่างดังกล่าว ผู้วิจัยศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยปรับจากองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยกำหนดองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. เนื้อหา องค์ความรู้
2. กิจกรรมการเรียนรู้

3. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ปัจจัยคือ

- 1) ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้
- 2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

4.4 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

นอกจากองค์ประกอบของการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่มีรูปแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยความยืดหยุ่นสูง เพราะแต่ละชุมชนมีผู้คนที่แตกต่างกันมีความหลากหลายในหลายด้าน จำเป็นต้องมีแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยนักวิชาการหลายท่านได้เสนอขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ดังนี้

Philip waterhouse (1983 อ้างถึงในไพบุลย์ สุทธิ,2554) กล่าวว่าลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเป็นวงจรคุณภาพ มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนสำคัญ คือ การคิดวางแผนและการวางแผน ขั้นตอนลงมือปฏิบัติ โดยกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ โดยเริ่มจากการวางแผนเป้าหมาย การมุ่งมั่นและแสวงหาแหล่งสนับสนุน การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การทบทวน และประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบเพื่อวางแผนเป้าหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539) ได้เสนอว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ควรเป็นกระบวนการในรูปของทักษะ เน้นการปฏิบัติได้จริง ลงมือทำได้จริง เพื่อนำไปสู่พื้นฐานของคุณภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ ประกอบด้วยขั้นตอน 9 ขั้นตอน คือ

- 1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น ซึ่งได้มาจากข้อมูลต่าง ๆ เปรียบเทียบสิ่งที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่เพื่อให้เห็นระดับที่แตกต่างกัน เรียกว่า ปัญหา
- 2) คิด วิเคราะห์วิจารณ์ เป็นการนำเอาข้อมูลต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ จำแนกหาแนวโน้มหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในรูปต่าง ๆ
- 3) สร้างทางเลือกหลากหลาย เป็นการนำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วมาจัดทำนายให้เห็นผลต่อเนื่อง ถ้าทำอย่างนั้นแล้วจะเกิดผลอย่างไร ต่อใคร แบบใด อันเป็นกระบวนการคิดก่อนตัดสินใจ

4) ประเมินและเลือกทางเลือก เป็นการตรวจสอบว่าทางเลือกใดน่าภาคภูมิใจน่านิยมมากกว่ากัน ได้ผลดีกว่ากัน และตัดสินใจเลือกทางที่มีความคุ้มค่ามากที่สุดเกิดประโยชน์กว้างขวางต่อหมู่คนโดยมาก

5) กำหนดและลำดับงาน เป็นการวางแผนงานกิจกรรมใดนำไปสู่ผลการเลือกและเรียงลำดับงานให้นำไปสู่เป้าหมายได้อย่างคุ้มค่า คุ้มทุนมากที่สุด ไม่เสียเวลาไปกับงานที่ไม่นำไปสู่เป้าหมาย

6) ลงมือปฏิบัติอย่างชื่นชม เป็นการปฏิบัติจริงอย่างเอาใจใส่ และยินดีมองเห็นประโยชน์ และมีการตรวจสอบผลสำเร็จเป็นระยะ ๆ เพื่อให้มีกำลังใจ มีความรู้สึกที่ดีต่องาน

7) ประเมินระหว่างปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาไปสู่ความสามารถในการควบคุมตนเอง ไม่รอให้ผู้อื่นมาเร่งรัดตักเตือน สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ ดำเนินการปรับปรุงทันทีทันใด เมื่อมีข้อบกพร่องขึ้น

8) ปรับปรุงอยู่เสมอ เป็นการสร้างนิสัยในการพัฒนางาน ทำงานให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพสูงขึ้นอยู่เสมอ

9) ชื่นชมในผลงาน เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง นำไปสู่การรู้คุณค่าแห่งตนผ่านงานที่ทำสำเร็จแล้ว

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2542) และกระทรวงศึกษาธิการ (2544) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ มีขั้นตอนคือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ มีรายละเอียดดังนี้

1. รวมคน ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่าทุกคนในชุมชนมีความสำคัญเท่าเทียมกันแต่ในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และทรงพลังต้องเริ่มต้นจากการรวมคนในชุมชนขึ้นเป็นองค์กรชุมชน เพื่อเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว ชุมชน และสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การจัดการ การประกอบอาชีพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ฯลฯ การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสนใจและมี วัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลาย ทั้งเพศ วัย และอาชีพ ถ้าปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ใน

ชุมชนใช้คนเป็นทั้งปัจจัยและเป้าหมายการเรียนรู้ ดังนั้น การรวมคนจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ถ้าใช้ความคิดเป็นเครื่องมือในการรวมคนจะสามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีคุณภาพ มีพลัง และรวมตัวกันอย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อ ๆ ไปประสบผลสำเร็จ

2. ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้ง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (เรียนรู้อะไร) กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา (เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร เรียนรู้ที่ไหน)

3. ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยใช้หลักสหกรณ์ ใช้การฝึกฝนจากการทดลองปฏิบัติ ใช้การปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง เสริมด้วยหลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งการแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบทางภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิผล

4. ร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อทักษะความรู้ และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ (เอกสาร วิทยุ โทรทัศน์) ไปสู่องค์กรชุมชนอื่น ๆ

5. ร่วมรับผลจากการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังปิติ” โดยการยกย่องชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน เช่นสมาชิกองค์กรชุมชนได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ นักเรียนได้เรียนรู้ศักยภาพของท้องถิ่นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถานศึกษา

พจนา เอื้องไพบูลย์ (2546) กล่าวว่า ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการคิดและปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนให้คนในชุมชนมีการพัฒนาขึ้นได้นั้น ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ซึ่งวงจรทั้งหมดนั้นจะเกิดเป็นวงจรที่มีความต่อเนื่อง คือ

- 1) การทบทวนความยากลำบากในชีวิต
- 2) การตรวจสอบถึงสาเหตุวิกฤตของกลุ่มแกนนำชุมชน
- 3) การกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของชุมชน

- 4) การหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา
- 5) การปฏิบัติตามทางเลือก
- 6) การประเมินผลย้อนกลับ
- 7) การพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น
- 8) การบูรณาการเข้าสู่ชีวิต

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549) กระบวนการเรียนรู้มีกระบวนการหรือขั้นตอนของการประมวล ข้อมูล ความรู้เพื่อพัฒนาขึ้นเป็นการเรียนรู้ในทางสร้างสรรค์สิ่งใหม่ คือ

1) การรับรู้ (Reception) หมายถึง ขั้นตอนพื้นฐานที่บุคคลรับเอาข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งตนเองพบผ่านประสาทสัมผัสเข้ามาสั่งสมไว้ เป็นประสบการณ์ของตนเอง

2) การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมองเห็นถึงความหมายและความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของข้อมูลหรือความรู้ต่าง ๆ ที่ตนเองรับรู้หรือมีประสบการณ์ มาในระดับที่สามารถอธิบายในเชิงเหตุเชิงผลได้

3) การปรับเปลี่ยน (Transformation) หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคล เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีคิด (Conceptualization) และหรือการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า (Values) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior) ในสิ่งที่รับรู้และมีความเข้าใจแล้วเป็นอย่างดี เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและตระหนักรู้จากภายในบุคคลเองจึงเพิ่มพูนศักยภาพและความสามารถของบุคคลให้มีพลังในการคิดและการกระทำให้มากขึ้นด้วย

บริษัท In-corporate Development (2007 อ้างถึงในไพบุลย์ สุทธิ, 2554) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่ากระบวนการเรียนรู้มีลักษณะเป็นวิธีการของการเรียนรู้เริ่มจากประสบการณ์และความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคลแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น ทำให้ตัวบุคคลก้าวเข้าไปสู่ การปรับเปลี่ยนพัฒนาตนเองให้มีความชำนาญมากขึ้น เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ในตนเองผ่านกระบวนการสะท้อนกลับ การลงมือปฏิบัติ การประเมินค่า การตัดสินใจและการวางแผน สามารถ

พัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่ตนเอง เป็นวงจรการพัฒนาตนเองไปเรื่อย ๆ ไม่หยุดนิ่ง โดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ

ศิริยุภา พูลสุวรรณ (2549) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ชุมชน มี 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การคิดวิเคราะห์
- 2) การวางแผน
- 3) การลงมือปฏิบัติ
- 4) การประเมินผล
- 5) การรับผลประโยชน์

โกวิท พวงงาม (2553) อธิบายขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนไว้ 4 ขั้นตอน

ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา
- 2) การแสวงหาทางออกที่เหมาะสม
- 3) การสร้างสรรค์กิจกรรม
- 4) การประเมินผลกิจกรรมและนำผลไปปรับปรุง

สีลาภรณ์ บัวสาย (2553) กล่าวว่าขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้อย่างมีส่วนร่วม มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) สร้างกลไกการทำงานที่เน้นความหลากหลาย ออกแบบการทำงานร่วมกัน ทั้งกำหนดเป้าหมายทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน จนเป็นแผนการดำเนินงาน กำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง หาเครือข่ายการทำงาน เปิดใจเรียนรู้การทำงานในรูปแบบใหม่ เรียนรู้การทำงานบนความหลากหลาย

2) พัฒนาแกนนำ โดยมีวิธีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน ลงมือปฏิบัติการจริง สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน จัดเวทีแสดงผลงาน

3) สร้างปฏิบัติการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

4) ประสานแผนชุมชน ประสานงานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน

5) ติดตามสนับสนุน เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

ติดตามความก้าวหน้า ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจ เน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

6) การบริหารจัดการ ให้ทุกคนได้ทำตามความถนัดของตนเอง ให้กำลังใจกันและทำงานร่วมกันอย่างกัลยาณมิตรส่งเสริมกันไปในทางสร้างสรรค์

ไพบุลย์ สุทธิ (2554) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนนั้น ประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่ 1) การรับรู้และสร้างความตระหนัก 2) การวิเคราะห์ปัญหา 3) การจัดทำแผน 4) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ 5) ประเมินผล 6) การปรับปรุงแก้ไข

บุพมาส สันติราษฎร์ (2555) ได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้
1) การทำ ความเข้าใจกับชุมชน 2) ค้นหาแกนนำศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน 3) การฝึกฝนจัดประชุม สัจจรแต่ละหมู่บ้าน 4) การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัจจร 5) การประมวลข้อมูล 6) การสรุปบทเรียน

ศรัญญา คัมภีระมนต์ (2556) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน คือ 1) ตระหนักในปัญหา คือ เข้าใจว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข 2) การหาทางเลือกที่หลากหลาย คือ การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา 3) กำหนดทางเลือกที่เหมาะสม หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่คาดว่าจะแก้ปัญหาคือได้ 4) การเรียนรู้ปฏิบัติการ หมายถึง การดำเนินการตามทางเลือก 5) การปรับปรุงแก้ไข คือ การรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงแก้ไข 6) การประเมินผล หมายถึง การสรุปผลการปฏิบัติการ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนสู่คนหรือจากคนสู่กลุ่มคนหรือจากกลุ่มคนสู่กลุ่มคน เพื่อให้เกิดทัศนคติความเชื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ สร้างกระบวนการทัศนคติใหม่ให้เกิดเป็นการปฏิบัติเกิดแนวคิดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนร่วมกัน หากการเรียนรู้ของชุมชนมีความเป็นพลวัตสูง แสดงว่าชุมชนนั้นมีพลังการเรียนรู้ ดังนั้นคนในชุมชนต้องมาร่วมมือกัน สร้างเป้าหมายร่วมกัน จึงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนประสบความสำเร็จและเกิดการพัฒนายั่งยืน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ แล้วนำมาเป็นขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ตามลำดับคือ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปผล 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา

4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ในการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอนำเสนอดังละเอียดดังนี้

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2552) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาภาคสนามจากโรงเรียนตัวอย่างวิถีพุทธ 4 แห่ง สร้างรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ (ฉบับร่าง) ทดลองสอนนำร่องและสร้างคู่มือครูรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ(ฉบับร่าง) ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ขั้นที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ โดยใช้การวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอายุ ระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลของรัฐ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลอง คือ เด็กที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมตามรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ จำนวน 25 คน และกลุ่มควบคุม คือ เด็กที่ได้รับการขัดเกลาทางสังคม ตามรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบปกติจำนวน 26 คน และขั้นที่ 3 การประเมินผลรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือครูและเด็กในกลุ่มทดลอง นำผลมาปรับปรุงรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยให้เป็นฉบับสมบูรณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การเปรียบเทียบ จริยธรรมของเด็กด้วย t-test แบบอิสระและไม่อิสระ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัย ใช้หลักธรรม ได้แก่ สัมมาทิฐิ ไตรสิกขา และปัญญาฉัฎฐธรรม 4 โดยยึดหลักพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และครูถือเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญในการหล่อหลอมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรม 2 ประเภท คือ (1) กิจกรรมในชีวิตประจำวัน เน้นการสำรวจ กาย วาจา ใจ ด้วยการเจริญสติในช่วงกิจกรรม ยามเช้าก่อนรับประทานอาหารเช้า ก่อนนอน และก่อนกลับบ้าน และ (2) กิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้จาก การได้ยิน มองเห็น สูดดม ชิม สัมผัส และรับรู้ด้วยใจ ผ่านสาระการเรียนรู้ในหน่วยต่าง ๆ โดยลงมือกระทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ขั้นตอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ การจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ การฝึกการรับรู้ การพัฒนาการคิด การลงมือปฏิบัติ และการประเมิน

อัญธิกา ชั่งกฤษ (2554) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วม 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดกระบวนการ

เรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน เป็นแบบอย่างเป็นผู้สอนถ่ายทอดความรู้และกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วม 2) สภาผู้นำองค์กรชุมชน สภาผู้นำ คณะแกนนำชุมชนเป็นตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนสมัครใจและได้รับการยอมรับ สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม 3) ความตระหนักในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง ร่วมเห็นปัญหา รู้สึกว่าเป็นปัญหาของตนเองจากข้อมูลที่แท้จริงของชุมชน เปิดเวทีเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยน 4) การรวมกลุ่มภายในชุมชนการสร้างเสริมความสัมพันธ์ร่วมพลังสร้างความสามัคคี มีพื้นที่ในการมีส่วนร่วม 5) กิจกรรมการมีส่วนร่วมมีความสร้างสรรค์และต่อเนื่อง 6) การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วม เริ่มจากการค้นหาและสร้างผู้นำ เป็นแบบอย่างและเป็นผู้ที่ถ่ายทอดจิตสำนึกการมีส่วนร่วม สร้างความตระหนักร่วมกันของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเอง โดยไม่โดดเดี่ยวภายนอก เพียงแต่เลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์บูรณาการบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างสมดุล เพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง มาจากความต้องการชุมชน ความรู้สึกผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดความรักความสามัคคี จัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนา เป็นแหล่งเรียนรู้ในกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก สร้างความภาคภูมิใจเพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ราไพ เกียรติอดิศร (2555) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงดูเด็กวัย 0 – 2 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา คุณภาพการเลี้ยงดูเด็กวัย 2 ปี รวมทั้งศึกษาปัจจัยเงื่อนไข ที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงดูเด็กวัย 2 ปี ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมความรู้โดยเริ่มตั้งแต่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กในชุมชน พัฒนาความรู้ในชุมชนด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและร่วมในการติดตามผลโดยความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กควรเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงดูเด็กที่ผสมผสานความรู้เดิมและความรู้แบบสมัยใหม่ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนคือประวัติศาสตร์วิถีชีวิตชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานสาธารณสุขในชุมชน และวิธีการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน 3) แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ในชุมชน การติดตามเยี่ยมผู้เลี้ยงดูเด็กโดยผู้รู้

ในชุมชน และการส่งเสริมให้แกนนำความรู้ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กได้พัฒนาความรู้และนำไปส่งเสริมความรู้ให้ผู้เลี้ยงดูเด็กในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

วัฒนา พองโนนสูง (2559) ได้ศึกษาการถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นจากกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กโดยชุมชน กรณีศึกษาคลองสองต้นนุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น จากกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กโดยชุมชน 2) ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น 3) เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นจากกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กโดยชุมชน พบว่า การเรียนรู้ของชุมชนเริ่มจากการเผชิญปัญหาใกล้ตัวกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนร่วมกันสรุปบทเรียน แสวงหาความรู้ใหม่สร้างการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเดิมโดยเน้นการแก้ปัญหาที่พ่อแม่วัยรุ่นเพียงกลุ่มเดียวเพราะคิดว่าเป็นต้นเหตุของปัญหา เปลี่ยนเป็นสร้างต้นทุนชีวิตเด็ก คือ การสร้างรากฐานของชีวิตในการพัฒนาสติปัญญาและสังคมสำหรับเด็กและวัยรุ่นให้มีศักยภาพในการดำเนินชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนครอบคลุมทั้งเด็ก วัยรุ่น พ่อแม่วัยรุ่น ครอบครัว และชุมชน 2) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น พบว่า มี 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนของชุมชนที่สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นได้แก่ (1) ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เด็กวัยรุ่นกลายเป็นพ่อแม่ (2) ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน (3) เงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน 3) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น พบว่า การพัฒนาระบบบริการสุขภาพสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นร่วมกับชุมชน ส่งเสริมการสร้างต้นทุนชีวิตเด็ก และพัฒนากลไกการปกป้องคุ้มครองเด็กอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ พบว่า กระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ กระบวนการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมความรู้ การพัฒนาความรู้ ด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนา ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วมกันและความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน/พื้นที่ กระบวนการเรียนรู้ เริ่มจากการค้นหาและสร้างผู้นำ สร้างความตระหนักร่วมกันของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเอง เลือกรสรสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ บูรณาการบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างสมดุล เพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิธีการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนหรือคนในพื้นที่ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดในตอนต่อไป

ส่วนที่ 5 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เกิดจากการปรับปรุงวิธีการวิจัยดั้งเดิมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากรูปแบบเดิมที่นิยมใช้กันอยู่หลายรูปแบบ เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นต้น ซึ่งการวิจัยในแต่ละรูปแบบก็มีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกันไป

5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้

สมโภชน์ อเนกสุข (2548) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนาหรือหาวิธีการแก้ไขปัญหา มีการพัฒนาความสำนึกในการวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างและความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมของตนเอง บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันทางอำนาจของบุคคล

สามารถ กมขุนทด (2548) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการวิจัยที่เกิดจากการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกในชุมชนหรือองค์กรหนึ่งๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาทางการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติและการสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกันอันจะทำให้สมาชิกเกิดความรู้ ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาและนำไปสู่การปรับปรุงสภาพของชุมชนและองค์กรให้ดีขึ้น

สุภางค์ จันทวนิช (2557) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผลจนถึงขั้นประเมินผล ในการวิจัยชนิดนี้คำว่าปฏิบัติการ (action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการ ส่วนใหญ่แล้วการปฏิบัติการมักเป็นด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนคำว่า การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา หรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในการบวนการตัดสินใจและดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ การนำแนวคิด 2 ประเภตินี้มาผสมผสานกัน

Kemmis and Mc Taggart (2000) กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การวิจัยที่ดำเนินการโดยผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์หรือในบริบทของสังคมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมหรือโครงสร้างของสังคมที่เป็นอยู่ โดยใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและ

การสะท้อนผลการดำเนินการและความรู้สึกที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติการต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยร่วมมือกับชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนเพื่อการวิเคราะห์ปัญหาแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อการสร้างสรรค์ ภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาในปัจจุบันที่เน้นการพัฒนาที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People – Centered Development) และการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเรียนรู้ (Problem – Learning Process) ในกลุ่มของประชาชนผู้ซึ่งเคยเป็นผู้ถูกวิจัยได้เปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ร่วมวิจัย และเกิดกระบวนการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การตัดสินใจเลือกและกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนวิจัย การดำเนินการวิจัย การสรุปผลการวิจัย ตลอดจนการนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่สังคมควรจะได้รับ

ซึ่งกล่าวได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นระเบียบการวิจัยที่บูรณาการกิจกรรมของการศึกษาสังคมเชิงลึก การศึกษาเชิงวิชาการ และการลงมือปฏิบัติโดยการรวบรวมข้อมูลทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคม และแก้ไขปัญหาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ไปพร้อมกัน (White, Suchowierska & Campbell, 2004) อีกทั้งยังมีคุณค่าต่อสังคม กล่าวคือ เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ให้แก่ชุมชนชน เป็นการปลูกให้คนในชุมชนตระหนักถึงศักยภาพตนและดึงศักยภาพนั้นมาทำงานดูแลท้องถิ่นชุมชน (อลิสลา ชูชาติ อ้างถึงในอมรวิษัณนาครทรรพ, 2541) โดยที่ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการคิดและทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งการมีชีวิตที่ดีกว่า ความรู้ในปัจจุบันและความรู้ในอนาคต ทักษะ และแหล่งทรัพยากรจะถูกแบ่งปันกันตลอดเส้นทางของการสร้างความเท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคม รวมทั้งความยุติธรรมเชิงโครงสร้าง และความผูกพันที่แท้เกิดขึ้นท่ามกลางกระบวนการวิจัยที่ขับเคลื่อนโดยสมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้เป็นคนนอกและคนใน (Fals-Borda, 1991 อ้างถึงในวรรณดี สุทธิวารการ, 2557)

5.2 หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญในเรื่องของความเท่าเทียมกันของปัจเจกบุคคล และเชื่อว่าปัจเจกนั้นมีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาได้หากได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังเช่น

Kemmis and Mc Taggart (2000) ที่กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยหลักที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกในชุมชน โดยที่แต่ละยอมรับในความเป็นเจ้าของโครงการวิจัยร่วมกัน และตระหนักอยู่เสมอว่าความแตกต่างของความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคนสามารถจะนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อจะทำให้การวิจัยประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นทุกฝ่ายจึงเคารพในด้านความรู้และประสบการณ์ของแต่ละฝ่าย

2. เป็นโครงการวิจัยเกิดขึ้นที่มุ่งแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมที่มีอยู่ในโครงสร้างพื้นฐานของสังคมกลุ่มด้อยโอกาสหรือกลุ่มที่เสียเปรียบในสังคมจะมีโอกาสที่จะเสริมพลังอำนาจในการค้นพบคำตอบหรือความจริงที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของตน

3. เป้าหมายหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือการปลุกจิตสำนึกให้คนในสังคมเกิดความตระหนักในปัญหาและมีการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมด้วยตนเอง

สามารถ กมขุนทด (2548) กล่าวถึงหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยสรุป ดังนี้คือ

1. เป็นการศึกษาที่ศึกษาจากสภาพปัญหาจากบริบทรอบตัวหรือปัญหาจากสภาพสังคมที่ต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. เป็นกระบวนการวิจัยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นวงจรของกิจกรรม ดังนี้คือ

1) การให้ความหมายของปรากฏการณ์ 2) การลงมือปฏิบัติการแก้ปัญหา 3) การสะท้อนผลจากการปฏิบัติและ 4) การให้ความหมายใหม่

3. เป็นการนำความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการทำวิจัยและสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน

4. เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการประชาธิปไตย การตัดสินใจในทุกขั้นตอนต้องรับฟังความคิดเห็น และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

5. เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้กลุ่มคนในสังคมได้มีโอกาสได้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

6. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคม เป็นการช่วยให้กลุ่มคนที่ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบได้รับความเป็นธรรมในสังคมจากกระบวนการวิจัยดังกล่าว

นอกจากนี้ Office of Permanent Secretary (2006) ได้กล่าวถึง เจาะลึกสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการซึ่งสามารถนำมาประยุกต์กับแนวคิดในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นความร่วมมือของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ และ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การสร้างเครือข่าย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชน ว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มองอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

จากหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวมา สามารถสรุปหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. เป็นการวิจัยที่มีความเชื่อในศักยภาพของปัจเจกบุคคลว่า ทุกคนมีศักยภาพในตนเอง ในการที่จะร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ พัฒนาตนเองได้ โดยการยอมรับและเคารพในความแตกต่างของแต่ละคน

2. เป็นการวิจัยที่มุ่งพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกันระหว่างนักวิจัย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และสมาชิกในสังคม ซึ่งทุกคนเป็นอิสระในตนเอง กระบวนการวิจัยเป็นไปตามครรลองประชาธิปไตย คือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องมีส่วนร่วมและให้การยอมรับในการสร้างและการใช้ความรู้ขึ้น โดยมีการกระจายและเกื้อกูลกันอย่างเท่าเทียม

3. เป็นการวิจัยที่ปลูกจิตสำนึกและเสริมพลังอำนาจประชาชน ในการร่วมกันแก้ปัญหาของตน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป

5.3 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) สร้างขึ้นบนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในกลุ่ม เริ่มต้นด้วยการปฏิบัติและสะท้อนผล ซึ่งในช่วงของการปฏิบัติจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โดยมีการนำมาใช้เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ และผลของการปฏิบัติจะถูกนำมาทบทวนด้วยทฤษฎี มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

Kemmis and Mc Taggart (2000) กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่ามีลักษณะเดียวกันกับการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประกอบด้วยวงจรของกิจกรรม ดังนี้

1. การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือองค์กร โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. การลงมือปฏิบัติตามแผนและสังเกตกระบวนการปฏิบัติ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
3. การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวนแผนการปฏิบัติ ซึ่งย้อนกลับไปสู่การวางแผนการปฏิบัติในขั้นตอนแรกอีกครั้ง เป็นวงจรต่อเนื่องเรื่อยไป

สุชาติ ทวีสิทธิ์ (อ้างถึงใน ครรชิต พุทธโกษา, 2554) ได้อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า มี 5 ระยะ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผสมผสานแนวคิดของการจัดการชุมชน และการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนเข้าด้วยกัน (Community Organization and Problem Base Learning) คือ

1. ระยะก่อนทำการวิจัย (Pre-research Phase)
 - 1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
 - 1.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชน
 - 1.3 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
 - 1.4 การเผยแพร่แนวคิด PAR แก่ชุมชน

2. ระยะของการทำวิจัย (Research Phase)

- 2.1 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกับชุมชน
- 2.2 การฝึกอบรมทีมวิจัยท้องถิ่น
- 2.3 การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการ PAR และกำหนดแนว

ทางแก้ไข

- 2.4 การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.6 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

3. ระยะการจัดทำแผน (Planning Phase)

- 3.1 การอบรมทีมงานวางแผนท้องถิ่น
- 3.2 การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม
- 3.3 การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน
- 3.4 การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
- 3.5 การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase)

- 4.1 การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร
- 4.2 การอบรมทีมงานปฏิบัติอาสาสมัคร

5. ระยะการติดตามและประเมินผลการทำงาน (Monitoring and Evaluation Phase)

การติดตามและประเมินผลโครงการนับว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญในกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น ควรมีการจัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการทำงานของหมู่บ้านขึ้นมา โดยการรับฝึกอบรมความรู้เทคนิคในการติดตามและประเมินผลโครงการอย่างง่ายจากเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะปฏิบัติงาน ทีมงานติดตามและประเมินผลจะต้องติดตามการทำงานของฝ่ายปฏิบัติทุกระยะว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด และทีมงานติดตามและประเมินผลจะต้องรวบรวมข้อมูลและผลการประเมินเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้านรับทราบและให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อให้ชาวบ้านจะได้เห็นผลงานที่เกิดจากความพยายามร่วมกันของทุกฝ่ายในการช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน

พันธุ์ทิพย์ รามสุต (2540) ได้เสนอกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน เพื่อที่จะให้ชุมชนมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย
2. การอบรมนักวิจัยร่วมจากชุมชน เพื่อเตรียมนักวิจัยในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับ

สถานการณ์ในท้องถิ่น บทบาทของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่น การจัดองค์กรชุมชน รูปแบบของผู้นำการสนับสนุน

3. กำหนดรูปแบบของการวิจัย โดยกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกำหนดรูปแบบของการวิจัย เช่น การพิจารณารายละเอียดปัญหาทั่วไปที่ชุมชนได้เลือกขึ้นมา การจำแนกออกเป็นปัญหาย่อยเพื่อที่จะสามารถทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาได้ที่ละส่วน กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ เครื่องมือที่จะใช้รูปแบบของคำถาม วิธีการถาม เป็นต้น

4. การลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันประมวลผลและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อสังเกตและข้อวิจารณ์สิ่งที่ค้นพบ

6. การหารือข้อค้นพบกับชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาคืนต่อชุมชนให้มีโอกาสในการตรวจสอบและแก้ไขเพื่อให้เกิดความถูกต้องและสมบูรณ์ ตลอดจนทำการวิเคราะห์ สรุปประเด็นหรือชี้แนะประเด็นที่สำคัญให้แก่กลุ่มนักวิจัย

7. การวางแผนชุมชน โดยการอบรมกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการวางแผนให้สามารถเขียนโครงการได้ รวมทั้งมีความสามารถในการจัดองค์กรชุมชนด้วย โครงการที่ได้จะต้องนำมาปรึกษาหารือกับชุมชน ให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขและรับรองก่อนนำไปเสนอขอรับการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป

8. การนำแผนไปปฏิบัติ โดยการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในชุมชนให้มาร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

9. การติดตามกำกับและประเมินผลในชุมชน โดยกลุ่มนักวิจัยร่วมกับชุมชน

ชอบ เข้มกลัด และโกวิทย์ พวงงาม (2547) แบ่งกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระยะก่อนการทำวิจัย (Pre - Research Phase) บางครั้งเรียกว่า “ขั้นตอนการเตรียมชุมชน” โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 การสร้างสัมพันธภาพ เป็นการเข้าไปพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับและไว้วางใจผู้วิจัย

1.2 การสำรวจและศึกษาชุมชน คือ การสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน รวมทั้งการติดต่อกับผู้นำ หรือบุคคลสำคัญในชุมชน

1.3 การคัดเลือกชุมชน ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมักคัดเลือกชุมชนที่ด้อยโอกาสทางสังคม หรือด้อยโอกาสกว่าชุมชนอื่น

1.4 การเข้าสู่ชุมชน เป็นขั้นที่ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยการแนะนำตนเองและวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.5 การเตรียมคน/เครือข่าย เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ร่วมงานก่อนการลงมือดำเนินการทำงาน ได้แก่ นักวิจัย นักพัฒนา และชาวบ้าน เพราะบุคคลเหล่านี้จะต้องมีความเข้าใจตรงกัน เพื่อให้เกิดการประสานงานในการปฏิบัติ

2. ระยะของการทำวิจัย (Research Phase) ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

2.1 การศึกษาชุมชน เป็นขั้นการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่ชุมชน โดยเป็นการศึกษาที่ลึกกว่าในระยะแรก คือ การประเมินศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อดูขีดความสามารถของชุมชนนั้น

2.2 การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน ในขั้นนี้อาจจะทำควบคู่กับการศึกษาชุมชนก็ได้ การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในชุมชนที่ต้องเร่งแก้ไข และการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาว่าปัญหาใดมีความสำคัญเร่งด่วน โดยการพิจารณาตามความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งแบ่งความต้องการออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ความต้องการแก้ไขปัญหา ความต้องการในการสร้างเครือข่าย และความต้องการในการได้รับความรู้ การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ

3. ระยะของการจัดทำแผน (Planning Phase) เป็นการตัดสินใจร่วมกันเพื่อคัดเลือกโครงการและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ เป็นโครงการที่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยจะต้องกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความเต็มใจในการนำมาปฏิบัติแล้วผู้วิจัยอาจจะต้องทำหน้าที่สนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น แนะนำช่องทางในการหาแหล่งทรัพยากรหรือแหล่งให้การสนับสนุนภายนอกชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้ควรให้ชาวบ้านจัดแกนนำเป็นกลุ่มทำงานหรือองค์กรคณะกรรมการ เพื่อรองรับการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา บทบาทของนักวิจัย คือ การชี้แจงรายละเอียดของโครงการและการประสานงาน ให้ชาวบ้านตกลงกันว่าใครรับผิดชอบในเรื่องใด ให้ทุกคนรับรู้ความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน ข้อตกลงทุกเรื่องจะต้องเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ในขั้นตอนของการวางแผนนี้ ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เพราะหากชาวบ้าน เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจกรรม และร่วมก่อตั้งและดำเนินการด้วยตนเองแล้วจะก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม และพยายามปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นไป

4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) ในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ควรจะต้องมีแกนนำ หรือกลุ่มในชุมชนเป็นกลุ่มทำงาน ซึ่งเป็นบุคคลที่สมาชิกให้การยอมรับ ที่สำคัญคือ การกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ ให้กับสมาชิกของกลุ่มและการกระจายทรัพยากรและการให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ

5. ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) การติดตามและประเมินผลโครงการเป็นกิจกรรมที่จำเป็นและขาดไม่ได้ การติดตามผลหมายถึง การ

ตรวจสอบของชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนว่า งานหรือกิจกรรมที่ได้ทำไปนั้น สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและมีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นไปตามแผนหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรที่ต้องแก้ไขหรือมีปัญหาอุปสรรคอย่างไร

สำหรับกลไกในการติดตามประเมินผลนั้น อาจจะมีทั้งในรูปแบบที่มีการกำหนดเวลาวิธีการหรือมีแบบฟอร์มเพื่อใช้ในการตรวจสอบงานอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแนวทางให้ชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนได้นำไปใช้ หรือเป็นการติดตามประเมินผลโดยการจัดกลุ่มอภิปรายถึงกระบวนการดำเนินโครงการเพื่อหาข้อบกพร่อง และหาข้อดีเพื่อใช้เป็นบทเรียนสำหรับการนำไปปฏิบัติในโครงการที่จะทำต่อไป

อมรวิรัช นาครทรรพ และ ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว (2541) สรุปหลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางการวิจัยของอลิสลา ชูชาติ ดังนี้ 1) ชั้นเตรียมการ ประสานพื้นที่ ประกอบด้วย การคัดเลือกชุมชน และ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 2) ชั้นลงมือวิจัย ใส่ใจกระบวนการชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาปัญหา การกำหนดปัญหา การร่วมมือกันออกแบบการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมของชุมชน 3) ชั้นพัฒนามุ่งแก้ปัญหาชุมชน ประกอบด้วย การกำหนดโครงการเพื่อแก้ปัญหา นั้น ๆ การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และการติดตามและประเมินผล

จากขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่าน ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ามี ความแตกต่างกันในเรื่องของจำนวนขั้นตอน แต่ก็มีความคล้ายคลึงกัน ในส่วนของวิธีการและเนื้อหาของแต่ละขั้นตอน ทั้งนี้ซึ่งมีความคาบเกี่ยวกัน โดยสามารถสรุปได้ว่า ลำดับขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) แบ่งตามระยะของการวิจัย แบ่งออก 5 ขั้นตอนย่อยคือ (1) ระยะก่อนการทำวิจัย (2) ระยะของการทำวิจัย (3) ระยะจัดทำแผน (4) ระยะการนำไปปฏิบัติ และ (5) ระยะการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 2) การแบ่งโดยยึดขั้นตอนในการปฏิบัติของการวิจัย จะพบว่ามีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์และระบุขอบเขตของปัญหา (2) การวางแผน (3) การลงมือปฏิบัติตามแผน (4) การประเมินผลและสะท้อนผลการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะยึดตามรูปแบบใดก็มีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งหัวใจของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือการจัดการชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่ากระบวนการวิจัยมีผลโดยตรงต่อกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นเทคนิคที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าศึกษาหาสาเหตุ ปัญหาของชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่เรียกว่า “ระเบิดจากข้างใน” ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกันของ

ชุมชนหรือพื้นที่ และนักวิจัยผู้ศึกษาชุมชนหรือพื้นที่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นเทคนิคที่มีประสิทธิภาพเทคนิคหนึ่งของนักพัฒนาในยุคปัจจุบันที่ต้องการการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ Kemmis และ Mc Taggart (2000) ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ การในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) การลงมือปฏิบัติตามแผนและสังเกตกระบวนการปฏิบัติ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และ 3) การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวนแผนการปฏิบัติ ซึ่งย้อนกลับไปสู่การวางแผนการปฏิบัติในขั้นตอนแรกอีกครั้ง เป็นวงจรต่อเนื่องเรื่อยไป โดยได้แบ่งระยะการทำวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ระยะที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีความเหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ที่เป็นการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

ในการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอนำเสนองานวิจัยดังละเอียด ดังนี้

พอเพียง ทรัพย์อินทร์ (2551) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวัด : กรณีศึกษา วัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวัดสามชุก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น โดยวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) และ ใช้กระบวนการ PAOR ตามแนวคิดของ เคมมิส และแมกทากาด (Kemmis & Mc Taggart. 1990) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) ผลการวิจัย พบว่า วัดสามชุกมีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เนื่องจากมีทุนทางวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม มีกลไกที่บริหารการท่องเที่ยว โดยชุมชน และองค์กรท้องถิ่น มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวทางน้ำ (แม่น้ำท่าจีน) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ ในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพราะเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับตลาดสามชุก และ พบว่า วัดสามชุกมีจุดแข็งด้านโบราณสถานที่น่าสนใจ ภูมิประเทศเป็นธรรมชาติร่มรื่น มี

กิจกรรมทางด้านศาสนาที่ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เข้มแข็ง โอกาส วัดสามชุกเป็นทางผ่านสู่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และใกล้ตลาดสามชุกสำหรับจุดอ่อน วัดสามชุกยังอ่อน เรื่องการประชาสัมพันธ์ ทำให้นักท่องเที่ยวยังไม่รู้จักดี และอุปสรรคคือชุมชนยังไม่ได้ตระหนักถึง ความสำคัญในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิง นิเวศในวัดสามชุก ในระยะที่ทำการวิจัย (พ.ศ.2550-2551) พบว่า มีการปรับปรุงโบราณสถานและ สิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว มีความร่วมมือ ร่วมใจกันของชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมสืบสาน วัฒนธรรมท้องถิ่น เริ่มมีเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยว

ไพบุลย์ สุทธิ (2554) ได้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการ เรียนรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ของ การวิจัยคือ 1) เพื่อสังเคราะห์บทบาทและแนวทางการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ เป็นกรณีศึกษา ในการดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน 2) เพื่อใช้กระบวนการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลและ ชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาจะมีโครงการ กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในแผนพัฒนาด้วย แต่กิจกรรมที่จัดนั้นมิ ความแตกต่างกันออกไป องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดดำเนินโครงการครอบครัวอาสา โดยคัดเลือก ครอบครัวปกติและครอบครัวกลุ่มเสี่ยงเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับการพัฒนาครอบครัว ส่วนเทศบาลตำบลห้างฉัตร ดำเนินโครงการ สายสัมพันธ์ครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็ง เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในครอบครัว ดังนั้นในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวจำเป็นต้องสนับสนุนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเดียวกันในทุกรูปแบบ โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ และส่งเสริมให้องค์กรในสังคมทุกฝ่าย เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันทาง ศาสนา สื่อมวลชนสถาบันการศึกษาทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของบ้าน วัด โรงเรียนพื้นที่วิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการดำเนินโครงการสายใยครอบครัวอบอุ่นแต่แนวในการดำเนินโครงการ นั้นยังไม่มีลักษณะเชิงรุกเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงในพื้นที่แต่อย่างใด ยังมีการจัดทัศนศึกษา ระหว่างครอบครัวสมาชิกและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น ได้รับคำแนะนำในวิธีการ ดำเนินโครงการ เพื่อให้มีลักษณะเชิงรุก ตอบสนองความต้องการและเพื่อประโยชน์สูงสุดของชุมชน ใช้การมีส่วนร่วมของครอบครัวปกติและครอบครัวกลุ่มเสี่ยงให้มีปฏิสัมพันธ์กัน ผลจากการดำเนินงาน แม้ว่าจะยังไม่เกิดประโยชน์สูงสุดดังที่คาดหวัง แต่ก็ยังเป็นการจุดประกายแนวคิดในการพัฒนา ครอบครัวแก่ชุมชนในอนาคตนอกจากนี้พบว่าการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนทั้ง 2 พื้นที่ และสภาองค์กรชุมชนมีส่วนสำคัญในการเสนอปัญหาและความต้องการไปยังองค์การบริหารส่วน

ท้องถิ่น ในพื้นที่เทศบาลตำบลห้างฉัตร พบว่า สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงาน การพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ มักจะมีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ เสมอเพราะเกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การรู้สึกว่ามีพลังในการขับเคลื่อน งาน นอกจากนั้นในพื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สภาองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งเป็น กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน และในโอกาสต่อไปสภาเด็กและเยาวชน จะได้รับการจัดตั้งเป็นสมาชิกของสภาองค์กรชุมชน เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการส่งเสริม ศักยภาพของกลุ่ม และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนคือ การ สร้างภาคีเครือข่ายในการพัฒนา โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งสนับสนุน ทางด้านวิชาการ อาจจะนำกลุ่มเด็กและเยาวชนไปเข้าค่ายเสริมทักษะการเป็นผู้นำเพื่อเสริมสร้าง ความเป็นผู้นำในการประสานสมาชิกที่เป็นเครือข่ายในแต่ละหมู่บ้าน และให้มีความรู้ฝึกความกล้า แสดงออก สามารถถ่ายทอดความรู้แก่รุ่นน้องต่อไปได้ นอกจากนั้นการสร้างเครือข่ายกับสภาเด็กและ เยาวชนในระดับท้องถิ่นในระดับจังหวัด และต่างจังหวัด เพื่อประโยชน์ในการทัศนศึกษาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการทำงาน สภาเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดรัง มีการจัดทำโครงการทัศนศึกษาดูงานเป็นประจำทุกปี โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ ทำให้ การดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนของตำบลกุดรังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรุ่นพี่ สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่รุ่นน้องได้

ภาวิณี เอี่ยมตระกูล พิริยา ชิมเจริญ และ พรชัย จันทร์ถาวร (2555) ที่ศึกษาแนวทาง ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยทางถนนของเมือง: กรณีศึกษา เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ประยุกต์การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยจาก การศึกษา พบว่า กระบวนการส่งเสริมความปลอดภัยทางถนนในพื้นที่ศึกษาเทศบาลท่าโขลง จังหวัด ปทุมธานี ได้เริ่มต้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในมิติของการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างความตระหนัก และเข้าใจด้านความปลอดภัยทางถนน แล้วจึงสามารถระบุจุดและสร้างแผนที่เสี่ยงอุบัติเหตุทางถนน ซึ่งทำให้สามารถทราบถึงสภาพปัญหาอุบัติเหตุทางถนนในปัจจุบันของชุมชน อันนำมาสู่ขั้นตอนของ การร่วมกันแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงความปลอดภัยทางถนน โดยได้มีการบูรณาการความ ร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของท้องถิ่น ประชาชนและเยาวชนในชุมชน การ ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการรับฟังความเห็นและการ ตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันเท่านั้น แต่ยังสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทางด้านความปลอดภัยทางถนน อีกด้วย ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงของกลุ่มเป้าหมายในการจัดตั้งแนวทางการเสริมสร้างความปลอดภัย ทางถนนในพื้นที่ โดยมีสถาบันการศึกษาเป็นผู้ประสานความร่วมมือและมอบองค์ความรู้แก่ชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักต่อปัญหาและแนวคิดเบื้องต้นในการจัดการถนนปลอดภัยด้วยตนเอง อัน นำมาสู่การขับเคลื่อนและการพัฒนายุทธศาสตร์ความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน

จุฑาทิพย์ พิทักษ์ (2555) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เรื่องเพศวิถีของวัยรุ่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เรื่อง เพศวิถีของวัยรุ่น 2) พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เรื่อง เพศวิถีของวัยรุ่น และ 3) เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มการเรียนรู้ของชุมชน เรื่อง เพศวิถีของวัยรุ่น โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยวัยรุ่นอายุระหว่าง 14 – 19 ปี จำนวน 22 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน จำนวน 38 คน ผลการวิจัย พบว่า สภาพการณ์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เรื่องเพศวิถีของวัยรุ่น ตามองค์ประกอบ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้ 1) ฐานและแหล่งเรียนรู้ ส่วนใหญ่วัยรุ่นเรียนรู้จากเพื่อนและสื่อต่าง ๆ มากกว่าผู้ใหญ่ในครอบครัว และคนในชุมชน 2) เนื้อหาและองค์ประกอบการเรียนรู้ พุดคุยเกี่ยวกับข้อห้ามเรื่องเพศสัมพันธ์ หรือการมีคู่อรัก 3) วิธีการและกิจกรรม เป็นการสั่งสอนจากคนในครอบครัว การละเล่นในงานบุญต่าง ๆ ปัจจุบันไม่มีกิจกรรมดังกล่าวแล้ว 4) ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ สภาพการคมนาคม สัมพันธภาพของคนในชุมชน ความน่าเชื่อถือของกรรมการหมู่บ้านและผู้อาวุโสในชุมชน กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การสื่อสารด้วยหอกระจายข่าว และหน่วยงานท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนจากภายนอก และปัจจัยอุปสรรค ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจครัวเรือน ค่านิยมการสื่อสารเรื่องเพศ สื่อที่ไม่เหมาะสมทางเพศ สถานที่เสี่ยงทางเพศ และหน่วยงานปกครอง ส่วนท้องถิ่นยังไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องเพศของวัยรุ่น กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เรื่องเพศวิถีของวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นและคนในชุมชน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในบรรยากาศที่เป็นกันเอง การแลกเปลี่ยนข้อมูลจากประสบการณ์ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ เห็นใจ ไว้นื้อเชื่อใจกัน ให้เกียรติกัน เป็นมิตรต่อกัน และยอมรับซึ่งกันและกัน ชุมชนได้เรียนรู้ว่า เรื่องเพศสามารถพูดคุยได้สำหรับสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างปกติ ทำให้ชุมชนตระหนักในปัญหาและนำศักยภาพของคนที่มียุ่มาใช้แก้ปัญหาและร่วมกันพัฒนากลุ่มการเรียนรู้ของชุมชน เรื่องเพศวิถีของวัยรุ่น ดังนี้ 1) ความเป็นมาและแนวคิด 2) ความต้องการของชุมชน 3) หลักในการพัฒนา และ 4) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

สุนิรัตน์ ยั่งยืน และคณะ (2556) ได้ศึกษา เรื่อง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการจัดการธนาคารขยะของชุมชน บ้านหัวหนอง ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะ และการมีส่วนร่วมในการจัดการธนาคารขยะของชุมชนบ้านหัวหนอง ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ. มหาสารคาม กลุ่มผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ประชาชน และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 54 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมด้วยกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) และการใช้แบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา

(Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา จากข้อมูลการสำรวจและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานการณ์การจัดการขยะในชุมชน พบว่า ประชาชนกำจัดขยะโดยวิธีให้เทศบาลนำไปกำจัด (ร้อยละ 72.37) มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง (ร้อยละ 77.42) ประเภทของขยะที่คัดแยก ได้แก่ ขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระป๋อง เหล็ก กระดาษ ถ่านไฟฉาย และเศษอาหาร ผักผลไม้ โดยขยะที่คัดแยกได้ส่วนใหญ่จะนำไปขาย การใช้ประโยชน์จากขยะ พบว่า นำไปขาย (ร้อยละ 53.75) ทำปุ๋ย (ร้อยละ 23.59) เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 22.47) และนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ใหม่ (ร้อยละ 4.49) ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน ได้แก่ ถังขยะมีจำนวนไม่เพียงพอ เทศบาลเก็บขนไม่สม่ำเสมอทำให้ขยะเน่า ส่งกลิ่นรบกวน มีน้ำเสียจากขยะ มีสัตว์คุ้ยเขี่ย เป็นต้น จากนั้นได้ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวางรูปแบบการจัดการและวิธีการดำเนินงานของธนาคารขยะของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการธนาคารขยะของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหานั้น ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การเสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะของชุมชน ร้อยละ 41.3 การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของธนาคารขยะในปีที่ผ่านมา ร้อยละ 45.7 การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะในชุมชน ร้อยละ 43.5 การมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมระดับมาก คือ การแสดงความคิดเห็นในการวางแผนแก้ไขปัญหาของธนาคารขยะ ร้อยละ 52.2 การคัดเลือกคณะกรรมการธนาคารขยะ ร้อยละ 47.8 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การคัดแยกขยะของธนาคารขยะ ร้อยละ 47.8 การเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนราคาซื้อขายของธนาคารขยะให้มีความเหมาะสม ร้อยละ 43.5 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากที่สุด คือ สามารถคัดแยกขยะได้ถูกต้องมากขึ้น ร้อยละ 52.2 มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายขยะ ร้อยละ 47.8 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมระดับมาก คือ เคยร่วมประชุมกับคณะกรรมการธนาคาร เพื่อประเมินผลว่าการทำกิจกรรมของธนาคารเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ร้อยละ 56.5 และส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ มีระบบการคัดแยกขยะแต่ละประเภทที่ชัดเจน ร้อยละ 50.0 ขั้นตอนการให้บริการเป็นระบบ ไม่ยุ่งยาก ร้อยละ 45.7 สรุปผลการศึกษา ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการจัดตั้งธนาคารขยะของหมู่บ้าน อยากให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนรู้จักวิธีคัดแยกขยะได้อย่างถูกต้อง มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะของชุมชน สร้างรายได้ให้กับประชาชน ช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน ชุมชนสะอาด ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการเป็นปัจจัยที่สำคัญ ถ้าทุกคนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ก็จะส่งผลให้เกิดการสร้างกลุ่มคนที่สามารถพัฒนาการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการวิจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจให้ผู้ร่วมวิจัย ซึ่งหมายถึงประชาชนหรือคนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ตื่นตัว ตระหนักในปัญหาและนำศักยภาพของคนที่มีอยู่มาใช้แก้ปัญหา และร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทำให้สามารถคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่นในทางที่จะให้ความร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ซึ่งทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเอง หรือระเบิดจากข้างในอย่างแท้จริง ซึ่งการการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้ จำเป็นต้องในแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา มาอธิบายปรากฏการณ์ของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้าง ซึ่งในตอนต่อไปจะกล่าวถึงรายละเอียดของทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมต่อไป

ส่วนที่ 6 ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ของ Anthony Giddens

ทฤษฎี Structuration ของ Anthony Giddens มีการถอดความหมายเป็นภาษาไทยว่า ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Giddens, 1984 อ้างถึงในสุภาวงศ์ จันทวานิช, 2557) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางสังคมในกาลเวลาและสถานที่ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงทิวทัศน์ของโครงสร้างนั้น ทฤษฎีนี้ครอบคลุมเรื่องของปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการของรัฐบาล สิทธิพลเมือง การวิเคราะห์ชนชั้น ลักษณะของภาวะสมัยใหม่ สงคราม ฯลฯ ทฤษฎี Structuration มีหลักการสำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับความสามารถและศักยภาพของคนหรือผู้กระทำการ (agency) กับปัจเจกหรือกลุ่มประชาสังคมมีอิสระทางความคิดในการที่จะดำเนินกิจกรรม เปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ ซึ่งอาจดำเนินการควบคู่กับโครงสร้างอื่น (ชนิดา รักษ์พลเมือง, 2557)

Giddens เริ่มต้นเสนอทฤษฎีด้วยการกล่าวถึงกฎเกณฑ์ใหม่ของวิธีการทางสังคมวิทยา (New Rules of Sociological Method) ในปี 1976 กฎเกณฑ์ใหม่ของเขาคือการเสนอให้นักสังคมวิทยาเปลี่ยนความสนใจจากข้อเท็จจริงทางสังคม (social facts) แบบที่ Durkheim เคยเสนอเอาไว้ มาสนใจตัวมนุษย์ที่มีกิจกรรมในการผลิตรูปแบบต่าง ๆ ในสังคม การวิเคราะห์ชีวิตทางสังคมจึงต้องอาศัยการตีความพฤติกรรมและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ครอบคลุมส่วนต่าง ๆ ของโลกทางสังคมที่มี

ลักษณะเฉพาะได้แก่ วัด โรงเรียน ชนชั้น อย่างไรก็ตาม เขาระบุว่าทฤษฎีของเขาไม่ใช่สังคมวิทยาแนวตีความ เช่นเดียวกับนักคิดสกุลปรากฏการณ์วิทยาและปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เพราะเขาคิดว่าในขณะที่มนุษย์กำลังเกี่ยวข้องกับโลกที่เต็มไปด้วยความหมายนี้ สถาบันสังคมที่มีบทบาทในการกำหนดความหมายได้ดำรงอยู่ก่อนหน้าปัจเจกบุคคลแล้ว (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548)

ทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) ในส่วนของโครงสร้าง Giddens ระบุว่าสถาบันครอบครัว ชุมชน ชีวิต การงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเกิดขึ้นได้เพราะปัจเจก ได้แก่ การกระทำของมนุษย์ (human action) หรือ ผู้กระทำ (agency) ในขณะเดียวกันโครงสร้าง (structure) ก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้น สองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เขาเรียกสิ่งนี้ว่า ทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) นั่นคือโครงสร้างเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำ (Giddens, 1984 อ้างในสุภางค์ จันทวานิช, 2557) ทวิภาวะของโครงสร้าง เป็นหัวใจของทฤษฎีของ Giddens และเป็นพื้นฐานของการหาข้อยุติให้กับทวิลักษณ์นิยมของมโนทัศน์อื่น ๆ ด้วยซึ่งทำได้โดยการนำเอามโนทัศน์เหล่านี้เข้ามาในมโนทัศน์เพียงเดียว วิธีการเช่นนี้ช่วยให้สามารถเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นควบคู่กันคือ การผลิตซ้ำทางสังคม (social reproduction) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการที่ชีวิตของสังคมถูกผลิต (ถูกสร้าง) โดยมนุษย์เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทางสังคม (social practice) ซึ่งเป็นสาระหลักของชีวิตและประสบการณ์ทางสังคมของพวกเขา สำหรับ Giddens มนุษย์สร้างความหมายและความเป็นจริงทางสังคม และด้วยเหตุนี้รูปแบบต่าง ๆ ทางสังคมอย่างเช่นสถาบันและโครงสร้าง ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะที่แยกออกมาต่างหากจากกิจกรรม/การกระทำ/ผู้กระทำ (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548)

สุภางค์ จันทวานิช (2557) ให้ความหมายของโครงสร้างและผู้กระทำการไว้ว่า โครงสร้างคือ กฎเกณฑ์และทรัพยากรที่ผู้กระทำใช้ในการผลิตและการผลิตซ้ำทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โครงสร้าง ประกอบด้วย กฎและทรัพยากร (rules and resources) กฎอาจเป็นกฎที่เป็นหรือไม่เป็นทางการที่กำหนดหรือคาดหวังพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นอย่างน้อยอย่างนั้น อาจเป็นลายลักษณ์อักษร หรือ ไม่ได้เขียนไว้ ส่วนทรัพยากร หมายถึง วัตถุและวิธีการที่มนุษย์ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ทักษะที่ใช้ในวิธีการดังกล่าว ตลอดจนอำนาจในกระบวนการผลิตทรัพยากรแบ่งได้เป็นทรัพยากรที่ใช้ในการจัดสรร (allocative resources) ได้แก่ วัตถุทั้งหลาย และทรัพยากรที่เกี่ยวกับสิทธิอำนาจ (authoritative resources) ได้แก่ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วัตถุและทำให้เกิดอำนาจที่นำไปสู่การสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่วนผู้กระทำการนั้น สิ่งสำคัญในการกระทำสำหรับ

ผู้กระทำการคือ “ความสามารถที่จะรู้ว่าควรกระทำอย่างไร” (capacity to know how to act) มากกว่าเรื่องของแรงจูงใจหรือผลประโยชน์ในการกระทำ มีขั้นตอนเกี่ยวกับสำนึก (consciousness) สามขั้นตามลำดับในความคิดของผู้กระทำการ คือ

1. สำนึกครุ่นคิด (discursive/reflexive consciousness) เป็นการคิดหาวิธีแก้ปัญหาหรือสถานการณ์หนึ่งๆ และคำนึงถึงการกระทำในอดีตและอนาคต
2. สำนึกทั่วไป เป็นความรู้เกี่ยวกับการกระทำในสถานการณ์ทั่วไป
3. สำนึกของจิตไร้สำนึก เป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความต้องการของผู้กระทำที่แสวงหาความมั่นคงและการอยู่รอดเหมือนกันทุกคน จิตไร้สำนึกจะกำหนดการกระทำในสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อโครงสร้างสังคมตามปกติล่มสลายหรือขัดข้อง เช่น เมื่อเกิดภัยพิบัติ

โครงสร้างสังคมกับผู้กระทำการจึงถูกผูกเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่นผ่านกระบวนการที่เรียกว่า structuration หรือ การกระทำที่มีโครงสร้างกำหนด (structuration action) มนุษย์เป็นผู้สร้างโครงสร้าง แล้วโครงสร้างก็กลับมาควบคุมมนุษย์ หลังจากนั้นมนุษย์ก็จะประเมินโครงสร้างเพื่อปรับเปลี่ยนมันต่อไป

ทฤษฎี Structuration เป็นทฤษฎีที่มุ่งจะนำความคิดทางสังคมวิทยาหลายๆ แนวมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมและมุ่งปรับปรุงให้สังคมดีขึ้นในสังคมสมัยใหม่ที่มนุษย์จะสูญเสียความสามารถในการควบคุมสังคม Giddens เสนอว่า มนุษย์มีขีดความสามารถในการควบคุมสังคม มนุษย์มีขีดความสามารถที่จะกระทำร่วมกันเพื่อควบคุมและเปลี่ยนทิศทางสังคมได้หากมนุษย์ปรารถนาจะกระทำ เมื่อเรานำแนวคิดผู้กระทำการ-โครงสร้าง (agency-structure) มาใช้อธิบายการกระทำของมนุษย์ เราได้ให้ความสำคัญกับวิธีการที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดชีวิตทางสังคมพร้อม ๆ กับที่ได้รับอิทธิพลและถูกกำหนดโดยการจัดระเบียบทางสังคมที่มีอยู่ในโครงสร้าง (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548)

Giddens ไม่คิดว่ายุคนี้เป็นยุคสมัยของโพสต์โมเดิร์น เขาคิดว่าเรายังอยู่ในยุคของสมัยใหม่ แต่เป็นยุคปลายของสมัยใหม่ (period of late modernity) แม้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังเป็นเพียงปรากฏการณ์ของภาวะสมัยใหม่ที่พัฒนาเต็มที่แล้วเท่านั้น ภาวะสมัยใหม่มีวัฒนธรรมที่ต่างจากยุคก่อนสมัยใหม่หรือยุคประเพณี ความสัมพันธ์ทางสังคมและการกระทำของมนุษย์ในภาวะสมัยใหม่ต่างจากในยุคประเพณี ในสังคมแบบประเพณี มนุษย์ถูก

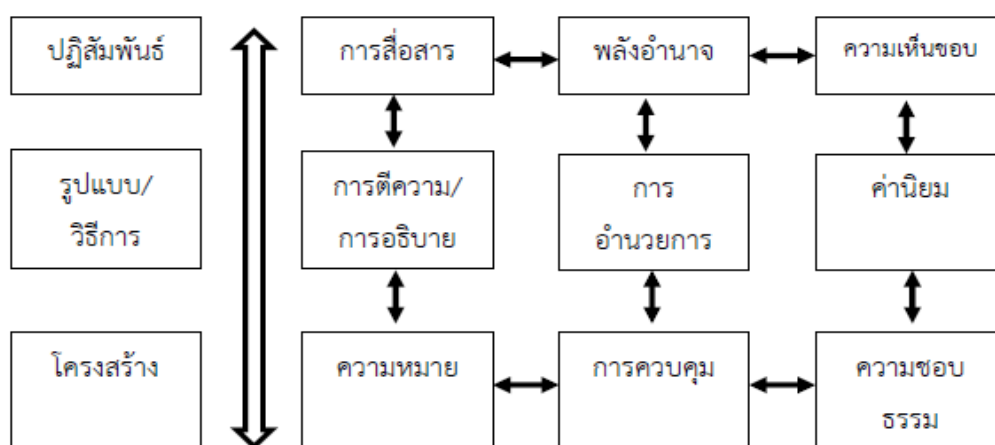
กำหนดโดยจารีตประเพณี การกระทำของมนุษย์ไม่มีความหลากหลายมากบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน มนุษย์จึงมีส่วนในการจัดการกับชีวิตตัวเองน้อย

ในภาวะสมัยใหม่โลกาภิวัตน์และความเป็นปัจเจกบุคคล (globalization and individualization) กลายเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ โลกาภิวัตน์สร้างระบบคุณค่าและบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ ๆ เช่น การบริโภคในตลาด สิทธิมนุษยชน พลังของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ โลกาภิวัตน์เข้าไปเปลี่ยนแปลงระบบความหมายที่มีอยู่เดิมในแต่ละท้องถิ่น ชาติถูกแทรกแซงด้วยปัจจัยที่อยู่เหนือการควบคุม โครงสร้างสังคมที่มีลักษณะบังคับก็จะอ่อนแอลง มนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพและทางเลือกในการดำเนินชีวิตมากขึ้นเป็นผู้กระทำ (agency) ได้มากขึ้น

ในแง่การเมือง Giddens เสนอว่า เราอยู่ในช่วงเวลาจากระบบคุณค่าเป็นแบบ “หลังวัตถุนิยม” (Post Materialism) มนุษย์ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดความเสี่ยงจากภาวะแวดล้อม เกิดปัญหาความรุนแรงต่าง ๆ ทั้งระบบทุนนิยมและระบบสังคมนิยมต่างก็เสื่อมสลาย การแบ่งแยกอุดมการณ์เป็นแบบทุนนิยม-สังคมนิยมจึงใช้การไม่ได้อีกต่อไป มนุษย์จำเป็นต้องสร้างมุมมองแบบหลังสังคมนิยม-หลังทุนนิยม (Post-Socialism, Post-Capitalism) ในมุมมองแบบนี้ รัฐหรือชนชั้นไม่ใช่ผู้กระทำหลักหรือตัวขับเคลื่อนกลุ่มที่จะทำการขับเคลื่อนจะกลายเป็นกลุ่มช่วยตนเอง (collective self-help) มีความหลากหลาย เป็นอิสระ เข้าสู่แนวทางของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) กลุ่มเหล่านี้จะกลายเป็นการเมืองทางเลือก (politics of choice) ของสังคมในยุคปลายของสมัยใหม่

ในแง่ของปัจเจกบุคคล นอกจากนี้เขายังได้เสนอแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในเชิงมายาคติต่อจากที่ Barthes ได้เคยวิเคราะห์ไว้ โดยโยงโครงสร้างสังคมเข้ากับผู้กระทำโดยระบุว่าการเข้าครอบครอง (appropriation) ความหมายทางวัฒนธรรมของสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดมายาคตินั้นไม่ได้เป็นไปโดยอัตโนมัติ แต่มีเรื่องของการผลิตซ้ำในระดับโครงสร้างสังคม กล่าวคือระบบทุนนิยมได้เข้าครอบครองความหมายทางวัฒนธรรมบนร่างกายของมนุษย์ ใช้มายาคติต่าง ๆ ทำให้เกิดความหมายใหม่ เช่น เรื่องความขาว ความหอมของผู้หญิง เมื่อสามารถสร้างความหมายใหม่ได้แล้ว ระบบทุนนิยมก็ผลิตสินค้าที่จะมาสนองมายาคติที่ถูกผลิตซ้ำ เช่น ยาลดความอ้วน วิตามินที่กินแล้วหอม ครีมทาหน้าขาว ฯลฯ โดยนัยนี้มายาคติจึงเป็นการทำงานของโครงสร้างสังคมบนตัวผู้กระทำ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยม Giddens ตั้งข้อสังเกตว่า สื่อมีบทบาทสำคัญในการต่อยอดและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ใหม่นี้ (Giddens, 1984, อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิช, 2557)

Giddens เชื่อว่า โครงสร้างสามารถสร้างข้อจำกัดให้การกระทำได้ แต่โครงสร้างก็สามารถทำให้การกระทำเกิดขึ้นได้โดยเป็นตัวกำหนดกรอบในการให้ความหมาย ดังนั้น โครงสร้างจึงไม่ควรถูกมองแต่เพียงว่าเป็นตัวสร้างข้อจำกัดให้กับมนุษย์ผู้กระทำการ แต่โครงสร้างทำให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ ได้ Giddens ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างต่าง ๆ เช่น จารีตประเพณี สถาบัน กฎเกณฑ์ทางศีลธรรม รวมตลอดถึงชุดของความคาดหวังที่เป็นตัวกำหนดให้คนในสังคมทำอะไรได้บ้าง โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะที่มั่นคงมาก แต่มันสามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะจากผลของการกระทำโดยไม่ได้ตั้งใจ เมื่อคนละเลย แทนที่ หรือผลิตซ้ำมันด้วยวิธีการอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ องค์ประกอบของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามแนวคิดและทฤษฎี Structuration ของ Giddens มีลักษณะดังนี้ (Christopher G.A. Bryant, 1991)

แผนภาพที่ 2.4 องค์ประกอบของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Giddens, 1984)

นอกจากนั้น Giddens ได้ให้ความสำคัญของเวลาและพื้นที่ (time & space) เพราะเป็นวิธีการที่พฤติกรรมทางสังคมและการเผชิญหน้ากันจะมีการพัฒนาการตัวมันเองผ่านมิติของเวลาและพื้นที่ แง่มุมหรือมโนทัศน์ของเวลาที่แตกต่างกัน มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ ในสังคมแบบเกาชีวิตทางสังคมส่วนใหญ่จะกระทำบนพื้นฐานของการเห็นหน้าค่าตา (face-to-face) แต่เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนขึ้น มนุษย์จึงได้รับอิทธิพลจากความสัมพันธ์ทางสังคมมีลักษณะกระจายตัวมากขึ้นซึ่งยึดขยายตัวในมิติของเวลาและพื้นที่ (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548) โดยมีพื้นที่การสื่อสารในรูปแบบใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ จึงทำให้การปฏิสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนไปตามมิติของเวลาและพื้นที่

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ของ Anthony Giddens สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม ผู้วิจัยยกตัวอย่างของผู้กระทำการที่เปลี่ยนโครงสร้าง เช่น การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี ประสบความสำเร็จถึงขั้นการตั้งเองบที่เป็นของรัฐ จากหน่วยงานอื่นมาใช้ดำเนินการ เพื่อเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ สร้างการยอมรับและความชอบธรรม โดยการบรรจุเข้าในแผนการจัดการศึกษาของจังหวัด ในกรณีของจังหวัดชลบุรี ผู้กระทำการระดับล่าง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา โดยมีผู้ว่าเป็นแกนนำ มีโจทย์การศึกษาเพื่อการมีงานทำในพื้นที่ เป็นเป้าหมายร่วม

เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ต้องการกำลังแรงงานสายอาชีพมาก ซึ่งเป็นปัญหาสะสมมานาน จนทำให้ทุกภาคส่วนเกิดสำนึกร่วมที่ว่าคนชลบุรีต้องมาคุยกันอย่างจริงจัง ร่วมแรงร่วมใจกันอย่างจริงจัง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นศูนย์รวมของแต่ละฝ่าย สร้างคุณค่า ความหมาย เป้าหมายร่วมกัน โดยตระหนักร่วมกันว่าการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี ใช้กระบวนการทำข้อมูล ความรู้ การสื่อสารณรงค์ด้วยความตั้งใจ เช่น เรียนตรีมีปริญญา เรียนอาชีวะมีงานทำ และต่อมาผู้ว่าราชการจังหวัดก็หางบประมาณจากสำนักเขตพื้นที่ประถมศึกษา โดยใช้งบประมาณครู นักเรียน มาใช้ในการสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาอาชีพ และหลักสูตรเตรียมความพร้อมหลักสูตรอาชีพ นั่นคือการใช้บที่มีอยู่เดิมมาใช้ตามนโยบายผู้ว่าราชการจังหวัด ที่เป็นฉันทามติของคนในพื้นที่ เป็นการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงทรัพยากร โดยการเข้าไปตั้งเองงบประมาณที่อยู่ในมือของผู้มีอำนาจ มาใช้ตอบโจทย์คนในพื้นที่เพื่อการศึกษาเพื่ออาชีพได้

นอกจากนั้นมีการปรับหลักสูตรทั้งจังหวัด มีการเตรียมเด็กสู่การทำงานตั้งแต่ระดับอนุบาล สอดแทรกเกี่ยวกับการมีงานทำ ซึ่งเป็นนโยบายที่ประกาศว่า จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการมีงานทำ สร้างการยอมรับและความชอบธรรมของการใช้หลักสูตรอาชีพ ไปจนถึงแผนการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัด จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า ผู้กระทำการ (Agency) ซึ่งได้แก่ประชาชนทุกภาคส่วนของจังหวัดชลบุรี ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Structure) เดิม ซึ่งได้แก่ การจัดการศึกษาแบบเดิมตามคำสั่งการของกระทรวงศึกษาธิการ ที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เป็นโครงสร้างใหม่ ได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่เป็นนโยบายที่มาจากความร่วมมือร่วมของทุกภาคส่วนโดยมีผู้ว่าราชการเป็นแกนนำ ที่ทำให้ทุกสถานศึกษาต้องปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันโครงสร้างใหม่นี้ก็จะควบคุมผู้กระทำการด้วยเช่นกัน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิด Structuration Theory มาใช้การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น เพราะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงพลังความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการฐานะผู้กระทำการ ที่สามารถสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่ภายใต้โครงสร้างการจัดการศึกษาแบบเดิมที่กดทับอยู่ ให้เกิดเป็นโครงสร้างใหม่ และในขณะเดียวกันโครงสร้างที่เกิดขึ้นใหม่นี้ก็จะกลับมาควบคุมผู้กระทำการ ให้ปฏิบัติตามโครงสร้างต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ครี้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ทำการศึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดโดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่มีการปฏิบัติที่ดี ด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรีและตราด

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด ได้แก่

1.1 เอกสาร และเว็บไซต์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ดังนี้

1.1.1 จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย แผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวน พ.ศ.2563 จัดหมายถึงเพื่อนสมาชิกวารสารสาสน์ปัญญาจังหวัดปฏิรูปของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) เว็บไซต์จังหวัดชลบุรี และเว็บไซต์ของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)

1.1.2 จังหวัดตราด ประกอบด้วย แผนการศึกษาอาชีพระดับชั้นมัธยมที่เชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด แผนพัฒนาจังหวัดตราด พ.ศ.2558-2561 (ฉบับปรับปรุง) รายงาน

สถิติจังหวัดตราด พ.ศ.2561 จดหมายถึงเพื่อนสมาชิกและวารสารสถานปัญญาจังหวัดปฏิรูปของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) เว็บไซต์หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ และเว็บไซต์ของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)

1.2 บุคคล ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 ภาคส่วน ดังนี้ 1) ภาคการศึกษา ได้แก่ ศึกษาพิเศษ 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ใช้หลักสูตรการศึกษาเพื่ออาชีพ 3 คน รวมจำนวน 4 คน 2) ภาคประชาสังคม 2 คน 3) ภาคเอกชน 2 คน และ 4) ภาคท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 4 คน รวมจังหวัดละ 12 คน

ผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็นที่ศึกษาดังนี้

- 1) บริบททั่วไป
- 2) สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 3) กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล และแบบสัมภาษณ์เป็นแนวคำถามแบบปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ทั้งปัจจัยที่สนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยทั้งแบบบันทึกข้อมูลและแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาเอกสาร และเว็บไซต์ โดยเก็บข้อมูลทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary source) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดตราด

3.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน เบื้องต้นผู้วิจัยใช้การประสานทางโทรศัพท์ เพื่อนัดหมายสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่เป็นตัวแทนภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น จังหวัดละ 12 คน โดยจังหวัดตราด นัดสัมภาษณ์ ระหว่างวันที่ 19 – 21 มีนาคม 2563 ส่วนจังหวัดชลบุรี นัดสัมภาษณ์ ระหว่างวันที่ 22 – 24 มีนาคม 2563 โดยผู้วิจัยเป็น

ผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง และขออนุญาตบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากการศึกษาเอกสารมาก่อนหน้าแล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเอกสารใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรีและตราด ผู้วิจัยถอดคำจากเครื่องบันทึกเสียงนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้ง 2 ส่วนมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytical induction) ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดต่อไป

ตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นนำข้อมูลจากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ที่ได้จากการศึกษาจังหวัดชลบุรีและตราด นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของจังหวัดน่าน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2562 จนถึง เดือนมกราคม 2564 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่พัฒนา

1.1 คัดเลือกจังหวัดร่วมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่ต้องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในการศึกษารุ่นนี้เลือกพื้นที่จังหวัดน่าน โดยพิจารณาเลือกตามเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

1.1.1 เป็นจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่จังหวัดของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1.1.2 เป็นจังหวัดที่ยังไม่มีสมัชชาการศึกษาและไม่มีแผนการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

1.1.3 เป็นจังหวัดที่ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ให้การส่งเสริมสนับสนุนและเต็มใจร่วมมือในการวิจัย

1.2 นำเกณฑ์ที่กำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่พิจารณาเพื่อเสนอรายชื่อจังหวัดตามเกณฑ์ข้างต้น

1.3 ผู้เชี่ยวชาญเลือกจังหวัดร่วมพัฒนาที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์คือจังหวัดน่าน

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 ระยะ ได้แก่

2.1 ระยะที่ 1 การเตรียมการ ประกอบ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดที่ให้ข้อมูล ประกอบด้วยตัวแทนภาคการศึกษา ตัวแทนภาคประชาสังคม ตัวแทนภาคเอกชน และตัวแทนภาคท้องถิ่น รวม 10 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 จำนวน 8 คน

2.2 ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

2.2.1 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง (รวมคน) เป็นการจัดประชุมคณะทำงาน หรือแกนนำหลัก มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน

2.2.2 ขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติตามแผน สังเกตกระบวนการปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ เป็นการจัดประชุมเตรียมการจัดเวทีเสวนา การจัดเวทีเสวนา การประชุมพัฒนากลไกการทำงาน มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน

2.2.3 ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวน เป็นการประชุมสรุปบทเรียน และวางแผนพัฒนาต่อยอดมีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 21 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมีเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดในประเด็นสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

3.2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้รับผลการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในประเด็นความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

3.3 ประเด็นการเสวนา (focus group) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดประเด็นหลักในการเสวนา คือ 1) สถานการณ์ปัญหาการไม่มีงานทำ และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน 2) การจัดการศึกษาของพื้นที่จังหวัดน่านในปัจจุบัน 3) แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

3.4 แบบสังเกต ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสังเกตการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ตามกรอบการสังเกตของ สุภางค์ จันทวานิช (2557) คือ การกระทำอย่างเป็นรูปธรรม แบบแผนการกระทำ ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสภาพสังคมหรือสภาพบริบทพื้นที่

3.5 ประเด็นการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

3.6 ประเด็นการประชุมคณะกรรมการเพื่อสรุปบทเรียนผลการดำเนินงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่านมีขั้นตอนการปฏิบัติการ 3 ระยะ ประกอบไปด้วยระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และ ระยะที่ 3 ตรวจสอบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยดำเนินการช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงธันวาคม 2562 ใช้ระยะเวลา 2 เดือน

4.1.1 ผู้วิจัยประสานงานโดยนำหนังสือขออนุญาตทำวิจัยจากกลุ่มภารกิจบริการการศึกษา ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดที่จังหวัดน่าน โดยเข้าพบดร.ยุพิน บัวคอม ศึกษาธิการจังหวัด แคนนำภาคการศึกษา ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล แคนนำภาคประชาสังคม และนางณัฏฐ์ธิดา ธิติพัฒน์ภูริกุล ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล รวมถึงการขอความอนุเคราะห์ช่วยประสานเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับจังหวัดของแต่ละภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการของโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน เพื่อสานสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน

4.1.2 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ดังนี้

4.1.2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ 1) แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565) 2) เอกสารสรุปรายงานโครงการส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน แผนปฏิบัติการราชการประจำปีงบประมาณ 2562 ของจังหวัดน่าน 3) รายงานการประชุมการรับนักเรียนนักศึกษาต่อของสถานศึกษาทุกสังกัด จังหวัดน่าน ประจำปีการศึกษา 2563

4.1.2.2 สัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ตัวแทนภาคการศึกษา 3 คน 2) ตัวแทนภาคประชาสังคม 2 คน 3) ตัวแทนภาคเอกชน 1 คน และ 4) ตัวแทนภาคท้องถิ่น 3 คน ดำเนินการช่วงเดือนธันวาคม 2562

4.1.2.3 จัดสนทนากลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้รับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน เลือกตัวแทนนักเรียนจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังจะตัดสินใจเลือกเรียนต่อ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา

ความต้องการในการรับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยจัดสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2563 ณ ห้องประชุมโรงเรียนครูมหาวิทยาลัย เทศบาลเมืองน่าน (บ้านสวนตาล) มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน

4.2 ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ในขั้นตอนนี้มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยอยู่ 3 ขั้นตอนดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง (รวมคน)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการค้นหาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่จะสามารถเป็นแกนนำได้ และชักชวนกลุ่มคนดังกล่าวมาเป็นแกนนำร่วมวางแผนการเปลี่ยนแปลง โดยดำเนินการช่วงเดือนมกราคม – มีนาคม 2563 ใช้ระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งผู้วิจัยใช้เทคนิคแบบการอ้างอิงด้วยบุคคล หรือเทคนิคสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling Technique) ในการค้นหาแกนนำ โดยได้แกนนำที่ช่วยประสานคนมาร่วมประชุม คือ ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา กรรมการมูลนิธิฮักเมืองน่าน และเป็นประธานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน และได้มูลนิธิฮักเมืองน่านเป็นแกนประสานหลัก เหตุผลที่เลือกมูลนิธิฮักเมืองน่าน เนื่องจากมูลนิธิฮักเมืองน่านเป็นองค์กรภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง มีบทบาทในการพัฒนาจังหวัดน่านมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงมีเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน อีกทั้งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากผู้บริหารมูลนิธิ ทั้งจากประธานมูลนิธิ นายวิโรจน์ สารรัตนะ ที่เป็นข้าราชการครูชำนาญ ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นทุนเดิม และผู้จัดการมูลนิธิ ดร.พิมลพรรณ สะกิดรัมย์ นักพัฒนาชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน นอกจากนี้ปัจจุบันมูลนิธิเป็นแกนหลักในการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่านร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งเป็นโครงการที่มีเป้าหมายส่งเสริมอาชีพแก่เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัด

4.2.1.1 การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่จังหวัด โดยเลือกผู้เข้าร่วมประชุมจากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่มีความสนใจและมีจิตอาสาในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งมีผู้

มาร่วมประชุม จำนวน 9 คน และผู้วิจัย รวมเป็น 10 คน เพื่อมาประชุมวางแผนการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ในวันที่ 12 มิถุนายน 2563 เวลา 9.00 น. – 12.00 น. ณ ห้องประชุมมูลนิธิอภัยเมื่อน่าน

4.2.1.2 การประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดเวทีเสวนาของคณะกรรมการดำเนินงาน เป็นการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 6 คน ประกอบด้วยคณะผู้ดำเนินรายการ 4 คน และเจ้าหน้าที่มูลนิธิอภัยเมื่อน่าน 2 คน โดยการประชุมผ่านโปรแกรมซูม (ZOOM) ในวันที่ 24 มิถุนายน 2563 เวลา 19.00 น. – 21.00 น. เพื่อทบทวน บทบาทหน้าที่ของแต่ละคน และตรวจเช็คความพร้อมของฝ่ายต่าง ๆ ก่อนจัดเวทีเสวนา ตั้งแต่การ ตรวจเช็คยอดผู้ตอบรับเข้าร่วมเวทีเสวนา ฝ่ายรับลงทะเบียน ฝ่ายจัดกิจกรรม ทั้งผู้ดำเนินรายการ ผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ ผู้จัดบันทึก ฝ่ายโสตทัศนอุปกรณ์ ทั้งคอมพิวเตอร์ จอโปรเจคเตอร์ เครื่องเสียง กล้องถ่ายรูป วีดิโอ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น กระดาน กระดาษบุรุษ ปากกาเคมี เป็นต้น ฝ่าย อาหารเครื่องดื่ม และสอบถามความพร้อมของสถานที่ โสตทัศนอุปกรณ์

4.2.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ (ร่วมคิด ร่วมทำ)

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ทั้ง ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น เข้ามาร่วมระดมความคิด วางแผน ออกแบบกลไกและขับเคลื่อนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ดำเนินงานในช่วง เดือนเมษายน – ธันวาคม 2563 ใช้ระยะเวลา 9 เดือน มีรายละเอียดดังนี้

4.2.2.1 การจัดเวทีเสวนา “การศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2563 สถานที่ห้องประชุมมูลนิธิอภัยเมื่อน่าน จังหวัดน่าน มีผู้เข้าร่วม เวทีเสวนา จำนวน 30 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคการศึกษา จำนวน 9 คน ภาคประชาสังคม จำนวน 8 คน ภาคเอกชน 7 คน และภาคท้องถิ่น จำนวน 6 คน โดยผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน และตัวอย่างกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและ ตราด จากนั้นให้ผู้ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน และกำหนดเป้าหมายร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่ จังหวัดน่าน

4.2.2.2 ประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน เพื่อนำข้อเสนอจากเวทีเสวนามาวางแผนการดำเนินงาน สร้างแนวทาง รูปแบบและกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด จัดประชุมเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2563 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิชัยภูมิเมืองน่าน เวลา 9.00 น. – 16.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุม 15 คน

4.2.2.3 นำแนวทางรูปแบบและกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ที่กำหนดไว้ไปขับเคลื่อนในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อศึกษาระบบการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตทั้ง 2 แบบ คือ แบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม

4.2.3 ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวน (ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมรับผล ร่วมพัฒนา)

ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมิน สรุปบทเรียนการดำเนินงาน และนำผลการดำเนินงานเผยแพร่แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงการร่วมวางแผนพัฒนาต่อยอดการวิจัย โดยดำเนินการช่วงเดือนมกราคม 2564 ใช้ระยะเวลา 1 เดือน รายละเอียดดังนี้

4.2.3.1 จัดประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินการวิจัยร่วมกับคณะทำงานและสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ โดยนำเสนอผลการดำเนินการความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคที่พบ ร่วมกันสรุปและทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด จากการดำเนินงาน รวมถึงการวางแผนเพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อยอด โดยจัดประชุมในวันที่ 5 มกราคม 2564 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิชัยภูมิเมืองน่าน มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 21 คน

4.2.3.2 การยกร่างแนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด ผู้วิจัยได้จัดทำร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1) ที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหา และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน จากการปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ซึ่งได้ยกร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1) ตามกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา นำไปปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไข และกำหนดเป็นร่าง แนวทางพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสรุปประเด็นจากเวทีเสวนา การสังเกตกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และการประชุม ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาทั้งปริมาณและคุณภาพ วิธีการเชิงปริมาณ โดยการทำให้ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ ถ้อยคำประโยค หรือใจความในเอกสารเป็น จำนวนที่วัดได้ แล้วแจกแจงจำนวน ส่วนวิธีการเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการตีความสร้างข้อสรุป แบบอุปนัยจากเอกสารที่ศึกษา ประกอบกับเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) การจำแนกและจัดระบบ ข้อมูล ด้วยการใช้สถิติความถี่และจัดเรียงความถี่จากมากไปหาน้อย เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน และเพียงพอตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วนำมาจำแนกประเภทและจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่

5.3 การวิเคราะห์สาเหตุและผล เมื่อจำแนกประเภทข้อมูลแล้ว นำมาวิเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมมาถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด แล้วนำมาพัฒนาเป็น ร่างแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1)

5.4 การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย จากการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลเชื่อมโยงแล้วนำมาสร้างข้อสรุป เป็นข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นถึง ภาพรวมของปัจจัยที่ส่งผลต่อปัจจัยเงื่อนไขกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด แล้วนำสร้างเป็นร่างแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1)

ในการตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิสูจน์ข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการพิจารณาจากแหล่งข้อมูลที่ได้มาด้วยการตรวจสอบแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคลที่

ต่างกันจะต้องได้ข้อมูลตรงกัน และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลด้วยการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีในประเด็นเดียวกันต้องได้ข้อมูลตรงกัน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการดำเนินงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ เกิดเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ที่ประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ในขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในระยะที่ 3 การตรวจสอบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามมาวิเคราะห์หาข้อสรุปจากการวิจัย เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด และตอบคำถามว่ากระบวนการเรียนรู้ในส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่เป็นอย่างไร มีองค์ประกอบและขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้อย่างไร แล้วนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในตอนนี้ ประกอบด้วย

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คือ ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชน มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดน่านและนอกพื้นที่จังหวัดน่าน จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการด้านการพัฒนาการศึกษามีประสบการณ์ด้านกาจัดการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ประกอบด้วย

1.1.1.1 ดร.ณัสนครณ์ นิลอรุณ

ศึกษาธิการจังหวัดน่าน

1.1.1.2 ว่าที่พันตรี ดร.สุรเดช รอดจินดา

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 1

1.1.1.3 ดร.อัศรายุทธ ศรีใจอินทร์

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 2

1.1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านกระบวนการเรียนรู้

ไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.1.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพ

รัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี

1.1.2.2 ดร.พิมลพรรณ สกิตรัมย์

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน อดีตผู้จัดการมูลนิธิกม็องเมืองน่าน

1.1.2.3 รองศาสตราจารย์ ดร.ผณินทรา อีรานนท์

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

1.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการทำงานด้าน

การพัฒนาอาชีพไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.1.3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญสิภรณ์ จันทร์หอม

อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.3.2 ดร.จรรุวรรณ นาดัน

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสองแคว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา น่าน เขต 1

1.1.3.3 ดร.สำรวย ผัดผล

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจัง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน

ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ใจโก้ กรรมการมูลนิธิอีกเมืองน่าน

1.2 ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2) คือ ผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน ได้แก่

1.2.1 ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล

อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน หัวหน้าโครงการการจัด

การศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดน่าน

1.2.1 นายสุเมธ สายสูง

ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน จังหวัดน่าน

1.2.3 นายสำเร็จ อุดแดง

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 1

1.2.4 นายเสรี พิมพ์มาศ

อดีตผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

1.2.5 นางณัฏฐ์รดา ธิติพัฒน์ภูริกุล

ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วน

จังหวัดน่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัย เพื่อสรุปแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ดังนี้

2.1 ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ร่วมกันพิจารณาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2.2 แบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของร่างแนวทางการ

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2) สำหรับผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำแนวทางทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดไปใช้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยในระยะที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด มีระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2564 ใช้ระยะเวลา 2 เดือน มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 3 ตรวจสอบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

3.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ

เนื่องด้วยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัยในขั้นนี้ มีข้อจำกัดของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รัฐบาลประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่นอกพื้นที่จังหวัดไม่สามารถเดินทางมาร่วมการสนทนากลุ่มได้ ผู้วิจัยจึงปรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1) ส่งทางออนไลน์โดยการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัด ได้แก่ รศ.ดร.ผนิษฐา ธีรานนท์ พิจารณาให้ความเห็นต่อ ร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1) ก่อนการจัดสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการตอบแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัด นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัดในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รับทราบมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ ที่เป็นนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ชุมชนมาประกอบการพิจารณาด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 1) พร้อมโครงงานวิจัย ให้ผู้ทรงคุณวุฒินำไปศึกษาข้อมูลก่อนมาร่วมสนทนากลุ่ม ประมาณ 1 สัปดาห์ ก่อนการจัดการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564 เวลา 10.00 น. – 12.30 น. ณ อาคารประหยัดพลังงาน เทศบาลเมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน พิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในระดับจังหวัด จากนั้นผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง จัดทำ เป็น (ร่าง)แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับ จังหวัด (ฉบับที่ 2) แล้วส่งกลับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและรับรองอีกครั้ง เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้การ รับรองร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ฯ แล้ว ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อไป

3.2 การตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการ พัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) โดย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบยืนยัน โดยพิจารณาให้ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะความเหมาะสมและความเป็นไปได้ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไข แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อ พัฒนาร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับ จังหวัด ฉบับสมบูรณ์ต่อไป โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ดังนี้

1) ความเห็นที่มีต่อร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2)

2) ความสอดคล้องเหมาะสมความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด

3) ข้อเสนอแนะ

3.3 นำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งได้จากการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) การจำแนกและจัดระบบข้อมูลด้วยการใช้สถิติความถี่และจัดเรียงความถี่จากมากไปหาน้อย เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนและเพียงพอตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วนำมาจำแนกประเภทและจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่

4.2 การวิเคราะห์สาเหตุและผล เมื่อจำแนกประเภทข้อมูลแล้ว นำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมมา สรุปประเด็นกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด แล้วนำมาพัฒนาเป็นร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2)

4.3 การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย จากการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลเชื่อมโยงแล้ว นำมาสร้างข้อสรุปเป็นข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นถึงภาพรวมของกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด แล้วนำมาสร้างเป็นร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2)

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ไปหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสรุปผลข้อเสนอแนะโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความหมายตามช่วงคะแนน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2560, 121)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 –5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้
อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 –4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้
อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 –3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้
อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 –2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้
อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 –1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้
อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ในขั้นตอนของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยดังภาพที่ 3.1

<p>ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม (พ.ย. - ธ.ค.2562 ระยะเวลา 2 เดือน)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การศึกษาข้อมูลในพื้นที่จังหวัดน่าน 2. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัด
<p>ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง (รวมคน)</p> <p>(ม.ค. - มี.ค.2563 ระยะเวลา 3 เดือน)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ประชุมคณะทำงาน (แกนนำหลัก) 1.2 ประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดเวทีเสวนาของคณะกรรมการดำเนินงาน <p>ขั้นตอนที่ 2 การลงมือปฏิบัติตามแผน สังเกตกระบวนการปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (ร่วมคิด ร่วมทำ)</p> <p>(เม.ย. - ธ.ค. 2563 ระยะเวลา 9 เดือน)</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1 กระบวนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2.2 กระบวนการพัฒนากลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2.3 กระบวนการดำเนินงานตามแผน <p>ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวน (ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมรับผล ร่วมพัฒนา)</p> <p>(ม.ค. 2564 ระยะเวลา 1 เดือน)</p> <ol style="list-style-type: none"> 3.1 กระบวนติดตาม ประเมิน สรุปผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน 3.2 กระบวนการพัฒนาต่อยอด 3.3 กระบวนการยกย่องรางวัลกระบวนการเรียนรู้
<p>ระยะที่ 3 ตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ก.พ.- มี.ค. 2564 ระยะเวลา 2 เดือน)</p>

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้

บทที่ 4

ผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด สามารถจำแนกได้เป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 2) เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ทั้งนี้เพื่อความชัดเจน ความสะดวกและความเข้าใจของผู้ใช้ประโยชน์การวิจัย การนำเสนอผลการวิจัยดังกล่าวจะได้นำเสนอแยกเป็นบทเรียงตามลำดับขั้นการดำเนินการวิจัย โดยในส่วนแรกคือบทที่ 4 นี้ เป็นรายงานในส่วนของผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดตราด โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี และจังหวัดตราด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

กรณีศึกษาจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรี เป็นอีกจังหวัดที่ขับเคลื่อนเรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำมาเป็นโจทย์หลักในการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดชลบุรี พบว่า จังหวัดชลบุรีมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม การเกษตร ประเพณีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งชายฝั่งทะเล หมู่เกาะ ป่าเขา พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเอื้อต่อการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว เกษตรกรรม ประมง และผลิตสินค้าแปรรูป โดยเฉพาะ

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีชายหาดที่มีชื่อเสียง และเกาะต่าง ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ อีกทั้งยังเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ มีท่าเรือที่เอื้อต่อการขนส่งระหว่างประเทศ จึงทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรี ประชาชนมีรายได้สูง นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ของจังหวัดยังกำหนดให้มีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและบริการ การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ และการเกษตร จึงยิ่งย้ำชัดว่าในพื้นที่จังหวัดชลบุรีให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพดังกล่าวข้างต้น และการเรียนสายอาชีวศึกษาจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด

ด้วยศักยภาพและความโดดเด่นในหลายด้านของจังหวัดชลบุรี จึงเป็นต้นทุนที่ทำให้เกิดโอกาสด้านการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ส่งผลให้ประชาชนในจังหวัดชลบุรีเห็นความสำคัญของการเรียนเพื่อการประกอบอาชีพ ประกอบกับเห็นผลของการศึกษาเพื่ออาชีพในเชิงประจักษ์ กล่าวคือ ผู้เรียนเรียนจบแล้วมีงานทำ หรือมีทักษะการทำงานดีขึ้น จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นตัวเร่งให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรีได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี จึงทำให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าจังหวัดอื่น โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีจาก 3 ส่วน ได้แก่

1. เอกสาร ประกอบด้วย

1.1 รายงานการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2563)

1.2 หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำจังหวัดชลบุรี (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี, 2561)

1.3 รายงานการศึกษาการดำเนินงานโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (อมรวิรัช นาครทรรพ, 2561)

1.4 วารสารสานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ ฉบับที่ 28 (พัฒนาพงษ์ สุขมะดัน, 2559)

2. แหล่งข้อมูลประเภทเว็บไซต์ ประกอบด้วย

2.1 เว็บไซต์จังหวัดชลบุรี www.chonburi.go.th ศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี (พ.ศ. 2561-2564) และแผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวน พ.ศ.2363 (จังหวัดชลบุรี, 2563: ออนไลน์)

2.2 เว็บไซต์สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) www.qlf.or.th ศึกษาการเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดชลบุรี (สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2560: ออนไลน์)

3. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในจังหวัดชลบุรี จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากภาคการศึกษา 3 คน ตัวแทนจากภาคประชาสังคม 3 คน ตัวแทนจากภาคเอกชน 3 คน และตัวแทนจากภาคท้องถิ่น 3 คน

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ประสานผู้ให้ข้อมูลทางโทรศัพท์ และนัดสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้ลงพื้นที่ เมื่อวันที่ 22 - 24 มีนาคม 2563 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร นำวิเคราะห์หาข้อสรุป โดยผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาดังนี้

จังหวัดชลบุรีได้จัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน , 2560; อมรวิรัช นาครทรรพ , 2561) ดังนี้

2.1 เกิดพลังการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการนำของผู้ว่าราชการจังหวัด สามารถเตรียมคนเข้าสู่โลกของการทำงาน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วยคณะทำงาน 5 คณะ ได้แก่ 1) คณะทำข้อมูลจังหวัด 2) คณะทำแผนยุทธศาสตร์ 3) คณะจัดทำหลักสูตร 4) คณะนิเทศติดตาม และ 5) คณะรณรงค์สื่อสาร โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็นประธาน

2.2 สามารถเพิ่มจำนวนนักเรียนระดับอาชีวศึกษา โดยจุดใจนักเรียนให้มาเรียนต่อสายอาชีพได้มากกว่าสายสามัญในอัตราส่วนประมาณ 60:40 โดยมีนักเรียนศึกษาต่อสายอาชีพมากขึ้นจากร้อยละ 53 เป็นร้อยละ 58

2.3 มีการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมสู่โลกของงานให้เด็กทุกระดับภายใต้ “ชลบุรีโมเดล” (CHONBURI Model) จากฐานข้อมูลด้านการศึกษา ข้อมูลด้านความต้องการต่าง ๆ ของภาคเอกชนที่ชัดเจน และได้เริ่มทดลองใช้ในปีการศึกษา 2558 ในสถานศึกษา 23 แห่ง ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ไปจนถึงระดับอาชีวศึกษา และต่อมาในปี 2559 ได้ปรับปรุง

และประกาศใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี ครอบคลุมสถานศึกษาทั้งจังหวัด 521 แห่ง ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรมีการกำหนดแนวทางวัดประเมินคุณสมบัติผู้เรียนอย่างเป็นระบบร่วมกับภาคเอกชนและนายจ้าง ทั้งในด้านคุณลักษณะสำคัญของแรงงาน เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความสามารถในการเรียนรู้ การมีสำนึกเรื่องความปลอดภัย ความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น และด้านทักษะที่จำเป็น เช่น ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะภาษาอังกฤษ ยังไม่รวมถึงทักษะวิชาช่างตามความต้องการแต่ละสาขาอุตสาหกรรม เป็นต้น

2.4 มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนกำกับหลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ เช่น ระดับปฐมวัยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และการรู้จักอาชีพเบื้องต้น ระดับประถมศึกษา เน้นการให้ความรู้เรื่องอาชีพมากขึ้น และการสร้างคุณลักษณะนิสัยพื้นฐานนิสัยในการทำงาน ระดับมัธยมศึกษา เน้นการส่งเสริมการเรียนงานอาชีพ การสำรวจความถนัดและความสนใจของผู้เรียนและการจัดแนะแนวการเรียนต่อสายอาชีพร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ เป็นต้น

2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยนำกรอบกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่

2.1 เนื้อหา องค์ความรู้

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี มีเนื้อหาความรู้หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำ ดังนี้

2.1.1 หลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา โดยมีจุดเน้น และสมรรถนะหลักในการพัฒนาของหลักสูตรคือ

1) คุณลักษณะ (Attitude) เพื่อการประกอบอาชีพ 10 ประการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ ขยันอดทน ประหยัด ความปลอดภัย ความคิดสร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม และจิตสาธารณะ

2) ทักษะ (Skill) ได้แก่ ทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทักษะวิชาช่างพื้นฐานและงานอาชีพ

3) การพัฒนาความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ความรู้ตามหลักสูตรแกนกลางแต่ระดับการศึกษา ความรู้ตามสาขาอาชีพในจังหวัดชลบุรี และความรู้ตามสมรรถนะวิชาชีพในการปฏิบัติงานและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในแต่ละระดับการศึกษา

2.1.2 ยุทธศาสตร์ตามแผนงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ(สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, ออนไลน์: 2560)

1) ยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในพื้นที่

- วิทยะเรียน เช่น โครงการจัดทำหลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการสำหรับเยาวชน สถานศึกษาสายสามัญ และพัฒนาผู้ประกอบการตลาดออนไลน์สำหรับเยาวชนในสถานศึกษา

- วิทยะแรงงาน เช่น โครงการพัฒนาผู้ประกอบการตลาดออนไลน์

- ผู้สูงอายุน เช่น โครงการพัฒนาภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่น โครงการส่งเสริมปราชญ์ด้านอาชีพในพื้นที่

2) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์และภาคบริการ

- วิทยะเรียน เช่น โครงการจัดทำหลักสูตรโลจิสติกส์เบื้องต้น สำหรับเยาวชนในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

- วิทยะแรงงาน เช่น โครงการฝึกอบรมพัฒนาทักษะด้านโลจิสติกส์ทั้งระดับเบื้องต้นและระดับสูง

3) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

- วิทยะเรียน เช่น โครงการจัดทำทะเบียนแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โครงการจัดทำหลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการโรงแรม ผู้ประกอบการอาหาร ล่ามภาษาสำหรับเยาวชนระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

- วิทยะแรงงาน เช่น โครงการยกระดับฝีมือบุคลากรด้านการโรงแรม ผู้ประกอบการอาหาร ล่ามภาษา

- ผู้สูงอายุน เช่น โครงการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุนทำงานและเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว

4) ยุทธศาสตร์พัฒนาทักษะการทำงาน/การเรียนรู้ต่อสายอาชีพ

- วิทยะเรียน เช่น โครงการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

- วิทยุแรงงาน เช่น โครงการพัฒนาและยกระดับฝีมือแรงงานและความสามารถของผู้ประกอบการด้านการบริการสุขภาพและด้านอสังหาริมทรัพย์

5) ยุทธศาสตร์พัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพด้านเกษตร

- วิทยุเรียน เช่น โครงการจัดทำหลักสูตรการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา-อุดมศึกษา

- วิทยุแรงงาน เช่น โครงการยกระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการเพื่อส่งออก

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้

การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้จังหวัดเป็นฐาน ประกอบด้วยภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ได้ดำเนินการผ่านกิจกรรมต่อไปนี้

2.2.1 การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศระดับจังหวัด จังหวัดชลบุรีได้เริ่ม

ดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดชลบุรีผ่านการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้จังหวัดเป็นฐาน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีผู้อำนวยการเขตพื้นที่ประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เป็นผู้ประสานงานความร่วมมือจากทั้งหน่วยงานภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคเอกชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนา “การศึกษาเพื่อการมีงานทำ” โดยในด้านข้อมูลได้มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาระบบสนับสนุนการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดยเชื่อมโยงข้อมูลด้านการศึกษากับข้อมูลความต้องการแรงงานในภาคธุรกิจ (Labor Bank) ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ภาคการศึกษาสามารถนำข้อมูลความต้องการแรงงานในด้านจำนวน คุณลักษณะ และทักษะมาพัฒนาเป็นหลักสูตรทางการศึกษาเพื่อการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชลบุรี

2.2.2 การจัดเวทีบูรณาการลักษณะต่าง ๆ ในจังหวัด

จังหวัดชลบุรีได้จัดเวทีเพื่อสื่อสาร ทำความรู้จัก ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือเพื่ออาชีพในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.2.2.1 จัดเวทีเสวนาโครงการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการทำงาน “ชลบุรีโมเดล” สร้างความเข้าใจหลักการและเหตุผลของการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดยเชิญโรงเรียนทุกโรงเรียนจากทุกสังกัดเข้าร่วม

2.2.2.2 จัดงานมหกรรมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เป็นประจำทุกปี เริ่มครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2560 เพื่อเปิดมุมมองใหม่ในด้านการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ เปลี่ยนทัศนคติในการเรียนรู้ของผู้ปกครองและเยาวชน รวมถึงข้อมูลตลาดแรงงานให้กับเยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชน และตอบโจทย์การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำตอบสนองการสร้างโอกาสทางการศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการประกอบอาชีพให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชน ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษานอกระบบ ทั้งภาครัฐและเอกชน อีกทั้ง ยังเป็นเวทีและแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ในการฝึกอาชีพต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงาน ¹

1

“...พวกเราได้รับความรู้จากวิทยากรจากส่วนกลาง คือ นักวิชาการของ สสค. เข้ามาให้ความรู้ในเวทีเสวนา และเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำให้ทีมงานจังหวัดสามารถพัฒนาต่อยอดได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 2, 23 มีนาคม 2563)

“...เราได้เรียนรู้การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำจากเวทีต่าง ๆ ที่จังหวัดจัดขึ้น เช่น เวทีเสวนาที่ทำให้คนในพื้นที่รับรู้ ตระหนักและสนใจการจัดการศึกษาในพื้นที่มากขึ้น...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 2, 24 มีนาคม 2563)

“...การมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เวทีเสวนาทำให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์กับภาคส่วนอื่นทำให้เกิดแนวคิดดี ๆ ที่จะแก้ปัญหาร่วมกัน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 3, 24 มีนาคม 2563)

2.2.2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา ที่แต่ละแห่งจัดขึ้น เพื่อพัฒนาระบบการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

2.2.3 การจัดทำแผนและติดตามประเมินผล

จังหวัดชลบุรีได้จัดทำแผนพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด ภายใต้ประเด็นขับเคลื่อนสำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยวระดับสากล เมืองอุตสาหกรรมสะอาด ศูนย์กลางโลจิสติกส์นานาชาติ โดยแผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี (พ.ศ.2561-2563) (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2561) ได้กำหนดประเด็นการพัฒนาคนและชุมชนให้มีคุณภาพและยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดแนวทางการพัฒนา คือ 1) ผู้เรียนทุกช่วงวัยมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีคุณลักษณะนิสัยและทักษะอาชีพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 2) บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาด้านการวิจัย วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล และมีทักษะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำจังหวัดชลบุรี 3) ส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูงที่สอดคล้องกับความต้องการ ตลาดแรงงาน 4) สร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการโดยมีการวิเคราะห์และจัดทำแผนผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด 5) ส่งเสริมให้แรงงาน มีงานทำมีหลักประกันที่มั่นคงมีความรู้ด้านปลอดภัยในการทำงานมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และ 6) ส่งเสริมความรู้มาตรฐานแรงงานไทยและความรับผิดชอบต่อสังคมด้านแรงงาน ทั้งนี้จังหวัดได้มีการกำกับติดตามประเมินผลทุกระยะ และสรุปผลการดำเนินการเมื่อสิ้นปีงบประมาณ

จังหวัดชลบุรีได้กำหนดกลยุทธ์ของจังหวัดในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2560) ไว้ 4 ประเด็น คือ 1) พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในพื้นที่ 2) พัฒนาศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ การบริการและการท่องเที่ยว 3) พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการมีงานทำ และเรียนต่อสายอาชีพ และ 4) พัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพด้านการเกษตร โดยมีประเด็นขับเคลื่อน 4 ประเด็นคือ 1) การท่องเที่ยวระดับสากล 2) เมืองอุตสาหกรรมสะอาด 3) ศูนย์กลางโลจิสติกส์นานาชาติ และ 4) สินค้าเกษตรปลอดภัย

รวมถึงได้กำหนดแนวทางพัฒนากำลังคน 2 กลุ่มเป้าหมาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำพัฒนาคุณภาพและเพิ่มขีดความสามารถ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เด็กวัยเรียน มีการกำหนดแนวทาง ได้แก่

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเรียนสายอาชีพให้มากขึ้น

2. ให้สถานศึกษาเปิดสอนสาขาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถศึกษาต่อในสายอาชีพให้มากขึ้น

กลุ่มที่ 2 ้วยแรงงาน มีการกำหนดแนวทาง ได้แก่ ส่งเสริมสนับสนุนสถานประกอบการให้แรงงานที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือต่ำกว่า มีโอกาสเรียนต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ

2.2.4 การจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

การจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี เริ่มต้นจากมีหน่วยงานที่จัดการศึกษาในจังหวัดชลบุรี จำนวน 13 หน่วยงาน ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีภายใต้การบูรณาการของสถานศึกษา เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2558 มีนายคมสัน เอกชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี เป็นประธานในพิธี โดยมีหลักการของหลักสูตร ดังนี้ (นงนุช พรชัยไชยวัฒน์, 2563)

2.2.4.1 เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดยเน้นบูรณาการภาคทฤษฎีควบคู่กับการฝึกปฏิบัติจริง ที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ ความมีวินัยในการทำงานตลอดจนคุณลักษณะนิสัยอุตสาหกรรมที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพได้จริงอย่างมีคุณภาพมีคุณธรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2.4.2 เป็นหลักสูตรที่เน้นการดำเนินการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย สถานประกอบการ เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และประสบการณ์อาชีพ การศึกษาดูงาน การฝึกงาน และการประกอบอาชีพ

2.2.4.3 เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนรู้ไปเทียบโอนเข้าสู่หลักสูตรการเรียนเพื่อจบการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในรายวิชาเลือกของสาระการเรียนรู้ ท้องถิ่น หรือสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม หรือรายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรที่สูงกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.4.4 เป็นหลักสูตรที่เน้นการเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในด้านคุณลักษณะนิสัยอุตสาหกรรมและพฤติกรรมการทำงานอาชีพ การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการทำงานอาชีพ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร

ส่วนรายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำจังหวัดชลบุรี อมรวิรัช นาคทรพรพ (2561) และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี (2561) ได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

ระดับปฐมวัย มีเป้าหมายในการเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยเน้นพัฒนาการ 4 ด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยพัฒนาหน่วยการจัดการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้เพื่อรู้จักอาชีพเบื้องต้น และการสื่อสารภาษาอังกฤษเบื้องต้น

ระดับประถมศึกษา เน้นให้ความรู้เรื่องอาชีพเพื่อก้าวเข้าสู่การในการประกอบอาชีพในอนาคต โดยมุ่งสร้างคุณลักษณะนิสัยประกอบอาชีพและทักษะการทำงาน ผ่านกิจกรรมโครงการ การดูงาน (ทฤษฎี 24 ชั่วโมง/ปฏิบัติ 16 ชั่วโมง) โดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยบูรณาการเข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น โดยเพิ่มจุดเน้นด้านการสื่อสาร

ระดับมัธยมศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้งานอาชีพ และสำรวจความถนัดและความชอบก่อนเข้าสู่โลกของการทำงานร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษา สถานประกอบการ และการดูงานในสถานประกอบการ เพื่อสร้างคุณลักษณะและการเรียนอาชีพ โดยวางกรอบหลักสูตรเชิงบูรณาการที่มีลักษณะยืดหยุ่น 4 แบบ คือ

1) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) โดยการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในรายวิชา การวัดผลประเมินผลโดยผู้สอน (2) บูรณาการแบบขนาน โดยผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จัดการสอนรายวิชาที่ต่างกัน แต่วางแผนเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่จัดการเรียนรู้ร่วมกัน มอบหมายชิ้นงานแตกต่างกัน โดยผู้สอนกำหนดเกณฑ์การประเมินภายใต้หัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอด การกำหนดปัญหาเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาระหว่างรายวิชา (3) บูรณาการแบบสหวิทยาการโดยผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จัดการสอนรายวิชาที่ต่างกัน แต่วางแผนเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่จัดการเรียนรู้ร่วมกัน มอบหมายงานต้องเป็นการทำงานหรือโครงการร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนสร้างชิ้นงานได้ ชิ้นงานจะมีความต่างกันภายใต้หัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอด การกำหนดปัญหาเดียวกัน ผู้สอนแต่ละวิชากำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลชิ้นงานผู้เรียนในส่วนที่ตนสอน และ (4) การบูรณาการแบบข้ามวิชา ผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ร่วมกันวางแผน ปรึกษาหารือ กำหนดหัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาเดียวกันเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ จัดทำแผนการเรียนจัดการเรียนรู้ และร่วมกันจัดการเรียนรู้เป็นคณะ โดยมอบหมายชิ้นงานหรือโครงการให้ผู้เรียนทำร่วมกัน ผู้สอนทุกคนร่วมกันกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลชิ้นงานของผู้เรียน

2) วิชาเพิ่มเติม เป็นรายวิชาที่คิดขึ้นใหม่ ภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ทั้งหลักสูตรและการประเมิน ให้สอดคล้องกับจุดเน้นความต้องการและความ
ถนัดของผู้เรียน

3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สอดแทรกในกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน
(ชุมนุมวิชาการ ชุมนุมตามนโยบายรัฐ ชุมนุมอาชีพ กิจกรรมลูกเสือ รด. กิจกรรมสาธารณะประโยชน์)

4) หลักสูตรทวิศึกษาซึ่งจะได้คุณวุฒิ 2 ระบบ คือสายสามัญและสายวิชาชีพ
(วิชาฐาน 41 หน่วย (สถานศึกษาสามัญ) เพิ่มเติม 40 หน่วย(สถาบันอาชีวศึกษา) พัฒนาผู้เรียน 360
ชั่วโมง (สถานศึกษาสามัญ) และ ฝึกงาน 1 เทอมในสถานประกอบการภาคเอกชน) ซึ่งส่งผลให้เกิด
คุณลักษณะ และเจตคติในการทำงานที่เกิดกับผู้เรียน

ระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดชลบุรี ภายใต้สังกัดรัฐบาล 8 แห่ง เอกชน 24 แห่ง
มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนในสาขาที่ถนัดสร้างความชำนาญในสาขาวิชาชีพ โดยพัฒนาหลักสูตรทวิศึกษา
เพื่อตอบสนองต่อประเทศเรื่องการส่งเสริมการเรียนสายอาชีพ และแนวคิดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ
ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ที่คาดหวังให้มีผู้เรียนสายอาชีวศึกษา ร้อยละ 42 สายสามัญ ร้อย
ละ 58 ซึ่งช่วยให้เกิดการเชื่อมต่อการทำงานระหว่างหน่วยงานของ สพฐ. และ สอศ. โดยสถาบัน
อาชีวศึกษาดำเนินการประสานกับผู้ประกอบการในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของตลาดแรงงาน และการพัฒนาผู้เรียนบนฐานการปฏิบัติในสถานประกอบการ

นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดแนวทางในการประเมินโครงการ ดังนี้

- งานแผนงาน พิจารณาจากแผนและผลงานที่เกิดขึ้นของภาคีเครือข่ายโครงการ/
ภาคีของโรงเรียน

- ฐานข้อมูลสารสนเทศ มีความถูกต้อง ครบถ้วน ครอบคลุม ทันสมัย เป็นปัจจุบัน
สะดวก สามารถประสานข้อมูลกับศึกษานิเทศก์เพื่อขอข้อมูลความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อ
ออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ได้

- งานนิเทศ ติดตาม มีการนิเทศก์ติดตามการทำงาน อย่างน้อยนิเทศ 2 ครั้งต่อภาค
เรียนมีเครื่องมือ มีกระบวนการ ผลการประเมินของศึกษานิเทศก์และ Best practice

- งานประชาสัมพันธ์ รูปแบบ ช่องทาง เชิงรุก การลงพื้นที่ มีการนำสารสนเทศไปใช้

- งานหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำ มีศึกษานิเทศก์ลงพื้นที่โรงเรียนโดย
ดำเนินการ ดังนี้ 1) แนะนำแนวทางการดำเนินการ 2) ประเมินตามแบบวัดความรู้ ลักษณะนิสัย
ทักษะการสื่อสาร ทักษะด้าน ICT

2.2.5 การรณรงค์สื่อสารภายในจังหวัด

จังหวัดชลบุรีใช้รูปแบบการรณรงค์สื่อสารในจังหวัดโดยใช้ “ชลบุรีโมเดล”
(กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559) ใช้การสื่อสารผ่าน 6 กระบวนการ “ขง เชียร์ เชื่อม ชี้(เป้า) แชร์
เช็ค” โดยเริ่มจาก **ขง**...ชาย(ตรง) ให้สื่อที่สนใจ ด้วยข้อเท็จจริงของเนื้อหาและต้นทุนในพื้นที่ **เชียร์**...
ทั้งทางตรงทางอ้อม ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดชลบุรี เห็นดีกับโอกาสและยอมรับร่วมมือในการจัด
การศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด **เชื่อม**...เป็นการเชื่อมประเด็นเข้ากับคน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้
ประโยชน์ในการรณรงค์ สื่อสารร่วมกัน **ชี้เป้า** และเตรียมความพร้อม เป้าหมายให้ตรงประเด็น ซึ่ง
ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายในการอุดช่องว่างความไม่เข้าใจ เพื่อให้งานราบรื่น ก่อน
ขั้นตอนสุดท้ายต้อง **แชร** ผลลัพธ์กับทุกฝ่ายที่ช่วยเหลือ กล่าวขอบคุณให้กำลังใจและให้เครดิตทุกคน
สุดท้ายสิ่งสำคัญคือ **เช็ค** กระแสเสียงตอบรับ ทั้งข้อเสนอแนะ และคำติชมเพื่อใช้เป็นข้อมูลปรับปรุง
ให้งานดีขึ้น สิ่งสำคัญคือเมื่อต้นทุนในพื้นที่พร้อมก็จะทำให้สื่อและคนประสาน เสนอประเด็นสามารถ
ทำงานได้ภายใต้เวลาที่จำกัด ดังนั้นกลไกขับเคลื่อนและเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการ
สื่อสารสาธารณะ และสื่อสารในพื้นที่ ²

2

“...ทางสื่อมวลชนที่ช่วยสื่อสารให้คนในพื้นที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ
การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำจะเป็นสื่อภายในจังหวัดชลบุรี อาทิ เคเบิล CPV PPV...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 1, 23 มีนาคม 2563)

“...สื่อมวลชนในพื้นที่และสื่อจากส่วนกลางที่ประสานโดย สสค.เข้ามาให้
การสนับสนุนเผยแพร่ข้อมูลทำให้ประชาชนรับรู้ และให้ความสำคัญกับการจัด
การศึกษาเพื่อการมีงานทำ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 1, 23 มีนาคม 2563)

2

“...การสื่อสารถึงผู้ปกครองให้รับรู้ถึงการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อ
การมีงานทำของจังหวัด ให้มีความเข้าใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติการเรียนสาย
อาชีพของบุตรหลาน จังหวัดใช้การสื่อสารผ่านทางสื่อทั้งสื่อท้องถิ่นและสื่อ
ส่วนกลาง...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 23 มีนาคม 2563)

“...การประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการมี
งานทำในพื้นที่ทั้งจากสื่อส่วนกลางและสื่อท้องถิ่น ทำให้เกิดกระแสตอบรับที่ดี
ของคนในพื้นที่...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 3, 23 มีนาคม 2563)

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

การดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด
ชลบุรีมีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่

2.3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

ในการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด
ชลบุรีมีปัจจัยสนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

2.3.1.1 ภาวะผู้นำ จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่โดดเด่นกว่าจังหวัดอื่น ด้วยบริบท
ของการเป็นจังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมากบวกกับภาวะผู้นำของจังหวัด ได้แก่ ผู้ว่าราชการ
จังหวัดนายคมสัน เอกชัย ที่สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถ
ผนึกกำลังของหลายฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกันในการเตรียมเด็กรุ่นใหม่เข้าสู่โลกของการทำงานในพื้นที่
(อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2561) ประกอบกับบทบาทของประธานคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด ที่
เริ่มต้นนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ได้แสดงภาวะผู้นำที่นำให้ผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ลุกขึ้นมาขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ โดย
สร้างความมั่นใจให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้กล้าเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา ดังที่ผู้ว่าฯ

คมสัน เอกชัย ได้กล่าวไว้ในพิธีเปิดเวทีประชุมมอบนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2559³

3

“...ในฐานะที่ผู้ว่าราชการฯ เป็นประธานคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด ตามโครงสร้างใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ ขอให้มั่นใจว่าคณะกรรมการของ จังหวัดชลบุรีจะนำพาคณะครูบาอาจารย์บุคลากรด้านการศึกษาทุกระดับไปใน ทิศทางที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและลูกหลานของชาวชลบุรี เพื่อให้ ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม เป็นถือเป็นสัญญาประชาคมร่วมกันใน ที่นี้ว่าเราจะช่วยกันจัดการศึกษาเพื่อให้จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองที่น่าอยู่ที่สุด...”

และผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบัน นายภัครธรณ์ เทียนไชย ได้สานต่อนโยบายการจัด การศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดยเห็นความสำคัญ สานต่อนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน เชื่อมประสาน ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำโดยใช้โจทย์พื้นที่ โดยท่านได้ กล่าวในงานมหกรรมการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพจังหวัดชลบุรี ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2561 ณ หอประชุมอารัง บัณฑิตมหาวิทยาลัยบูรพา⁴

4

“...จังหวัดชลบุรีเราเน้นเรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำ เป็นหนึ่งในสาม ของ EEC อนาคตอันใกล้นี้จะมีการขยายตัวทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว การเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญ ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงวิทยาลัย หรือแม้แต่เด็กพิการ ก็ต้องเตรียมให้เขามี งานทำ มีอาชีพ แม้จะเป็นสิ่งที่ชลบุรีทำมาอยู่แล้ว แต่ก็ต้องทำเพิ่มมากขึ้น เด็กที่ เข้ามาเรียนจะต้องรู้อนาคตว่าจะมาแล้วจะทำอาชีพอะไร...”

2.3.1.2 การมีคณะกรรมการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย คณะทำงาน 5 คณะ ได้แก่ 1) คณะทำข้อมูลจังหวัด 2) คณะทำแผนยุทธศาสตร์ 3) คณะจัดทำ หลักสูตร 4) คณะนิเทศติดตาม และ 5) คณะรณรงค์สื่อสาร โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็น

ประธาน ซึ่งคณะทำงานระดับจังหวัดชลบุรี มีความสามารถในการทำงานเชื่อมประสานภาคีต่าง ๆ (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2561)

2.3.1.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดชลบุรี ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่น การจัดทำข้อมูลจังหวัด การจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี การรณรงค์สื่อสาร เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายภายนอก เช่น สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) หรือกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ในปัจจุบัน

2.3.1.4 งบประมาณสนับสนุนจากภาคท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ให้งบประมาณสนับสนุนโรงเรียนในสังกัดเพื่อจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำตามนโยบายจังหวัด โรงเรียนละ 100,000 บาท เป็นต้น

2.3.1.5 การใช้สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ สร้างกระแสเปลี่ยนแปลงทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง ให้เห็นความสำคัญ และมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาสายอาชีพ โดยใช้สื่อมวลชนท้องถิ่น เช่น สื่อของประชาสัมพันธ์จังหวัด วิทยุ เคเบิลทีวี หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ช่วยสื่อสารกระตุ้นความสนใจ สร้างกระแสผู้คนที่รับรู้ในสิ่งที่จังหวัดดำเนินการและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของพื้นที่ อีกทั้งใช้สื่อส่วนกลาง เช่น เดลินิวส์ โพสต์ทูเดย์ ช่วยประชาสัมพันธ์ ซึ่งทำให้คนชลบุรีภาคภูมิใจและให้ความสนใจมากขึ้น⁵

5

“...การที่สื่อส่วนกลางระดับประเทศเผยแพร่ข่าวการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรี เขาชื่นชมการดำเนินงานของเรา ทำให้คนชลบุรีมีความภาคภูมิใจที่คนข้างนอกเขายังมาชื่นชมเรา ก็เลยทำให้มีความสนใจและเห็นความสำคัญมากขึ้น...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 23 มีนาคม 2563)

“...การสื่อสารของสื่อมวลชนทำให้คนในพื้นที่ตื่นตัวให้ความสนใจเรื่องการศึกษาอาชีพมากขึ้น รวมถึงก็ช่วยสร้างกระแสการปรับเปลี่ยนทัศนคติของนักเรียนผู้ปกครองได้ดี...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 1, 24 มีนาคม 2563)

2.3.1.6 การสนับสนุนทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลบางพระ เข้ามาช่วยเหลือด้านการทำวิจัยเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ⁶

6

“...การดำเนินการเรื่องหลักสูตรการมีงานทำตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอาชีวศึกษา โดยมีมหาวิทยาลัยบูรพามาช่วยในเรื่องของการทำ Report Thesis รายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม ตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปัจจุบัน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 1, 23 มีนาคม 2563)

“...รางวัลที่ได้ในเรื่องของหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โรงเรียนของเราได้รับรางวัลเหรียญทองในระดับจังหวัด ได้รับรางวัลโล่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และได้ทำ MOU ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลบางพระ เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ ซึ่งได้รับงบประมาณมาทำวิจัยต่อยอดในเรื่องผลิตภัณฑ์จากดาวเรือง”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 23 มีนาคม 2563)

“...โรงเรียนได้รับความรู้สนับสนุนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลบางพระที่เข้ามาให้ความรู้ด้านการเกษตรทำให้นักเรียนมีทักษะอาชีพสามารถต่อยอดได้ในอนาคต”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 3, 23 มีนาคม 2563)

2.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

จากการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.3.2.1 กรอบคิดของระบบการศึกษา ที่มีวัฒนธรรมและวิถีคิดที่คุ้นชินกับวิธีการแบบเดิม เช่น การพัฒนาครูแบบเดิม การใช้ผลคะแนน O-Net เป็นเครื่องชี้วัดตัดสินความสำเร็จ

ทางการศึกษาแต่อย่างเดียว ซึ่งจะปิดกั้นการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงวิธีการศึกษาในพื้นที่ให้
ตอบสนองความต้องการพัฒนาคนตามบริบทแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง (อมรรวิชัย นาคทรพรพ, 2561)

2.3.2.2 ค่านิยมของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังมีค่านิยมที่ต้องการให้
ลูกหลานจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมุ่งให้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ทำให้เสียโอกาสในการ
รับการศึกษาเพื่ออาชีพที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จัดให้สำหรับเด็กในพื้นที่⁷

7

“...สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่เข้ามาช่วยเรื่องอาชีพ และมีทุนแบบทุนให้
เปล่าเพื่อให้เด็กเข้าไปเรียน แต่ปรากฏว่าไม่มีเด็กเข้าไปศึกษา เนื่องจากว่า
ผู้ปกครองให้เด็กเข้าไปศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็น
ค่านิยมของผู้ปกครองที่มีมานานแล้วซึ่งเปลี่ยนยากมาก...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 3, 23 มีนาคม 2563)

“...ปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ คือ ความไม่เข้าใจ
หรือค่านิยมของผู้ปกครองที่ส่วนใหญ่ยังยึดติดกับรูปแบบการจัดการศึกษา
แบบเดิมที่ยากให้เน้นแต่วิชาการ พอโรงเรียนจัดกิจกรรมที่เน้นเรื่องอาชีพก็ไม่
ค่อยเห็นด้วยเท่าที่ควร”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 23 มีนาคม 2563)

“...ค่านิยมของผู้ปกครองก็เป็นปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการมี
งานทำ เพราะยังมีค่านิยมที่ยากให้ลูกจบปริญญาตรีกันอยู่มาก จึงต้องค่อย ปรับ
แบบค่อยเป็นค่อยไป ถ้าการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำประสบผลสำเร็จก็จะ
ทำให้ค่านิยมของผู้ปกครองเปลี่ยนในที่สุด”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 2, 24 มีนาคม 2563)

กรณีศึกษาจังหวัดตราด

จังหวัดตราด เป็นอีกจังหวัดที่ขับเคลื่อนเรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำมาเป็นโจทย์หลักในการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดตราด พบว่า จังหวัดตราด มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ การท่องเที่ยวทางทะเล มีหมู่เกาะน้อยใหญ่ 52 เกาะ เป็นการท่องเที่ยวที่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ นิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากตลอดจนมีศักยภาพในการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งราชอาณาจักร กัมพูชาและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และยังมีปัจจัยเอื้อคือการค้าชายแดน การเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จึงทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดตราดค่อนข้างดี ประชาชนมีรายได้สูง นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ของจังหวัดยังกำหนดให้มีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและบริการ การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ และการเกษตร จึงยิ่งย้ำชัดว่าในพื้นที่จังหวัดตราดให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพดังกล่าวข้างต้น และการเรียนสายอาชีพศึกษาจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด

ด้วยศักยภาพและต้นทุนด้านเศรษฐกิจของจังหวัดตราด จึงทำให้เกิดโอกาสด้านการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ส่งผลให้ประชาชนในจังหวัดตราดเห็นความสำคัญของการเรียนเพื่อการประกอบอาชีพ โดยการร่วมมือกันของทั้งหลายฝ่าย โดยเฉพาะสถานศึกษากับผู้ประกอบการ ที่จัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ ทำให้เด็กที่เรียนจบแล้วมีอาชีพที่มีรายได้ดีและยังอยู่ในชุมชนกับครอบครัว ทำให้เด็กและผู้ปกครองได้เห็นเป็นตัวอย่าง จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราดได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี จึงทำให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราดประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำของจังหวัดตราดจาก 3 ส่วน ได้แก่

1. การศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย

- 1.1 รายงานโครงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดตราด ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561)
- 1.2 หนังสือสร้างฐานฐานบทเรียนสู่การเรียนรู้เพื่ออาชีพต้นแบบจากการทำงาน 3 จังหวัด (สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.), ม.ป.ป.)
- 1.3 รายงานการศึกษาการดำเนินงานโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2561)
- 1.4 วารสารสานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ ฉบับที่ 5 (พัฒนพงษ์ สุขมะดัน, 2558)
- 1.5 บทความ หาคำตอบคนตราดเรียนอะไรดี ? มีงานทำ (จินตนา จินตกานนท์ และศิริพร สมัครสโมสร, ม.ป.ป.)
- 1.6 บทความ SMART FARMER @ตราด (จินตนา จินตกานนท์ และศิริพร สมัครสโมสร, ม.ป.ป.)

2. การศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์ ประกอบด้วย

- 2.1 เว็บไซต์จังหวัดตราด www.trat.go.th ศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดตราด (พ.ศ. 2561-2564) และแผนพัฒนาจังหวัดตราด (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวน พ.ศ.2363 (จังหวัดตราด, 2563: ออนไลน์)
- 2.2 เว็บไซต์สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) www.qlf.or.th ศึกษาการเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดตราด (สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2560: ออนไลน์)
- 2.3 เว็บไซต์กระทรวงศึกษาธิการ www.moe.go.th ศึกษาการประชุมขับเคลื่อนการจัดการศึกษาแบบบูรณาการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราด, (อรพรรณ ฤทธิ์มั่น, 2559: ออนไลน์)

3. การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในจังหวัดตราด จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากภาคการศึกษา 3 คน ตัวแทนจากภาคประชาสังคม 3 คน ตัวแทนจากภาคเอกชน 3 คน และตัวแทนจากภาคท้องถิ่น 3 คน

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ประสานผู้ให้ข้อมูลทางโทรศัพท์ และนัดสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้ลงพื้นที่ เมื่อวันที่ 19 - 21 มีนาคม 2563 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร นำวิเคราะห์หาข้อสรุป โดยผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาดังนี้

จังหวัดตราด เป็นอีกจังหวัดที่ขับเคลื่อนเรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำมาเป็นโจทย์หลักในการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่ โดยทางจังหวัดนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดได้กำหนดนโยบายพัฒนาการศึกษาเพื่อการมีงานทำ (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2561) มีการวางเป้าหมายครอบคลุมโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกพื้นที่ในจังหวัดตราดทั้ง 7 อำเภอรวม 19 โรงเรียนในสังกัด สพม.17 ร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษาอีก 3 แห่งของจังหวัด คือ วิทยาลัยการอาชีพคลองใหญ่ วิทยาลัยสารพัดช่างตราด และวิทยาลัยเทคนิคตราด โดยเน้นที่การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษาเพื่อเตรียมคนเข้าสู่โลกของการมีงานทำใน 4 สาขาหลัก คือ สาขาเกษตร สาขาท่องเที่ยวและบริการ สาขาขนส่ง และสาขาการค้าชายแดน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดตราดคือพื้นที่การค้าชายแดนบริเวณอำเภอคลองใหญ่ และพื้นที่ท่องเที่ยวบริเวณเกาะกูด เกาะหมาก โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหอการค้าและสภาอุตสาหกรรม ตลอดจนสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวของจังหวัด ส่งให้จังหวัดตราดประสบความสำเร็จด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยมีผลงานที่เกิดขึ้นดังนี้ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561)

1. กลไกความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการทำงานและการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (กศจ.)
2. ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านอาชีพและนักเรียนรายบุคคลที่สนับสนุนและเชื่อมต่อการทำงาน และตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน
3. แผนการศึกษาอาชีพระดับชั้นมัธยมที่เชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด
4. หลักสูตรอาชีพ จำนวน 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ การเกษตร การค้าชายแดน การท่องเที่ยว
5. ระบบการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพทำให้นักเรียนรู้ความถนัดของตนเอง รู้จักวางแผนชีวิต เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพ และรักการทำงาน

ผลลัพธ์ของการดำเนินการของจังหวัดตราดที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ดังนี้ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561)

1. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีทักษะอาชีพ 3 กลุ่มอาชีวด้านการเกษตร ด้านการค้าชายแดน ด้านการท่องเที่ยว รองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

2. สถานศึกษาทุกแห่งที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดตราด มีเครือข่ายจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

3. นักเรียน ครู พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม มีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาทักษะการทำงาน และการประกอบอาชีพ

4. นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพตรงกับความถนัดและศักยภาพรายบุคคล รู้เป้าหมาย รู้จักตนเอง เห็นทางเลือก ค้นพบศักยภาพตนเอง สามารถตัดสินใจของตนเองได้ ทั้งการเรียนและการประกอบอาชีพ ลดความสูญเปล่าทางการศึกษาและลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียน

5. นักเรียนมีทักษะการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านอาชีพพื้นฐานของท้องถิ่น ส่งเสริม กลุ่มอาชีพพื้นฐานท้องถิ่นจังหวัดตราด เห็นโอกาสการทำงาน และรักถิ่นฐาน

2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด ผู้วิจัยนำกรอบกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่

2.1 เนื้อหา องค์ความรู้

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการมีงานทำของจังหวัดตราด มีเนื้อหาความรู้หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำ ดังนี้

2.1.1 แผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561) กลไกขับเคลื่อนของจังหวัดที่เห็นถึงปัญหาจึงวางแผนพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดโดยเน้นขับเคลื่อนสำคัญคือ 1) เกษตรปลอดภัย 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ช่องทางการค้าชายแดน

2.1.2 หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาสัมมาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ (สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.), ม.ป.ป.) ได้แก่

2.1.2.1 กลุ่มอาชีพธุรกิจและการค้าชายแดน เนื่องจากจังหวัดตราดเป็นประตูเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีส่วนที่ติดต่อกับประเทศ กัมพูชา เช่น การทำอิฐตัวนอน ธุรกิจแปรรูปกล้วยบางกระดาน การทำมะพร้าวแก้ว การทำกล้วยฉาบ พ่อครัวฝึกหัด ผ้าสวยด้วยบาติก การทำน้ายาล้างจาน การทำน้ายาล้างมือ เป็นต้น

2.1.2.2 กลุ่มอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงสู่นานาชาติ เนื่องจากจังหวัดตราดมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เกาะช้าง เกาะกูด รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล 52 เกาะ และยังมีพื้นที่ภูเขาและน้ำตก กลุ่มอาชีพด้านการท่องเที่ยว เช่น การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวและสื่อสารในโรงเรียน ดนตรีพื้นบ้าน การทำลูกประคบ สมุนไพรและการนวดประคบ การแกะสลักผักและผลไม้ เป็นต้น

2.1.2.1 กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม เน้นการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรมีคุณภาพมาตรฐานเพื่อรองรับการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงไส้เดือน การปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ การปลูกไม้พอกอากาศ งานประดิษฐ์เครื่องมือในการทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

2.1.3 การผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ เช่น จิงเกิ้ล ไอดี สถานีวิทยุ สปอตวิทยุ สปอตทางเคเบิลทีวี เพื่อรณรงค์สื่อสารให้สังคมมีความตระหนัก เจตคติ การรับรู้ เกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561)

2.1.4 ยุทธศาสตร์ของจังหวัดตราด (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.), ม.ป.ป.)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาโครงข่ายเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ระบบการผ่านด่านทั้งการตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากรระบบการค้าระหว่างประเทศ เมืองเศรษฐกิจพิเศษเพื่อสนับสนุนให้กระดากเป็นประตูเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคมให้เพียงพอรวมทั้งรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของจังหวัดให้คงอยู่อย่างยั่งยืนเพื่อให้เมืองตราดน่าอยู่และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมเกษตรกรรมและพัฒนาการผลิตอาหารสินค้าเกษตรคุณภาพสินค้าชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกษตรกรและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงไปสู่ระดับนานาชาติเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 อนุรักษ์ฟื้นฟูบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 เสริมสร้างและรักษาความมั่นคงภายในและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนและชายฝั่งทะเลรวมทั้งความสัมพันธ์ที่ดีกับนานาชาติ

กลยุทธ์ของจังหวัดในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

- 1) สนับสนุนความเข้มแข็งกลไกการจัดการศึกษาสัมมาชีพจังหวัดตราด
- 2) สนับสนุนให้เกิดแผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพจังหวัดตราด
- 3) พัฒนารูปแบบเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาเครือข่ายสัมมาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระบบแนะแนว

- 4) สร้างความตระหนักเจตคติการรับรู้ของสังคมสู่การศึกษาเพื่อสัมมาชีพ

แนวทางพัฒนากำลังคน

กลุ่มที่ 1 วัยเรียน มีแนวทาง คือ 1) ส่งเสริมและจัดการศึกษาระดับปฐมวัยสร้างความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองในระดับปฐมวัย และ 2) ส่งเสริมการศึกษาด้านอาชีพพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการด้านอาชีพหลักสูตรทวิศึกษา

กลุ่มที่ 2 วัยแรงงาน มีแนวทาง คือ พัฒนาศักยภาพของผู้ใช้แรงงานที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นลงมา รวมถึงผู้ประกอบการ

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุ มีแนวทาง คือ 1) พัฒนาผู้สูงอายุให้มีอาชีพ 2) เตรียมความพร้อมผู้สูงอายุหลังเกษียณ(อาชีพหลังเกษียณ) และ 3) เตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ

ตัวอย่างโครงการเพื่อเดินหน้าสู่การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการของจังหวัดตราด

โครงการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการออนไลน์ให้กลับกลุ่มเด็กวัยเรียนในอำเภอนำร่องในอำเภอเมืองจังหวัดตราด กลุ่มเป้าหมายเด็กวัยเรียนช่วงอายุ 15-18 ปี ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้

การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการมีงานทำของจังหวัดตราดได้มีการพัฒนาให้เกิดกลไกภาคีเครือข่ายผ่านคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่จังหวัดตราด โดยได้ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการดังนี้ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561)

2.2.1 การสนับสนุนความเข้มแข็งกลไกการจัดการศึกษาสัมมาชีพ จังหวัดตราดระหว่างหน่วยจัดการศึกษาและหน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน สามารถทำงานได้ต่อเนื่อง

2.2.1.1 ประชุมคณะกรรมการการบริหารโครงการฯ

2.2.1.2 ประชุมชี้แจงการสร้างร่วมมือของภาคีเครือข่าย และ ทำ MOU
เพิ่มเติมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2.1.3 ประชุมชี้แจงการสานต่อการจัดการศึกษาสัมมาชีพจังหวัด ตราด
ระหว่างสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

2.2.1.4 ประชุมถอดบทเรียนการทำงานของโรงเรียนและ คณะกรรมการ
บริหารโครงการด้านการจัดการศึกษาอาชีพ ที่มีผลการทำงานเชิงประจักษ์⁸

8

“...คิดว่าทุกภาคส่วนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอยู่แล้ว
ขึ้นอยู่กับว่ามีประสบการณ์ในเรื่องนี้มากหรือน้อย ในส่วนของภาคการศึกษา
นั้นมีความรู้ก่อนแล้วเพราะนโยบายของรัฐบาลก็ได้สนับสนุนเรื่องนี้มาระยะ
หนึ่งแล้ว ในส่วนของภาคเอกชนส่วนใหญ่ก็มาจากผู้ประกอบการหรืองานที่
เกี่ยวข้อง ส่วนภาคท้องถิ่นก็น่าจะรู้อยู่แล้วบางส่วน ซึ่งการถอดบทเรียนก็จะทำ
ให้สามารถพัฒนาต่อยอดได้”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 2, 20 มีนาคม 2563)

“...ในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นการแชร์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
อาชีพที่ทุกคนมีอยู่ในตัวตนของแต่ละคน เพื่อเป็นประโยชน์ในการบูรณาการ
ทำงานร่วมกันในการจัดการศึกษาของจังหวัด ซึ่งทุกภาคส่วนก็มีองค์ความรู้ใน
ตัวที่แตกต่างกันไปตามสาขาอาชีพซึ่งจะสามารถเติมเต็มกันและกันให้การจ้ด
การศึกษาที่ต้องประสานกำลังกันมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน 2, 20 มีนาคม 2563)

2.2.2 การสนับสนุนให้เกิดแผนพัฒนากำลังคน จังหวัดตราด

2.2.2.1 ประชุมคณะทำงานรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ และ
สังเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในประเด็นการศึกษาเพื่อการมีงานทำ เสนอต่อกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล อาทิสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว หอการค้าจังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา มีการดำเนินการปรับปรุงต่อเนื่องเพื่อ

เชื่อมโยงข้อมูลสถานศึกษาและข้อมูลภาพรวมจังหวัด เพื่อนำไปในการจัดทำแผนพัฒนากำลังคน จังหวัดตราด

2.2.2.2 ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนพัฒนากำลังคน จังหวัดตราด ของ 3 กลุ่ม อาชีพหลัก คือ ด้านเกษตร ด้านการค้าชายแดน และด้านการท่องเที่ยว

2.2.3 ปรับปรุงหลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาสัมมาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ ด้าน การเกษตร ด้านการค้าชายแดน และด้านการท่องเที่ยว โดยเน้นที่การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษาเพื่อเตรียมคนเข้าสู่โลกของการมีงานทำใน 4 สาขาหลัก คือ 1) สาขาเกษตร 2) สาขาการค้าชายแดน 3) สาขาขนส่ง และ 4) สาขาท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2.2.4 การพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระบบแนะแนว

2.2.4.1 การจัดการศึกษาเครือข่ายสัมมาชีพ โรงเรียนนาร่อง 3 กลุ่มอาชีพ และเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราด โดยจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการดำเนิน กิจกรรมการเสริมทักษะอาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ หลักสูตร คือ ด้านการเกษตร ด้านการค้าชายแดน และ ด้านการท่องเที่ยว

2.2.4.2 การประชุมเครือข่ายรูปแบบการจัดการศึกษาสัมมาชีพของ โรงเรียน นาร่อง 3 กลุ่มอาชีพ คือ ด้านการเกษตร ด้านการค้าชายแดน และด้านการท่องเที่ยว

3.2.4.3 การประชุมปฏิบัติการเสริมสร้างประสิทธิภาพระบบการแนะแนวการจัดการศึกษาสัมมาชีพ

2.2.5 สร้างความตระหนัก เจตคติ การรับรู้ ของสังคมสู่การศึกษาเพื่อ สัมมาชีพ (รณรงค์ สื่อสาร) โดยผ่านคำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้”

2.2.5.1 การประชุมเสวนาการจัดการศึกษาสัมมาชีพจังหวัดตราด โดยมีการ แลกเปลี่ยน ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ภาศิเครือข่าย ผู้เกี่ยวข้อง ภาครัฐ ภาศเอกชน ภาศประชา สังคม สถานศึกษา และผู้ปกครอง⁹

9

“...มีการจัดเวทีประชุม สัมมนา เพื่อให้มีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของจังหวัดที่มีการดำเนินการสำเร็จแล้ว แล้วมีการติดตามผล ให้คำแนะนำ มี สสค. เป็นพี่เลี้ยง ซึ่ง สสค. มีทั้งนักวิชาการ ทั้งคนที่ขับเคลื่อนโครงการหลายภาคส่วน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 1, 20 มีนาคม 2563)

“...จังหวัดมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ก็ทำให้ได้มุมมองทางการศึกษาและได้เชื่อมโยงการจัดการศึกษากับผู้ประกอบการซึ่งสามารถให้นำความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่องานทำได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน 1, 20 มีนาคม 2563)

2.2.5.2 ประชุมเสวนาการเปิดโลกอาชีพให้แก่ครูแนะแนวและเยาวชนร่วมกับกลุ่ม YEC ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และการเชื่อมต่องานกับผู้ประกอบการในพื้นที่ในการรับเข้าทำงานและที่ตรงกับความต้องการ

2.2.5.3 การประชาสัมพันธ์ เช่น แกลงข่าว จัดทำสื่อ ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ สปอร์ตโฆษณา VTR แผ่นป้าย โฆษณา สถานีวิทยุ โทรทัศน์ และจัดทำเว็บไซต์

2.2.5.4 การจัดทำ VTR โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการศึกษาด้านสัมมาชีพ

3.2.6 การถอดบทเรียนความสำเร็จการดำเนินโครงการ และนำเสนอผลการดำเนินงานต่อสาธารณชน

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

การดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราดมีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่

2.3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

ในการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีมีปัจจัยสนับสนุนให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

2.3.1.1 ภาวะผู้นำ จังหวัดตราดส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยมีคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่จังหวัดตราด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีคุณธัญญา หาญพล ที่มาจากภาคประชาสังคม เป็นแกนนำหลักในการทำงาน โดยมีความสามารถในการประสานความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราด¹⁰

10

“...ผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความสำคัญ สั่งการให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกัน และมีแกนนำหลักคือคุณธัญญา หาญพล เป็นผู้นำการขับเคลื่อนที่มาจากภาคเอกชนที่เป็นที่เคารพนับถือของคนตราด สามารถประสานทุกภาคส่วนได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 1, 21 มีนาคม 2563)

“...สิ่งสำคัญที่การทำงานของจังหวัดประสบความสำเร็จคือตัวผู้นำซึ่งประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นคนสั่งการให้คนมาทำงาน และประธานโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งก็เป็นผู้กว้างขวาง เป็นคนนำการขับเคลื่อนให้คณะทำงานทำงานให้เป็นไปตามนโยบายและแผนที่กำหนดไว้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 3, 21 มีนาคม 2563)

2.3.1.2 การมีพื้นที่ให้นักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาได้นำเสนอผลงานหรือแสดงผลงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเผยแพร่แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัด ทำให้ประชาชนให้ความสนใจและเกิดการยอมรับมากขึ้น¹¹

11

“...จังหวัดตราดจัดงานบ่อยก็เลยมีพื้นที่ให้นำเสนอผลงานการจัดการศึกษาเพื่อการทำงานทำ นักเรียน นักศึกษาได้มีโอกาสนำผลงานออกมาแสดง ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการศึกษาเพื่อการทำงานทำ ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการปรับทัศนคติของผู้คนให้สนใจการศึกษาอาชีพมากขึ้นด้วยเด็ก ๆ ก็มีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และผู้ที่จัดการศึกษาอาชีพก็มีความภาคภูมิใจ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน 3, 20 มีนาคม 2563)

11

“...มีเวทีที่ทำให้โรงเรียนได้นำเสนองาน โดยเฉพาะงานวันตราดรำลึก ซึ่งเป็นงานใหญ่ของจังหวัด มีการนำเสนออาชีพที่เด่น ๆ ของแต่ละโรงเรียน มันเหมือนกับเป็นแรงผลักดันให้แต่ละโรงเรียนมีผลงานออกมา ให้แต่ละโรงเรียนเป็นที่รู้จัก...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 1, 21 มีนาคม 2563)

2.3.1.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดตราด โดยคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่จังหวัดตราด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีคุณธัญยา หาญพล จากภาคเอกชน เป็นประธานคณะทำงานในการประสานความร่วมมือจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่นในพื้นที่ และกำหนดแผนนโยบายพัฒนาการศึกษาและได้เริ่มขับเคลื่อนแล้วในมิติเรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดยอาศัยการรวมตัวกันของทุกภาคส่วน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดให้การสนับสนุน มีองค์การบริหารส่วนจังหวัดตราดเป็นหน่วยงานสนับสนุน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกพื้นที่ในจังหวัดตราดทั้ง 7 อำเภอ จำนวน 19 โรงเรียนในสังกัด สพม.17 โดยร่วมมือกับสถาบันอาชีวศึกษา 3 แห่ง คือ วิทยาลัยการอาชีพคลองใหญ่ วิทยาลัยสารพัดช่างตราด และวิทยาลัยเทคนิคตราด (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561) ¹²

12

“...มีภาคการศึกษา เช่น วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยสารพัดช่าง โรงเรียนมัธยม โรงเรียนประถม เข้าร่วม มีภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง และได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน เช่น สภาอุตสาหกรรม หอการค้า ซึ่งถ้าขาดส่วนใดส่วนหนึ่งการขับเคลื่อนก็ไปไม่ได้ เช่น ภาคประชาสังคมก็ช่วยผลักดันในส่วนที่ภาครัฐทำไม่ได้ ผู้นำชุมชนก็ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองรับทราบข้อมูลข่าวสาร ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ปกครองต่อการเรียนต่อสายอาชีพได้ระดับหนึ่ง”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 21 มีนาคม 2563)

12

“...การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำเป็นเรื่องใกล้ตัวเป็นเรื่องปากท้องคน จึงให้ความร่วมมือมากโดยเฉพาะฝ่ายการศึกษาที่มีทั้งอาชีวศึกษา ประถม มัธยมมาร่วมหมด ภาคประชาสังคมเองก็ให้ความสนใจมาร่วม ภาคเอกชนก็เข้ามา ร่วมจัดการศึกษาด้วย ส่วนภาคท้องถิ่นก็เป็นฝ่ายสนับสนุนช่วยเหลือในส่วนที่ เกี่ยวข้อง...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 2, 21 มีนาคม 2563)

2.3.1.4 การขับเคลื่อนนโยบายด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของภาค การศึกษาในจังหวัดตราด ทั้งสำนักงานการอาชีวศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา และสำนักงาน เขตพื้นที่ประถมศึกษา มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน¹³

13

“...สำนักงานการอาชีวศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีจุดประสงค์ให้มียุทธศาสตร์สนับสนุน ความต่อเนื่องโดยจัดการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกัน ทำให้การศึกษาเพื่ออาชีพ แพร่กระจายในวงกว้าง...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 21 มีนาคม 2563)

“...จากการที่ได้ร่วมงานมาก็เห็นว่าการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำมีความ ต่อเนื่องเชิงนโยบายตั้งแต่หน่วยงานการศึกษาที่รับผิดชอบโรงเรียนประถม ส่ง ต่อมาระดับมัธยมศึกษาและเชื่อมต่ออาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาอาชีพที่ เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ทำให้การจัดการศึกษาไปในทิศทางเดียวกันทั้งจังหวัด ซึ่งก็ เกื้อหนุนกันทั้งระบบ ซึ่งจะเกิดผลดีกับเด็กนักเรียนที่ได้เรียนด้านอาชีพที่มีความ ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น 3, 20 มีนาคม 2563)

3.3.1.5 การใช้สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ สร้างกระแสเปลี่ยนทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาสายอาชีพ โดยใช้สื่อส่วนกลาง และสื่อท้องถิ่น เช่น สื่อของประชาสัมพันธ์จังหวัด วิทยุ เคเบิลทีวี หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ช่วยสื่อสารกระตุ้นความสนใจ สร้างกระแสผู้คนให้รับรู้ในสิ่งที่จังหวัดดำเนินการและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำขวัญเพื่อกระตุ้นผู้คนให้เปลี่ยนทัศนคติเรื่องการเรียน สายอาชีพ คือ “ไม่ต้องจบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้” ทำให้คนตราดภาคภูมิใจ และให้ความสนใจมากขึ้น¹⁴

14

“...มีสื่อประชาสัมพันธ์ในส่วนกลาง ทั้งหนังสือพิมพ์ ทั้งทีวี ทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าการนี้มีความสำคัญ ไม่ใช่แค่เฉพาะระดับผู้ใหญ่ในวงราชการอย่างเดียว ต้องลงไปถึงพื้นที่ อบรม. ให้รับรู้ถึงข้อมูลของด้วย แล้วจะได้สนับสนุน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม 2, 21 มีนาคม 2563)

“...มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงมาช่วยประชาสัมพันธ์ ช่วยกระจายข่าว เป็นหน่วยประชาสัมพันธ์จังหวัด และการประชาสัมพันธ์ในชุมชน โรงเรียนก็ไม่ต้องทำงานหนักมาก และสามารถขยายเครือข่ายให้โรงเรียนอื่นเห็น ทำให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้ทัศนคติต่อการเรียนสายอาชีพดีขึ้นด้วย...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 3, 21 มีนาคม 2563)

2.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

จากการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราดมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.3.2.1 นโยบายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดไม่มีความต่อเนื่อง จึงทำให้เป้าหมายการทำงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน¹⁵

15

“...ช่วงหนึ่งผู้ว่าฯสนับสนุน และเป็นโครงการของ สสค. ช่วงนั้นทุกคนทุกโรงเรียนก็อยากมีส่วนร่วม ก็เลยทำให้ขับเคลื่อน แต่พอถึงจุดหนึ่งเราได้รับนโยบายมาทำหลักสูตรต่อเนื่องเชื่อมโยง แต่เมื่อไปยื่นให้กับทางอาชีวะ อาชีวะไม่รับนโยบายต่อ ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 3, 21 มีนาคม 2563)

“...ปัจจุบันพอหมดงบประมาณโครงการของ สสค. การจัดการศึกษาเพื่อการทำงานที่ร่วมกันจัดก็เงียบไป แต่ละสถานศึกษาก็คงจัดอยู่ แต่ในส่วนโยบายจังหวัดอาจจะไม่ต่อเนื่องทำให้ไม่ได้มีการร่วมคิด ร่วมทำกันต่อ ก็เลยดูเหมือนว่าจะขาดช่วงไป ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะความไม่ต่อเนื่องของนโยบายเป็นสำคัญ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน 1, 21 มีนาคม 2563)

2.3.2.2 ค่านิยมของผู้ปกครอง ที่ไม่เข้าใจเรื่องการศึกษาเพื่ออาชีพที่ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง ไม่เชื่อมั่นสถานศึกษาในพื้นที่ชุมชน ยังคงมุ่งให้บุตรหลานเข้าเรียนในเมืองเพราะเชื่อว่าการศึกษาในเมืองมีคุณภาพดีกว่า และยังมีมุ่งหวังให้บุตรหลานเรียนจบปริญญาตรี¹⁶

16

“...สิ่งที่เปลี่ยนแปลงยากมากคือทัศนคติของผู้ปกครองที่ยังมีค่านิยมให้ลูกหลานเข้าเรียนในเมืองเพื่อโอกาสทางการศึกษาที่คิดว่าดีกว่า รวมถึงเด็ก ๆ ก็เรียนตามเพื่อน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็มุ่งหวังให้ลูกหลานเรียนจบปริญญาตรี ทั้งที่ก็เห็นตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างที่จบมาแล้วไม่มีงานทำตรงสายงานที่เรียนมา แต่ก็ยังอยากให้ลูกเรียนให้จบปริญญาตรีอยู่ดี ซึ่งคงเป็นความภาคภูมิใจของแต่ละครอบครัว ซึ่งก็อธิบายอยากเหมือนกัน มันเป็นลัทธิของแต่ละครอบครัวที่จะเลือกทางเดินของตัวเอง...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา 2, 21 มีนาคม 2563)

16

“...ผู้ปกครองมีค่านิยมให้ลูกไปเรียนต่อในเมือง เพราะมองว่าการไปเรียนในเมืองคือดีที่สุด ดังนั้น ผู้ปกครองคือปัจจัยของความสำเร็จของการจัดการศึกษา มากที่สุด การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น1, 21 มีนาคม 2563)

สรุปกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและ

ตราด

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด ในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด สรุปตามกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ; ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์, 2542) โดยสรุปได้ดังตารางที่ 4.1

ตาราง ที่ 4.1 สรุปผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด

กระบวนการเรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
1. รวมคน	<p><u>วิธีการเรียนรู้</u></p> <p>1. ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้จังหวัดเป็นฐาน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมี ผอ.สพป.ชลบุรี เขต 1 เป็นผู้ประสานงานความร่วมมือทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่</p>	<p><u>วิธีการเรียนรู้</u></p> <p>1. ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดตราด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการร่วมกับคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดตราด (กศจ.) ภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยการจัดการศึกษาทุกระดับ และมีคุณธัญยา หาญพล เป็นแกนนำหลัก มีอบจ. เป็นแกนหนุน</p>
2. ร่วมคิด	<p><u>วิธีการเรียนรู้</u></p> <p>1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประชุมร่วมคิดสร้างกลไกจังหวัดขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำผ่านเวทีบูรณาการในระดับต่าง ๆ มีการตั้งโจทย์การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำที่ชัดเจน โดยมี สพป.ชลบุรีเขต 1 เป็นผู้ประสานแกนนำ มีภาคเอกชน และ อบจ.เป็นแกนหนุน</p>	<p><u>วิธีการเรียนรู้</u></p> <p>1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมระดมความคิดสร้างกลไกจังหวัดขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำผ่านเวทีบูรณาการในระดับต่าง ๆ มีการตั้งโจทย์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นโจทย์หลัก</p> <p>2. ทีมนำร่วมคิดวางแผนกรอบการดำเนินงาน และดึงความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างทีมทำและทีมพื้นที่ (หน่วยปฏิบัติงานของโรงเรียน) ร่วมประชุมเพื่อกำหนดบทบาทของแต่ละทีม ให้มีความชัดเจนกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายร่วม ด้วยการประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ</p>

ตาราง ที่ 4.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
3. ร่วมทำ	<p><u>วิธีการเรียนรู้</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำข้อมูลแรงงานในด้านจำนวน คุณลักษณะ และทักษะ 2. การจัดเวทีบูรณาการลักษณะต่าง ๆ ในจังหวัด เพื่อสื่อสาร ทำความเข้าใจ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือเพื่ออาชีพ เช่น 1) เวทีเสวนาโครงการปฏิรูปการศึกษา เพื่อการงานทำ “ชลบุรีโมเดล” สร้างความเข้าใจหลักการและเหตุผลของการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โดยเชิญโรงเรียนทุกโรงเรียนจากทุกสังกัดเข้าร่วม 2) จัดงานมหกรรมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อเปิดมุมมองใหม่ในด้านการศึกษาอาชีพ เปลี่ยนทัศนคติของผู้ปกครองและเยาวชน รวมถึงข้อมูลตลาดแรงงานให้กับเยาวชน 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา ที่แต่ละแห่งจัดขึ้น เพื่อพัฒนาระบบการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ 3. การจัดทำแผนพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด 	<p><u>วิธีการเรียนรู้</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คณะทำงานโครงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสร้างภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนการเตรียมความพร้อมสู่โลกของการมีงานทำ ของหน่วยการจัดการศึกษาร่วมกัน 2. ภาคการศึกษามีการทำงานประสานระหว่างภาคประชาสังคมจิตอาสา ท้องถิ่น และฝ่ายปกครอง มีการทำงานแนวราบ มีทีมประสานงานภายในท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สามารถจัดสรรบุคลากรเพื่อรองรับการทำงานได้ 3. การพัฒนาหลักสูตร เน้นที่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตอนปลาย และอาชีวศึกษา เพื่อเตรียมคนเข้าสู่โลกของการมีงานทำ 4 สาขา คือ เกษตร ท่องเที่ยวและบริการ ขนส่ง และการค้าชายแดน 4. พัฒนาระบบแนะแนวเพื่อส่งเสริมการค้นพบตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ได้ค้นพบตนเอง “เส้นทางอาชีพ การศึกษาต่อ และารู้เท่าทันโลกของงานอาชีพ” รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจที่เหมาะสมกับความถนัดและศักยภาพรายบุคคลของผู้เรียนอยู่ในระบบการศึกษาจนสำเร็จการศึกษา มีทักษะการทำงาน และการประกอบอาชีพ

ตาราง ที่ 4.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
	4. การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมสู่โลกของงานให้เด็กทุกระดับ และประกาศใช้ทุกสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรี 5. รณรงค์เรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำและส่งเสริมการเรียนรู้ต่อสายอาชีวศึกษาอย่างจริงจัง โดยใช้การสื่อสารผ่าน 6 กระบวนการ คือ “ซง เขียร์ เขื่อม ซี้(เป้า) แชร เซ็ค”	5. ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อการสื่อสารความคิดเห็น ข่าวสาร ความเคลื่อนไหว กิจกรรมต่าง ๆ หลายช่องทาง ทั้งสื่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว สื่อท้องถิ่น อย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกจังหวัดตราด เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงาน องค์กร สถาบันกับกลุ่มประชาชน
4. ร่วมสรุปบทเรียน	<u>วิธีการเรียนรู้</u> 1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และจัดประชุมถอดบทเรียนการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในพื้นที่จังหวัด 2. ผู้รับผิดชอบสรุปรายงานผลแก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ	<u>วิธีการเรียนรู้</u> 1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันติดตามประเมินผล การดำเนินงาน และจัดประชุมถอดบทเรียนการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด 2. ผู้รับผิดชอบสรุปรายงานผลแก่ผู้เกี่ยวข้องทราบ
5. ร่วมรับผล	<u>วิธีการเรียนรู้</u> 1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนประชุมรับทราบผลการดำเนินงาน 2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมรับผลการดำเนินงาน ในด้านบวก คือ มีภาคภูมิใจในผลสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ รวมถึงร่วมรับผลการดำเนินงานในด้านลบที่เป็นปัญหาเพื่อจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป	<u>วิธีการเรียนรู้</u> 1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนประชุมรับทราบผลการดำเนินงาน 2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมรับผลการดำเนินงาน ในด้านบวก คือ มีภาคภูมิใจในผลสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และร่วมรับผลการดำเนินงานในด้านที่เป็นปัญหาเพื่อจะนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

บทที่ 5

ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด

ในบทที่ 5 นี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยในส่วนที่สอง ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เป็นผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ซึ่งเป็นผลของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้วิจัยขอแนะนำผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่จังหวัดที่ร่วมพัฒนา ได้แก่ จังหวัดน่าน โดยมีเกณฑ์การพิจารณา คือ เป็นจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้เชิงพื้นที่จังหวัดของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นจังหวัดที่ยังไม่มีสมัชชาการศึกษาและไม่มีแผนการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และเป็นจังหวัดที่ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้การส่งเสริมสนับสนุนและเต็มใจร่วมมือในการวิจัย ในขั้นตอนนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม และระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ขอแนะนำผลการศึกษาดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม

ในการลงพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้เตรียมตัวก่อนทำงานภาคสนาม เพื่อให้สามารถประสานงานและเข้าพื้นที่ได้อย่างราบรื่น ในเบื้องต้นได้ประสานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ได้แก่ 1) ศึกษาธิการจังหวัดน่าน 2) ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล หัวหน้าโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน 3) ผู้จัดการ

มูลนิธิอีกเมืองน่าน และ 4) ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแต่ละภาคส่วน รวมถึงขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุม พบว่าสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 3 ส่วน คือ 1) การศึกษาเอกสาร 2) การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน และ 3) การสนทนากลุ่มนักเรียน ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังนี้

1.1 ผลการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีพของจังหวัดน่าน ได้แก่ 1) แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565) 2) เอกสารสรุปรายงานโครงการส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2562 ของจังหวัดน่าน 3) รายงานการประชุมการรับนักเรียนนักศึกษาต่อของสถานศึกษาทุกสังกัด จังหวัดน่าน ประจำปีการศึกษา 2563

จากการศึกษาเอกสารรายงานการประชุมการรับนักเรียนนักศึกษาต่อของสถานศึกษาทุกสังกัด จังหวัดน่าน ประจำปีการศึกษา 2563 พบว่า จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่มีอัตราส่วน of นักเรียนที่เลือกเรียนสายอาชีพค่อนข้างต่ำ โดยในปีการศึกษา 2560 มีนักเรียนเรียนสายอาชีพศึกษา ร้อยละ 34.40 สายสามัญ ร้อยละ 65.60 ปีการศึกษา 2561 มีนักเรียนเรียนสายอาชีพศึกษา ร้อยละ 29.24 สายสามัญ ร้อยละ 70.76 และปีการศึกษา 2562 มีนักเรียนเรียนสายอาชีพศึกษา ร้อยละ 30.30 สายสามัญ ร้อยละ 69.70 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน, 2563) ซึ่งอัตราการเรียนต่อสายอาชีพศึกษาของจังหวัดน่านยังถือว่าค่อนข้างต่ำไม่สอดคล้องกับนโยบายการเพิ่มนักเรียนสายช่างฝีมือแรงงานให้ได้สัดส่วน สายอาชีพศึกษา : สายสามัญ เป็น 60 : 40 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามแผนพัฒนาการศึกษา

จังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565)

จังหวัดน่านมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพ แผนพัฒนาการศึกษา

จังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565) จำนวน 6 โครงการ มีรายละเอียดดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565)

สอดคล้องกับ	โครงการ	ผู้รับผิดชอบ
ยุทธศาสตร์ที่ 1 เป้าประสงค์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 2	1) โครงการส่งเสริมทักษะการสร้างอาชีพและการมีรายได้ ใน สถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษตามแนวตะเข็บชายแดน และพื้นที่สูง	ศจ.น่าน
ยุทธศาสตร์ที่ 2 เป้าประสงค์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 1	1) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การสร้างทัศนคติเพื่อให้ ผู้เรียน เรียนต่อในสายอาชีวศึกษา	ศจ.น่าน
	2) โครงการส่งเสริมและพัฒนาระบบ ทวิภาคี/ สหกิจศึกษาในสถานประกอบการ	อาชีวศึกษา จังหวัดน่าน
	3) โครงการส่งเสริมการแนะแนวอาชีพเพื่อการประกอบ อาชีพของ ผู้เรียนระดับอาชีวศึกษา/อุดมศึกษา	ศจ.น่าน
	4) โครงการส่งเสริมความร่วมมือการจัดการศึกษาเพื่อการ มีงานทำ ในจังหวัดน่าน	ศจ.น่าน
ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป้าประสงค์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 1	1) โครงการจัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อการสร้างอาชีพและ พัฒนา ทักษะชีวิต	กศน.น่าน

ในส่วนของการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ คณะกรรมการบริหารงาน
จังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) น่าน ได้สนับสนุนด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยการจัดสรรงบประมาณ
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ให้แก่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่านดำเนินโครงการส่งเสริมอาชีพ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน งบประมาณ 972,500 บาท
(สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน, 2562) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษานำหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างอาชีพประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการงานอาชีพ และจัดทำเป็นหลักสูตรการสอนให้กับโรงเรียน และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนนำกระบวนการการสร้างอาชีพและความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตภายในครอบครัว และพัฒนาต่อยอดในการสร้างอาชีพและการมีงานทำสู่ครัวเรือน และสร้างรายได้สู่ชุมชน ซึ่งกิจกรรมโครงการเป็นการคัดเลือกโรงเรียนที่เสนอโครงการพัฒนาอาชีพ จำนวน 15 แห่ง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่านเขต 1 จำนวน 8 แห่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่านเขต 2 จำนวน 3 แห่ง สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 37 จำนวน 4 แห่ง จัดกิจกรรม คือ 1) ประชุมเชิงปฏิบัติการชี้แจงความเข้าใจต่อยอดการดำเนินงาน และการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน เป็นการจุดประกายการผลิตและการแปรรูปสู่งานอาชีพและการทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน ทั้ง 15 แห่ง งบประมาณ 100,000 บาท 2) กิจกรรมประชุมสัมมนาสร้างความเข้มแข็งให้กับข้าราชการครูในสถานศึกษาที่ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการได้รับ งบประมาณ 100,000 บาท โดยการศึกษาดูงาน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 และโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี จังหวัดเชียงราย และสรุปถอดบทเรียนแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความเข้าใจและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในระดับโรงเรียน 3) กิจกรรมฝึกอบรมสร้างอาชีพให้ผู้เรียนในสถานศึกษา และกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการชี้แจงสร้างความเข้าใจต่อยอดการดำเนินงานงบประมาณ 300,000 บาท เป็นการจัดการอบรมการสร้างอาชีพให้แก่ครูและนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 2 รุ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการ ภาคทฤษฎี เรื่องการผลิตและการแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าสินค้า และนำศึกษาแหล่งเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ 4) กิจกรรมอบรมสร้างอาชีพให้ผู้เรียนในสถานศึกษา โรงเรียนละ 31,500 บาท งบประมาณ 472,500 บาท โดยให้โรงเรียนจัดอบรมในสถานศึกษาของตนเองและขยายผลสู่ชุมชน และประชุมสรุปถอดบทเรียนการดำเนินโครงการ พร้อมทั้งให้โรงเรียนทั้ง 15 แห่ง จัดแสดงสินค้าแบบ Mini OTOP เพื่อต่อยอดสู่ตลาดภายในจังหวัด

ผลการดำเนินโครงการ พบว่า โรงเรียนทั้ง 15 แห่ง มีหลักสูตรการเรียนการสอนงานอาชีพและมีโครงการอาชีพอย่างน้อยโรงเรียนละ 1 โครงการ นำไปจัดการเรียนการสอนแบบโครงการงานอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนได้ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ ทักษะในกระบวนการคิดเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์และได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้การสร้างอาชีพเพื่อการมีงานทำสร้างอาชีพในโรงเรียนและขยายผลสู่ชุมชน จำนวน 15 อาชีพหลัก โดยมีครูและนักเรียนเป็นกลไกใน

การขยายผลสู่ชุมชน ดังนี้ โรงเรียนที่ 1 ลูกประคบ โรงเรียนที่ 2 ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร โรงเรียนที่ 3 แปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ โรงเรียนที่ 4 ผลิตภัณฑ์จากขิง โรงเรียนที่ 5 ลูกบอลจากยางพารา โรงเรียนที่ 6 ถ่านผสมจุลินทรีย์ โรงเรียนที่ 7 การปลูกผักอินทรีย์ โรงเรียนที่ 8 ผลิตภัณฑ์ผ้าปกลายมัด และผ้าเขียนเทียน โรงเรียนที่ 9 ตัดผมชาย โรงเรียนที่ 10 ผลิตภัณฑ์ชากล้วยเพื่อสุขภาพ โรงเรียนที่ 11 ประดิษฐ์เครื่องศรารมณ์ โรงเรียนที่ 12 ถ่านไบโอชาร์ โรงเรียนที่ 13 กระดาษรีไซเคิลจากฟางข้าว โรงเรียนที่ 14 ถั่วลิสงอินทรีย์วิถีพอเพียง และ โรงเรียนที่ 15 ข้าวแคบล้านนา และหน่วยงานเกิดความเชื่อมโยงและบูรณาการในการส่งเสริมอาชีพให้กับนักเรียนในจังหวัดน่าน

โดยสรุปจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่าอัตราส่วนของการเลือกเรียนต่อในสายอาชีวศึกษาของจังหวัดน่านยังถือว่าค่อนข้างต่ำไม่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีเป้าหมายการเพิ่มนักเรียนสายช่างฝีมือแรงงานให้ได้สัดส่วน สายอาชีวศึกษา: สายสามัญ เป็น 60: 40 แม้ว่าในพื้นที่จังหวัดน่านจะมีสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาถึง 4 แห่ง ที่เพียงพอในการรองรับผู้เรียน แต่ค่านิยมของผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมุ่งไปเรียนสายสามัญศึกษาเพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาตรี อย่างไรก็ตามในระดับจังหวัดก็มีการดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับการศึกษาอาชีพ แต่โครงการเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานโดยความรับผิดชอบของหน่วยงานทางการศึกษาหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ไม่ได้มีเกิดจากการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ จึงทำให้การจัดการศึกษาจัดตามนโยบายของส่วนกลาง และความสนใจของผู้เรียนหรือความพร้อมของสถานศึกษา แต่ไม่ได้ตรงตามความต้องการของตลาดงานในพื้นที่จังหวัด ซึ่งภาคส่วนต่าง ๆ ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ทั้งจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ดังนี้

1.2.1 สภาพปัจจุบันของการจัดศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

ในพื้นที่จังหวัดน่านมีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาในระบบ จัดโดยสถาบันอาชีวศึกษา 4 แห่งเป็นหลัก ประกอบด้วย วิทยาลัยเทคนิคน่าน วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน วิทยาลัยการอาชีพปัว และวิทยาลัย

การอาชีพเวียงสา จัดโดยสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอนตั้งระดับปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่จัดหลักสูตรอาชีพในลักษณะต่าง ๆ เช่น กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมลดเวลาเรียน และสาระการเรียนรู้ เพิ่มเติม เป็นต้น และระดับอุดมศึกษา 5 แห่ง ประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์มหาสารคาม วิทยาลัยสงฆ์นครน่านราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วิทยาลัยชุมชนน่าน และวิทยาลัยน่าน

2) การศึกษานอกระบบ จัดโดยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน ซึ่งมีจัดการฝึกอบรมหลักสูตรอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ในระดับอุดมศึกษามีหลักสูตรระยะสั้นด้านอาชีพ เช่น วิทยาลัยชุมชน มีหลักสูตรมัคคุเทศก์ หลักสูตรนวดแผนไทย เป็นต้น

3) การศึกษาตามอัธยาศัย จัดโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนับสนุนงบประมาณโครงการฝึกอาชีพให้แก่หมู่บ้าน ตำบล อุตสาหกรรมจังหวัด จัดหางานจังหวัด ที่จัดอบรมเฉพาะกิจ รวมถึงกองทุนความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่ดำเนินการด้านการส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา ที่ขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการโครงการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน¹

1

“....การดำเนินการจัดการศึกษาอาชีพระดับพื้นที่จังหวัดน่านมีสถาบัน การอาชีวศึกษา พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่านที่เปิดคอร์สตามแผนงานของเขาเท่านั้น ถือว่าเป็นการศึกษานอกระบบ มีโครงการของอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นโครงการชั่วคราว มีหน่วยที่สนับสนุน เช่น กศน. กลุ่มแม่บ้านที่ได้รับเงินสนับสนุนจาก อปท. เพื่อเสริมอาชีพให้เกิดอาชีพในหมู่บ้าน ตำบล อบรมค้าขายออนไลน์ นอกจากนี้มี กสศ.ที่ใช้งบส่งเสริมอาชีพให้เด็กนอกระบบ ซึ่งกสศ.ก็ต้องอาศัยทีมเหล่านี้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม1, 5 ธันวาคม 2562)

1

“...ในส่วนการจัดการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อการทำงานหรือเพื่ออาชีพ มีกิจกรรมหรือเวที “กาดละอ่อนน่าน คิดได้ ทำได้ ขายเป็น” เป็นเวทีที่จะให้เด็กได้มาจัดแสดงผลงานที่เกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนของแต่ละปีการศึกษา เน้นในเรื่องของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการทำงาน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

“...ในส่วนสำนักพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่านมีภารกิจในการการจ้ดอบรม การศึกษานอกระบบแก่วัยแรงงานอายุ 15 ขึ้นไป ทั้งที่ยังไม่มีงานทำและม้งงานทำ มีการจัดหลักสูตร ได้แก่ 1)หลักสูตรเตรียมเข้าทำงาน 2) หลักสูตรยกระดับ เป็นการฝึกอบรมให้กับแรงงานในสถานประกอบการหรือผู้ว่างงาน ส่วนอาชีพเสริมจะเป็น การฝึกให้สำหรับผู้ว่างงาน หรือแรงงานที่ออกจากสถานประกอบการหรือนักเรียนที่ ไม่ได้เรียนต่ออยากมีอาชีพเสริมสามารถเข้าอบรมตรงนี้ได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา4, 9 ธันวาคม 2562)

1.2.2 ปัญหา อุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

1) ด้านนโยบายในระดับพื้นที่จังหวัดด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจาก ภาครัฐไม่มีความต่อเนื่อง เปลี่ยนแปลงบ่อย จึงทำให้การทำงานไม่ประสบความสำเร็จ ²

2

“...นโยบายการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ไม่ค่อยเกิดขึ้นในบ้านเรา จึงทำให้นโยบาย การส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพไม่ชัดเจน ไม่ต่อเนื่อง อาจมีบ้างที่นานๆ จะ ชยับตามนโยบายส่วนกลาง ถ้าสั่งการมาก็ชยับทีแต่ไม่ต่อเนื่อง ส่วนที่จะเป็น นโยบายเชิงพื้นที่นั้นยังไม่ชัด แต่ละหน่วยงานก็จัดการของตนเองตามหน้าที่...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม2, 5 ธันวาคม 2562)

2

“...ในส่วนของปัญหา เป็นความต่อเนื่องตั้งแต่ในเชิงของนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอด ไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้บริหารในพื้นที่เชื่อมโยงถึงนโยบายหรือไม่ ตอนหลังนโยบายของกระทรวงจะไปเน้นเรื่องการแข่งขันทางด้านวิชาการ เช่น เน้นผลสอบ O-Net NT ต่าง ๆ ทำให้ครูในโรงเรียนมุ่งเน้นในเรื่องของการสอนในเรื่องของวิชาการเป็นส่วนใหญ่ พอจะสอนวิชาชีพ คะแนน O-Net ลงต่ำก็ถูกตำหนิจากผู้บริหารตั้งแต่ระดับสูงลงมาตามลำดับ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

“...การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดอาจจะไม่มีความที่ชัดเจนต่อเนื่อง เพราะนโยบายของกระทรวงศึกษาฯ ก็มีเยอะมากเปลี่ยนแปลงหมดในระดับพื้นที่ ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ติดตามนโยบายการสั่งการจากส่วนกลาง ส่วนของจังหวัดจริง ๆ ยังไม่มียังเป็นภาพรวมของการจัดการศึกษาไม่ได้มีแผนเฉพาะเจาะจงเรื่องอาชีพโดยเฉพาะ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา2, 10 ธันวาคม 2562)

2) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา แม้ว่าในจังหวัดน่านเคยมีการแต่งตั้งสมัชชาการศึกษาที่มืองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในภาคส่วนต่าง ๆ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเมื่อ พ.ศ.2558 แต่ก็ได้ไม่ได้มีการดำเนินการขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาแต่อย่างใด มีเพียงเอกสารหนังสือคำสั่งแต่งตั้งเท่านั้น ซึ่งหากวิเคราะห์โครงสร้างของสมัชชาศึกษาน่าน พบว่ามีขนาดใหญ่มาก มีที่ปรึกษา และคณะทำงานหลายท่าน ซึ่งแต่ละท่านก็เป็นหัวหน้าหน่วยงานสำคัญในระดับจังหวัดที่มีภารกิจมาก แคนงานในหน้าที่หลักก็มีมากอยู่แล้วจึงไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบกับผู้คนส่วนใหญ่มักจะมองว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของภาคการศึกษาที่ต้องดำเนินการ จึงไม่ได้สนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในขณะที่ภาคการศึกษาก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้ภาคส่วนประชาสังคม องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเท่าที่ควร ทำให้การประสานเชื่อมโยงการทำงานเป็นไปได้ยาก ขาดแรงหนุนเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกภาคการศึกษา จึงไม่สามารถขับเคลื่อนการทำงานของสมัชชาการศึกษาจังหวัดให้เห็นผลเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร³

3

“...ในความเข้าใจของประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเข้าใจว่าการจัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของภาคการศึกษา จึงไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ทั้งนี้ก็อาจ เป็นเพราะเชื่อมั่นว่าสถานศึกษามีครูที่มีความรู้ดีอยู่แล้วจึงไม่ค่อยได้เข้ามายุ่ง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเท่าใดนัก...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น2, 8 ธันวาคม 2562)

“...อุปสรรคคือภาครัฐแต่ละหน่วยที่ทำเกี่ยวกับการศึกษามักจะปิดกั้นไม่รับงาน ข้างนอก ทำแต่งงานประจำไม่เปิดใจกว้าง ที่มารับงานที่คิดโดยเอกชนจะทำตาม แผน ทำตามความคิดตนเอง ทำตามนโยบายรัฐบาล ไม่เปิดโอกาสให้คนภาคส่วน อื่นคิดเรื่องการศึกษาเข้าไปในระบบ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน1, 5 ธันวาคม 2562)

“...มีคนที่จะทำงานเยอะ แต่ขาดการเชื่อมโยงคนที่จะร่วมคุยกัน ไม่มีข้อสรุป เชิงนโยบายปฏิบัติ ไม่มีกลุ่มสมัชชา ไม่มีสภาการศึกษา สายบังคับบัญชาเยอะ เกินไป ทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า ไม่มีเอกภาพ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

3) บทบาทของแกนนำการจัดการศึกษาระดับจังหวัด ตามอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ในระดับจังหวัด แต่เนื่องด้วยภารกิจของผู้ว่าราชการจังหวัดมีหลายด้าน ส่วนใหญ่ จะมอบหมายรองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือศึกษาธิการจังหวัดทำหน้าที่แทน อีกทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นำนานส่วนใหญ่มาปฏิบัติหน้าที่เพียง 1 ปี แล้วเกษียณอายุราชการ หรือย้ายไปจังหวัดที่ใหญ่กว่า ทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม กศจ.ก็ได้อนุมัติงบประมาณในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพในพื้นที่จังหวัดผ่านทางสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอย่างต่อเนื่อง⁴

4

“...ผู้ว่าฯน่าน ก็มักจะย้ายบ่อย การทำนโยบายอะไรก็มักจะไม่ต่อเนื่อง แต่ก็เข้าใจและเห็นใจท่านผู้ว่าฯ ที่ท่านมีงานเยอะมาก ดังนั้นอย่ารอให้ใครสั่งการพวกเราต้องมาทำกันเองเพราะเราอยู่ในพื้นที่ เราอยากเห็นการศึกษาบ้านเราเป็นยังไง เราก็ต้องมาช่วยกันทำ ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม1, 5 ธันวาคม 2562)

“...จังหวัดที่มีการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ได้ผลเป็นรูปธรรมส่วนใหญ่จะมีผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นความสำคัญจึงมาเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน เพราะมีทั้งอำนาจสั่งการ มีกำลังคนที่จะดำเนินการขับเคลื่อนได้ แต่ที่น่านไม่มีผู้นำระดับจังหวัดมาร่วมขับเคลื่อน มีเพียงคนมีใจไม่กี่คน ที่พยายามที่จะทำอะไรๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาน่าน ซึ่งก็มีใจแต่ไม่มีทรัพยากรในมือก็ยากที่จะสำเร็จได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน2, 5 ธันวาคม 2562)

“...หลายครั้งที่การทำงานด้านการศึกษาในระดับจังหวัดไม่ไปสุดทางเพราะขาดผู้นำระดับสูงที่จะเข้ามำนำการขับเคลื่อน การจัดการศึกษาก็เลยเป็นการทำงานเฉพาะส่วนของภาคการศึกษาหรืออาจมีหน่วยงานอื่นมาช่วยบ้างเล็กน้อย การไม่มีแกนนำกลางในการเชื่อมต่อภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้ไม่มีการบูรณาการการทำงาน ของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างจริงจัง...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น1, 12 ธันวาคม 2562)

4) ขาดแกนนำหลักในการประสานเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด จึงทำให้การประสานขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ไม่เป็นรูปธรรม⁵

“...การขับเคลื่อนงานระดับจังหวัดต้องมีแกนนำหลักในการขับเคลื่อนถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงานการศึกษา ในจังหวัดน่านก็มีคนเก่งหลายคน มีกลุ่มภาคประชาชนหลายกลุ่มที่มีพลัง แต่ขาดแนวร่วมที่จะขับเคลื่อน ขาดตัวเชื่อมหรือผู้ประสานที่จับงานนี้จริงจัง จึงทำให้การจัดการศึกษาอาชีพไปไม่สุดทาง เด็กเรียนจบก็ต้องไปหางานทำที่อื่นอยู่ดี...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น3, 9 ธันวาคม 2562)

“...การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดยังไม่มีแกนนำหลัก ซึ่งถ้าจะให้ท่านศึกษาธิการจังหวัดเป็นแกนนำท่านก็มีภาระหน้าที่มาก อีกทั้งไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งการหน่วยงานต่าง ๆ ทำได้เพียงขอความร่วมมือเท่านั้น ซึ่งหากระดับจังหวัดมีแกนนำขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษา อาชีพน่าจะทำให้การขับเคลื่อนประสบความสำเร็จเกิดผลเป็นรูปธรรม...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา2, 10 ธันวาคม 2562)

“...การส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพของจังหวัดน่านยังไม่มีกลไกขับเคลื่อน และที่สำคัญคือการขาดแกนนำหลักที่จะคอยประสานให้การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น1, 12 ธันวาคม 2562)

5) ระบบการแนะแนวของสถานศึกษา สถานศึกษาหรือโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนครูแนะแนวที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านการแนะแนว หรือไม่ได้จับด้านการแนะแนวโดยตรง จึงมอบหมายให้ครูผู้สอนวิชาเอกอื่น หรือครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษารับผิดชอบวิชาแนะแนวทดแทนการขาดแคลน จึงทำให้ครูผู้สอนที่ไม่ได้จับการศึกษาด้านการแนะแนวโดยตรงขาดทักษะในการจัดระบบแนะแนวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงทำให้เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถค้นพบศักยภาพ ความสามารถหรือความถนัดของตนเอง ส่งผลให้ไม่มีข้อมูลที่เพียงพอประกอบการตัดสินใจหรือพิจารณาในการเรียนต่อหรือการเลือกประกอบอาชีพ⁶

“...ครูจะต้องไปแนะแนว ม.1 ว่าจบ ม.3 แล้วจะได้อะไรแล้วจะไปทำอะไรได้ การเตรียมตัวเองต้องเตรียมตั้งแต่ ม.1 ต้องบอกว่าทำอะไร ครูแนะแนวที่ไปแนะแนวรู้หรือไม่ว่าอาชีพเมืองน่าน ตั้งแต่เก่าที่ยังคือมีอะไรบ้าง อาชีพเก่าที่ไม่เอาแล้ว มีอะไรบ้าง ปัจจุบันอาชีพอะไรดีและไม่ดี แล้วในอนาคตเมืองน่านจะมีอาชีพอะไรเข้ามาที่จะดีและไม่ดี อาชีพเก่าๆ ของพ่อแม่ปู่ย่าตายายมีอยู่มากที่ยังคืออยู่ที่ควรสืบทอดไว้ ครูแนะแนวไม่รู้เพราะไม่มีข้อมูล...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม2, 5 ธันวาคม 2562)

“...ถ้ามีการสะท้อนภาพโดยครูแนะแนวคุยกับครูและคุยกับเด็กและผู้ปกครอง ให้มองภาพ ถ้าจะเรียนอะไรให้มองตลาดที่ต้องการตอนนี้ ในการเรียนต่อ สิ่งสำคัญคือหนึ่งคือข้อมูล สองคือในส่วนของผู้ปกครอง แต่ปัญหาคือโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดครูที่มีทักษะในการแนะแนว...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

6

“...การที่เด็กจะสนใจอะไรเลือกเรียนต่อสายไหน ครูน่าจะต้องคอยชี้แนะให้เด็กได้เห็นเส้นทางการประกอบอาชีพ ทุกโรงเรียนก็คงมีครูแนะแนวอยู่ ควรให้ครูแนะแนวช่วยบอกเด็กให้เลือกเรียนในสาขาที่มีความต้องการเรียนแล้วจะมีงานทำ สิ่งเหล่านี้ครูแนะแนวต้องมีข้อมูลไปบอกเด็ก...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม3, 11 ธันวาคม 2562)

6) ทักษะคิดของเด็กและผู้ปกครอง ส่วนใหญ่การตัดสินใจในการศึกษาต่อขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้ปกครอง แต่มีบางส่วนที่ให้โอกาสเด็กได้ตัดสินใจ ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีค่านิยมให้ความสำคัญกับคุณวุฒิทางการศึกษา จึงสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนจบปริญญาตรี ดังนั้นจึงมุ่งให้เรียนสายสามัญศึกษาเพื่อต่อในระดับปริญญาตรี ไม่นิยมส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนสายอาชีพ ดังจะเห็นจากอัตราส่วนการศึกษาต่อของนักเรียนในจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2562 พบว่าเรียนต่อสายอาชีวศึกษา ร้อยละ 30.30 ในขณะที่เรียนต่อสายสามัญ ร้อยละ 69.70 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน, 2563) นอกจากนี้ทัศนคติต่อการทำงานของเด็กก็มีส่วนสำคัญ พบว่า ในสายงานที่มีความต้องการของตลาด

งานในพื้นที่ไม่มีเด็กสนใจเรียนหรือทำงาน เช่น อาชีพช่างตัดเย็บ ที่มีสถานที่เรียนและพร้อมรับเข้าทำงานแต่ก็ยังไม่ค่อยมีคนเรียน ซึ่งยังถือว่าเป็นอาชีพในพื้นที่ที่มีความต้องการกำลังคนในสาขานี้⁷

7

“...การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของ จ. น่านที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะว่ามีปัจจัยที่มากเกี่ยวข้อง อันแรกคือในเรื่องของทัศนคติของผู้ปกครอง หรือ ค่านิยมที่ส่วนมากอยากจะให้ลูกได้เข้าเรียนในส่วนของสายสามัญ เพื่อมุ่งที่จะเอา ใบปริญญา ในส่วนน้อยที่เด็กจะมุ่งเข้าสู่สายอาชีพ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

“...การตัดสินใจเรียนต่อส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองเป็นหลัก ความคิดของคนบ้านเรายังมีค่านิยมให้จบปริญญา อย่างน้อยก็ปริญญาตรี ยิ่งในยุคหลังมานี้ ผู้คนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษามากขึ้น พ่อแม่ส่วนใหญ่ก็อยากให้ลูกเรียนจบปริญญา หวังจะได้ไปงานรับปริญญา ลูก พ่อแม่ก็ดีใจ เพราะมีความคิดว่ามันคือ เกียรติยศศักดิ์ศรีของครอบครัว และคิดว่าการเรียนจบปริญญาจะทำให้มีรายได้สูงขึ้น...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น3, 9 ธันวาคม 2562)

“...ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนคติการเรียนต่อสายอาชีพว่าเป็นการเรียนของเด็กเรียนไม่เก่ง ส่วนคนเก่งต้องไปเรียนสายสามัญเพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาตรี ดังนั้นการเพิ่มจำนวนผู้เรียนสายอาชีพให้ได้ตามเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการจึงเป็นเรื่องค่อนข้างยาก ต้องให้เวลาผู้เรียนและผู้ปกครองปรับตัวทัศนคติก่อน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น1, 12 ธันวาคม 2562)

1.2.3 ข้อเสนอในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

1) ควรมีสมาชิกวิชาการศึกษาจังหวัด หรือสภาการศึกษาจังหวัด ที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมกันกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ หรือ เป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ชัดเจนเป็นทิศทางเดียวกัน⁸

8

“...ทิศทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพ ยุทธศาสตร์การศึกษาของน่าน ต้องชัด ต้องเป็นเอกภาพ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องมาคุยกันไม่ว่าจะเป็น การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมถึงผู้ที่กำหนดยุทธศาสตร์ใน การพัฒนาจังหวัด โดยเฉพาะยุทธศาสตร์แผนจังหวัด ต้องตอบโจทย์คนน่านว่า จะให้คนที่อยู่น่านได้อย่างไร ...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

“...จังหวัดน่านเคยมีการตั้งสมัชชาการศึกษาจังหวัดมาแล้ว แต่ไม่มีการขับเคลื่อน เป็นเพียงเอกสารแต่งตั้งเหมือนเสือกระดาษ ในการพัฒนาการศึกษาให้มีทิศทาง เดียวกันและมีพลังมากพอ ควรฟื้นฟูการตั้งสมัชชาการศึกษาน่านที่คัดเลือกเฉพาะ คนทำงานหรือคนมีใจจริง ๆ มาร่วมเป็นสมัชชาการศึกษา จะทำให้สามารถ ขับเคลื่อนงานได้ดีกว่าการแต่งตั้งแต่หัวหน้าหน่วยงานแต่ไม่มีคนทำงาน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคเอกชน1, 12 ธันวาคม 2562)

“...ถ้าจะให้การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดประสบความสำเร็จเกิดผลเป็นรูปธรรมต้องมีองค์คณะทำงานหลักสักชุดหนึ่งอาจจะเป็น ในรูปของสมัชชาการศึกษาหรือสภาการศึกษาก็ได้ ที่จะเป็นคณะหลักในการนำ การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของจังหวัด...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา2, 10 ธันวาคม 2562)

“...ในระดับจังหวัดควรมีสมัชชาการศึกษาที่ได้รับความเห็นชอบจากพื้นที่มาเป็น แกนหลักในการประสานความร่วมมือต่าง ๆ ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา อาชีพในพื้นที่จังหวัด ซึ่งจะทำให้สามารถขับเคลื่อนอย่างมีเป้าหมายและไปใน ทิศทางเดียวกัน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น2, 8 ธันวาคม 2562)

2) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทุกภาคส่วน ให้มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เช่น 1) หน่วยงานทางการศึกษา ควรส่งเสริม วิจัยและให้ความรู้วิชาการ และการฝึกภาคปฏิบัติ 2) หน่วยงานปกครองจังหวัด ควรกำหนดนโยบาย ให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณ จัด นิทรรศการส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ 4) สำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ควรส่งเสริม พัฒนา วิจัยด้าน การเกษตร ส่งเสริมการแปรรูปอาหาร ชุมผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ และการตลาดให้ 5) พาณิชย์ จังหวัด ควรส่งเสริมและติดต่อ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งในและต่างประเทศ 6) หอการค้าจังหวัด และส่วนราชการ รวมทั้งภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมการผลิต ส่งเสริมการใช้และจำหน่าย ของที่ผลิตจากจังหวัดนั้น⁹

9

“...ควรมีวงคุยให้พวกเรามานั่งคุยกัน แต่ตอนนี้ไม่มีเวทีที่จะคุยกันชัดเจนที่จะ กำหนดทิศทางให้เห็นภาพว่าหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรแล้วมีงานรองรับแน่นอน ชัดเจน ซึ่งตรงนี้สำคัญที่จะต้องมานั่งคุยกันให้สะท้อนข้อมูลให้เด็กตัดสินใจได้...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

“...ควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา โดยเฉพาะภาค ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เพราะเขาเป็นเจ้าของปัญหาและเป็นผู้รับผลดีผลเสีย โดยตรงควรเปิดโอกาสให้เข้ามาร่วมคิดร่วมทำด้วย...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคประชาสังคม3, 11 ธันวาคม 2562)

“...ทุกภาคส่วนต้องเห็นความสำคัญและมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน ดังนั้นภาคการศึกษาควรประสานความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาส่งเสริม ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญว่าแต่ละภาคส่วนมี ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างไร และเปิดโอกาสให้เข้ามามีบทบาท หน้าที่ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพในระดับพื้นที่น่าจะทำได้สามารถ ขับเคลื่อนได้คล่องตัวและมีพลังมากขึ้น...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น1, 12 ธันวาคม 2562)

3) ควรมีหลักสูตรการศึกษาเพื่ออาชีพแต่ละระดับให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนในพื้นที่จังหวัด¹⁰

10

“...รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพควรมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับช่วงวันเริ่มต้นตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไป เพื่อปรับทัศนคติที่ดีที่อยู่ใกล้ตัวของนักเรียน เช่น อาชีพของพ่อแม่ อาชีพในท้องถิ่นให้เขารู้สึกภาคภูมิใจ ขณะเดียวกันต้องสร้างค่านิยมเรื่องของความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดออม มีสัมมาอาชีวะที่ถูกต้อง..”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา1, 6 ธันวาคม 2562)

“...ณ วันนี้เด็กในจังหวัดก็ไม่ได้เรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัยใน จ.น่าน ไปเรียนต่อต่างจังหวัดค่อนข้างเยอะ เหตุผลเพราะอาจไม่มีแรงจูงใจหรือไม่มีหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการที่เด็กจะเรียน แต่หากมีแนวทางการกำหนดทิศทางการศึกษาของจังหวัดที่ชัดเจนและนำไปสู่นโยบายของจังหวัด...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคการศึกษา3, 7 ธันวาคม 2562)

“...การที่จะจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กและพื้นที่ได้ จำเป็นต้องมีหลักสูตรอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและพื้นที่จริงๆ ที่ได้ศึกษาความต้องการของตลาดงาน และความจำเป็นของพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรอาชีพตามรูปแบบเฉพาะของน่าน...”

(สัมภาษณ์, ตัวแทนภาคท้องถิ่น3, 9 ธันวาคม 2562)

1.3 ผลจากการสนทนากลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

การประชุมกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นผู้รับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังจะตัดสินใจเลือกเรียนต่อ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการในการรับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่

จังหวัดน่านในมุมมองของนักเรียน จัดประชุมเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2563 ณ ห้องประชุมโรงเรียน
ครุณวิทยา เทศบาลเมืองน่าน (บ้านสวนตาล) โดยมีผู้เข้าร่วมที่เป็นตัวแทนนักเรียนระดับชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 จำนวน 8 คน ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นสำคัญจากการสนทนากลุ่มดังนี้

1.3.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในจังหวัดน่าน พบว่า

1) ค่านิยมด้านการประกอบอาชีพ ปัจจุบันทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูและ
สังคมยังมีค่านิยมด้านการประกอบอาชีพที่มุ่งเน้นการทำงานที่มั่นคง ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง
และสังคม นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ก็ยังมีกรอบคิดหรือมุมมองที่อยากให้เด็กมีอาชีพที่มั่นคง เช่น แพทย์
วิศวกร พยาบาล ทหาร ตำรวจ ครู หรือรับราชการประเภทอื่น ๆ ที่มีความมั่นคง จึงชี้แนะให้ผู้เรียน
รู้จักหรือเลือกเรียนต่อสาขาวิชาที่จบมาประกอบอาชีพตามค่านิยมของสังคม¹¹

11

“...ปัจจุบันผู้ปกครองก็ยังอยากให้เด็ก ๆ จบแพทย์ รับราชการมีอาชีพการงาน
มั่นคง เพราะว่าตัวเค้าในอดีตคิดว่าอาชีพเหล่านี้มั่นคง แต่ว่าจะมีสักกี่คนที่ได้ไป
เรียนโรงเรียนดี ๆ แล้วได้เป็นหมอ พยาบาล ข้าราชการต่าง ๆ ซึ่งคนเรียนมีเยอะ
มาก ดังนั้นการแข่งขันก็จะสูงด้วย...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 2, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...ส่วนมากผู้ปกครองตีกรอบเด็กให้เรียนแค่สายสามัญ เรียนให้เป็นหมอ ให้
เป็นครู หรือเป็นข้าราชการที่มั่นคง ซึ่งจะเป็นการกดดันเด็กเกินไปเด็กอาจจะ
อยากทำอาชีพที่ชอบเช่นอยากเป็นมัคคุเทศก์ เป็นเชฟ แต่เขาก็ถูกตีกรอบไม่ให้ไป
เรียน...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 3, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

1) การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของสถานศึกษา สถานศึกษาหรือโรงเรียน
ต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดมีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีทั้งที่ครูจัดสอนเองในสาระการเรียนรู้การ
งานอาชีพ และกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ รวมถึงมีวิทยากรจากวิทยาลัยสารพัดช่างน่านมาสอนที่โรงเรียน
หรือนักเรียนเดินทางไปเรียนที่วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน ซึ่งมีการเปิดหลักสูตรอาชีพให้นักเรียนใน
ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้เรียน ซึ่งนักเรียนมองว่าสามารถนำความรู้ที่เรียนไปต่อยอดใน
การประกอบอาชีพและการเรียนต่อได้¹²

12

“...ความรู้ด้านอาชีพที่ครูจัดในสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และกิจกรรมเพิ่มเวลารู้ ทำให้เราได้ความรู้และได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ หากเราไม่เรียนต่อ...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 2, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...สำหรับผมการเรียนอาชีพในโรงเรียนก็เพียงพอที่จะนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ ซึ่งมันก็ขึ้นอยู่กับเด็กว่าเรียนรู้เพียงพอไหม หากเรียนรู้มากพอมันก็เป็นอาชีพได้ เราก็สามารถทำเป็นธุรกิจของตัวเองไปเปิดร้านขายได้...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 1, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...การสอนอาชีพในโรงเรียน ทำให้เด็กมีความรู้ ว่าต้องทำอะไรทำอะไรบ้าง สมมุติว่าเราจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไปแล้วเราไม่มีทุนเรียนต่อแล้วก็จะสามารถนำความรู้ไปใช้เป็นอาชีพได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับตัวนักเรียนว่าจะเอาไปทำอะไรไหม เมื่อมีความรู้ ทักษะก็สามารถทำได้ เราสามารถนำมาขายตามตลาดได้...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 3, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

1.3.2 ความต้องการการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด

1) สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มี

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กค้นพบศักยภาพความถนัด ความสนใจของตนเอง ¹³

13

“...ผมเชื่อว่าถ้าทุกคนทำในสิ่งที่รัก มีอาชีพในฝัน มีสิ่งที่อยากทำ แค่อสอนเขาว่าจะทำยังไงให้ก้าวไปสู่อาชีพที่ต้องการ แต่ไม่ควรไปบอกว่าอันนั้นไม่ดี อันนี้แย อันนี้ไม่มั่นคง ซึ่งจะทำให้เด็กหมดความมั่นใจในตนเอง...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 1, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

13

“...ปัญหาที่คนเรียนจบมาแล้วไม่มีงานทำเพราะส่วนหนึ่งไม่มีความถนัดในสิ่งที่เรียนตอนตัดสินใจอาจจะเลือกตามผู้ปกครองหรือเลือกตามเพื่อน ซึ่งจริง ๆ แล้วตัวเองก็ไม่ได้ชอบจริง ๆ พอเรียนจบก็ไปหาสิ่งที่ชอบทำ ดังนั้นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาคือต้องทำให้ได้รู้จักตนเองเพื่อจะได้เดินตามทางที่สนใจและถนัดจริง ๆ...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 2, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...โรงเรียนควรจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เพื่อจะได้ค้นหาความชอบความถนัดของแต่ละคน ว่าแท้จริงแล้วชอบอะไร จึงจะสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ชอบและถนัดได้ เมื่อได้เรียนสิ่งที่ชอบ คิดว่าจบมาก็จะมีงานทำ...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 5, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...ควรสอนให้เด็กรู้จักตัวเอง รู้ว่าตนเองถนัดและสนใจอะไร อะไรสร้างแรงบันดาลใจให้มีความอยาก หากเด็กทุกคนรู้จักตัวเองเร็วก็จะตามฝันตัวเองได้เร็ว ดังนั้นโรงเรียนควรเปิดโลกการเรียนรู้ให้เด็กได้รู้โลกกว้างได้มีโอกาสลงทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ได้ค้นพบศักยภาพรู้จักความสามารถความต้องการที่แท้จริงของตัวเอง...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 6, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

2) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ ในการสืบเสาะความรู้เกี่ยวกับอาชีพ โลกของอาชีพ รวมถึงศึกษาเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติอาชีพต่าง ๆ เช่น การทำอาหาร งานประดิษฐ์ ฯลฯ จากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ยูทูบ เป็นต้น ¹⁴

14

“...นักเรียนนักศึกษาทุกคนจะต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะจะเป็นเครื่องมือให้เข้าถึงข้อมูลตลาดงาน ข้อมูลความต้องการอาชีพ และยังสามารศึกษาค้นหาความรู้ ฝึกทำอาชีพต่าง ๆ และยังขายในเว็บไซต์ หรือเฟซบุ๊ก...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 7, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

14

“...ควรสอนให้เด็กรู้จักการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นว่า อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้นมามีอะไรบ้าง ปัจจุบันเราเห็นได้ชัดว่าคนดังอย่าง ยูทูบเบอร์ สตรีมเมอร์ ก็เป็นอาชีพได้ ถึงแม้อาชีพเหล่านี้จะไม่มั่นคง แต่ก็สร้างรายได้...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 1, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...อยากให้ครูสอนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวันเพื่อใช้ในอนาคตและที่สำคัญคือทักษะชีวิต เพราะว่าหากไม่ได้เรียนต่อก็จะสามารถนำทักษะชีวิตทักษะอาชีพไปใช้ เราอาจศึกษาอาชีพต่าง ๆ และลงมือทำตามยูทูบก็ได้ ซึ่งการใช้เทคโนโลยีมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ด้วย...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 4, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...โรงเรียนควรสอนให้เด็กรู้เท่าทันสื่อ ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาอาชีพ เพราะปัจจุบันมีอาชีพหลากหลายเกิดขึ้น ซึ่งหากเด็กสามารถสืบค้น เรียนรู้อาชีพใหม่ ๆ เหล่านั้น ก็จะทำให้มีทางเลือกประกอบอาชีพมากขึ้น...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 6, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

3) ควรจัดให้มีหลักสูตรอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และบริบทพื้นที่จังหวัด เช่น ด้านการเกษตร การท่องเที่ยว การขายของออนไลน์ การขนส่งและค้าขายชายแดน โดยควรสอดแทรกความรู้ ทักษะการผู้ประกอบการในหลักสูตรอาชีพต่าง ๆ ของสถานศึกษาด้วย¹⁵

15

“...เรื่องทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่ยังไม่มีสอน จะสอนความรู้และการปฏิบัติมากกว่า ผมว่าดีนะครับเพราะว่าการจบไปแล้วเป็นผู้ประกอบการมันก็ดี ไม่ต้องเป็นลูกน้องใครเป็นนายตัวเองเราสามารถตัดสินใจทำอะไรได้เลย...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 1, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...อาชีพที่ควรส่งเสริม สิ่งที่ได้เด่นของจังหวัดน่านคือการท่องเที่ยว เพราะตอนนี้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวน่านเยอะมาก และจำเป็นจะต้องมีภาคธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยว และอาชีพเกษตรกรก็น่าสนใจเป็นอาชีพหลักของประเทศ เป็นกระดูกสันหลังของประเทศ อาชีพการเกษตรควรนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยให้ทันสมัยมากขึ้น อีกอย่างก็มีอาชีพเกี่ยวกับวัฒนธรรมของจังหวัดน่านซึ่งก็มาพร้อมกับการท่องเที่ยวที่เป็นจุดขายของจังหวัด...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 3, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...ควรมีหลักสูตรอาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการ เช่น อาชีพมัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรม เซฟ เป็นต้น อาชีพทางการเกษตรยุคใหม่มี Smart farmer เกิดขึ้นมากมาย คนรุ่นใหม่มาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และคนส่วนใหญ่ใส่ใจสุขภาพมากขึ้นทำให้นิยมบริโภคผักปลอดสารพิษมากขึ้น อาชีพค้าขายออนไลน์ก็น่าสนใจเหมาะกับในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลกับคน คนอยู่บ้านสั่งซื้อออนไลน์มากขึ้น ดังนั้นโรงเรียนหรือวิทยาลัยควรจัดหลักสูตรอาชีพตามความต้องการของจังหวัดด้วย...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 4, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

“...ผมว่าอาชีพเกี่ยวกับการขนส่ง ค้าขายชายแดนน่าสนใจ วิทยาลัยควรเปิดหลักสูตรให้เด็กได้เรียน จังหวัดเราได้เปรียบเพราะติดกับประเทศลาว การคมนาคมขนส่งก็พัฒนาขึ้นเยอะมาก น่าจะเป็นโอกาสที่ดีของเรา...”

(สนทนากลุ่ม, นักเรียน 6, 15 กุมภาพันธ์ 2563)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และการสนทนากลุ่มนักเรียน พบว่า การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพระดับจังหวัดของจังหวัดน่านถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของภาคการศึกษาเป็นหลัก ยังขาดการบูรณาการเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่นอย่างแท้จริง ภาคการศึกษาคิดและดำเนินการฝ่ายเดียว ยังไม่มีการเข้ามามีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นในลักษณะของการร่วมมือกัน (Collaboration) เท่าที่ควร อาจมีเพียงภาคท้องถิ่นที่มีส่วนที่รับประโยชน์เพียงเล็กน้อย แต่ก็ไม่ได้มาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดการ

ในขณะที่จังหวัดน่านมีภาคประชาสังคมที่อยู่ในพื้นที่และมีพลังมากพอที่จะให้การสนับสนุนให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ไม่มีโอกาสได้เข้ามาร่วมมือกันในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเท่าที่ควร เนื่องจากขาดแกนนำหลัก การประสานที่มีประสิทธิภาพ และมีความเข้าใจว่าหน้าที่ของการจัดการศึกษาต้องเป็นหน้าที่ของภาคการศึกษา ซึ่งภาคอื่นมีหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนเท่านั้น ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่านจึงควรได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อให้สามารถส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเพื่อตอบโจทย์ความต้องการในพื้นที่จังหวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการได้รับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเพื่อให้เรียนจบมาแล้วมีงานทำ มีความต้องการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดำเนินการ ดังนี้ 1) จัดการเรียนรู้การสอนที่ส่งเสริมให้รู้จักตัวเองค้นพบตัวเองว่าอยากทำอาชีพอะไรและอาชีพอะไรที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง 2) สอนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และการทำงาน 3) การจัดการศึกษาอาชีพที่สอนการทำงานอาชีพในโรงเรียน เพียงพอที่จะนำไปประกอบอาชีพได้ แต่ควรเสริมเรื่องทักษะความเป็นผู้ประกอบการให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต 4) สถานศึกษาควรมีข้อมูลต้องการกำลังคนของผู้ประกอบการในพื้นที่ และผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการ 5) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีอำนาจในจังหวัดควรร่วมกันดำเนินการประสานเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่น วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยการอาชีพ สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน กศน. และผู้ประกอบการ ในการผลิตนักศึกษาให้ตรงตามความต้องการผู้ประกอบการ โดยควรมีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ(MOU) เพื่อรับประกันว่านักศึกษาเมื่อเรียนจบจะมีงานทำในสถานประกอบการ

จากการศึกษาเอกสาร และการสอบถามความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่า อาชีพที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรส่งเสริมในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการหรือพนักงาน ภาคการท่องเที่ยวและบริการ เช่น มัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรม การบริการด้านอาหาร และงานด้านศิลปวัฒนธรรม 2) อาชีพเกษตรกรวิถีใหม่ (Smart Farmer) คือเป็นเกษตรกรที่ผลิตผลผลิตเกษตรปลอดภัย หรือเลี้ยงสัตว์ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตและการตลาด 3) พนักงานในภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อม (SME) เช่น พนักงานโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าอุตสาหกรรมที่มีความขาดแคลนแรงงานอยู่มาก 4) การค้าขายชายแดน และการขนส่งโลจิสติกส์ เพราะมีปัจจัยเกื้อหนุนคือน่านเป็นจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศลาว ที่มีโอกาสในด้านนี้สูง ซึ่งก็สอดคล้องกับจุดยืนทางยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาของกลุ่มจังหวัด

ภาคเหนือตอนบน 2 ที่กำหนดไว้ 3 ประเด็น (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2, 2561) ดังนี้ 1) ศูนย์กลางการขนส่งและกระจายสินค้า เนื่องจากกลุ่มจังหวัดฯ มีช่องทางการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศ GMS และ AEC ทั้งทางบกและทางน้ำ และด้านการค้าชายแดน 2) เป็นศูนย์กลางเมืองท่องเที่ยวอารยธรรม “ล้านนา” เนื่องจากมีวัฒนธรรมชนเผ่าที่โดดเด่น สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และธรรมชาติที่สวยงาม และ 3) สินค้าเกษตรคุณภาพดีและปลอดภัย โดยมีสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ลำไย ฝรั่ง พารา โคเนื้อ และสมุนไพร

ตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

จากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในขั้นตอนนี้มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (รวมคน)

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ผู้วิจัยทำการค้นหาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่านที่จะสามารถเป็นแกนนำได้ และชักชวนกลุ่มคนดังกล่าวมาเป็นแกนนำร่วมวางแผนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้วิจัยใช้เทคนิคแบบการอ้างอิงด้วยบุคคล หรือเทคนิคสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling Technique) ในการค้นหาแกนนำ โดยได้ดำเนินการในช่วงเดือนมกราคม – มีนาคม 2563 ใช้ระยะเวลา 3 เดือน มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

ผู้วิจัยได้เข้าพบผู้จัดการมูลนิธิฮักเมืองน่าน เพื่อชี้แจงรายละเอียดของการวิจัย และขอเชิญเข้าร่วมประชุมในฐานะตัวแทนภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีบทบาทในการพัฒนาจังหวัดน่านมาเป็นเวลายาวนาน พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของมูลนิธิอภัยเมื่อนาน อีกทั้งทางมูลนิธิอภัยเมื่อนานมีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เป็นทุนเดิม จากนั้นทำหนังสือเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่จังหวัด โดยผู้วิจัยเลือกผู้เข้าร่วมประชุมจากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ เป็นการใช้เทคนิคแบบการอ้างอิงด้วยบุคคล หรือเทคนิคสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling Technique) หาผู้ที่มีความสนใจและมีจิตอาสาในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งมีผู้มาร่วมประชุม จำนวน 9 คน และผู้วิจัย รวมเป็น 10 คน มาประชุมวางแผนการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในวันที่ 12 มิถุนายน 2563 เวลา 9.00 น. – 12.00 น. ณ ห้องประชุมมูลนิธิอภัยเมื่อนาน

วัตถุประสงค์ของการประชุม เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และมีส่วนร่วมในการวางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

สรุปสาระสำคัญของการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพว่ามีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนน่าน และยินดีเข้าร่วมงานวิจัย โดยร่วมกันเป็นคณะกรรมการ และได้มีการเสนอให้มีประธานคณะกรรมการ ซึ่งทุกคนลงมติเลือก ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิษยกุล เป็นประธานคณะกรรมการ พร้อมทั้งได้ร่วมกันวางแผนกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยเบื้องต้นให้จัดเวทีเสวนา ผ่านกระบวนการเวทีน่านพอร่ม ซึ่งทางมูลนิธิอภัยเมื่อนาน ใช้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ของภาคส่วนต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่เคยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นการจัดการศึกษามาก่อน

คณะกรรมการตั้งชื่อเวทีเสวนาว่า “การศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน” โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน จัดกิจกรรมในวันที่ 12 มิถุนายน 2563 เวลา 9.00 น. – 16.00 น. จากนั้นร่วมกันพิจารณาเลือกบุคคลที่จะเข้าร่วมประชุม โดยเลือกตัวแทนภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม

ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ที่มีจิตอาสา มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาอาชีพในทุกระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย คณะทำงานขอความอนุเคราะห์ให้มูลนิธิอภัยเมื่อนาน เป็นผู้ติดต่อประสานงานผู้เข้าร่วมเวทีเสวนา จำนวน 35 คน โดยได้ส่งหนังสือเชิญและประสานทางโทรศัพท์

คณะทำงานออกแบบกิจกรรม และมอบหมายผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ช่วงแรกภาคเช้า เริ่มต้นเวทีเสวนาด้วยการกล่าวเปิดงานโดยประธานมูลนิธิอภัยเมื่อนาน ต่อมาเป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นโดยผู้วิจัย มีรายละเอียดคือ 1) การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 2) สถานการณ์ปัจจุบันการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ พร้อมยกตัวอย่างจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราดที่มีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดได้ผลสำเร็จเป็นรูปธรรม และ 3) สถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของพื้นที่จังหวัดน่าน ช่วงที่สองภาคเช้า เป็นการเปิดประเด็นวงคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผลกระทบที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพจังหวัดน่าน โดยนายยุทธภูมิ สุปรากการ สรุประเด็นโดย ดร.พิมลพรรณ สกิตรัมย์ พักรับประทานอาหาร ภาคบ่ายเปิดวงคุยแลกเปลี่ยน แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจังหวัดน่านโดยผู้วิจัย

2.1.2 การประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดเวทีเสวนาของคณะกรรมการ

ดำเนินงาน

เป็นการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 6 คน ประกอบด้วยทีมผู้ดำเนินรายการ 4 คน เจ้าหน้าที่มูลนิธิอภัยเมื่อนาน 2 คน โดยการประชุมผ่านโปรแกรมซูม (ZOOM) ในวันที่ 24 มิถุนายน 2563 เวลา 19.00 น. – 21.00 น.

วัตถุประสงค์ของการประชุม เพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน และตรวจเช็คความพร้อมของฝ่ายต่าง ๆ ก่อนจัดเวทีเสวนา ตั้งแต่การตรวจเช็คยอดผู้ตอบรับเข้าร่วมเวทีเสวนา ฝ่ายรับลงทะเบียน ฝ่ายจัดกิจกรรม ทั้งผู้ดำเนินรายการ ผู้ช่วยผู้ดำเนินรายการ ผู้จัดบันทึก ฝ่ายโสตทัศนอุปกรณ์ ทั้งคอมพิวเตอร์ จอโปรเจคเตอร์ เครื่องเสียง กล้องถ่ายรูป วีดีโอ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น กระดาษ กระดาษบุฟ ปากกาเคมี เป็นต้น ฝ่ายอาหารเครื่องดื่ม และสอบถามความพร้อมของสถานที่ โสตทัศนอุปกรณ์

ผลการประชุม สรุปว่าทุกฝ่ายได้มีการเตรียมการเรียบร้อยแล้ว และมีความพร้อมในการจัดเวทีเสวนา ในวันที่ 26 มิถุนายน 2563 ณ ห้องประชุมมูลนิธิอภัยเมื่อนาน โดยนัดหมายให้

คณะทำงานมาถึงสถานที่จัดเวทีเสวนาเวลา 08.00 น. เพื่อสำรวจความพร้อมดูแลความเรียบร้อยของแต่ละฝ่ายก่อนจัดเวทีเสวนา

2.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

2.2.1 การจัดเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน”

เวทีเสวนาจัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2563 สถานที่ห้องประชุมมูลนิธิอภัยเมื่อน่าน จังหวัดน่าน มีผู้เข้าร่วมเวทีเสวนา จำนวน 30 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคการศึกษา จำนวน 9 คน ภาคประชาสังคม จำนวน 9 คน ภาคเอกชน จำนวน 6 คน และภาคท้องถิ่น จำนวน 6 คน โดยได้ดำเนินการเวทีเสวนาตามลำดับขั้นตอนตามกำหนดการที่วางไว้ ในกระบวนการนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ขอสรุปประเด็นการจากเวทีเสวนาดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนา คือการสร้างความเข้าใจร่วมกันแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ สร้างประเด็นชวนหารือ และร่วมออกแบบแนวทางการขับเคลื่อนงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดและการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้

ผลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ภาพที่ผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาอยากเห็น คือ อนาคตเด็ก เยาวชน ประชาชน คนน่านมีความสุข มีรายได้ มีอาชีพ มีความภาคภูมิใจ มีความรู้ มีทักษะ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เสริมความรู้ เสริมทักษะอาชีพ เสริมหลักวิชาการตามมาตรฐานการศึกษา โดยจัดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องความต้องการและบริบทของพื้นที่และการใช้ทุนท้องถิ่นมาบูรณาการการจัดการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน เห็นว่าสาเหตุที่ทำให้การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพยังไม่ประสบความสำเร็จ เกิดจากปัจจัยหลัก ๆ

คือการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ค่านิยมของผู้ปกครอง การออกแบบสัปดาห์ และกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จังหวัดน่านมีวงคุยเรื่องการจัดการศึกษาน้อยมาก จึงทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขาดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างความตระหนักร่วม ดังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

- น่านยังมีพื้นที่พูดคุยเรื่องการจัดการศึกษาน้อย ในการสร้างการตระหนักร่วม
- การเข้าใจบริบทตนเอง บริบทน่าน ทุน ข้อจำกัด โอกาส
- อบรมมีบทบาทในการขับเคลื่อนและสนับสนุนการศึกษาและทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย แต่ยังไม่ได้ร่วมกับหน่วยจัดการศึกษาอาชีพทุกระบบในพื้นที่จังหวัด

- ขาดการสื่อสารระหว่างหน่วยงานในจังหวัด เพื่อให้เกิด Partnership

2) ค่านิยมของสังคม ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเป็นเพราะค่านิยมของผู้ปกครองและสังคมที่มีค่านิยมคุณวุฒิแต่ไม่คำนึงถึงโอกาสในการประกอบอาชีพ ดังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

- ค่านิยมทางสังคม การศึกษา การเรียนรู้ กับการสร้างอาชีพไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม เช่น การมุ่งเรียนจบปริญญาตรีโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงานจึงเรียนจบมาไม่มีงานทำ

- มุมมองผู้ใหญ่ต่อการสร้างการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนยังไม่เปิดกว้าง
- วิถีคิดของพ่อแม่อยากให้ลูกเรียนสายสามัญเพราะมองว่าสายอาชีพจะมีความเสี่ยงด้านพฤติกรรม

3) การออกแบบสัปดาห์ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ยังไม่ทำให้เกิดทักษะการทำงานและทักษะอาชีพอย่างแท้จริง จังหวัดไม่มีหลักสูตรอาชีพที่ตอบสนองความต้องการ ความจำเป็น และลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ ที่เชื่อมโยงกันของทุกระดับและทุกระบบการศึกษา ขาดการเชื่อมโยงตลาดแรงงานในการรองรับคนเข้าทำงาน ดังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

- จังหวัดควรมีการพัฒนาหลักสูตรอาชีพที่ตอบสนองตลาดแรงงานของจังหวัดน่าน
- หลักสูตรที่ใช้จัดการเรียนการสอนในปัจจุบันพัฒนาจากฐานทฤษฎีวิชาการมากกว่าบริบทพื้นที่

- มีหลายหน่วยงานจัดการอบรมวิชาชีพทั้ง กศน. พัฒนาฝีมือแรงงาน อาชีวะ ยังไม่

รวมหน่วยงานที่จัดเฉพาะกิจอีก แต่พอเรียนจบหลักสูตรแล้วไม่มีตลาดงานรองรับ

- ขาดการเชื่อมโยงทุกระดับการศึกษา และทุกระบบทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัยยาศัย เช่น จากอนุบาลไปประถมไปมัธยม ปวช.ปวส. ปริญญา หรือการอบรมหลักสูตรระยะสั้นจากหน่วยงานต่าง ๆ เชื่อมโยงไปถึงการประกอบอาชีพที่เป็นรูปธรรม
 - การออกแบบหลักสูตร ควรสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เช่น หลักสูตรอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นโอกาสในการพัฒนาคนในจังหวัดให้ม้งานทำ
 - การจัดการศึกษาในสถานการณ์ปัจจุบันเป็น New normal Education ทำให้เด็กขาดโอกาสการเข้าถึงการศึกษามากขึ้น
 - ปริญญาที่เรียนมาไม่สามารถสะท้อนสมรรถนะผู้ที่จบได้ ควรออกแบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีสมรรถนะด้านการงานทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำในอนาคต ควรมีการประเมินสมรรถนะก่อนสำเร็จการศึกษา
 - เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วมากควรให้ความรู้ด้านนี้เสริมในทุกหลักสูตรทุกสาขาอาชีพ
- 4) กระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง การจัดการศึกษา ยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตนเอง มีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจนเกิดองค์ความรู้ ทักษะเชื่อมโยงสู่การทำงานการประกอบอาชีพได้ ดังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้
- เด็กยังไม่สามารถค้นหาศักยภาพตนเอง ขาดสุนทรีย์ภาพความสุข ควรกระตุ้นวิธีคิด
 - ระบบการศึกษา ยังใช้การวัดผลจากคะแนนเป็นหลัก ควรประเมินผลโดยการประเมินทักษะจากการปฏิบัติจริง
 - การจัดการศึกษา ให้นำหนักกับการใช้เนื้อหาความรู้ในการพัฒนาคน มองข้ามทักษะและประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง
 - ระบบการศึกษาปัจจุบันทำให้เด็กต้องแข่งขันสูง มุ่งเข้าสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงจึงต้องเรียนพิเศษ กวดวิชา ทำให้เกิดระยะห่างของสายสัมพันธ์ของครอบครัวมากขึ้น
- 5) ระบบการแนะแนว ครูแนะแนวมีบทบาทสำคัญในการแนะแนว ดูแลช่วยเหลือ

สนับสนุนให้ผู้เรียน ค้นพบศักยภาพ ความถนัดและความสนใจของตนเอง สามารถวางแผนอนาคต เลือกสาขาที่เรียนจบแล้วมีงานทำ แต่ปัจจุบันสถานศึกษายังขาดแคลนครูแนะแนวที่มีความรู้ ทักษะ ในการจัดระบบงานแนะแนว ดังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

- ผู้เรียนไม่รู้ศักยภาพตัวเอง และบริบทพื้นที่ มีข้อจำกัดด้านทุน และด้านโอกาสการ เข้าถึงการศึกษาและการทำงาน

- การแนะแนวการศึกษาเพื่อให้ได้รู้จักตนเองและสามารถวางแผนอนาคต

- ไม่มีบุคลากรแนะแนวและนักจิตวิทยาในสถานศึกษา การบรรจุครูแนะแนวเขตละ คน ตอนนี้มีครูแนะแนวแต่อาจจะไม่ได้จบแนะแนวโดยตรงซึ่งมันก็เป็นปัญหาและผู้ใหญ่ก็มองอยู่ ซึ่ง เราสามารถช่วยกันทำให้เขาเห็นข้อเรียกร้องว่าจริง ๆ ต้องมีครูแนะแนว มันอยู่ที่โครงสร้างการศึกษา ที่เขากำหนดมาด้วย

- ขอยกตัวอย่างตัวเองว่าถ้าหากได้รับการแนะแนวจากครูแนะแนวที่ดีคือไม่รู้ตัวเอง อย่างเราไปเรียนสายวิทย์แล้วก็ไปได้แต่เราไปไม่สุด ครูไม่ได้ชัดเจนว่าเด็กควรไปสายวิทย์หรือสายศิลป์ คือมันไปไม่สุดแล้วเด็กไม่ได้ค้นพบตัวเองจริง ๆ

- ควรสร้างแรงจูงใจหรือค่านิยมของการเรียนและการประกอบอาชีพจาก ประสบการณ์จากความสำเร็จของผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านการทำงานหรือจากต้นแบบที่ดี

ข้อเสนอ/โจทย์คิดต่อ

จากการระดมสมองผู้ร่วมเวทีเสวนาได้เสนอข้อคิดเห็นในการดำเนินการต่อ ได้แก่ รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพ การออกแบบกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เชิงพื้นที่ระดับจังหวัด

รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพ

- การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตรและพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งในระบบ การศึกษาและในชุมชนจะมีรูปแบบอย่างไร เรียนรู้เรียนทำ ปฏิบัติ สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ครอบครัวยุคน การตอบโจทย์การออกแบบให้สุดทาง (เรียนรู้สู่การประกอบอาชีพ)

- การสร้างเป้าหมายการศึกษานานให้ชัดเจนจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทุก ระดับ ออกแบบด้วยคนจากพื้นที่ โดยมีคนและหน่วยงานภาคเอกชนเสริม

- การพัฒนาช่องทางอาชีพในชุมชน โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย และวงคุยใน จังหวัด เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสถานศึกษาปรับเนื้อหาพัฒนาอาชีพเชื่อมกับหลักสูตรท้องถิ่น

- แนวทางการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทจังหวัดน่านสู่การพัฒนาอาชีพ มีเป้าหมายร่วม รูปแบบอย่างไร มีใครบ้างที่มีส่วนในการขับเคลื่อนและบทบาทอย่างไร และควรเป็นกลไกการขับเคลื่อนแบบเปิด

- มีพื้นที่นำร่องขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่
- ถอดบทเรียน Best Practice เพื่อนำมาพัฒนาการจัดการศึกษา

การออกแบบกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับจังหวัด

- การพัฒนากระบวนการสร้างกลไกขับเคลื่อนที่มีมุมมองแบบเปิด (Growth mindset) เพื่อออกแบบและการสร้างการเรียนรู้ใหม่ New Normal และกลไกเชื่อมกลาง “สมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน หรือสภาการศึกษาจังหวัดน่าน”

- กลไกระดับจังหวัด ให้ออกแบบกลไกอย่างเข้าใจพื้นที่ เข้าใจนโยบายรัฐ และกำหนดรูปแบบการศึกษาเชิงพื้นที่

- การสื่อสารและการรณรงค์เพื่อเกิดการปรับวิถีคิด ทศนคติ ทั้งระดับปัจเจก ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน

- การสร้างความเชื่อมั่น ภาคภูมิใจ และแรงบันดาลใจ ให้เด็กอยากเรียนรู้และเห็นเส้นทางอนาคต ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร

- การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความรู้ ความเข้าใจ ให้สามารถส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่เป็นกลาง วิเคราะห์และจำแนกกลุ่มเป้าหมายเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการสร้างการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

- การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยน “วงคิดวงคุย” เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพ

- ใช้กลไกร่วมระดับจังหวัด partnership คณะทำงานอาสาเฉพาะกิจ กลไกเชื่อมกลางระดับพื้นที่ เช่น อาสาสมัครการศึกษาประจำหมู่บ้าน (อศม.)

- การพัฒนาหลักสูตรอาชีพที่เสริมสมรรถนะ เสริมสร้างทักษะชีวิตกระบวนคิด วิเคราะห์ ประกอบอาชีพได้จริง ค้นหาความถนัด วางแผนชีวิตวางแผนอาชีพ รู้เท่าทันสถานการณ์

ตอบโจทย์อนาคตตามศักยภาพผู้เรียน ตอบบริบทพื้นที่ครบทั้งกระบวนการ เช่น หลักสูตรเตรียมการ ประกอบอาชีพ การเป็นผู้ประกอบการ

- องค์ประกอบของภาคีเครือข่ายการขับเคลื่อน ได้แก่ ภาคการศึกษา ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น ครอบครัวยุคใหม่ และผู้เรียน ควรประกอบด้วยใครบ้างและมีบทบาทอย่างไร

เป้าหมายร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

คนน่านมีความรู้ ทักษะที่สามารถประกอบอาชีพมีงานทำ มีความสามารถในการปรับตัวภายใต้บริบทน่านและมีความสุข

2.2.2 การประชุมขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน

การประชุมขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน จัดประชุมเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2563 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน เวลา 9.00 น. – 16.00 น. มีผู้เข้าร่วมประชุม 15 คน โดยการประสานของมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน เพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอจากเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพ” เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2564 ที่ผ่านมา ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน ตามคำสั่งจังหวัดน่านที่ 15476/2562 เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน โดยผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนนับได้ว่าเป็นตัวแทนของภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอำนาจ (authority) ในการขึ้นนำองค์กร เป็นกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญและเสียสละเวลามาร่วมกระบวนการ โดยมีว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิญกุล อดีตรองนายก อบจ.น่าน หัวหน้าโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดน่าน อดีตเป็นหัวหน้าโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ของเชิงพื้นที่จังหวัด เป็นแกนนำ โดยในภาคการศึกษามีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่านเป็นแกนหลัก ภาคท้องถิ่นมีอบจ.น่าน เป็นแกนหลัก และภาคประชาสังคมมีมูลนิธิรักษ์เมืองน่านเป็นแกนหลักและเป็นแกนกลางประสาน

วัตถุประสงค์ของการประชุม เพื่อเตรียมการขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาจังหวัดน่าน ในการทำงานในบทบาทของสมัชชาการศึกษา ร่วมกันออกแบบกลไกการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด กำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ผลการประชุม

1. การแต่งตั้งสมัชชาการศึกษาที่เป็นทางการ ที่ประชุมเสนอให้ศึกษาธิการจังหวัด ดำเนินการปรับโครงสร้างสมัชชาการศึกษาจังหวัดที่มีอยู่เดิมให้มีขนาดเล็กลง ให้มีความคล่องตัวในการทำงาน โดยให้มีคณะกรรมการที่จะขับเคลื่อนงานแต่ละด้านเป็นคณะกรรมการจิตอาสา ที่เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ ที่เห็นความสำคัญและมีเวลามาทำงาน โดยผู้ที่เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้จะร่วมเป็นคณะกรรมการออกแบบกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยผู้เข้าร่วมประชุมได้เลือกประธานคณะกรรมการ มีมติเป็นเอกฉันท์เลือก ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล เป็นประธานคณะกรรมการ ในการออกแบบกลไกการจัดการศึกษาเพื่ออาชีวศึกษาในระดับจังหวัด ได้กำหนดยุทธศาสตร์กลยุทธ์ เป้าประสงค์และตัวชี้วัด ของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีวศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด เพื่อนำเสนอศึกษาธิการจังหวัดพิจารณาประกาศเป็นแนวทางการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

2. การออกแบบกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีวศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด คณะทำงานได้ออกแบบกลไก โดยการดำเนินงานของสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน โดยมีภาคส่วนที่เป็นแกนนำหลัก ทำงานบูรณาการกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา โดยมีเป้าหมายร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีวศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่านคือ “คนน่านมีความรู้ ทักษะที่สามารถประกอบอาชีพมีงานทำ มีความสามารถในการปรับตัวภายใต้บริบทน่านและมีความสุข” โดยกลไกมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ ให้มีระบบข้อมูลสารสนเทศส่วนกลางของจังหวัด โดยมูลนิธิฮักเมืองน่านจะเป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยการบูรณาการกับข้อมูลเชิงพื้นที่ของโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน

2.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมูลนิธิฮักเมืองน่านเป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยการบูรณาการโดยใช้พื้นที่เวทีเสวนา “น่านพอร่ม”

2.3 การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน เป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยประสานภาคส่วนต่าง ๆ ให้ร่วมกันออกแบบจัดทำหลักสูตรอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทจังหวัดน่าน ให้มีความสัมพันธ์กันของทุกระบบการศึกษาและทุกระดับการศึกษา เชื่อมโยงสู่ตลาดงานในพื้นที่จังหวัด

2.4 การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน เป็นแกนนำหลักดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยเฉพาะครูแนะแนว

2.5 การติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน เป็นแกนนำหลักดำเนินการร่วมกับมูลนิธิฮักเมืองน่านและภาคีเครือข่ายภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่นในพื้นที่

2.6 การสื่อสารและรณรงค์ โดยมูลนิธิฮักเมืองน่านเป็นแกนนำหลักดำเนินการประสานข้อมูลกับสื่อท้องถิ่นและสื่อส่วนกลาง และส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารและรณรงค์ปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนในเรื่องการจัดการศึกษาอาชีพที่เหมาะสมบริบทและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่

2.7 การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านเป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยการสนับสนุนงบประมาณ และร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พัฒนาพื้นที่ต้นแบบ สร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเชิงพื้นที่ เพื่อขยายผลให้พื้นที่ระดับตำบล อำเภอในจังหวัดต่อไป โดยในที่ประชุมมีมติเลือกอำเภอเวียงสา เพราะมีความพร้อมในหลายด้าน กล่าวคือ มีการจัดการศึกษาทุกระดับการศึกษา ประกอบด้วย 1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีสถานศึกษาในสังกัด สพป. น่าน เขต 1 สพม. เขต 37 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ระดับอาชีวศึกษา มีวิทยาลัยการอาชีพเวียงสา 3) ระดับอุดมศึกษา มีวิทยาลัยน่าน และประการสำคัญคือมีผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา

3. ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ

คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่านร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ 10 เป้าประสงค์ 10 กลยุทธ์ และ 24 ตัวชี้วัด ดังมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยกลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 1.1 จังหวัดมีกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่

ส่งเสริมการมีงานทำอย่างเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์ที่ 1.1 ส่งเสริมบทบาทของสมัชชาการศึกษาจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในขับเคลื่อนงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ตัวชี้วัด

- 1) สมัชชาการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเชิงพื้นที่
- 2) สมัชชาการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนากลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การติดตาม การวัด และประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียน

เป้าประสงค์ที่ 1.2 คนน่านเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและได้รับบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพอย่างทั่วถึง

กลยุทธ์ที่ 1.2 สื่อสารรณรงค์ให้ประชาชนคนน่านได้รับข้อมูลข่าวสารส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของ

ตัวชี้วัด

- 1) จำนวนสื่อ ที่มีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ รณรงค์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
- 2) จำนวนประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากการสื่อสารรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ

โครงการที่รองรับยุทธศาสตร์

- 1) โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ผู้รับผิดชอบหลัก มูลนิธิฮักเมืองน่าน
- 2) โครงการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาระบบ ทวิภาคี/ สหกิจศึกษาในสถานประกอบการ ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานการอาชีวศึกษาจังหวัดน่าน
- 3) โครงการส่งเสริมความร่วมมือการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ในจังหวัดน่าน ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน

4) โครงการส่งเสริมเวทีและประชาคมเพื่อการจัดทำรูปแบบและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องเชื่อมโยงการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาทักษะอาชีพและการเรียนต่อสายอาชีพ

เป้าประสงค์ที่ 2.1 คนน่านทุกช่วงวัยมีความรู้ ทักษะอาชีพตรงตามความต้องการของตลาดงานในพื้นที่จังหวัด

กลยุทธ์ที่ 2.1 ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในสาขาอาชีพที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานในพื้นที่จังหวัด

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีทักษะการทำงานและทักษะอาชีพเหมาะสมตามวัย

2) ร้อยละของผู้เรียนสายอาชีวศึกษามีสมรรถนะในสาขาอาชีพที่ตรงตามความต้องการของตลาดงาน

3) ร้อยละของคนวัยทำงานที่ว่างงานได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพสู่การมีสัมมาชีพ

4) ร้อยละของผู้สูงวัยได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถเพื่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง สามารถพึ่งพาตนเองได้

เป้าประสงค์ที่ 2.2 คนน่านมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาทักษะอาชีพและการเรียนสายอาชีพ

กลยุทธ์ที่ 2.2 ส่งเสริมการจัดศึกษาเพื่ออาชีพที่เหมาะสมกับช่วงวัยและพัฒนาระบบแนะแนว

ตัวชี้วัด

1) ร้อยละของสถานศึกษาทุกระดับที่มีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และเหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย

2) ร้อยละของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนวการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะด้านการจัดระบบแนะแนว

3) สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้น เมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษา

4) ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนัก เจตคติ การรับรู้ของสังคมสู่การศึกษาเพื่ออาชีพ

โครงการที่รองรับยุทธศาสตร์

- 1) โครงการส่งเสริมทักษะการสร้างอาชีพและการมีรายได้ใน สถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษตามแนวตะเข็บชายแดนและพื้นที่สูง ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน
- 2) โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การสร้างทัศนคติเพื่อให้ผู้เรียน เรียนต่อในสายอาชีวศึกษา ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน
- 3) โครงการส่งเสริมการแนะแนวอาชีพเพื่อการประกอบอาชีพของผู้เรียนระดับอาชีวศึกษา/อุดมศึกษา ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
- 4) โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน ผู้รับผิดชอบหลัก องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน
- 5) โครงการเพิ่มทักษะอาชีพด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ ผู้รับผิดชอบหลัก องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและบริการ

เป้าประสงค์ที่ 3.1 จังหวัดน่านมีแผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ที่ 3.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการวางแผนการพัฒนากำลังคนด้านการท่องเที่ยวและบริการ

ตัวชี้วัด

- 1) จังหวัดมีข้อมูลความต้องการกำลังคนด้านการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่จังหวัด
- 2) จังหวัดมีแผนการพัฒนากำลังคนด้านการท่องเที่ยวและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานในพื้นที่ โดยผู้มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

เป้าประสงค์ที่ 3.2 จังหวัดน่านมีบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและบริการที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานในพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 3.2 ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านการท่องเที่ยวและบริการให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานในพื้นที่

ตัวชี้วัด

- 1) ร้อยละของสถานศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา จนถึงอุดมศึกษามีหลักสูตรอาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานในพื้นที่ โดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในทุกระดับการศึกษา
- 2) ร้อยละของสถานศึกษาที่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวและบริการ และร่วมสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร
- 3) ร้อยละของผู้เรียนในระบบและนอกระบบได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวและบริการ

โครงการที่รองรับยุทธศาสตร์

- 1) โครงการจัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อการสร้างอาชีพและพัฒนาทักษะชีวิต ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน
- 2) โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะอาชีพการเกษตรวิถีใหม่

เป้าประสงค์ที่ 4.1 จังหวัดน่านมีแผนการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรวิถีใหม่ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ที่ 4.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการวางแผนการพัฒนากำลังคนด้านการเกษตรวิถีใหม่

- 1) จังหวัดมีข้อมูลผู้เรียนที่มีความต้องการการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรวิถีใหม่
- 2) จังหวัดมีแผนการพัฒนากำลังคนด้านการเกษตรวิถีใหม่ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่ โดยผู้มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

เป้าประสงค์ที่ 4.2 จังหวัดน่านมีเกษตรกรวิถีใหม่ (Smart Farmer) ที่มีความรู้ทักษะการใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตร สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ปัจจุบัน

กลยุทธ์ที่ 4.2 ผลิตและพัฒนาเกษตรกรวิถีใหม่ (Smart Farmer) ให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่

ตัวชี้วัด

- 1) มีหลักสูตรการเกษตรวิถีใหม่ (Smart Farmer) ในทุกระดับการศึกษาที่

สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2) มีการจัดตั้งกลุ่ม/เครือข่ายเกษตรกรวิถีใหม่ (Smart Farmer) ในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงผลผลิตสู่ตลาดผู้บริโภค

3) ร้อยละของผู้เรียนหลักสูตรเกษตรกรวิถีใหม่ (Smart Farmer) ทั้งในระบบและนอกระบบได้รับการพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ

โครงการที่รองรับยุทธศาสตร์

1) โครงการจัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อการสร้างอาชีพและพัฒนาทักษะชีวิต ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน

2) โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ

เป้าประสงค์ที่ 5.1 จังหวัดน่านมีผู้ประกอบการรายใหม่ หรือ Start Up ในพื้นที่จังหวัด

กลยุทธ์ที่ 5.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการพัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการ/ Start Up ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่

ตัวชี้วัด

1) มีหลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการในทุกระดับการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

เป้าประสงค์ที่ 5.2 จังหวัดน่านมีหลักสูตรออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ทั้งการเพิ่มทักษะ (Upskill) และการพัฒนาทักษะเดิมที่มีอยู่ (Reskill) ที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 5.2 พัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการ/ Start Up ออนไลน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่

ตัวชี้วัด

1) มีหลักสูตรหลักสูตรผู้ประกอบการ Start Up ออนไลน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อย่างน้อย 5 หลักสูตร

โครงการที่รองรับยุทธศาสตร์

- 1) โครงการจัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อการสร้างอาชีพและพัฒนาทักษะชีวิต ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน
- 2) โครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ผู้รับผิดชอบหลัก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดน่าน
- 3) โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ทุกระดับวัยเพื่อให้เด็กน่านก้าวทันในยุคศตวรรษที่ 21 กิจกรรมเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันของเด็กและเยาวชนจังหวัดน่านเพื่อเตรียมความพร้อมเป็น Young Start Up ผู้รับผิดชอบหลัก สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน

2.2.3 ผลการดำเนินงานตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

จากการขับเคลื่อนกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ตั้งแต่กรกฎาคม 2563 - มกราคม 2564 ระยะเวลา 7 เดือน ได้มีการดำเนินงานที่เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงกับการทำงานของภาคีเครือข่ายที่ขับเคลื่อนโดยสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน แต่เนื่องด้วยเวลาของการทำวิจัยมีจำกัด ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ระลอกใหม่ ส่งผลให้การขับเคลื่อนช้ากว่ากำหนดและบางกิจกรรมยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยขอเสนอผลการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ดังนี้

2.2.3.1 การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ คณะทำงานโดยมูลนิธิอีกเมืองน่านจะเป็นแกนนำหลักร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน ในระยะเริ่มต้นได้ดำเนินการบูรณาการกับข้อมูลเชิงพื้นที่กับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ระยะต่อไปจะร่วมกับจัดหางานจังหวัดในการจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อไป จากการบูรณาการดำเนินงานพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่กับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ซึ่งใช้ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษาทั้งจังหวัด ซึ่งใช้ระบบ THAI OOCs ของ กสศ. ในการค้นหาเด็กนอกระบบการศึกษา โดยความร่วมมือของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน สพป.น่าน เขต 1 เขต 2 อาชีวศึกษาจังหวัดน่าน กศน.จังหวัดน่าน สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเมื่อ

วิเคราะห์ข้อมูลการจัดการศึกษาอาชีพตามขั้นตอนการจัดการศึกษาอาชีพของแต่ละระดับพบว่ามีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามขั้นตอนการศึกษาอาชีพทั้ง 5 ขั้นตอน ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 แสดงข้อมูลผู้เรียนตามระดับการศึกษา ปีการศึกษา2563 และการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามระดับการศึกษาของผู้เรียน

หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ	ระดับ การศึกษา	ช่วง อายุ	ปีการศึกษา 2563 จำนวน (คน)	ขั้นการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ				
				การสร้างความ ตระหนักเกี่ยวกับ อาชีพ (Awareness Stage)	การสำรวจตนเอง (Exploration Stage)	การเลือกอาชีพ (Orientation Stage)	การเตรียมตัวเข้าสู่ อาชีพ (Preparation Stage)	การเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage)
สช./เอกชน	ปฐมวัย-ม.6	1-18	4,899	√	√	√	√	
สพป.น่าน ๑	ปฐมวัย-ม.3	1-15	6,016	√	√	√	√	
สพป.น่าน๒	ปฐมวัย-ม.3	1-15	17,298	√	√	√	√	
สพม.๓๗ (น่าน)	ม.1-6	13-18	16,697	√	√	√	√	
การศึกษาพิเศษ	ปฐมวัย-ม.6	3-18	1,249	√	√	√	√	
อาชีวศึกษา	ปวช. ปวส. ปริญญาตรี	16+	5,121	√	√	√	√	
เทศบาล	ปฐมวัย-ม.3	3-15	1,256	√	√	√	√	
อบต./อบจ.	ปฐมวัย-ม.6	3-18	7549	√	√	√	√	
รร.พระปริยัติฯ/ วิทยาลัยสงฆ์ฯ	ป.1- ปริญญาตรี	7+	1,367	√	√	√	√	√
ตชด.	ป.1-6	7-12	156	√	√	√		
กศน.	ม.1-6	13+	23,856	√	√	√	√	√
Home School	ปฐมวัย-ม.6	3-18	4	√	√	√	√	√
อุดมศึกษา	ประกาศนียบัตร- ปริญญาตรี	18 +	1,281	√	√	√	√	√
หลุดจากระบบ/ นอกระบบการศึกษา		13 +	8,849	√	√	√	√	√
รวมเด็กและเยาวชนทุกระบบการศึกษา			95,598					

จากตารางที่ 5.2 พบว่า ในปีการศึกษา 2563 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน, 2563) จังหวัดน่านมีผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย รวมจำนวน 95,598 คน เมื่อจำแนกตามระบบการศึกษา พบว่าการศึกษาในระบบ จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาล - อุดมศึกษา มีผู้เรียนรวมจำนวน 62,890 คน ส่วนการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย จัดการศึกษาให้กับผู้เรียนที่อยู่นอกระบบการศึกษาทุกช่วงวัย มีผู้เรียนรวมจำนวน 32,709 คน ซึ่งการศึกษาทุกระบบทั้งหมดก็ครอบคลุมสำหรับคนทุกช่วงวัย โดยมีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามขั้นตอนของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 5 ขั้น ตั้งแต่ขั้นการสร้างความรู้ตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage) การสำรวจตนเอง (Exploration Stage) การเลือกอาชีพ (Orientation Stage) และการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) ส่วนนอกระบบและตามอัธยาศัย และรวมถึงผู้เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพของสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน จะมีการจัดการศึกษาอาชีพครบทุกขั้นแต่จะเน้นขั้นการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) และการเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage) เป็นหลัก

ประเด็นที่น่าสนใจคือเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาหรืออยู่นอกระบบการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดน่านมีมากถึง 8,849 คน คณะทำงานจึงมุ่งในความสำเร็จในการพัฒนาเรื่องนี้ แต่ในระบบการศึกษาอื่น ๆ ก็พัฒนาด้านอาชีพไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดเป้าหมายคือ “คนน่านมีความรู้ ทักษะที่สามารถประกอบอาชีพมีงานทำ มีความสามารถในการปรับตัว ภายใต้บริบทน่านและมีความสุข” จากการสำรวจข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบโดยการทำงานบูรณาการกันทุกภาคส่วน ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเด็กทั้งภาคการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบในพื้นที่นั้น ภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธิรักษ์เมืองน่าน และภาคท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่นั้น ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลพบว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เข้าสู่ระบบการศึกษาและทำงานแล้ว และมีบางส่วนย้ายออกนอกพื้นที่ติดตามผู้ปกครองไปทำงานต่างจังหวัด แต่มีเยาวชนจำนวนหนึ่งที่ยังอยู่ในพื้นที่โดยไม่มีเป้าหมายชีวิต ซึ่งโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่านได้เข้าไปช่วยเหลือด้านการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ โดยพบว่ามีเยาวชน จำนวน 48 คน มีความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพ แต่เมื่อนำเข้าสู่การศึกษาอาชีพ พบว่า เหลือเพียง 38 คน ที่เข้ารับการฝึกอาชีพ โดยแยกเป็นอาชีพด้านการเกษตร เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ จำนวน 22 คน ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม จำนวน 6 คน ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ จำนวน 6 คน ด้านอาชีพค้าขาย จำนวน 3 คน อาชีพรับจ้างในหมู่บ้าน 1 คน โดยคณะทำงานได้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จัดกิจกรรม

ส่งเสริมอาชีพตามความสนใจ โดยรับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนเสมอภาคทางการศึกษา(กสศ.) ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประกอบอาชีพ จำนวน 3,000 บาท และได้รับการสนับสนุนความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดอบรมหลักสูตรอาชีพเลี้ยงหมู ณ สถานีวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีไหล่น่าน (สถานีวิจัยคัดเลือกและบำรุงพันธุ์สัตว์) ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยมีเด็กจำนวน 4 คน และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน ร่วมกับผู้ประกอบการ จัดอบรมหลักสูตรช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม โดยเรียนในหลักสูตรของสำนักงานฝีมือแรงงาน จังหวัดน่าน ระยะเวลา 2 เดือน ฝึกงานที่สถานประกอบการ ระยะเวลา 1 เดือน นอกจากนี้ ยังมีผู้ประกอบการในชุมชนที่ฝึกอบรมแก่เยาวชน เช่น อาชีพทำขนม เป็นต้น

จากผลการพัฒนาทักษะอาชีพ พบว่า เยาวชนที่รับการพัฒนาอาชีพโดยการฝึกอบรม อาชีพมีความรู้ มีทักษะในงานอาชีพที่รับการฝึกอบรม และสามารถประกอบอาชีพมีรายได้ ตัวอย่าง เช่น กรณีที่ 1 นายโชค (นามสมมุติ) อายุ 18 ปี อยู่อำเภอสันติสุข เป็นเด็กหลุดจากระบบการศึกษา ตอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพราะเกเร ชอบขี่รถจักรยานยนต์เที่ยวเตร่ (เด็กแว้น) ได้เข้าฝึกอบรมหลักสูตรเลี้ยงหมูจากสถานีวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีไหล่น่าน (สถานีวิจัยคัดเลือกและบำรุงพันธุ์สัตว์) ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเลี้ยงหมูเป็นอาชีพและสามารถขยายพันธุ์หมูสร้างรายได้ จากการได้รับโอกาสทำให้นายโชคมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น และได้ค้นพบว่าตนเองชอบอาชีพนี้ จึงเข้าเรียนต่อ กศน. โดยคาดหวังว่าเมื่อจบระดับมัธยมศึกษาจะเรียนต่อระดับปริญญาตรีสาขาสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน ดังที่กล่าวว่า “ ผมรู้สึกเสียเวลาไปมากกับเรื่องไร้สาระมั่วแต่เกเรไปวัน ๆ ผมเพิ่งรู้ว่าผมชอบการเลี้ยงหมูและภาคภูมิใจที่ขุนมันได้และเป็นທີ່ปรึกษาให้คนที่สนใจ ตอนนี้เข้าเรียนต่อที่ กศน. เพื่อหวังว่าจะได้เรียนต่อด้านสัตวศาสตร์ที่ มทร.น่าน”

กรณีที่ 2 นางสาวดวงใจ (นามสมมุติ) อายุ 17 ปี อยู่อำเภอทุ่งช้าง เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ได้เรียนต่อเพราะฐานะทางบ้านยากจน ต้องช่วยพ่อแม่เลี้ยงน้อง ได้เข้าฝึกอบรมอาชีพช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ที่สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน เป็นเวลา 2 เดือน และฝึกงานที่สถานประกอบการร้านน้ำใจสปอร์ต เป็นเวลา 1 เดือน เมื่อจบก็เข้าทำงานและพักอาศัยที่ร้านน้ำใจสปอร์ต มีรายได้ 9,000 บาทต่อเดือน จากการได้รับโอกาสทำให้นางสาวดวงใจมีความภาคภูมิใจ ที่มี

อาชีพมีรายได้ช่วยเหลือครอบครัว ดังที่กล่าวว่า “ หนูโชคดีที่ได้รับโอกาสและความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ทำให้ได้มาเรียน และทำงานมีรายได้ส่งให้พ่อแม่”

กรณีที่ 3 นางสาวกัลยา (นามสมมุติ) อายุ 21 ปี อยู่อำเภอสันติสุข เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่ได้เรียนต่อเพราะฐานะยากจน อีกทั้งไม่สามารถเรียนต่อได้ เนื่องจากเป็นผู้พิการที่มีความบกพร่องทางด้านจิตใจ/พฤติกรรม ได้เข้าฝึกอบรมอาชีพเลี้ยงจิ้งหรีด ที่ศูนย์ฝึกอาชีพแก่คนพิการจังหวัดน่าน ปัจจุบันมีรายได้จากการขายจิ้งหรีด ประมาณเดือนละ 3,000 บาท จากการได้รับโอกาสทำให้นางสาวกัลยามีความภาคภูมิใจ ที่มีอาชีพมีรายได้แบ่งเบาภาระครอบครัว ดังที่กล่าวว่า “ หนูโชคดีที่ได้รับโอกาสและความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ทำให้ได้มาเรียน และทำงานมีรายได้ส่งให้พ่อแม่”

2.2.3.2 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในมิติต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมูลนิธิธัญเมืองน่านเป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยการบูรณาการโดยใช้พื้นที่เวทีเสวนา “น่านพอร่ม” และเวทีระดับต่าง ๆ ในจังหวัด จากการดำเนินงานมีการจัดเวทีในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1) การประชุมสัมมนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2563 โดยในภาคบ่าย มีการแยกกลุ่มสมัชชาการศึกษาจังหวัด เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดน่าน เป้าหมายของการประชุม คือ เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ตอบโจทย์พื้นที่น่าน ส่งเสริมให้สมัชชาการศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา มีบทบาทในพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อเสริมพลัง (empower) สมัชชาการศึกษา ให้เห็นความสำคัญของตนเองในการพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ผลจากการประชุมคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน และภาคีเครือข่าย ตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมการทำงานของสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน

2) การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับจังหวัดน่าน ครั้งที่ 1/2564 ในวันอังคารที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ณ ห้องประชุมอาคารฝึกอบรม สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานน่าน เพื่อชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงานโครงการฯ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 โดยที่ประชุมประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาประกอบด้วย นายวิบูรณ์ แววบัณฑิต รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน เป็นประธานการประชุม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคการศึกษา ได้แก่ สพป.น่าน เขต

1 เขต 2 และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน ภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานจัดหางานจังหวัดน่าน สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด ภาคประชาสังคม ได้แก่ ภาคเอกชน เช่น ประธานหอการค้าจังหวัด ประธานชมรมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ภาคท้องถิ่น ได้แก่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่านเป็นเลขานุการ ในการประชุมได้ร่วมพิจารณาขั้นตอน ปฏิทินและกำหนดช่วงเวลาดำเนินการโครงการ หลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ แบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลนักเรียน ตลอดจนการพิจารณาขอบข่ายภารกิจเพื่อร่วมบูรณาการในการดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดน่านได้มีความรู้ ทักษะฝีมือ ก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานต่อไป โดยมีกำหนดการนำกลุ่มเป้าหมายศึกษาดูงานและสมัครเข้าอบรมอาชีพ ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2564 ณ สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน

2.2.3.3 การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน เป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยประสานภาคส่วนต่าง ๆ ให้ร่วมกันออกแบบจัดทำหลักสูตรอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดน่าน เชื่อมโยงผู้ประกอบการสู่ตลาดงานในพื้นที่จังหวัด ในส่วนของการจัดการศึกษาในระบบ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน จัดทำโครงการส่งเสริมเวทีและประชาคมเพื่อการจัดทำรูปแบบและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องเชื่อมโยงการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ได้พัฒนาหลักสูตรอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยมีพื้นที่นำร่องคือโรงเรียนสันติสุขพิทยาคม ร่วมกับผู้ประกอบการ สำนักงานการอาชีวศึกษาจังหวัดน่าน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน พัฒนาหลักสูตรช่างไฟฟ้า ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรของอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน โดยนักเรียนสามารถใช้วิชาที่เรียนเทียบโอนหน่วยกิตตามหลักสูตรของกับอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่านได้ ต่อจากนั้นสมัชชาการศึกษาจังหวัดจะนำผลการพัฒนาหลักสูตรนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือพัฒนาหลักสูตรสร้างเด็กน่านเข้าสู่โลกของการทำงาน เช่น หลักสูตรฐานอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรเตรียมเด็กเข้าเรียนอาชีวศึกษา เป็นต้น

ทั้งนี้หลักสูตรการฝึกอบรมอาชีพสามารถช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาการว่างงานจากผลกระทบของโรคระบาดโควิด 19 ที่ประเทศไทยและทั่วโลกต้องเผชิญ เช่น หลักสูตรช่างตัดแต่งทรงผมชายที่ได้จัดการฝึกอบรมมาหลายรุ่น โดยผู้เข้าร่วมอบรมหลายคนได้รับผลกระทบจากการว่างงานหรือขาดรายได้ เช่น กรณีที่ 1 นายชัย (นามสมมุติ) อายุ 32 ปี จบการศึกษาระดับ ปวช.

ช่างก่อสร้าง เคยเป็นพนักงานบริษัทรับเหมาก่อสร้างที่กรุงเทพฯ หลังจากเกิดโรคระบาดโควิด 19 บริษัทได้รับผลกระทบมีปริมาณงานลดลง จึงลดค่าจ้างทำให้มีรายได้ลดลงมากไม่พอใช้จ่ายจึงกลับบ้านเกิด มาเรียนตัดผมชาย เพื่อจะไปเปิดร้านตัดผมในหมู่บ้าน ได้ให้สัมภาษณ์ใจความตอนหนึ่งว่า “ผมทราบข่าวจากน้องในหมู่บ้านที่เคยฝึกอบรมกับสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานว่ามีการเปิดหลักสูตรนี้ ผมก็เลมายสมัครเข้ามาเรียน โชคดีมากที่มีตรงนี้ช่วยทำให้มีอาชีพใหม่ ผมตั้งใจว่าจะใช้เงินเก็บที่เหลือก้อนสุดท้ายลงทุนเปิดร้านตัดผมเป็นหลัก ทำควบคู่กับการเกษตรที่เป็นอาชีพดั้งเดิมของพ่อแม่ครับ”

และกรณีที่ 2 นางแก้วตา (นามสมมุติ) อายุ 54 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ทำธุรกิจเปิดร้านนวดแผนไทย ในจังหวัดน่านเคยมีรายได้ดี หลังจากเกิดโรคระบาดโควิด 19 ทำให้ร้านต้องปิดส่งผลขาดรายได้ และแม้ว่ารัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการแล้วแต่คนมาใช้บริการก็น้อยลง จึงมาเรียนตัดผมชายเพื่อจะเปิดร้านตัดผมเพื่อหารายได้เสริมจากร้านนวด โดยจะแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งในร้านนวดจัดเป็นร้านตัดผม ได้ให้สัมภาษณ์ใจความตอนหนึ่งว่า “ก่อนหน้านี้ที่จะมีการระบาดของโรคโควิดก็เปิดร้านนวดแผนไทยที่บ้านมีรายได้ดีพอสมควร แต่พอมีโรคโควิดมาต้องปิดร้านขาดรายได้ไปมาก ตอนนี้เริ่มผ่อนคลายแล้วแต่คนมานวดก็น้อยลงคิดว่าแต่ละคนก็คงแยเหมือนกันอาจจะเก็บเงินไว้ก่อน ก็เลยคิดว่าจะทำนวดอย่างเดียวไม่ได้แล้วก็เลยมาเรียนตัดผมตั้งใจว่าจะแบ่งพื้นที่ร้านนวดเปิดร้านตัดผมควบคู่ไปด้วย อาจจะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น”

2.2.3.4 การสื่อสารและรณรงค์ โดยมูลนิธิอีกเมืองน่านเป็นแกนนำหลัก ดำเนินการ โดยมูลนิธิอีกเมืองน่านมีสถานีวิทยุอีกน่านที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรม นอกจากนี้ยังประสานข้อมูลข่าวสารกับสื่อท้องถิ่นทั้งของหน่วยงานรัฐและเอกชน และสื่อส่วนกลาง ผลจากการดำเนินงานการสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทางสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้นและให้ความสนใจการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมากขึ้น นอกจากนี้จังหวัดยังมีแผนการจัดนิทรรศการ กาดละอ่อนน่าน “ละอ่อนน่าน คิดได้ ทำได้ ขายเป็น” ครั้งที่ 4 ในเดือนมีนาคม 2564 โดยการมีส่วนร่วมของชมรมผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดน่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เทศบาลเมืองน่าน ภาคเอกชน โดยการสนับสนุนงบประมาณจัดงานจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดน่านสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 เขต 2 และเทศบาลเมืองน่าน

จำนวน 79 โรงเรียนเข้าร่วมจัดนิทรรศการ วัตถุประสงค์ของการจัดนิทรรศการ เพื่อ 1) ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมเรียนการสอนงานอาชีพในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาตามนโยบาย 1 โรงเรียน 1 อาชีพ 1 ผลิตภัณฑ์ ของกระทรวงศึกษาธิการ 2) เพื่อสนับสนุน นำเสนอและจำหน่ายผลิตภัณฑ์งาน อาชีพของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 3) เพื่อให้นักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีความขาดแคลนห่างไกลกันดารได้มีโอกาสแสดงศักยภาพและคุณภาพใน งานด้านอาชีพ กิจกรรมในงานนิทรรศการ เป็นการนำเสนอผลงานของโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษาตามบูธต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของนักเรียนที่ได้ฝึกปฏิบัติและมีผลิตภัณฑ์มาจำหน่าย เพื่อให้เกิดรายได้ระหว่างเรียนเป็นการฝึกทักษะพื้นฐานอาชีพที่สามารถนำไปต่อยอดการศึกษาใน ระดับอาชีวศึกษาต่อไป

2.2.3.5 การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดน่าน เป็นแกนนำหลักดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการพัฒนา ส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ โดยเฉพาะครูแนะแนว โดยในวันที่ 3 ธันวาคม 2563 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานจัดหางานจังหวัดน่าน ร่วมกับสำนักงาน พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมพัฒนาครูแนะแนวโดยการจั ดอบรมครูแนะแนวในโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบ การศึกษาภาคบังคับจังหวัดน่าน ณ ห้องประชุมอาคารฝึกอบรม สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานน่าน เพื่อชี้แจงขั้นตอน แนวทางการแนะแนวอาชีพ การให้ข้อมูลอาชีพที่ขาดแคลนในพื้นที่และข้อมูล ผู้ประกอบการที่พร้อมเป็นภาคีเครือข่าย เป็นหน่วยฝึกงานและพร้อมรับเข้าทำงาน ในสาขาอาชีพที่ ขาดแคลน สำหรับช่วยเหลือนักเรียนในพื้นที่จังหวัดน่านได้มีความรู้ ทักษะฝีมือ ก่อนเข้าสู่ตลาด แรงงาน

ผลการดำเนินการพบว่า มีครูแนะแนว จำนวน 35 คน จากโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา น่าน เขต 1 และเขต 2 เข้าร่วมกิจกรรม โดยครูแนะแนวที่เข้าร่วมประชุม ร้อยละ 100 มีความคิดเห็นว่าการประชุมครั้งนี้ได้รับความรู้ มีข้อมูล เพื่อนำไปขยายผลให้นักเรียนตัดสินใจเลือกเรียนสายอาชีพก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน และจากการ สังเกตและสอบถามครูแนะแนว พบว่าครูให้ความร่วมมือและเห็นว่าการประชุมมีประโยชน์เป็นการ เพิ่มศักยภาพครูแนะแนวทำให้มีข้อมูลอาชีพเชิงพื้นที่และมั่นใจว่าเมื่อครูแนะแนวไปแล้วนักเรียน สามารถเลือกเรียนวิชาชีพทำให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง เช่นความเห็นของครูที่ร่วมประชุม

ท่านหนึ่งกล่าวว่า “การประชุมครั้งนี้เปิดโอกาสให้ครูแนะแนวได้มีความรู้ มีข้อมูลอาชีพที่ขาดแคลนในพื้นที่ที่จะนำไปขยายผลส่งต่อนักเรียนตัดสินใจ มีภาคีเครือข่ายที่ให้การสนับสนุน ทำให้ครูมั่นใจว่าสิ่งที่แนะนำนักเรียนมีจริงนักเรียนมั่นใจได้” และครูอีกท่านได้กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมนี้ดีถือว่าเปิดโอกาสให้ครูแนะแนวได้มีความรู้ พัฒนาทักษะการแนะแนว มีข้อมูลในการถ่ายทอดเด็ก มีหน่วยงานสนับสนุน เชื่อว่าการเลือกเรียนสายอาชีพของนักเรียนจะทำให้นักเรียนมีงานทำตอบโจทย์พื้นที่ได้จริง”

2.2.3.6 การติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน เป็นแกนนำหลักดำเนินการร่วมกับมูลนิธิฮักเมืองน่านและภาคีเครือข่ายภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่ ในการติดตามและประเมินผลได้ดำเนินการโดยการบูรณาการทำงานกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน โดยตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ โดยร่วมกับติดตาม ประเมินผลตามกรอบงานการประเมินผลที่กำหนดไว้ ได้แก่ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการฝึกอบรมอาชีพของภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน การติดตาม ประเมินผลหลักสูตรอาชีพของโรงเรียนสันติสุขวิทยาคมและภาคีเครือข่าย โดยคณะทำงานจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่านและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2.2.3.7 การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ คณะทำงานได้ประชุมร่วมกันเขียนโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2563 เวลา 9.00 น.- 12.00 น. ณ ห้องประชุม สำนักงานมูลนิธิฮักเมืองน่าน เพื่อเสนอของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ในปีงบประมาณ พ.ศ.2564 จำนวน 300,000 บาท เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเชิงพื้นที่ในพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ได้อนุมัติงบประมาณโครงการ และบรรจุโครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 จำนวน 300,000 บาท โดยมีระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่ตุลาคม 2563 – กันยายน 2564 ดำเนินการในพื้นที่นำร่องคืออำเภอเวียงสา โดยมีสมัชชาการศึกษานานร่วมเป็นคณะทำงาน ประสานภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น และมีอาชีพศึกษาจังหวัดน่านสนับสนุนด้านวิทยากร

สาระสำคัญของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อให้สถานศึกษามีจัดการศึกษาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน 2) เพื่อให้เด็กและเยาวชนในจังหวัดน่าน มีทักษะชีวิตด้านอาชีพ และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ด้านการศึกษาเพื่ออาชีพให้เป็นต้นแบบแก่พื้นที่อื่น ๆ กลุ่มเป้าหมายการดำเนินโครงการ เด็กและเยาวชนในระบบการศึกษาในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จำนวน 13 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนในสังกัด สพป.น่าน เขต 1 จำนวน 7 แห่ง โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนสังกัด สพม.17 จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 แห่ง สถานศึกษาสังกัดสำนักงานการอาชีวศึกษา จำนวน 1 แห่ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ 1)วางแผนโครงการ 2)สำรวจความต้องการ 3)เขียนโครงการเสนอขออนุมัติ 4) จัดประชุมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่อำเภอเวียงสา 5) จัดตั้งสมัชชาการศึกษาอำเภอเวียงสา 6) สถานศึกษาแม่ข่ายพัฒนาหลักสูตรอาชีพร่วมกับอาชีวศึกษาจังหวัดน่าน 7) จัดกิจกรรมอบรมพัฒนาทักษะอาชีพตามหลักสูตรฯ 8) จัดนิทรรศการมหกรรมการศึกษาเพื่ออาชีพอำเภอเวียงสา 9) ประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพของแต่ละสถานศึกษา 10) สรุปผลการดำเนินงานและประเมินโครงการ และ 11) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานและขยายผลให้พื้นที่อำเภออื่น ๆ ต่อไป

ผลการดำเนินการ สมัชชาการศึกษาจังหวัดน่านขับเคลื่อนโครงการโดยการนำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านร่วมกับอาชีวศึกษาจังหวัดน่าน และภาคีเครือข่ายภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมโดยมูลนิธิฮักเมืองน่านและเครือข่ายชุมชน และภาคท้องถิ่นโดยผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเวียงสา โดยได้เริ่มดำเนินการไปบางส่วน ได้แก่ การประชุมคณะทำงานโครงการเพื่อวางแผนการดำเนินงาน เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2563 ณ ห้องประชุม สำนักงานมูลนิธิฮักเมืองน่าน ซึ่งตามแผนกำหนดให้มีการจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอเวียงสา ในวันที่ 15 มกราคม 2564 ณ ห้องประชุม วิทยาลัยเทคนิคเวียงสา (วิทยาลัยการอาชีพเวียงสาเดิม) แต่เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว จังหวัดน่านเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ระลอกใหม่ ที่พบผู้ติดเชื้อในพื้นที่จึงทำให้คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดน่าน ได้ออกประกาศจังหวัดให้ทุกภาค

ส่วนชะลอการจัดกิจกรรมที่ต้องมีการรวมตัวกัน ทำให้การจัดเวทีเสวนาต้องเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด

2.3 ขั้นตอนที่ 3 การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดน่าน (ร่วมสรุปทบทเรียน, ร่วมรับผล, ร่วมพัฒนา)

2.3.1 การประชุมสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

การประชุมคณะทำงานร่วมกับสมาชิกการศึกษาจังหวัดน่าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมสรุปทบทเรียนและทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่านจากการดำเนินงาน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป จัดขึ้นในวันที่ 5 มกราคม 2564 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 21 คน

วัตถุประสงค์ของการประชุม เพื่อสรุปทบทเรียนและทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

ผลการประชุม ผู้วิจัยนำเสนอองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่านของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมสรุปสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ในส่วนขององค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้และขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตามลำดับ ดังนี้

1. เนื้อหา องค์ความรู้

ในการพัฒนากระบวนการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดน่านมีเนื้อหาความรู้หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ดังนี้

1.1 ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

1.2 วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ จุดเน้นการพัฒนา ของแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565) เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด

1.3 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการมีงานทำตามแนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. กิจกรรมการเรียนรู้

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน เป็นการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และมีส่วนร่วมในการวางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2.2 การประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดเวทีเสวนาของคณะกรรมการดำเนินงานเป็นการประชุมเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน เพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน และตรวจเช็คความพร้อมของฝ่ายต่าง ๆ ก่อนจัดเวทีเสวนา

2.3 การจัดเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน” เป็นการสร้างความเข้าใจร่วม ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการระดมความคิดเห็น รูปแบบแนวทางการขับเคลื่อนงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดและการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้

2.4 การประชุมขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน เป็นการประชุมเพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอจากเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพ” เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาจังหวัดน่าน ในการทำงานในบทบาทของสมัชชาการศึกษาร่วมกันออกแบบกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด รวมถึงกรอบ วิธีการประเมินผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานขับเคลื่อนกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ดังนี้

2.4.1 การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ คณะทำงานโดยมูลนิธิอีกเมืองน่าจะเป็นแกนนำหลัก ในระยะเริ่มต้นได้ดำเนินการบูรณาการกับข้อมูลเชิงพื้นที่กับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ระยะต่อไปจะวางแผนร่วมกับกลุ่มงานพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน และจัดหางานจังหวัดในการจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อไป

2.4.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในมิติต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมูลนิธิอีกเมืองน่าจะเป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยการบูรณาการโดยใช้พื้นที่เวทีเสวนา “น่านพอร่ม” และเวทีระดับต่าง ๆ ในจังหวัด เช่น 1) การประชุมสัมมนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน 2) การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 3) เวทีและประชาคมเพื่อการจัดทำรูปแบบและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องเชื่อมโยงการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา เป็นต้น

2.4.3 การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน ได้พัฒนาหลักสูตรอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยมีพื้นที่นำร่องคือโรงเรียนสันติสุขพิทยาคม ร่วมกับผู้ประกอบการ สำนักงานการอาชีวศึกษาจังหวัดน่าน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน พัฒนาหลักสูตรช่างไฟฟ้า ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรของกบอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน โดยนักเรียนสามารถใช้วิชาที่เรียนเทียบโอนหน่วยกิตตามหลักสูตรของกบอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน

2.4.4 การสื่อสารและรณรงค์ มีการนำเสนอการดำเนินงานผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อส่วนกลาง และสื่อสังคมออนไลน์ทางเฟซบุ๊กของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วม และการสื่อสารในงานนิทรรศการการศึกษาระดับจังหวัด ในนิทรรศการ กาดละอ่อนน่าน “ละอ่อนน่าน คิดได้ ทำได้ ขายเป็น” ครั้งที่ 4 โดยการมีส่วนร่วมของชมรมผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดน่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดน่าน เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดน่าน เขต 2 เทศบาลเมืองน่าน ภาคเอกชน โดยการสนับสนุนงบประมาณจัดงานจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

2.4.5 การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ มีการพัฒนาครูแนะแนว โดยการจัดประชุมครูแนะแนวเพื่อขับเคลื่อนโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียน

ครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับจังหวัดน่าน ณ ห้องประชุมอาคารฝึกอบรม สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานน่าน โดยการชี้แจงขั้นตอน แนวทางการแนะแนวอาชีพ การให้ข้อมูลอาชีพที่ขาดแคลนในพื้นที่และข้อมูลผู้ประกอบการที่พร้อมเป็นภาคีเครือข่าย เป็นหน่วยฝึกงาน และพร้อมรับเข้าทำงาน ในสาขาอาชีพที่ขาดแคลน สำหรับช่วยเหลือนักเรียนในพื้นที่จังหวัดน่านได้มีความรู้ ทักษะฝีมือ ก่อนเข้าสู่ตลาด แรงงาน

2.4.6 การติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน ร่วมกับมูลนิธิอีกเมืองน่านและภาคีเครือข่ายภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่ การติดตามและประเมินผลทำโดยการบูรณาการทำงานกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน โดยตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินการของการฝึกอบรมอาชีพของภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน

2.4.7 การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ได้อนุมัติงบประมาณ โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน 300,000 บาท บรรจุโครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 เริ่มดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง คือ อำเภอเวียงสา เพื่อเป็นต้นแบบให้พื้นที่ตำบล อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดน่านต่อไป

2.5 การประชุมสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

เป็นการประชุมคณะกรรมการทำงานร่วมกับสมาชิกการศึกษาจังหวัดน่าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมสรุปบทเรียนและทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่านจากการดำเนินงาน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป โดยที่ประชุมร่วมกันสรุปองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ และได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมรับผล และร่วมพัฒนา

3. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

3.3.1 ภาวะผู้นำของแกนนำ ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคประชาสังคม ซึ่งมีแกนนำหลักเป็นอดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นอดีตผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษา เป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย คณะกรรมการสถานศึกษาหลายแห่ง และอีกหลายบทบาทในจังหวัด ทำให้มีเครือข่ายความร่วมมือหลากหลาย อีกทั้งยังมีแกนนำผู้ประสานคือผู้จัดการมูลนิธิอภัยเมืองน่าน ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ที่มีศักยภาพในการประสานการทำงานของภาคส่วนต่าง ให้ร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

3.3.2 การทำงานของสมัชชาการศึกษาจังหวัดที่มีการบูรณาการการทำงานกับหลายภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดน่าน ที่มีการประสานข้อมูลเชิงพื้นที่ค้นหาเป้าหมาย ซึ่งสามารถช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสนอกระบบการศึกษาให้ได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมถึงมูลนิธิอภัยเมืองน่านที่ใช้พื้นที่เวทีน่านพอรึม ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นทางการศึกษาและความร่วมมือต่าง ๆ

3.3.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดน่าน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น โดยเฉพาะภาคประชาสังคม คือ มูลนิธิอภัยเมืองน่านที่ให้การสนับสนุนด้านสถานที่ บุคลากร เป็นแกนประสานหลักให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

3.3.4 การสนับสนุนงบประมาณจากภาคท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

3.3.5 การใช้สื่อท้องถิ่น สื่อสาร รณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ สร้างกระแสเปลี่ยนทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน ให้ความสำคัญของการศึกษาเพื่ออาชีพ

3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

3.3.1 ค่านิยมของผู้ปกครอง สังคม ที่ส่งเสริมให้บุตรหลานเข้าเรียนสายสามัญ แล้วเรียนต่อให้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้เสียโอกาสในการเข้ารับการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งนี้เพราะมีทัศนคติต่อการเรียนสายอาชีพว่าจะทำให้มีความเสี่ยงด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3.3.2 กรอบคิดของระบบการศึกษาที่มีวิธีคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม เช่น การใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นเครื่องชี้วัดตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาเพียงด้านเดียว

3.3.3 สถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่ทำให้ต้องระงับหรือเลื่อนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลทำให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานบางกิจกรรมอาจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือทำให้การดำเนินงานล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนดไว้

จากการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน สามารถเปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ก่อนและหลังได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด พบว่ามีรายละเอียดดังตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 เปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก่อนและหลังได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

กระบวนการเรียนรู้	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา
1. รวมคน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการรวมคนเฉพาะบุคคล/หน่วยงานที่หน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาอาชีพเฉพาะโครงการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย - รวมคนจากการสั่งการของหน่วยงานราชการ/แกนนำจากภาคการศึกษา ซึ่งผู้ที่มารวมตัวส่วนใหญ่มาจากภาคการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - แกนนำจากภาคประชาสังคม รวมคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น แบบไม่เป็นทางการ - ตัวแทนจากภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมประสานและเชื่อมโยงคนเข้ามาร่วมกับภาคการศึกษา
2. ร่วมคิด	<ul style="list-style-type: none"> - มีการร่วมคิดเฉพาะบุคคล/หน่วยงานที่หน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีพื้นที่วงคุยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมคิดอย่างไม่เป็นทางการมีความยืดหยุ่น - ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการและภาคท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอความคิดเห็น สร้างโจทย์ร่วม
3. ร่วมทำ	<ul style="list-style-type: none"> - ประสานความร่วมมือภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการ - โครงการที่ทำส่วนใหญ่เป็นนโยบายของส่วนกลาง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการทำงานร่วมกันระหว่างภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในการขับเคลื่อนกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งการพัฒนาข้อมูลเชิง

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา
		พื้นที่ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรอาชีพ พัฒนาพื้นที่ ต้นแบบ การพัฒนาบุคลากรด้าน การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การ สื่อสารรณรงค์ เป็นต้น
4. ร่วมสรุปผล บทเรียน	- ผู้รับผิดชอบกิจกรรม/โครงการ เป็นผู้ สรุปบทเรียน	- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาค ประชาสังคม และภาคท้องถิ่นเป็น ร่วมประเมินตามกรอบการ ประเมินและสรุปบทเรียนจากการ ดำเนินงาน ทบทวนปรับ เปลี่ยน กิจกรรม สะท้อนผล และจัดทำ ข้อเสนอเชิงนโยบายแก่ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องต่อไป
5. ร่วมรับผล	- ผู้รับผิดชอบกิจกรรม/โครงการ เป็นผู้ รับผลของการดำเนินงาน	- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาค ประชาสังคม และภาคท้องถิ่นร่วม รับผลการดำเนินงานทั้งที่สำเร็จ และไม่สำเร็จ ในด้านบวกและด้าน ลบ และสื่อสารผลการดำเนินงาน สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน
6. ร่วมพัฒนา	-	- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาค ประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลผลการ ดำเนินงานกำหนดแนวทาง และ วิธีการพัฒนาต่อยอด

จากตารางที่ 5.3 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน และ 5) ร่วมรับผล ซึ่งหลังจากได้ดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่านแล้ว พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เพิ่มขึ้นเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปผลบทเรียน 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1. รวมคน คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัด สร้างการรับรู้ร่วมกัน ซึ่งให้เห็นสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด และสร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่าการแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่ โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือ 1) ค้นหาแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ที่มีศักยภาพมีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และสามารถประสานภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานได้ 2) จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น เพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 3) สร้างช่องทางติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสารความรู้ นิตหมายที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น และ 4) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุ และสื่อส่วนกลาง โดยมีความคิดเห็นสำคัญ ดังนี้¹⁶

16

“...แกนนำที่ชวนคนมาร่วมกันส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพได้นั้นต้องมี ศักยภาพและความพร้อม มีประสบการณ์ด้านนี้ ต้องได้รับการยอมรับนับถือ และมีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องที่มากพอให้สามารถขับเคลื่อนได้ จึงจะทำให้การพัฒนาระบบการเรียนรู้เกิดขึ้นได้...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 2, 5 มกราคม 2564)

“...การรวมคนไม่จำเป็นต้องมีคนเยอะ แต่ขอให้มีคนที่เห็นความสำคัญ สามารถมาร่วมงานได้จริง ๆ ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาจริง...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 1, 5 มกราคม 2564)

“...การสร้างการรับรู้ของผู้เรียน ผู้ปกครอง และประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในยุค ดิจิทัล การใช้สื่อเทคโนโลยีจะช่วยเผยแพร่ได้เร็วจึงควรใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งเป็น ช่องทางในการสื่อสารระหว่างกลุ่มคณะทำงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 3, 5 มกราคม 2564)

2. **ร่วมคิด** คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาค ประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และ ความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด ร่วมกันระดมความคิด วาง แผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใน การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่ และ กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา อาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่ รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษา โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือ 1) จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพ

และในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาค การศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2) ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อ สังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ องค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่นและระหว่างกลุ่ม 3) จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาค การศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดเพื่อร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการขับเคลื่อน แนวทางการดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม และ 4) จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะอนุกรรมการดำเนินงานแต่ละงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่ จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยมีความคิดเห็นสำคัญ ดังนี้¹⁷

17

“...การร่วมคิดมีการเปิดพื้นที่ ทั้งเวทีเสวนา มีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อร่วมกันคิดวางแผน กำหนดกลไกการทำงานและแนวทางการทำงานต่าง ๆ...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 3, 5 มกราคม 2564)

“...นอกจากมีเวทีเสวนา มีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแล้วยังมีการร่วมกันคิดผ่านช่องทางกลุ่มไลน์ด้วย ซึ่งก็มีหลายครั้งที่ได้ใช้ประโยชน์จากช่องทางออนไลน์...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 4, 5 มกราคม 2564)

“...เมื่อร่วมคิดวางแผนการทำงานในภาพรวมจังหวัดแล้วก็มีการมอบหมายให้ คณะกรรมการชุดเล็กหรืออนุกรรมการสานต่อกิจกรรมโดยได้รับการสนับสนุน และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคส่วนต่าง ๆ...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 5, 5 มกราคม 2564)

3. **ร่วมทำ** คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ร่วมกันดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้ โดยประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินการ รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือ 1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และคณะกรรมการสมาชิกการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ การสื่อสารและรณรงค์ และการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ 2) ติดต่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เช่น ทูตศึกษาต่อต้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ 3) จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่มหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแลกเปลี่ยนผลการทำงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว และ 4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสร้างภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน โดยมีความคิดเห็นสำคัญ ดังนี้¹⁸

18

“...คณะทำงานได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ซึ่งระหว่างการทำงาน ได้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 6, 5 มกราคม 2564)

“...มีการจัดเวทีสาธารณะ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แลกเปลี่ยนผลการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 7, 5 มกราคม 2564)

“...มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่น การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การพัฒนาครูแนะแนว การสื่อสารและรณรงค์ และการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 8, 5 มกราคม 2564)

4. ร่วมสรุปบทเรียน คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาค

การศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ร่วมกันกำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้มีความเหมาะสมและต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพที่ประสบความสำเร็จให้ก้าวหน้า และประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกรอบและประเมินการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา 2) สอบถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา 3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญ

กำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การยกย่องชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานเพื่อจังหวัด สนับสนุนต่อยอดกิจกรรมที่ทำสำเร็จ รวมถึงให้กำลังใจ ช่วยเหลือ แนะนำแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน 5) ประชุมประเมินผลสรุปทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และ 6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาต่อไป โดยมีความคิดเห็นสำคัญ ดังนี้¹⁹

19

“...มีการกำหนดกรอบและประเมินการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 9, 5 มกราคม 2564)

“...มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้คนทำงานรู้สึกมีพลังในการทำงานเพื่อพัฒนาการศึกษาต่อไป ...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 10, 5 มกราคม 2564)

“...มีการร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดในการสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 11, 5 มกราคม 2564)

5. ร่วมรับผล การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ร่วมกันสะท้อนผลจากการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจาก

การดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย ในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น และประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชน รับรู้ ร่วมภาคภูมิใจ และมีค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือ 1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน 2) จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด 3) สื่อสารรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง โดยมีความคิดเห็นสำคัญ ดังนี้²⁰

20

“...มีการจัดเวทีแสดงผลงาน การจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงาน ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 12, 5 มกราคม 2564)

“...มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานเพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 13, 5 มกราคม 2564)

“...มีการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลางเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 14, 5 มกราคม 2564)

6. ร่วมพัฒนา คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ กำหนดแนวทางวิธีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประเด็นการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด และนำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จ ไปดำเนินการเพื่อพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ โดยดำเนินการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่จังหวัด ในหน่วยพื้นที่การจัดการที่เล็กลง เช่น ในระดับตำบล และระดับอำเภอที่มีความพร้อม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือ 1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาร่วมกันมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอในการดำเนินงานในครั้งต่อไป 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น และ 4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด โดยมีความคิดเห็นสำคัญ ดังนี้²¹

21

“...มีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 15, 5 มกราคม 2564)

“...มีการนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงาน ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอ ในการดำเนินงานในครั้งต่อไป...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 1, 5 มกราคม 2564)

“...มีวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จ ไปปรับใช้ในพื้นที่ต้นแบบอำเภอเวียงสา และขยายผลไปยังพื้นที่ที่มีการจัดการที่เล็กลง เช่น ระดับตำบล และอำเภอเพื่อ การจัดการที่ง่ายขึ้นและจะประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น...”

(ประชุมฯ, ผู้เข้าร่วมประชุม 4, 5 มกราคม 2564)

จากการศึกษาผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา อาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ในการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้จากเอกสารและงานวิจัย รวมทั้งใช้การสังเกต สัมภาษณ์บุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการศึกษาในภาคส่วนต่าง ๆ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพใน ระดับพื้นที่จังหวัดที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพที่ดี คือ กระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน โดยเมื่อ พิจารณาผลการดำเนินงานพบว่าขั้นตอน **1) รวมคน** มีการค้นหาแกนนำหลัก ที่เป็นผู้ประสานและ เชื่อมโยงการรวมกลุ่มคน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีบารมีหรือได้รับการยอมรับนับถือ สามารถชักจูงหรือโน้มน้าวคนที่เป็นนักคิด นักปฏิบัติที่เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมารวมกลุ่มเป็นแนว ร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยใช้ช่องทางการสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ลดข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ และเวลา **2) ร่วมคิด** มีเวลาและพื้นที่ (Time & Space) ในการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และระดมความคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมที่ รวมถึงภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ในการร่วมกันส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่

จังหวัดโดยคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และบริบทของพื้นที่เป็นโจทย์หลัก โดยมีเป้าหมายร่วมที่ต้องการให้ คนน่านมีความรู้ ทักษะที่สามารถประกอบอาชีพมีงานทำ มีความสามารถในการปรับตัวภายใต้บริบทน่านและมีความสุข **3) ร่วมทำ** มีดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน โดยมีการมอบหมายงานหรือมีผู้รับผิดชอบหลักเป็นแกนหลักและมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอื่นๆ เป็นฝ่ายสนับสนุน อีกทั้งมีการบูรณาการทำงานร่วมกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน จึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้เป็นอย่างดี ขั้นตอนมีกระบวนการทำงานที่ยืดหยุ่นไม่ตึงตัว มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามสถานการณ์ **4) ร่วมสรุปผลบทเรียน** มีการตรวจสอบ กำกับ ติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุง (formative evaluation) โดยวิธีการลงพื้นที่ และติดตามทางช่องทางสื่อสารออนไลน์ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง ปรับเปลี่ยนการดำเนินงานตามความเหมาะสม อีกทั้งร่วมกันประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา รวมถึงมีการเสริมพลัง (empower) สร้างขวัญกำลังใจ ให้แก่กันและกัน ตลอดจนจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด **5) ร่วมรับผล** มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ที่รวมถึงภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ผ่านทางช่องทางที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงาน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน ในการเป็นเจ้าของพื้นที่ และการมีบทบาทในการร่วมกันพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพร่วมกัน และ **6) ร่วมพัฒนา** มีการนำความรู้ประสบการณ์ และผลการดำเนินงานมาสรุปเป็นบทเรียน เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ เทคนิค วิธีการต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดอย่างต่อเนื่อง โดยมีแกนหลักที่รับผิดชอบคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ที่สนับสนุนงบประมาณในจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นผู้ร่วมดำเนินการ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาทุกพื้นที่ในจังหวัด ให้มีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบและเกิดผลเป็นรูปธรรม

2.3.2 การยกร่างแนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด

การดำเนินการจัดทำร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหา และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ที่เป็นพื้นที่ที่ศึกษา จากการปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ซึ่งผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ซึ่งส่งผลดีต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากร ทัศนคติและภาคีเครือข่ายในจังหวัด ทำให้เกิดพลังในการพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งภาคการศึกษาซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน รวมถึงภาคท้องถิ่นที่ร่วมมือกันขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด ซึ่งข้อมูลจากการดำเนินงานนำไปสู่การดำเนินการยกร่าง แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1) ตามกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา มีรายละเอียดดังนี้

(ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1)

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 2) เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 3) เพื่อการเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น

เป้าหมาย

- 1) นักเรียน นักศึกษาเรียนจบแล้วมีงานทำ ประชาชนมีงานทำประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ไม่ทิ้งถิ่นฐาน ลดปัญหาความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว
- 2) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัดมีบทบาทในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญและเข้ามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ผู้ร่วมเรียนรู้

- 1) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด
- 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น
- 3) นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

กระบวนการเรียนรู้	
1.รวมคน	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) <u>สร้างการรับรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนให้เห็นสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) <u>สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่า การแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p>	<p>1) ค้นหาแกนนำ/หน่วยงานหลักในพื้นที่จังหวัด ที่มีศักยภาพมีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และสามารถประสานภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานได้</p> <p>2) <u>จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น เพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>3) <u>สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสารความรู้ นัดหมายที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น</u></p>

กระบวนการเรียนรู้	
	4) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง สื่อสังคมออนไลน์เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุ เคเบิลทีวี และสื่อส่วนกลาง
2. ร่วมคิด	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด ร่วมกันระดมความคิด วางแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน</p> <p>3) <u>สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p> <p>4) <u>กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่ รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม</u></p>	<p>1) <u>จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) <u>ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และองค์ความรู้ต่าง ๆ ระหว่างกลุ่ม</u></p> <p>3) <u>จัดประชุมคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด ซึ่งเป็นตัวแทนจากทุกภาคส่วน ร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม</u></p> <p>4) <u>จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะอนุกรรมการดำเนินงานแต่ละงาน เพื่อจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม</u></p>

กระบวนการเรียนรู้	
3. ร่วมทำ	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) ดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้</p> <p>2) ประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ</p> <p>3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินการ</p> <p>4) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หรือคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่น การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์</p> <p>2) ติดต่อประสานงานหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน หรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เช่น ทุนศึกษาต่อด้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ</p> <p>3) จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่ม อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว</p> <p>4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน</p>

กระบวนการเรียนรู้	
4. ร่วมสรุปบทเรียน	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) กำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน</p> <p>3) ทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้มีความเหมาะสม</p> <p>4) ประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p>	<p>1) แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2) สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์</p> <p>3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>4) ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงการแนะนำให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน</p> <p>5) ประชุมประเมินผลสรุปบทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน</p> <p>6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด</p>
5. ร่วมรับผล	
ประเด็นพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) สะท้อนผลจากการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ</p> <p>3) สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของทุกภาคส่วนและภาคีเครือข่ายในการปรับปรุงพัฒนาการ</p>	<p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน</p> <p>2) จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด</p>

กระบวนการเรียนรู้	
5. ร่วมรับผล(ต่อ)	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น</p> <p>4) ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชนร่วมภาคภูมิใจและมีความนิยมส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>3) <u>สื่อสาร วรรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง</u></p>
6. ร่วมพัฒนา	
<p>1) วิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ</p> <p>2) <u>กำหนดแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหายุทธวิธี และประเด็นการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม</u></p> <p>3) พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด</p> <p>4) นำกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จไปขยายผลพัฒนาต่อยอดในระดับพื้นที่ตำบล และอำเภอ</p>	<p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) <u>นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาร่วมกันสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอในการดำเนินงานในครั้งต่อไป</u></p> <p>3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมกันพิจารณา กิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนาปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้</p> <p>4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด</p>

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด

ในบทที่ 6 นี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยในส่วนที่สาม ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ซึ่งเป็นผลการวิจัยระยะที่ 3 ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือการตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ระยะที่ 3 การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

3.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ

ในส่วนของการพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัด จำนวน 1 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ก่อนการจัดสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการตอบแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัด นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่จังหวัดในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รับทราบมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ที่เป็นนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ชุมชนมาประกอบการพิจารณาด้วย โดยการจัดการสนทนากลุ่ม จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564 เวลา 10.00 น.– 12.30 น. ณ อาคารประหยัดพลังงาน เทศบาลเมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน ได้พิจารณาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด โดยผู้วิจัยได้ส่งร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 1) พร้อมโครงร่างงานวิจัย ให้ผู้ทรงคุณวุฒินำไปศึกษาข้อมูลก่อนมาร่วมสนทนากลุ่ม ประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อจะได้ทำความเข้าใจงานวิจัยก่อนการสนทนากลุ่ม ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ ผู้ร่วมสนทนากลุ่มล้วนแล้วแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น

แกนนำหลักในการจัดการศึกษาและการพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน ที่ส่วนใหญ่รู้จักและมีความคุ้นเคยกันเพราะเคยร่วมงานการพัฒนาในมิติต่าง ๆ มาก่อนหน้าแล้ว จึงทำให้บรรยากาศของการสนทนากลุ่มเป็นไปแบบไม่เป็นทางการ ผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิต่างก็เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) เห็นว่างานวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อหน่วยงานของตนที่จะนำไปพัฒนาต่อยอด และพร้อมให้การสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด โดยต่างก็ได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น (รายละเอียดความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิปรากฏในภาคผนวก ค) จากนั้นผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง จัดทำเป็น (ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) แล้วส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและรับรอง ดังรายละเอียดในตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 (ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2)

(ร่าง)แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2)	
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2) เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 3) เพื่อการเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น
เป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1) นักเรียน นักศึกษาเรียนจบแล้วมีงานทำ ประชาชนมีงานทำประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ ไม่ทิ้งถิ่นฐาน ลดปัญหาความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว 2) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัดมีบทบาทในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
ผู้ร่วมเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น 3) นักเรียน นักศึกษา และประชาชน 4)

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
1.รวมคน	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) <u>สร้างการรับรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนให้เห็นสถานการณ์การประกอบอาชีพในปัจจุบันภายใต้สภาพการณ์เชิงพื้นที่ที่มีพลวัต(dynamic) มีความหลากหลาย (diversity) และซับซ้อน(complexity) สภาพปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) <u>สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่า การแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ทั้งปัจเจกบุคคลและสถาบัน ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p>	<p>1) <u>ค้นหาแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ที่มีลักษณะนิสัยที่เป็นมิตร ชอบเข้าสังคมหรือเข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีศักยภาพ มีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด มีความสามารถในการประสานและเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานได้ ซึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คน</u></p> <p>2) <u>จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น เพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการจัดประชุมมีความสำคัญมากในการนำเสนอความคิดดี ๆ จากผู้เข้าร่วมประชุมจึงไม่ควรเป็นรูปแบบทางการหรือแม้แต่กึ่งทางการ</u></p> <p>3) <u>สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสารความรู้ นัดหมายที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น</u></p> <p>4) <u>ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนอย่างต่อเนื่องทุกช่องทางสื่อสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น ได้แก่ วิทยุ เคเบิลทีวี และสื่อส่วนกลาง อีกทั้งสื่อบุคคล ได้แก่ บุคคลต้นแบบ เรื่องเล่าที่สร้างแรงบันดาลใจ พิธีกรชุมชนประเภทต่าง ๆ และนักแสดงพื้นบ้าน เช่น ช่างขอ เป็นต้น</u></p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
2. ร่วมคิด	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดโดยมีการนำเข้าข้อมูลสถานการณ์พื้นที่ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นข้อมูลในการร่วมกันระดมความคิด วางแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้เห็นภาพรวม เป้าหมายร่วม เพิ่มมุมมองใหม่ ทักษะใหม่ จากข้อจำกัดของแต่ละส่วนงานพร้อมหาจุดเชื่อมเติมเต็มในภาคส่วนของตน โดยผู้จัดกระบวนการที่จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการ มีความสำคัญมาก ที่จะเอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่</p>	<p>1) จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพและในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสวนาความรู้ เป็นพื้นที่ความรู้ที่สำคัญต้องคำนึงถึงรูปแบบตามบริบทให้เหมาะสมเพื่อผ่อนคลายและเปิดให้ความเห็นที่แตกต่างได้แสดงออก</p> <p>2) ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์องค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคท้องถิ่นและระหว่างกลุ่ม อีกทั้งยังลดข้อจำกัดด้านระยะทางและทรัพยากรรวมถึงข้อห้ามทางสังคม เช่น กรณีเกิดโรคระบาด</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
2. ร่วมคิด (ต่อ)	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>3) <u>สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่ โดยรับทราบข้อมูลความต้องการพร้อมทั้งประเมินความสามารถในการสนับสนุนเป็นเงื่อนไขการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงทรัพยากรและบุคลากร</u></p> <p>4) <u>กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่โดยพิจารณาแนวโน้มอาชีพของโลกของประเทศ</u></p> <p>ประกอบ กำหนดขอบเขตอาชีพที่ต้องการส่งเสริมให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถส่งเสริมได้ตรงเป้าหมายและยกระดับได้ในอนาคต สร้างแผนผังเชิงพื้นที่ที่มุ่งเปลี่ยนสู่อาชีพหรือสร้างอาชีพใหม่ที่ทดแทน “สภาพการณ์เชิงพื้นที่จริง” ที่อาศัยเงื่อนไขกระบวนการทางการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลง จึงจะสนับสนุนบทบาท/ทรัพยากรหรือบูรณาการให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองได้ รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและ ผู้รับผิดชอบ แต่ละกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p>	<p>3) <u>จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด เพื่อร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการขับเคลื่อน แนวทางการดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม โดยผู้ดำเนินการต้องสามารถผ่อนคลาຍกระบวนการประชุมให้เป็นไม่เป็นการให้มากที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงวิธีการประชุมเชิงสถาบันแบบสังคมที่จะเข้าสู่ปัญหาเดิม ๆ ของหน่วยงานทางการ</u></p> <p>4) <u>จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะอนุกรรมการดำเนินงานแต่ละงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้กรรมการจำนวนมาก แต่ควรเลือกคนที่ เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ</u></p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
3. ร่วมทำ	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) ดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้ ทั้งนี้ความร่วมมือของหน่วยส่งเสริมอาจเข้าร่วมก่อน หลัง หรือพร้อมเพรียงทีละลำดับ ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องยืดหยุ่นไม่ตึงตัว มีการปรับตัวเสมอ แต่ยึดกุมเป้าหมาย</p> <p>2) ประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ</p> <p>3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินการ</p> <p>4) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่โดยบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาหลักสูตรอาชีพโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ การจัดอบรมหลักสูตรอาชีพ การจัดอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ท้องถิ่น เป็นต้น</p> <p>2) ติดตามประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เช่น ทุนศึกษาต่อด้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ โดยการสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนทุกด้านอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญ โดยคำนึงถึงการสื่อสารทุกช่องทาง ทุกรูปแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งการบอกเล่า การรายงาน</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
3. ร่วมทำ(ต่อ)	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
	<p>3) จัดเวทิสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่ม อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแลกเปลี่ยนผลการทำงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว</p> <p>4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสร้างภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน โดยหัวใจอยู่ที่ทีมงาน/บุคลากร ที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการที่เอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
4. ร่วมสรุปบทเรียน	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) กำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน</p> <p>3) ทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หรืออาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามแนวโน้มด้านอาชีพของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ให้มีความเหมาะสม และต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพที่ดีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น</p> <p>4) ประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p>	<p>1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกรอบและประเมินการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>2) สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>4) ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ยกย่องต่อยอดกิจกรรมที่ทำสำเร็จ รวมถึงการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน</p> <p>5) ประชุมประเมินผลสรุปบทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาต่อไป</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
5. ร่วมรับผล	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) สะท้อนผลจากการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ</p> <p>3) สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น</p> <p>4) ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชนร่วมภาคภูมิใจและมีค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน</p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยการเผยแพร่สรุปผลการดำเนินงานเป็นคลิปวิดีโอสั้น ๆ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา รับทราบ แล้ววัดผลจากการแสดงความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (google form)</p> <p>3) จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด</p> <p>4) สื่อสาร รณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
6. ร่วมพัฒนา	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) วิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ เป็นต้นทางของการกำหนดแนวทางการหารือ/ประชุมอย่างต่อเนื่องที่จะนำสู่การแก้ไข ปัญหา อุปสรรคและหนุนเสริมต่อยอดพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดผล</p> <p>2) กำหนดแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประเด็นการพัฒนารส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม</p> <p>3) พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด</p>	<p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ</p> <p>2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาค่อยๆดำเนินการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุงและกำหนดแผนใหม่ที่ขยายผลหรือขจัดปัญหาในการดำเนินการต่อไป</p> <p>3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไขการปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลาพอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วนหนึ่งต้องอยู่ในวงประชุมหารือ เพื่อให้ข้อมูลอภิปรายแก่คนใหม่ที่เข้ามาร่วม</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	
6. ร่วมพัฒนา(ต่อ)	
ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
4) นำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จ ไปดำเนินการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่จังหวัด ในหน่วยพื้นที่การจัดการที่เล็กลง เช่น ในระดับตำบล และระดับอำเภอที่มีความพร้อม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของการทำงาน	4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

3.2 การตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) โดยผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อผู้วิจัยทำการแก้ไขร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จึงได้จัดทำร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) ขึ้น จากนั้นได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) แล้วนำแบบตรวจสอบยืนยันมาวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสม ความเป็นไปได้โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสรุปผลข้อเสนอแนะโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความหมายตามช่วงคะแนน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2560, 121)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 –5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 –4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 –3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 –2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 –1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) มีรายละเอียดดังตารางที่ 6.2

ตารางที่ 6.2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2)

ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้/ประเด็นการเรียนรู้/ วิธีการเรียนรู้	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. รวมคน						
ประเด็นการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
ข้อที่ 2	5.00	0.00	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.27	มากที่สุด	4.50	0.55	มากที่สุด
วิธีการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.20	0.45	มาก
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.20	0.45	มาก
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.40	0.50	มาก
2. ร่วมคิด						
ประเด็นการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.40	0.89	มาก
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.55	0.61	มากที่สุด
วิธีการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.65	0.52	มากที่สุด
3. ร่วมทำ						
ประเด็นการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้/ประเด็นการเรียนรู้/ วิธีการเรียนรู้	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประเด็นการเรียนรู้(ต่อ)						
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
วิธีการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.70	0.50	มากที่สุด
4. ร่วมสรุปบทเรียน						
ประเด็นการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.20	0.45	มาก	4.00	0.00	มาก
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.65	0.45	มากที่สุด	4.50	0.39	มากที่สุด
วิธีการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 5	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 6	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.63	0.53	มากที่สุด
5. ร่วมรับผล						
ประเด็นการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.60	0.55	มากที่สุด	4.00	0.00	มาก
ข้อที่ 2	4.60	0.55	มากที่สุด	4.00	0.00	มาก
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.70	0.50	มากที่สุด	4.30	0.27	มาก

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้/ประเด็นการเรียนรู้/ วิธีการเรียนรู้	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
วิธีการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	4.80	0.45	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.65	0.52	มากที่สุด
6. ร่วมพัฒนา						
ประเด็นการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.80	0.45	มากที่สุด	4.20	0.84	มาก
ข้อที่ 3	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 4	5.00	0.00	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.85	0.34	มากที่สุด	4.50	0.62	มากที่สุด
วิธีการเรียนรู้						
ข้อที่ 1	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 2	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
ข้อที่ 3	4.20	0.45	มาก	4.00	0.00	มาก
ข้อที่ 4	4.20	0.45	มาก	4.00	0.00	มาก
เฉลี่ย	4.45	0.47	มากที่สุด	4.30	0.27	มาก
เฉลี่ยรวม	4.75	0.43	มากที่สุด	4.52	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 6.2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) ในภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D.= 0.43) และมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.49) และเมื่อพิจารณาความเหมาะสมของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) พบว่า **ประเด็นการเรียนรู้** ทุกชั้นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยชั้น 6 ร่วมพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D.= 0.34) และชั้น 4 ร่วมสรุปบทเรียนมีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.45) ในส่วนของ**วิธีการเรียนรู้** ชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 5 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} =$

4.80, S.D.= 0.45) ส่วนชั้น 6 ร่วมพัฒนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D.= 0.47) ในส่วนของความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) พบว่า **ประเด็นการเรียนรู้** ชั้น 3 ร่วมทำ มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D.= 0.55) รองลงมาคือชั้น 2 ร่วมคิด มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.61) และชั้น 5 ร่วมรับผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.27) ในส่วนของ**วิธีการเรียนรู้** ชั้น 3 ร่วมทำ มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.50) รองลงมาเป็นชั้น 2 ร่วมคิด และชั้น 5 ร่วมรับผล มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 0.65$, S.D.= 0.52) และชั้น 6 ร่วมพัฒนา มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.27)

นอกจากการนำความคิดเห็นมาวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในเชิงปริมาณแล้ว ยังมีข้อเสนอแนะสำคัญของผู้เชี่ยวชาญหลายประการ สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสิ่งที่สำคัญที่สุดคือทัศนคติของผู้ปกครองที่ยังเป็นแบบเดิมที่มุ่งให้เด็กเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย อีกทั้งทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาก็ไม่ต่างจากผู้ปกครอง จึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา และครู เพราะทัศนคติมีส่วนสำคัญในการขึ้นำในการตัดสินใจและครอบงำความคิดของเด็ก

2) การสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่การรวมคนต้องประสานศึกษาธิการจังหวัดซึ่งเป็นแกนนำหลักในการจัดการศึกษาภาครัฐที่ดูแลการศึกษาทั้งจังหวัดทุกระบบทุกสังกัด ให้เข้าใจและยอมรับแนวทางที่ดำเนินการ เพื่อช่วยประสานการขับเคลื่อนและผลักดันเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ควรมีภาคประชาสังคมในส่วนของสื่อมวลชนเข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการหรืออาจเป็นแกนนำ เพราะจะสามารถช่วยสื่อสารประชาสัมพันธ์การทำงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนรับทราบข้อมูลความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ทั้งนี้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับกำหนัดแก่นเรื่อง (theme) และข้อความ (message) สำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายและช่วงวัยที่มีการรับรู้และรับสารแตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดจะเป็นตัวเร่งที่สำคัญให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม

3) เป็นแนวทางที่น่าสนใจ ปัจจัยที่สำคัญคือ ใจหายที่ชัดเจน ข้อมูลที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน กลไกการทำงานและขับเคลื่อนกลาง ความต่อเนื่องของกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น การสรุป

ประเด็นและการสื่อสารที่รวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความกระตือรือร้น และใช้เครื่องมือในการระดมความคิดเห็นใหม่ ๆ เช่น scenario planning จะทำให้ผู้เข้าร่วมเป็นผู้เรียนรู้ที่กระตือรือร้น (active learner)

4) การค้นหาแกนนำโดยเทคนิค snowball เพื่อค้นหาแกนนำที่หลากหลาย แต่มีข้อที่ควรระวังระหว่างทางคือ การโน้มเอียง ของแกนนำที่อาจจะมึมมองทิศทางคล้ายคลึงกันซึ่งส่งผลกระทบต่อออกแบบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ ได้ และในการจัดการประชุมแกนนำควรเลือกผู้ดำเนินรายการ (moderator) ที่เป็นกลางพอจะทำให้เกิดการยอมรับและเปิดการแลกเปลี่ยนมากขึ้น

5) ในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต้องอาศัยเวลาที่ยาวนานพอสมควร เนื่องจากวัฒนธรรมของแต่ละองค์กรและกระบวนการที่ค้นปัจเจกแตกต่างกัน

6) ในขั้นร่วมทำควรมีกลไกที่หน้าที่เป็น hybrid core team และควรมีสรุปรูปแนวทางของแต่ละหน่วยงาน/องค์กร เพื่อเป็นรายการส่งต่อในแต่ละเชิงประเด็น

เมื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) ด้านความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ รวมถึงข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดฉบับสมบูรณ์ต่อไป

3.3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ และผลของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด จากการปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แล้วนำมาขยายร่างเป็นร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 1) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 1) แล้ว ผู้วิจัย

จึงนำข้อมูลที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงพัฒนาจัดทำเป็นร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด (ฉบับที่ 2) จากนั้นประมวลและสรุปผลข้อเสนอแนะที่ได้โดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำมาพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดฉบับสมบูรณ์ โดยแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดจะเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้นำไปเป็นแนวทางในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประสบความสำเร็จได้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ดังนี้

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด

เหตุผลและความจำเป็นของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด **ขั้นรวมคน** การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีความสำคัญเพราะเป็นการเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่รวมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามาร่วมรับรู้ตระหนักถึงปัญหา และความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนในพื้นที่ ตอบสนองความต้องการกำลังแรงงาน และรักษาคนไว้ในพื้นที่ ซึ่งหากยังจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบเดิมที่แต่ละหน่วยงานจัดเองในลักษณะต่างคนต่างจัด ไม่มีการบูรณาการหรือประสานความร่วมมือกันก็จะเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามการชักชวนคนมาร่วมกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผู้จัดกระบวนการต้องค้นหาแกนนำที่เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาอาชีพ มีบุคลิกลักษณะเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับนับถือของคนในพื้นที่ สิ่งสำคัญคือสามารถประสานเชื่อมโยงคนให้เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้ จึงควรมหาแกนนำหลักของแต่ละภาคส่วนทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น เพื่อความคล่องตัวในประสานเครือข่ายที่มีความหลากหลาย ซึ่งแกนนำแต่ละภาคส่วนอาจมีได้มากกว่า 1 คน

ขั้นร่วมคิด เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นขั้นที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบคิด

(mindset) ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด กล่าวคือ การจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านอาชีพของคนและบริบทพื้นที่ เพื่อรักษาคนไว้ในพื้นที่ ไม่ทิ้งถิ่นฐานอยู่เป็นกำลังในการพัฒนาพื้นที่ เบื้องต้นต้องสร้างการรับรู้ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและคนในพื้นที่ รับรู้และเข้าใจสถานการณ์จริงของพื้นที่ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของปัญหา และจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะนำมาสู่การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ในการวางแผนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการดำเนินงาน รวมถึงการออกแบบวิธีการประเมินผล ซึ่งจะต้องตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่จึงจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ซึ่งนอกจากการมีส่วนร่วมแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ได้แก่ องค์ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มด้านอาชีพของพื้นที่จังหวัด ประเทศและโลก เพื่อให้สามารถร่วมระดมความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการออกแบบวางแผนการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่และสังคม ซึ่งจะต้องมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความแตกต่างกัน ทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคการศึกษาที่เป็นผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรง ซึ่งมีวัฒนธรรมการทำงานและกรอบคิด (mind set) ที่แตกต่างจากภาคประชาสังคมซึ่งรวมถึงภาคเอกชนและสื่อมวลชนด้วย รวมถึงภาคท้องถิ่นที่เป็นหน่วยเชื่อมระหว่างประชาชนกับภาครัฐในระดับจังหวัด ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างกระบวนการร่วมคิด โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การหาข้อตกลงร่วมกัน การแบ่งงาน และมอบหมายความรับผิดชอบที่ตรงตามความถนัด ความพร้อมด้านบุคลากร และทรัพยากรร่วมกัน โดยอาจจะต้องเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปรายร่วมกัน ตลอดจนการถกเถียงกันด้วยเหตุผล เพื่อหาข้อยุติร่วมกันในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่การส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การมีพื้นที่วงคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ โดยการจัดเวทีเสวนา การประชุม การแลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากวิธีการเรียนรู้ในการร่วมคิดแบบเดิมอาจจะไม่ตอบโจทย์กับสังคมที่เปลี่ยนไป จำเป็นจะต้องใช้สื่อสังคมออนไลน์ และเครือข่ายสังคมออนไลน์เข้ามาช่วยให้การสื่อสาร เช่น ใช้การประชุมออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Zoom meeting เพื่อลดข้อจำกัดด้านระยะทาง งบประมาณและการป้องกันโรคระบาด ซึ่งสามารถสื่อสารในภาพกว้างให้สังคมเกิดการตื่นตัวในการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงรูปแบบการจัดประชุมแบบไม่เป็นแบบทางการ และไม่ควรถูกจัดกลุ่มใหญ่มาก

จำนวนต้องเหมาะสม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมรู้สึกผ่อนคลาย และให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความเห็นต่างได้แสดงออก ซึ่งอาจจะทำให้ได้แนวคิดดี ๆ ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อไป

ขั้นร่วมทำ เป็นขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญมากอีกขั้น เพราะการดำเนินงานที่จะบรรลุตามเป้าหมายนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันตามแผนที่วางไว้ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรต่อกัน และเกิดวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมมือกัน (collaborate) ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่โดยบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาหลักสูตรอาชีพโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ การจัดอบรมหลักสูตรอาชีพ การจัดอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ท้องถิ่น รวมถึงการติดต่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยกลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัด เช่น ทุนศึกษาต่อต้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ นอกจากนั้นควรมีสรุปรูปแนวทางการสนับสนุนส่งเสริมของแต่ละหน่วยงาน/องค์กร เพื่อเป็นรายการส่งต่อเชิงประเด็น ควรมีการสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนทุกด้านอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญ โดยคำนึงถึงการสื่อสารทุกช่องทางทุกรูปแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งการบอกเล่า การรายงาน จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ แลกเปลี่ยนผลการทำงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุงหรือป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว โดยหัวใจอยู่ที่ทีมงานหรือบุคลากรที่จะเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งจะต้องมีความเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการเรียนรู้พอสมควร

ขั้นร่วมสรุปทบทวน เป็นการประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน โดยนำข้อสรุปที่ได้จากการดำเนินงานมาสร้างเป็นองค์ความรู้

แนวคิด เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ทำให้เกิดบทเรียนและองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเป็นแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของคนและบริบทพื้นที่ บทเรียนดังกล่าวสามารถขยายผลต่อยอด เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสร้างให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อไป ซึ่งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขึ้นร่วมสรุปบทเรียน การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน (monitoring & evaluation) อย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีการประเมินตนเอง (self evaluation) และการประเมินภายนอก (external evaluation) นอกจากนั้นมีการทบทวนผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ทั้งการสังเกตและการเยี่ยมชม หรือการสอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่าน ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง เมื่อพบว่ากิจกรรมที่ดำเนินงานประสบปัญหาอาจ ย้อนกลับไปที่กระบวนการร่วมคิดและร่วมทำใหม่ เพื่อปรับกระบวนการดำเนินงานให้เหมาะสม ทั้งนี้ สิ่งสำคัญอีกประการคือการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับ พื้นที่จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่ต่อไป

ขั้นร่วมรับผล เป็นขั้นสะท้อนผลการดำเนินงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้รับรู้รับทราบผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ตนได้มีส่วนร่วมใน กระบวนการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านใดด้านหนึ่ง หรือระยะใดระยะหนึ่ง ซึ่งมีความจำเป็นมาก เพราะจะทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตระหนักในการรับผลการดำเนินงานทั้งด้านบวก และด้านลบร่วมกัน โดยการยกตัวอย่างกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและกิจกรรมที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเสริมพลังซึ่งกันและกันในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังมีเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษา เพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการเข้ามามี ส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งการสื่อสาร วรรณคดี เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานก็มีความสำคัญ เพราะจะทำให้เกิดค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมากยิ่งขึ้น โดยอาจเผยแพร่ในรูปแบบสื่อเป็นคลิปวิดีโอสั้น ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และร่วมแสดงความคิดเห็นผ่าน แบบสอบถามออนไลน์ (google form) อีกทั้งผ่านสื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง

ขั้นร่วมพัฒนา เป็นการนำผลจากการสรุปบทเรียนมาทบทวนพัฒนาต่อยอดการดำเนินงาน มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไก กระบวนการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ ร่วมวางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุงและกำหนดแผนใหม่ที่ขยายผลหรือขจัดปัญหาในการดำเนินการต่อไป ซึ่งกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น ทั้งนี้จะมีเงื่อนไขการปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลามาพอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วนหนึ่งต้องอยู่ในวงประชุมหรือ เพื่อให้ข้อมูลอภิปรายแก่คนใหม่ที่เข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาต่อยอด ในขั้นร่วมพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาร่วมกันพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเชิงพื้นที่ โดยนำกลไกการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดไปต่อยอดการดำเนินการในพื้นที่การจัดการที่เล็กลง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้ง่ายขึ้น โดยเลือกพื้นที่อำเภอเวียงสาเป็นพื้นที่ดำเนินการพัฒนา และมีเป้าหมายจะพัฒนาต่อยอดให้ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด

ตารางที่ 6.3 แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด	
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2) เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 3) เพื่อการเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น
เป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1) นักเรียน นักศึกษาเรียนจบแล้วมีงานทำ ประชาชนมีงานทำประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ ไม่ทิ้งถิ่นฐาน ลดปัญหาความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว 2) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัดมีบทบาทในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
ผู้ร่วมเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น 3) นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

กระบวนการเรียนรู้	
1.รวมคน	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) <u>สร้างการรับรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนให้เห็นสถานการณ์การประกอบอาชีพในปัจจุบันภายใต้สภาพการณ์เชิงพื้นที่ที่มีพลวัต(dynamic) มีความหลากหลาย (diversity) และซับซ้อน(complexity) สภาพปัญหาที่ไม่เพียงประสงค์ ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) <u>สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่าการแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ ทั้งปัจเจกบุคคลและสถาบัน ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p>	<p>1) <u>ค้นหาแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ที่มีลักษณะนิสัยที่เป็นมิตร ชอบเข้าสังคมหรือเข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีศักยภาพ มีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด มีความสามารถในการประสานและ เชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานได้ โดยใช้เทคนิค snowball ซึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คน</u></p> <p>2) <u>จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น เพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการจัดประชุมมีความสำคัญมากในการ นำเสนอความคิดดี ๆ จากผู้เข้าร่วมประชุมจึงไม่ควรเป็นรูปแบบทางการหรือแม้แต่กึ่ง ทางการ และควรเลือกผู้ดำเนินรายการ (moderator) ที่เป็นกลางพอจะทำให้เกิดการ ยอมรับและเปิดการแลกเปลี่ยนมากขึ้น</u></p> <p>3) <u>สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสารความรู้ นัดหมาย ที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น</u></p>

กระบวนการเรียนรู้	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
	<p>4) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน อย่างต่อเนื่องทุกช่องทางสื่อสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น ได้แก่ วิทยุ เคเบิลทีวี และสื่อส่วนกลาง อีกทั้งสื่อบุคคล ได้แก่ บุคคลต้นแบบ เรื่องเล่าที่สร้างแรงบันดาลใจ พิธีกรชุมชนประเภทต่าง ๆ และนักแสดงพื้นบ้าน เช่น ช่างซอ เป็นต้น ทั้งนี้ ควรกำหนดแก่นเรื่อง (theme) และข้อความ (message) สำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และช่วงวัยที่มีการรับรู้และรับสารแตกต่างกันด้วย</p>
2. ร่วมคิด	
<p>1) วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดโดยมีการนำเข้าข้อมูลสถานการณ์พื้นที่ซึ่งต้องเป็นข้อมูลที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นข้อมูลในการร่วมกันระดมความคิดวางแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p>	<p>1) จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพและในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสวนาความรู้ เป็นพื้นที่ความรู้ที่สำคัญต้องคำนึงถึงรูปแบบตามบริบทให้เหมาะสมเพื่อผ่อนคลายและเปิดให้เห็นที่แตกต่างได้แสดงออก</p>

กระบวนการเรียนรู้	
2. ร่วมคิด (ต่อ)	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้เห็นภาพร่วม เป้าหมายร่วม เพิ่มมุมมองใหม่ ทักษะใหม่ จากข้อจำกัดของแต่ละส่วนงานพร้อมหาจุดเชื่อมเติมเต็มในภาคส่วนของตน โดยคณะทำงาน ที่จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการมีความสำคัญมาก ที่ จะเอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่</p> <p>3) <u>สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคน และบริบทพื้นที่โดยมีโจทย์ที่ชัดเจน โดยรับทราบข้อมูลความต้องการพร้อม ทั้งประเมินความสามารถในการสนับสนุนเป็นเงื่อนไขการเรียนรู้ต้อง คำนึงถึงทรัพยากรและบุคลากร</u></p> <p>4) <u>กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และแนวทางการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่โดยพิจารณาแนวโน้มอาชีพของโลกของประเทศ ประกอบ กำหนดขอบเขตอาชีพที่ต้องการส่งเสริมให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถ</u></p>	<p>2) ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ เช่น zoom meeting , google meet เป็นต้น เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น องค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นและระหว่างกลุ่ม แต่ต้องเป็นกลุ่มที่ไม่ใหญ่มาก เกินไป เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแลกเปลี่ยนได้ทั่วถึง นอกจากนั้นยังลด ข้อจำกัดด้านระยะทางและทรัพยากรรวมถึงข้อห้ามทางสังคม เช่น กรณีเกิดโรค ระบาด</p> <p>3) <u>จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด เพื่อร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการ ขับเคลื่อน แนวทางการดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการ ดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมาย ผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม โดยผู้ดำเนินการต้องสามารถผ่อนคลายกระบวนการ ประชุมให้เป็นไม่เป็นทางการให้มากที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงวิธีการประชุมเชิงสถาบัน แบบสังคมที่จะเข้าสู่ปัญหาเดิม ๆ ของหน่วยงานทางการ</u></p>

กระบวนการเรียนรู้	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
ส่งเสริมได้ตรงเป้าหมายและยกระดับได้ในอนาคต สร้างแผนผังเชิงพื้นที่ที่มุ่งเปลี่ยนสู่อาชีพหรือสร้างอาชีพใหม่ที่ทดแทน “สภาพการณ์เชิงพื้นที่จริง” ที่อาศัยเงื่อนไขกระบวนการทางการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลง จึงจะสนับสนุนบทบาท/ทรัพยากรหรือบูรณาการให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองได้ รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	4) จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้กรรมการจำนวนมาก แต่ควรเลือกคนที่ เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ
3. ร่วมทำ	
<p>1) <u>ดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้ โดยใช้กลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัดเป็นแกนกลาง</u> ทั้งนี้ความร่วมมือของหน่วยส่งเสริมอาจเข้าร่วมก่อน หลัง หรือพร้อมเพรียงที่ละลำดับ การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นไม่ตึงตัว มีการปรับตัวเสมอ แต่ยึดกุมเป้าหมาย</p> <p>2) <u>ประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ</u></p> <p>3) <u>แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินการ</u></p>	<p>1) <u>จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่โดยบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาหลักสูตรอาชีพโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ การจัดอบรมหลักสูตรอาชีพ การจัดอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น</u></p>

กระบวนการเรียนรู้	
3. ร่วมทำ(ต่อ)	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>4) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งนี้ต้องอาศัยเวลาที่ยาวนานพอสมควร เนื่องจากวัฒนธรรมของแต่ละองค์กรและกระบวนการที่ศึนปัจเจกแตกต่างกัน</p>	<p>การจัดเวทิสมนา การจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ท้องถิ่น เป็นต้น</p> <p>2) <u>ติดต่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยใช้กลไกสมัชชชาการศึกษาเป็นแกนหลักในการประสาน เช่น ทูตศึกษาต่อต้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ โดยควรมีสรุปรแนวทางของแต่ละหน่วยงาน/องค์กร เพื่อเป็นรายการ (menu) ส่งต่อเชิงประเด็น อีกทั้งควรสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงการสื่อสารทุกช่องทาง ทุกรูปแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งการบอกเล่า การรายงาน</u></p> <p>3) <u>จัดเวทิสารธารณะเพื่อประชุมกลุ่ม</u> อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแลกเปลี่ยนผลการทำงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว</p> <p>4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสร้างภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน โดยหัวใจอยู่ที่ทีมงาน/บุคลากร ที่เป็นผู้อำนวยการความสะอาดหรือเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการที่เอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่</p>

กระบวนการเรียนรู้	
4. ร่วมสรุปบทเรียน	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>1) กำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยในการติดตามการดำเนินงานและประเมินผล (monitoring & evaluation) ควรเป็นการติดตามและประเมินอย่างสร้างสรรค์ ควรมีการประเมินตนเอง (self evaluation) และการประเมินภายนอก (external evaluation)</p> <p>3) ทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หรืออาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามแนวโน้มด้านอาชีพของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ให้มีความเหมาะสม และต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพที่ดีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น</p>	<p>1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกรอบประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่ไม่แข็งตัว โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>2) สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>4) ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ยกย่องต่อยอดกิจกรรมที่ทำสำเร็จ รวมถึงการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน</p> <p>5) ประชุมประเมินผลสรุปบทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรสรุปประเด็นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง</p>

กระบวนการเรียนรู้	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
4) ประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด <u>เสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาต่อไป</u>
5. ร่วมรับผล	
<p>1) <u>สะท้อนผลจากการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ</p> <p>3) สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น</p> <p>4) ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชนร่วมภาคภูมิใจและมีค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน โดยยกตัวอย่างกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ</p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยการเผยแพร่สรุปผลการดำเนินงานเป็นคลิปวิดีโอสั้น ๆ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษารับทราบ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (google form)</p> <p>3) จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด</p>

กระบวนการเรียนรู้	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
5. ร่วมรับผล(ต่อ)	
	4) <u>สื่อสาร วรรณคดี เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง การสื่อสารที่รวดเร็ว จะให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังให้ความสนใจและเกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม</u>
6. ร่วมพัฒนา	
1) วิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ จะเป็นต้นทางของการกำหนดแนวทางการหาหรือ/ประชุมอย่างต่อเนื่องที่จะนำไปสู่การแก้ไข ปัญหา อุปสรรคและหนุนเสริมต่อยอดพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดผล <u>2) กำหนดแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประเด็นการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม</u>	1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาร่วมกันมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุงและกำหนดแผนใหม่ที่ขยายผลหรือขจัดปัญหาในการดำเนินการต่อไป 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้

กระบวนการเรียนรู้	
6. ร่วมพัฒนา(ต่อ)	
ประเด็นการเรียนรู้	วิธีการเรียนรู้
<p>3) พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด</p> <p>4) นำกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จ ไปดำเนินการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่จังหวัด ในหน่วยพื้นที่การจัดการที่เล็กลง เช่น ในระดับตำบล และระดับอำเภอที่มีความพร้อม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของการทำงาน</p>	<p>ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไขการปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลามาพอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วนหนึ่งต้องอยู่ในวงประชุมหารือ เพื่อให้ข้อมูลอภิปรายแก่คนใหม่ที่เข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาต่อยอด</p> <p>4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด</p>

จากการนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่มีความสอดคล้องเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยสรุปประเด็นที่สำคัญที่เป็นข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ดังนี้

ข้อค้นพบสำคัญและข้อเสนอแนะ

ขั้นรวมคน พบว่า การมีแกนนำที่สามารถประสานเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ที่มีทั้งปัจเจกบุคคลและหน่วยงาน/องค์กร ให้เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้นมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยแกนนำต้องเห็นความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ต้องมีประสบการณ์การทำงานที่หลากหลาย และมีเครือข่ายความร่วมมือที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ ได้ และที่สำคัญคือการมีภาวะผู้นำ มีลักษณะเฉพาะตัวที่คนยอมรับเชื่อถือ มีเสน่ห์ มีความตั้งใจ รับผิดชอบ และเกาะติด ติดตามประเมินผลงานที่ทำอยู่เสมอ ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้มีคนอยากเข้ามาร่วมงานด้วย ซึ่งแกนนำสามารถมีหลายคนได้ ซึ่งหากมีแกนนำหลักในแต่ละภาคส่วนได้จะทำให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวมากขึ้น กรณีพื้นที่จังหวัดน่าน มีแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษาคือศึกษาธิการจังหวัด ภาคประชาสังคมคือผู้จัดการ และกรรมการมูลนิธิฮักเมืองน่าน และภาคท้องถิ่นคือผู้อำนวยการกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ซึ่งทำให้ประสานในแต่ละภาคส่วนทำได้ง่าย สามารถรวมคนที่เห็นความสำคัญ มีศักยภาพ และมีความตั้งใจที่จะร่วมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างแท้จริง ซึ่งผู้จัดกระบวนการต้องค้นหาแกนนำเหล่านี้ให้เจอและหาแนวร่วมโดยใช้เทคนิค snowball ทั้งนี้ต้องมีข้อมูลสถานการณ์พื้นที่ที่เพียงพอ และสามารถสื่อสาร โน้มน้าว ชี้แนะให้แกนนำเหล่านี้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และเต็มใจเข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้ พร้อมทั้งชักชวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ประกอบด้วย ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องค้นหาแกนนำที่มีคุณสมบัติที่จะประสานเชื่อมโยงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมได้ โดยต้องตระหนักตั้งแต่ต้นว่าสภาพการณ์เชิงพื้นที่ในปัจจุบันมีความหลากหลาย ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการชักชวนคนเข้าร่วมกระบวนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดนั้นการสื่อสารสำคัญมาก ควรมีการสื่อสารที่หลากหลายและมีความยืดหยุ่นทั้งในรูปแบบการพบปะหน้า เช่น การประชุม ซึ่งไม่ควรเป็นรูปแบบที่เป็นทางการ ควรเป็นบรรยากาศแบบเปิดจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวคิดได้อย่างเต็มที่ และการสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ ประชุมออนไลน์ผ่าน zoom meeting, google meet ซึ่งแกนนำต้องปรับตัวและฝึกฝนการใช้เทคโนโลยี สร้างความต่อเนื่องทุกช่องทางสื่อสาร ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้สามารถมีแกนนำได้มากกว่า 1 คน หากมีแกนนำแบบมีส่วนร่วมจะดีมาก กล่าวคือควรมีแกนนำในทุกภาคส่วน ทั้งจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น โดยในส่วนของภาคประชาสังคมอาจจะมีทั้งแกนนำที่มาจากภาคประชาชน ภาคเอกชน หรือเป็นสื่อมวลชนก็ได้ เพราะสื่อมวลชนมีเครือข่ายสายสัมพันธ์ (connection) ที่กว้างขวาง และสามารถสื่อสารผ่านช่องทางปกติของตนเอง หากสามารถทำให้เกิดแกนนำแบบมีส่วนร่วมได้จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดประสบความสำเร็จได้จากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดอย่างแท้จริง

ขั้นร่วมคิด พบว่า การสร้างความตระหนัก และรับรู้ ถึงความสำคัญของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด ให้แก่ผู้ที่มีเกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น จำเป็นต้องให้ข้อมูลสภาพการณ์ด้านการทำงานในปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการกำลังแรงงานของตลาดงานพื้นที่จังหวัด เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษารับทราบ เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ แล้วเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมสนับสนุนมากขึ้น ซึ่งในการเลือกคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละเรื่องไม่จำเป็นต้องมีคนจำนวนมาก แต่ควรเลือกคนที่เป็นนักคิดและนักปฏิบัติที่มีความพร้อมในการทำงาน จะทำให้การดำเนินการต่อเนื่องไม่สะดุด อีกทั้งการนำคนจากภาคเอกชน เช่น ผู้บริหารหรือผู้แทนจากสำนักงานด้านความยั่งยืนและพัฒนาชุมชน เครือเจริญโภคภัณฑ์ จังหวัดน่าน และบริษัทเบทาโกร ที่กล่าวได้ว่าเป็นภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการรับคนเข้าทำงานและรับผลผลิตจากเกษตรกรซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในจังหวัดน่านเข้ามาร่วมกระบวนการร่วมคิดจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการจัด

การศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดใต้ดี กล่าวคือ ภาคเอกชนในพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถให้ข้อมูลหรือความคิดนอกกรอบที่ช่วยให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ทำให้เกิดมุมมองหรือวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ นอกจากนี้การขอใช้พื้นที่หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัดจัดขึ้น เช่น เวทีน่านพอร่ม นับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้เกิดการระดมความคิดเห็น จะช่วยดึงคนมารับรู้และมีส่วนร่วมในการร่วมคิดมากขึ้น แต่ผู้จัดกระบวนการต้องตั้งโจทย์หรือประเด็นการแลกเปลี่ยนให้กระชับและแหลมคม โดยมีทีม facilitator ที่เข้าใจเครื่องมือและกระบวนการจะทำให้ได้ความคิดเห็นที่มีเนื้อหาสาระที่ตรงประเด็นสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการขับเคลื่อนร่วมกันในชั้นร่วมทำได้

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ประกอบด้วย ในการร่วมคิดนั้นการนำเข้าข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ โดยพิจารณาแนวโน้มด้านอาชีพของประเทศและของโลกมาประกอบด้วยคือปัจจัยหลักในการคิดร่วม เพราะจะทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทราบสถานการณ์ด้านอาชีพที่กว้างขวาง พร้อมทั้งจะได้ประเมินความสามารถในการสนับสนุนทั้งทรัพยากรและบุคลากร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เห็นภาพร่วมหรือเป้าหมายร่วม พร้อมทั้งร่วมวางแผนออกแบบกลไกการทำงานที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งในการออกแบบกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น ควรศึกษากลไกที่มีอยู่เดิมด้วย เพราะจะเป็นต้นทุนในการดำเนินการใหม่ อีกทั้งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เห็นภาพร่วมหรือเป้าหมายร่วมควรกำหนดจุดเน้นเฉพาะเรื่อง ต้องระวังไม่ให้ความคิดฟุ้งกระจาย และการมีจุดเน้นบางเรื่องจะทำให้สามารถยกระดับเรื่องนั้นได้ง่ายในอนาคต โดยควรมีเครื่องมือในการระดมความคิดเห็นใหม่ ๆ ที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมกระตือรือร้น นอกจากนั้นควรเป็นการเพิ่มมุมมองใหม่ ทักษะใหม่ จากข้อจำกัดของแต่ละภาคส่วนหรือแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้งหาจุดเชื่อมต่อเพื่อเติมเต็มในภาคส่วนของตนเอง ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ขับเคลื่อนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางหรือกลไกการดำเนินงาน ซึ่งรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ควรคำนึงถึงรูปแบบตามบริบทที่เหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่ ควรเป็นแบบไม่เป็นทางการให้มากที่สุด กระบวนการควรยืดหยุ่นและมีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และไม่ควรเป็นกลุ่มใหญ่เกินไป เพราะจะทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการแสดงความคิดเห็นไม่ทั่วถึง รวมถึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่คิดต่างได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจจุดประกายให้เกิดแนวคิดดี ๆ ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดได้

ขั้นร่วมทำ พบว่า การบูรณาการการทำงานร่วมกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน เป็นโอกาสดีในการสร้างขีดความสามารถ (capacity

building) และการสร้างทีม (team building) กล่าวคือเป็นการช่วยเสริมความรู้ ศักยภาพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด รวมถึงยังเป็นการดึงเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น ซึ่งความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมก่อน หลัง หรือพร้อมเพรียงกันทีละลำดับ ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องยืดหยุ่น ไม่ตึงตัว และมีการปรับตัวเปิดรับความร่วมมือเสมอ แต่ยังคงยึดเป้าหมายเดิมไว้ อีกทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปรับปรุงงานระหว่างการทำงานก็มีความสำคัญมาก เพราะทำให้คณะทำงานได้พบข้อบกพร่องและแก้ไขปรับเปลี่ยนได้ทัน่วงที รวมถึงการสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสื่อสาร บอกเล่า รายงานจะทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่สะดุด นอกจากนี้ยังพบว่า การสร้างวัฒนธรรมในการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพต้องใช้ระยะเวลาานพอสมควร เพราะวัฒนธรรมการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคส่วนต่าง ๆ และกระบวนการทัศน์ของปัจเจกหรือผู้กระทำการมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ดังนั้นจึงต้องอาศัยระยะเวลาในการปรับตัวที่จะทำงานร่วมกันจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการทำงานใหม่

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ประกอบด้วย ในการร่วมทำผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีดำเนินการที่ยืดหยุ่น ไม่ตึงตัว มีการปรับตัวอยู่เสมอ แต่ยังคงยึดกุมเป้าหมาย โดยเปิดรับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งอาจจะเข้าร่วมก่อน หลัง หรือพร้อมกันทีละลำดับ อีกทั้งการสร้างทีมงานหรือคณะทำงานก็เป็นกลไกสำคัญเพราะกลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นผู้นำนวยความสะดวกจึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ซึ่งคณะทำงานไม่จำเป็นต้องเป็นคณะทำงานที่ใหญ่มากแต่ควรเลือกคนที่ เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ รวมถึงควรพัฒนาขีดความสามารถของทีมงานหรือคณะทำงานโดยการเสริมความรู้ และประสบการณ์ในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ซึ่งเป็นการรักษาเครือข่ายความร่วมมือ (network) ให้เหนียวแน่นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เพื่อรักษาระดับความร่วมมือและเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ไม่สะดุด ในการดำเนินการตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการทำงานระหว่างการทำงานดำเนินการเพื่อให้ทราบข้อดีข้อเสียของกิจกรรมและสามารถปรับปรุงได้ทันที และควรมีข้อมูลสรุปแนวทางการสนับสนุนส่งเสริมของแต่ละองค์กรที่จะเข้ามาให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อเป็นรายการส่งต่อเชิงประเด็นให้ผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ประสานส่งต่อข้อมูลหรือบูรณาการการทำงานในส่วนที่ต้องการได้รับการสนับสนุนส่งเสริมหรือพัฒนาต่อยอด

ขั้นร่วมสรุปบทเรียน พบว่า การมีกรอบการประเมินที่ยืดหยุ่นไม่แข็งตัวและมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน (monitoring & evaluation) อย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ผ่อนคลาย จะส่งผลสัมพันธภาพที่ดีในการทำงานในระยะยาว และการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในแต่ละกิจกรรมมีการประเมินตนเอง (self evaluation) และการประเมินภายนอก (external evaluation) จากคณะทำงานที่ร่วมกันแต่งตั้งขึ้น จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ทันท่วงที ซึ่งในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางกิจกรรมนั้น อาจไม่ได้เกิดจากสาเหตุที่ว่ากิจกรรมนั้นไม่ประสบความสำเร็จ แต่อาจจะมีสาเหตุมาจากแนวโน้มสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือความต้องการของผู้เรียนเปลี่ยนไป ในการสรุปบทเรียนหากสามารถทำได้รวดเร็ว และสื่อสารอย่างรวดเร็วจะทำให้ผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ยังคงกระตือรือร้น (active) ที่จะมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้สามารถตรึงการมีส่วนร่วมไว้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากการจัดการฝึกอบรมพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่เด็กด้อยโอกาสนอกระบบการศึกษา พบว่าเด็กหลายคนได้อาชีพใหม่มีรายได้พอเลี้ยงตนเองและครอบครัว แต่ก็มีเด็กบางคนถึงแม้ว่าได้เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพตามที่ตนเองสนใจและเลือกเอง แต่กลับพบว่าเมื่อจบหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพแล้ว สถานประกอบการพร้อมรับเข้าทำงาน แต่เด็กปฏิเสธการทำงาน และไม่เลือกประกอบอาชีพนั้น โดยต้องไปหาอาชีพใหม่ต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อเรียนไปแล้วค้นพบว่าตนเองไม่ได้ชอบหรือถนัดในอาชีพนั้นอย่างแท้จริง แต่เมื่อวิเคราะห์เชิงลึกพบว่าเด็กเหล่านั้นไม่มีความอดทนเพียรพยายามทั้งในการเรียนและการทำงาน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการก็จะตอบในทิศทางเดียวกันว่าคนทำงานที่เปลี่ยนงานบ่อยเพราะมีความอดทนในการทำงานต่ำ จิตใจประะบาง เมื่อมีสิ่งมากระทบหรือมีเหตุให้ไม่พอใจก็จะลาออกไปหางานใหม่อยู่เรื่อยไป ส่วนใหญ่จะไม่สามารถทำงานที่ไหนได้นาน ซึ่งจากบุคลิกลักษณะดังกล่าว นับว่าเป็นโจทย์ที่ท้าทายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กล่าวคือ การที่จะทำให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพ ความต้องการที่แท้จริงของตน จากนั้นเลือกศึกษาต่อหรือฝึกอบรมอาชีพให้เหมาะสมกับตนเอง โดยต้องสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของคนที่จะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งจำเป็นต้องมีลักษณะนิสัยที่มีความอดทนเพียรพยายาม หรือมีความอึด (grit) ซึ่งความอึด คือ การมีแรงผลักดัน (passion) และความอุตสาหะ (perseverance) กล่าวคือ เมื่อคนมีความถนัด มีแรงผลักดัน และความอึด ก็จะทำให้เกิดทักษะ เมื่อมีทักษะบวกกับความอึด ก็จะทำให้ประสบ

ความสำเร็จ เพราะแม้ว่าผู้เรียนจะชอบและถนัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าไม่ใส่ใจ ไม่ทุ่มเท ไม่ฝึกฝน ไม่เพียรพยายามเรียนรู้และพัฒนา ก็จะไม่เกิดทักษะจนเป็นความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ จะเห็นว่าคนที่ไม่มีคามมานะพากเพียรหรือความอดทนในปฏิบัติให้เกิดเป็นผลงาน ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ความอด (grit) จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่เด็กยุคใหม่ต้องมี ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ต้องให้ความสำคัญในการปลูกฝังให้เด็กมีลักษณะความอดตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิต

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ประกอบด้วย ในการสรุปทบทวนควรเป็นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด เพื่อร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานจึงควรมีผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่ต้นเข้าร่วมสรุปทบทวนด้วย เพราะทราบความเป็นมาของการดำเนินงานและสามารถถ่ายทอดให้ผู้เข้ามาใหม่ให้เข้าใจบริบทของการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นได้ ในส่วนของกรอบการประเมิน ควรมีการยกร่างกรอบการประเมินตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด และควรเป็นกรอบการประเมินที่ไม่แข็งตัวสามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ อีกทั้งควรมีการประเมินผลระหว่างการทำงาน เพื่อสอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นิเทศ ติดตาม ความก้าวหน้าของการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารที่หลากหลายทั้งการพบปะหน้าในสถานที่ดำเนินการ (onsite) และการสื่อสารผ่านเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ (online) เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ รวมถึงควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน (monitoring & evaluation) อย่างสร้างสรรค์ ควรใช้โอกาสของการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลในการสร้างขวัญกำลังใจ เสริมพลังแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้วย โดยในการประเมินควรมีทั้งการประเมินตนเอง (self evaluation) และการประเมินภายนอก (external evaluation) เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์สรุปผลและร่วมสรุปทบทวนจากการดำเนินงาน เพื่อเผยแพร่ผลต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาต่อไป สิ่งที่สำคัญอีกประการคือหลังจากสรุปทบทวนแล้วควรเร่งสื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังคงมีความกระตือรือร้น (active agency) และติดอยู่ในกระบวนการมีส่วนร่วมในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดอย่างต่อเนื่อง

ขั้นร่วมรับผล พบว่าในการประชุมเพื่อแจ้งผลการดำเนินงาน การยกตัวอย่างกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษารับทราบ จะทำให้เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงาน มีความภาคภูมิใจร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการให้กำลังใจ เสริมพลังซึ่งกันและกัน นำสู่การร่วมกันหาแนวทางพัฒนา

ประเด็นการดำเนินการต่อไป อีกทั้งการจัดสรรเวลาและพื้นที่ (time & space) ให้ได้เผยแพร่ผลการดำเนินงานให้คนในพื้นที่ได้รับทราบเป็นการขยายพื้นที่การรับรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น โดยดำเนินการให้สอดคล้องกับความสนใจของคนในปัจจุบัน ผ่านการสื่อสารในช่องทางที่หลากหลาย เช่น เผยแพร่คลิปวิดีโอพร้อมแบบสอบถามออนไลน์ (google form) ทางสื่อสังคมออนไลน์ ให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็น รวมถึงการจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ก็เป็นการสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดพลังปัด นำสู่ความร่วมมือในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดในวงกว้างมากขึ้น แต่แม้ว่าผู้คนที่ได้รับทราบและเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้จะให้ความสนใจและมองว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำคัญและจำเป็นมากต่อพื้นที่ แต่ก็พบว่าแท้จริงแล้วยังมีผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารสถานศึกษาบางคน รวมถึงประชาชนบางส่วนยังมีทัศนคติด้านการศึกษาเพื่ออาชีพแบบเดิม กล่าวคือ ยังมีค่านิยมให้บุตรหลานเรียนจบปริญญาตรีโดยไม่ได้สนใจความสามารถของบุตรหลานและช่องทางการประกอบอาชีพในอนาคต แต่เพียงแต่ความเชื่อที่ว่าเรียนจบปริญญาจะมีรายได้ที่สูง และจะได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม ซึ่งหากใครไม่จบปริญญาตรีก็จะถูกมองว่าด้อยกว่าคนที่จบปริญญาตรี แต่แม้ว่าค่านิยมดังกล่าวนี้จะเปลี่ยนยากและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยต้องใช้ระยะเวลา และต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่ชี้้นำให้กลุ่มคนดังกล่าวตระหนักและเห็นว่าการศึกษาเพื่ออาชีพมีความสำคัญต่อตนเองและพื้นที่ เมื่อคนมีงานทำมีรายได้ ในขณะที่เดียวกันก็ได้อยู่กับครอบครัวด้วย อีกทั้งสามารถรักษาคนไว้ในพื้นที่ได้ทำให้สถาบันครอบครัว ชุมชนเข้มแข็ง สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่จังหวัดก็จะดีขึ้น นอกจากนั้นการยกตัวอย่างความสำเร็จหลาย ๆ กรณี ก็จะเป็นการยืนยันว่าการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมีความสำคัญที่คนในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญและร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและสังคมของตน

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมรับผล ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ควรกำหนดวิธีการสร้างความตระหนักและประเมินผลให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น การสร้างความตระหนักโดยการใช้เวลาและพื้นที่ (time & space) ในการร่วมรับผล เช่น การจัดนิทรรศการการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด หรือประเมินจากการสังเกตการมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วม รวมถึงวิธีการสร้างการรับรู้ผลผ่านทางสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น

คลิวิดีโอสรุปผลการดำเนินงานพร้อมประเมินแบบสอบถามที่ส่งไปควบคู่กัน เป็นต้น นอกจากนี้ การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์รูปแบบเดิมอาจไม่เพียงพอสำหรับสภาพสังคมในปัจจุบัน จึงควรปรับเปลี่ยนการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ที่หลากหลาย เช่น การสื่อสารผ่านสื่อเทคโนโลยี ดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้การสื่อสารหรือการสร้างการรับรู้ผลการดำเนินงานเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

ขั้นร่วมพัฒนา พบว่า ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ทำให้เกิดการร่วมมือกันอย่างจริงจังในทุกขั้นตอนซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ และความตระหนักในการเป็นเจ้าของพื้นที่ ซึ่งหากการดำเนินการที่เกิดจากความร่วมมือกันประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้วก็จะต้องการพัฒนาต่อยอด การดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องมีเวลาและพื้นที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ร่วมกัน วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มาร่วมกันมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอด หรือปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไก กระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด โดยต้องสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุงและกำหนดแผนการดำเนินการที่ขยายผล หรือจัดปัญหาในการดำเนินการต่อไป ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไขการปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลา มาพอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วนหนึ่งต้องอยู่ในวงประชุมหารือ เพื่อให้ข้อมูลอภิปรายแก่คนใหม่ที่จะเข้ามาร่วม เพราะในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต้องยืดหยุ่นโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามาร่วมได้ทุกระยะตามความพร้อม ในการจัดการเชิงพื้นที่หากพื้นที่ การจัดการมีขนาดเล็กก็จะทำให้จัดการได้ง่าย ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานานาชาติ การดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบผลสำเร็จ ไปดำเนินการให้ครอบคลุมทุก พื้นที่จังหวัด ในหน่วยพื้นที่การจัดการที่เล็กลง เช่น ในระดับตำบล และระดับอำเภอที่มีความพร้อม โดยสามารถขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล หรือองค์การบริหาร ส่วนตำบล

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรประชุมปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหา และอุปสรรคได้ อีกทั้งเป็นการหนุน

เสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยควรนำผลการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มาแลกเปลี่ยนเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ ร่วมกันคิด และหาวิธีการแนวทางในการพัฒนาขยายผลการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงขจัดปัญหาในการดำเนินงานในครั้งต่อไป โดยสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการดำเนินการครั้งต่อไป เพื่อให้การดำเนินการครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืน อย่างไรก็ตามในการประชุมวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน ควรนำผลสะท้อนกลับ (feedback) มาร่วมพิจารณาในการวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมใหม่ ๆ ด้วย นอกจากนี้ควรมีสื่อมวลชนเข้ามาร่วมในกลไกตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อร่วมจัดการความรู้และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานพัฒนาต่อยอดการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทุกระยะ โดยควรพัฒนาต่อยอดในพื้นที่ที่มีหน่วยการจัดการที่เล็กลง เช่น ระดับตำบลหรืออำเภอ เพื่อให้สามารถจัดการได้ง่ายขึ้น โดยสามารถใช้เครื่องมือในการวางแผนการพัฒนาในอนาคต เช่น การวางแผนภาพอนาคต (scenario planning) เป็นต้น

จากการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 6 ขั้นตอน แล้วสร้างเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทำให้ผู้วิจัยสรุปข้อค้นพบได้ว่า กระบวนการทั้ง 6 ขั้นตอน สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดได้ เพราะเป็นการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น จึงเหมาะสมกับพัฒนาการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่โดยการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วน โดยขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง คือ ขั้นร่วมพัฒนา จากการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ขั้นร่วมพัฒนาเกิดขึ้นเพิ่มเติมจากเดิมที่มีกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผล แต่หลังจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดแล้ว พบว่าเกิดกระบวนการขั้นร่วมพัฒนาเพิ่มขึ้นมา เนื่องจากที่ผ่านมามีส่วนใหญ่งานโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ เมื่อสิ้นสุดโครงการหรือกิจกรรม มักจะดำเนินการเพียงสรุปประเมินผลการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะ แล้วรายงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบเท่านั้น แต่ไม่ได้นำผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะไปพัฒนาต่อยอด ซึ่งขั้นตอนร่วมพัฒนาที่เพิ่มขึ้นมานี้จะเป็นขั้นตอนที่ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานในอนาคต

จากผลการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการก่อตัวทางโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory) ของ Anthony Giddens พบว่ามีหลักการสำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับความสำคัญกับความสามารถและศักยภาพของคนหรือผู้กระทำการ (agency) กับปัจเจกหรือกลุ่มประชาสังคมมีอิสระทางความคิดในการที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่ดีขึ้นได้ (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2557) ในขณะเดียวกันวิธีการหรือกิจกรรมที่ผู้กระทำการได้ทำการเปลี่ยนแปลงหรือกำหนดกิจกรรมทางสังคมพร้อม ๆ กับที่ได้รับอิทธิพลและถูกกำหนดโดยการจัดระเบียบทางสังคมที่มีอยู่เหล่านั้นด้วย (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548) ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยเชื่อมโยงทฤษฎีกับขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ทำให้ทราบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการกระทำของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการศึกษาในพื้นที่จังหวัดซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้กระทำการ (agency) สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (structure) ซึ่งหมายถึงกฎและทรัพยากร การศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมซึ่งเกิดจากการผลิตซ้ำทางกระบวนการของสังคมของผู้กระทำการ พบว่า การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง กล่าวคือ สามารถดึงเอางบประมาณหรือทรัพยากรที่เป็นขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานของรัฐมาใช้ในการดำเนินการโครงการ เพื่อเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ สร้างการยอมรับและความชอบธรรม โดยการบรรจุเข้าในแผนพัฒนาการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน และจะนำผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เสนอต่อคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด ผู้กระทำการระดับล่าง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น โดยมีตัวแทนจากทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นเป็นแกนนำ มีโจทย์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่เป็นเป้าหมายร่วม

เนื่องจากจังหวัดน่านมีปัญหาผู้ว่างงาน ซึ่งสวนทางกับภาวะขาดแคลนแรงงานของจังหวัดทั้งในภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อม (SME) และภาคการท่องเที่ยวและบริการ โดยจังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่ได้รับความนิยมในด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสของคนในพื้นที่ที่จะมีอาชีพมีรายได้ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาจำนวนมาก ที่มีความต้องการในการประกอบอาชีพ ดังนั้นเมื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาที่เป็นผู้กระทำการ (agency) รับทราบและตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของพื้นที่ จึงสร้างการรับรู้ โดยการสื่อสารให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการศึกษาร่วมกันตีความอธิบายความหมายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในระดับพื้นที่จังหวัดผ่านเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมให้ความหมายโดยการตั้งโจทย์หรือเป้าหมายร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด

ในขณะเดียวกันการสื่อสารผ่านหลายช่องทางก็ทำให้เกิดพลังอำนาจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการมีส่วนร่วม จนเป็นความเห็นชอบในการร่วมกันส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเพื่อตอบสนองโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยใช้กลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัดบูรณาการการทำงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ร่วมกันขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาอาชีพแบบเดิมที่จัดโดยหน่วยงานการศึกษาที่หลากหลายแต่ไม่ได้เชื่อมโยงบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมกันจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในมิติต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมอาชีพ และการติดตามและประเมินผลการทำงาน โดยมีการอำนวยความสะดวกและควบคุมโดยคณะทำงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสมัชชาการศึกษาจังหวัดจนเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ส่งผลให้สามารถขึ้นนำการใช้ทรัพยากรจากภาคท้องถิ่นมาดำเนินโครงการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ซึ่งนับว่าเป็นการดึงเอางบประมาณที่อยู่ในมือของผู้มีอำนาจภาครัฐ มาใช้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตอบสนองโจทย์ความต้องการของพื้นที่ได้

จากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน จะเห็นว่าผู้กระทำการ (agency) ซึ่งได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในจังหวัดน่าน หรือสมัชชาการศึกษาจังหวัดได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (structure) แบบเดิม ซึ่งได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบเดิมตามคำสั่งการของกระทรวงศึกษาธิการ ที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และมีโครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ทับซ้อนกันของหลายหน่วยงาน ก่อรูปเป็นโครงสร้าง (structure) แบบใหม่ ได้แก่ รูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น รวมถึงการใช้ทรัพยากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินงานตามรูปแบบและแนวทางดังกล่าว

โครงสร้าง (structure) แบบใหม่ที่ผู้กระทำการ (agency) ได้สร้างขึ้นก็จะไปควบคุมหรือกำหนดการดำเนินการของผู้กระทำการ กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก็ต้องปฏิบัติตามรูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดที่ได้สร้างไว้เช่นกัน หากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะถูกลงโทษ (sanction) เช่น การถูกตำหนิจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องกับบทบาทต่อหน้าที่ อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างเกิดขึ้นจากการกระทำของคนหรือผู้กระทำการ (agency) ในขณะที่เดียวกันโครงสร้าง (structure) ก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมของคนหรือผู้กระทำการ (agency) ดังนั้นสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและเกี่ยวพันซึ่งกันและกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หรือที่เรียกว่า ทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure)

ซึ่งจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดส่งผลดีโดยตรงต่อโครงสร้างทางสังคมในการจัดการศึกษาของพื้นที่จังหวัด ที่สามารถดำเนินการตามความเห็นชอบของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เกิดเป็นค่านิยมใหม่ในการศึกษาสายอาชีพและประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความถนัด ความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของพื้นที่ ซึ่งผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทำให้เกิดความชอบธรรมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ เพื่อให้คนในพื้นที่มีอาชีพมีรายได้ ซึ่งทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และยังเป็นการรักษาคนไว้ในพื้นที่ ทำให้สถาบันครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็ง ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และคนในพื้นที่ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการร่วมพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในอนาคต

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ โดยเริ่มจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด และการนำเสนอแนวทางการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ตามลำดับดังนี้

การสรุปผล

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งการนำเสนอตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของจังหวัดที่มีการปฏิบัติที่ดี ได้แก่ จังหวัดชลบุรีและตราด โดยได้ดำเนินการมีรายละเอียดตามหัวข้อหลักดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด จาก 3 ส่วน ได้แก่ เอกสาร เว็บไซต์ และบุคคล จังหวัดละ 12 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคการศึกษา จำนวน 3 คน ภาคประชาสังคม จำนวน 3 คน ภาคเอกชน จำนวน 3 และภาคท้องถิ่น จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแนวคำถามแบบปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย คำถามเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ทั้ง

ปัจจัยที่สนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาเอกสาร และเว็บไซต์ โดยเก็บข้อมูลทั้งเอกสารชั้นต้น (primary source) และเอกสารชั้นรอง (secondary source) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรี และตราด

3.2 การสัมภาษณ์ (interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้ง 2 ส่วนมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytical induction)

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดตราด ผลการศึกษามีดังนี้

กรณีศึกษาจังหวัดชลบุรี

1. สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีได้ดำเนินการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำประสบความสำเร็จ เป็นรูปธรรม ดังนี้

1.1 เกิดพลังการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการนำของผู้ว่าราชการจังหวัด สามารถเตรียมคนเข้าสู่โลกของการทำงาน

1.2 สามารถเพิ่มจำนวนนักเรียนระดับอาชีวศึกษา จากร้อยละ 53 เป็นร้อยละ 58

1.3 มีการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมสู่โลกของงานให้ผู้เรียนทุกระดับภายใต้ “ชลบุรีโมเดล” ที่ประกาศหลักสูตรครอบคลุมสถานศึกษาทั้งจังหวัด 521 แห่ง

2. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี พบกรอบกระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

2.1 เนื้อหา องค์ความรู้

2.1.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการมีงานทำตามแนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2.1.2 ยุทธศาสตร์ตามแผนงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณา ประกอบด้วย

1) ยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในพื้นที่ 2) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์และภาคบริการ 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 4) ยุทธศาสตร์พัฒนาทักษะการทำงาน/การเรียนรู้ต่อสายอาชีพ และ 5) ยุทธศาสตร์พัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพด้านเกษตร

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้

2.2.1 การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศระดับจังหวัด

2.2.2 การจัดเวทีบูรณาการในจังหวัด เช่น 1) จัดเวทีเสวนาภายใต้ “ชลบุรีโมเดล”

2) จัดงานมหกรรมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทุกปี 3) จัดการสนทนากลุ่ม ในระดับโรงเรียน/สถานศึกษา

2.2.3 การจัดทำแผนพัฒนากำลังคนและติดตามประเมินผล

2.2.4 การจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับอาชีวศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคเอกชนเพื่อตอบโจทย์พื้นที่

2.2.5 การรณรงค์สื่อสารภายในจังหวัด ใช้รูปแบบการรณรงค์สื่อสารโดยใช้ “ชลบุรีโมเดล” ใช้การสื่อสารผ่าน 6 กระบวนการ “ซง เชียร์ เชื่อม ชี(เป้า) แชร เช็ค”

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

2.3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

1) ภาวะผู้นำ โดยมีอดีตผู้ว่าราชการจังหวัด ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดเกิดผลเป็นรูปธรรม และผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบันก็ได้สานต่อการดำเนินงาน ทำให้สามารถผนึกกำลังของหลายฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกันในการเตรียมเด็กรุ่นใหม่เข้าสู่โลกของการทำงานในพื้นที่

2) การมีคณะกรรมการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดชลบุรี โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็นประธาน มีคณะทำงานระดับจังหวัด 5 คณะ ได้แก่ (1) คณะทำข้อมูลจังหวัด (2) คณะทำแผนยุทธศาสตร์ (3) คณะจัดทำหลักสูตร (4) คณะนิเทศติดตาม และ (5) คณะรณรงค์สื่อสาร

3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดชลบุรี ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

4) การสนับสนุนงบประมาณจากภาคท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

5) การใช้สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ สร้างกระแสเปลี่ยนทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน ให้ความสำคัญ และมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาสายอาชีพ โดยใช้สื่อมวลชนท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง

6) การได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลบางพระ ช่วยเหลือด้านการทำวิจัยเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

2.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

1) กรอบคิดของระบบการศึกษาที่มีวัฒนธรรม วิธีคิด และวิธีการแบบเดิม เช่น การใช้ผลคะแนน O-Net เป็นเครื่องชี้วัดตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาเพียงด้านเดียว

2) ค่านิยมของผู้ปกครอง ที่ต้องการให้ลูกหลานจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมุ่งให้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ทำให้เสียโอกาสในการเข้ารับการศึกษาเพื่ออาชีพ

กรณีศึกษาจังหวัดตราด

1. สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด

จังหวัดตราดได้จัดการศึกษาเพื่ออาชีพประสบความสำเร็จ ผลการศึกษามีดังนี้

1.1 มีกลไกความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการทำงานและการประกอบ อาชีพที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (กศจ.)

1.2 มีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านอาชีพและนักเรียนรายบุคคลที่สนับสนุนและเชื่อมต่อกับการทำงาน และตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

1.3 มีแผนการศึกษาอาชีพระดับชั้นมัธยมที่เชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด

3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ การเกษตร การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว ใน 4 สาขาหลัก คือ 1) สาขาการเกษตร 2) สาขาการค้าชายแดน 3) สาขาขนส่ง และ 4) สาขาท่องเที่ยวและบริการ

2. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด พบกรอบกระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

2.1 เนื้อหา องค์ความรู้

2.1.1 แผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด คือ 1) เกษตรปลอดภัย 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ช่องทางการค้าชายแดน

2.1.2 การผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อรณรงค์สื่อสารให้สังคมมีความตระหนัก เจตคติ การรับรู้ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

2.1.3 กลยุทธ์ของจังหวัดในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ 1) สนับสนุนความเข้มแข็งกลไกการจัดการศึกษาสัมมาชีพจังหวัดตราด 2) สนับสนุนให้เกิดแผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพจังหวัดตราด 3) พัฒนารูปแบบเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาเครือข่ายสัมมาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระบบแนะแนว และ 4) สร้างความตระหนักเจตคติการรับรู้ของสังคมสู่การศึกษาเพื่อสัมมาชีพ

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราดมีกิจกรรมตามกระบวนการดังนี้

2.2.1 การสนับสนุนความเข้มแข็งกลไกการจัดการศึกษาสัมมาชีพ จังหวัดตราด ระหว่างหน่วยจัดการศึกษาและหน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน สามารถทำงานได้ต่อเนื่อง

2.2.2 การสนับสนุนให้เกิดแผนพัฒนากำลังคน จังหวัดตราด

1) ประชุมคณะทำงานรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ และสังเคราะห์ข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง เสนอต่อกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล อาทิ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว หอการค้าจังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อนำ ไปในการจัดทำแผนพัฒนากำลังคน

2) ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนพัฒนากำลังคน จังหวัดตราด ของ 3 กลุ่มอาชีพหลัก คือ ด้านเกษตร ด้านการค้าชายแดน และด้านการท่องเที่ยว

3) ปรับปรุงหลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาสัมมาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ เน้นที่การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ใน 4 สาขาหลัก คือ สาขาการเกษตร สาขาการค้าชายแดน สาขาขนส่ง และสาขาท่องเที่ยวและบริการ

2.2.3 การพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระบบแนะแนว

2.2.4 สร้างตระหนัก เจตคติ การรับรู้ ของสังคมสู่การศึกษาเพื่อ สัมมาชีพ (รณรงค์สื่อสาร) โดยผ่านคำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้”

2.2.5 การถอดบทเรียนความสำเร็จการดำเนินโครงการ และนำเสนอผลการดำเนินงานต่อสาธารณชน

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

2.3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

1) ภาวะผู้นำ มีตัวแทนที่มาจากภาคประชาสังคม เป็นแกนนำหลักในการทำงาน ซึ่งมีความสามารถในการประสานความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด ให้การสนับสนุน

2) มีพื้นที่ให้สถานศึกษาได้นำเสนอหรือแสดงผลงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเผยแพร่แก่ประชาชนในจังหวัด

3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดตราด

4) การใช้สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ และสร้างกระแสเพื่อเปลี่ยนทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง

2.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ คือ นโยบายการจัดการศึกษาอาชีพไม่มีความต่อเนื่อง จึงทำให้เป้าหมายการทำงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และพ่อแม่ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจเรื่องการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างแท้จริง อีกทั้งมีค่านิยมให้บุตรหลานเรียนสายสามัญ

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและตราด

ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและตราด ตามขั้นตอนทั้ง 5 ดังนี้

ตารางที่ 7.1 กระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด

กระบวนการเรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
1. รวมคน	ผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมกับสพป.ชลบุรีเขต 1 เป็นแกนนำในการรวมคน มีภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและ อบจ.เป็นแกนหนุน และมีเครือข่ายที่สำคัญคือ กศจ. ร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	มีตัวแทนจากภาคประชาสังคม เป็นแกนนำ มีผู้ว่าราชการจังหวัด ภาคประชาสังคม และอบจ. เป็นแกนหนุน และมีเครือข่ายที่สำคัญคือภาคเอกชน ร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
2. ร่วมคิด	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ร่วมระดมความคิดโดยมีการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือเพื่ออาชีพ เป็นโจทย์หลัก ภายใต้อาชีพ “ชลบุรีโมเดล”	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ร่วมระดมความคิดโดยมีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นโจทย์หลัก ใช้คำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้”

ตารางที่ 7.1 (ต่อ)

กระบวนการเรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
3. ร่วมทำ	ร่วมสร้างกลไกจังหวัด ขับเคลื่อนผ่านเวที บูรณาการในระดับต่าง ๆ มีรณรงค์เรื่อง การศึกษาเพื่อการมีงานทำและส่งเสริม การเรียนรู้ต่อสายอาชีพศึกษาอย่างจริงจัง จุดเด่นคือ มีการพัฒนาหลักสูตรเตรียม ความพร้อมสู่โลกของงาน ทั้งระดับ ปฐมวัยประถมศึกษา มัธยมศึกษาและ อาชีวศึกษาโดยผวจ.ประกาศให้ใช้ทุก สถานศึกษาในจังหวัดชลบุรี	ร่วมสร้างกลไกจังหวัด ขับเคลื่อนผ่านเวที บูรณาการในระดับต่าง ๆ มีการทำงาน ประสานระหว่างภาคประชาสังคมจิต อาสา ท้องถิ่น และฝ่ายปกครอง เป็นการ ทำงานแนวราบมีทีมประสานงานภายใน ท้องถิ่นที่เข้มแข็ง มีการพัฒนาหลักสูตร อาชีพ เน้นที่ระดับมัธยมศึกษาและ อาชีวศึกษาใน 4 สาขา คือ เกษตร ท่องเที่ยวและบริการ ขนส่ง และการค้า ชายแดน
4. ร่วมสรุป บทเรียน	มีการติดตามประเมินผล จัดประชุมถอด บทเรียนการดำเนินงานการจัดการศึกษา เพื่อการมีงานทำในพื้นที่จังหวัด	มีการติดตามประเมินผล จัดประชุมถอด บทเรียนการดำเนินงานการจัดการศึกษา เพื่อการมีงานทำในพื้นที่จังหวัด
5. ร่วมรับผล การกระทำ	ร่วมรับผลจากการดำเนินงาน เช่น จังหวัดมีแผนพัฒนากำลังคน มีหลักสูตร การศึกษาเพื่อการมีงานทำทุกระดับ มี นักเรียนเรียนต่อสายอาชีพเพิ่มขึ้น เป็น ต้น ทำให้ได้รับการยกย่องชมเชย เกิด ความภาคภูมิใจร่วมกัน และร่วมรับ ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน นำไป ปรับปรุงพัฒนาต่อไป	ผู้ร่วมรับผลจากการดำเนินงาน เช่น จังหวัดมีแผนการศึกษาอาชีพระดับชั้น มัธยมที่เชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีหลักสูตรอาชีพ เป็นต้น ทำให้ได้รับการ ยกย่องชมเชย เกิดความภาคภูมิใจ ร่วมกัน และก็ร่วมรับปัญหา อุปสรรค ของการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาต่อไป

ตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ จังหวัด

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่
จังหวัดน่านของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาค
ท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory

Action Research : PAR) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาได้ร่วมสรุปสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ในส่วนขององค์ประกอบและขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตามลำดับ ดังนี้

1. เนื้อหา องค์ความรู้

ในการพัฒนากระบวนการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดน่านมีเนื้อหาความรู้หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ดังนี้

1.1 ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

1.2 วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ จุดเน้นการพัฒนา ของแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดน่าน (พ.ศ.2562-2565) เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด

1.3 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการมีงานทำตามแนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. กิจกรรมการเรียนรู้

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่านเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และมีส่วนร่วมในการวางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2.2 การประชุมเตรียมความพร้อมในการจัดเวทีเสวนาของคณะกรรมการดำเนินงานเป็นการประชุมเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน เพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ และตรวจเช็คความพร้อมก่อนจัดเวทีเสวนา

2.3 การจัดเวทีเสวนา เรื่อง “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน” เป็นการสร้างความเข้าใจร่วม ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

และส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการระดมความคิดเห็น รูปแบบแนวทางการขับเคลื่อนงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดและการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้

2.4 การประชุมขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่าน เป็นการประชุมเพื่อขับเคลื่อนข้อเสนอจากเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน” เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดน่าน ในการทำงานในบทบาทของสมัชชาการศึกษา ร่วมกันระดมความคิดออกแบบกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงาน การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด รวมถึงกรอบวิธีการประเมินผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานขับเคลื่อนกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ดังนี้

2.4.1 การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ คณะทำงานโดยมูลนิธิอีกเมืองน่านจะเป็นแกนนำหลัก ในระยะเริ่มต้นได้ดำเนินการบูรณาการกับข้อมูลเชิงพื้นที่กับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ระยะต่อไปจะได้มีการวางแผนร่วมกับศึกษาธิการจังหวัดน่าน และจัดหางานจังหวัดในการจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อไป

2.4.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในมิติต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมูลนิธิอีกเมืองน่านเป็นแกนนำหลักดำเนินการโดยการบูรณาการโดยใช้พื้นที่เวทีเสวนา “น่านพอร่ม” และเวทีระดับต่าง ๆ ในจังหวัด เช่น 1) การประชุมสัมมนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน 2) การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 3) เวทีและประชาคมเพื่อการจัดทำรูปแบบและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องเชื่อมโยงการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา เป็นต้น

2.4.3 การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน ได้พัฒนาหลักสูตรอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยมีพื้นที่นำร่องคือโรงเรียนสันติสุขพิทยาคม ร่วมกับผู้ประกอบการ สำนักงานการอาชีวศึกษาจังหวัดน่าน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน พัฒนาหลักสูตรช่างไฟฟ้า ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรของกับอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

ราชชมคล้านน่าน โดยนักเรียนสามารถใช้เวลาที่เรียนเทียบโอนหน่วยกิตตามหลักสูตรของกับสถาบันอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน

2.4.4 การสื่อสารและรณรงค์ มีการนำเสนอการดำเนินงานผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อส่วนกลาง และสื่อสังคมออนไลน์ทางเฟซบุ๊กของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วม และการสื่อสารในงานนิทรรศการการศึกษาระดับจังหวัด ในนิทรรศการ ภาคละอ่อนน่าน “ละอ่อนน่าน คิดได้ ทำได้ ขายเป็น” ครั้งที่ 4 โดยการมีส่วนร่วมของชมรมผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดน่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 เทศบาลเมืองน่าน และภาคเอกชน โดยการสนับสนุนงบประมาณจัดงานจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

2.4.5 การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ มีการพัฒนาครูแนะแนว โดยการจัดประชุมครูแนะแนวเพื่อขับเคลื่อนโครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับจังหวัดน่าน ณ ห้องประชุมอาคารฝึกอบรม สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานน่าน โดยการจัดตั้งขั้นตอน แนวทางการแนะแนวอาชีพ การให้ข้อมูลอาชีพที่ขาดแคลนในพื้นที่และข้อมูลผู้ประกอบการที่พร้อมเป็นภาคีเครือข่าย เป็นหน่วยฝึกงาน และพร้อมรับเข้าทำงาน ในสาขาอาชีพที่ขาดแคลน สำหรับช่วยเหลือนักเรียนในพื้นที่จังหวัดน่านได้มีความรู้ ทักษะฝีมือ ก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2.4.6 การติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน ร่วมกับมูลนิธิฮักเมืองน่านและภาคีเครือข่ายภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่ การติดตามและประเมินผลทำโดยการบูรณาการทำงานกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน โดยตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินการของการฝึกอบรมอาชีพของภาคีเครือข่าย เช่น ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดน่าน

2.4.7 การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ได้อนุมัติงบประมาณ โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน 300,000 บาท บรรจุโครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.

2564 เริ่มดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง คือ อำเภอเวียงสา เพื่อเป็นต้นแบบให้พื้นที่ตำบล อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดน่านต่อไป

2.5 การประชุมสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

เป็นการประชุมคณะกรรมการร่วมกับสมาชิกสภาการศึกษาจังหวัดน่าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมสรุปบทเรียนและบททวนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่านจากการดำเนินงาน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป โดยที่ประชุมสรุปองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ และได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ไว้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมรับผล และร่วมพัฒนา

3. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

3.1.1 ภาวะผู้นำของแกนนำ ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคประชาสังคม ซึ่งมีแกนนำหลักเป็นอดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นอดีตผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษา เป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย คณะกรรมการสถานศึกษาหลายแห่ง และอีกหลายบทบาทในจังหวัด ทำให้มีเครือข่ายความร่วมมือหลากหลาย อีกทั้งยังมีแกนนำผู้ประสานคือผู้จัดการมูลนิธิอีกเมืองน่าน ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ที่มีศักยภาพในการประสานการทำงานของภาคส่วนต่าง ให้ร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

3.1.2 การทำงานของสมาชิกสภาการศึกษาจังหวัดที่มีการบูรณาการการทำงานกับหลายภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดน่าน ที่มีการประสานข้อมูลเชิงพื้นที่ค้นหาเป้าหมาย ซึ่งสามารถช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสนอกระบบการศึกษาให้ได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว รวมถึงมูลนิธิอีกเมืองน่านที่ใช้พื้นที่เวทีน่านพอรัม ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นทางการศึกษาและความร่วมมือต่าง ๆ

3.1.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดน่าน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น โดยเฉพาะภาคประชาสังคม คือ มูลนิธิอีกเมืองน่าน ที่ให้การสนับสนุนด้านสถานที่ บุคลากร เป็นแกนประสานหลักให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

3.1.4 การสนับสนุนงบประมาณจากภาคท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

3.3.5 การใช้สื่อท้องถิ่น สื่อสาร รมณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ สร้างกระแสเปลี่ยนแปลงทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน ให้ความสำคัญของการศึกษาเพื่ออาชีพ

3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

3.3.1 ค่านิยมของผู้ปกครอง สังคม ที่ส่งเสริมให้บุตรหลานเข้าเรียนสายสามัญ แล้วเรียนต่อให้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้เสียโอกาสในการเข้ารับการการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งนี้ เพราะมีทัศนคติต่อการเรียนสายอาชีพว่าจะทำให้มีความเสี่ยงด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3.2.2 กรอบคิดของระบบการศึกษาที่มีวิธีคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม เช่น การใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นเครื่องชี้วัดตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาเพียงด้านเดียว

3.3.3 สถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่ทำให้ต้องระงับหรือเลื่อนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลทำให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานบางกิจกรรมอาจไม่เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือทำให้การดำเนินงานล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนดไว้

จากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ศึกษาไว้ ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน และ 5) ร่วมรับผล ซึ่งหลังจากได้ดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่านแล้ว พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีพ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เพิ่มขึ้นเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปผลบทเรียน 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา

ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผู้ร่วมเรียนรู้ ประเด็นการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด สามารถนำแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไปปรับใช้ในระดับพื้นที่จังหวัด ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ตามขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6

ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปผลบทเรียน 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา ดังนี้

1. รวมคน

ประเด็นการเรียนรู้

1) สร้างการรับรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนให้เห็นสถานการณ์การประกอบอาชีพในปัจจุบันภายใต้สภาพการณ์เชิงพื้นที่ที่มีพลวัต(dynamic) มีความหลากหลาย (diversity) และซับซ้อน(complexity) สภาพปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด

2) สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่าการแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ทั้งปัจเจกบุคคลและสถาบัน ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่

วิธีการเรียนรู้

1) ค้นหาแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ที่มีลักษณะนิสัยที่เป็นมิตร ชอบเข้าสังคมหรือเข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีศักยภาพ มีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด มีความสามารถในการประสานและเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานได้ โดยใช้เทคนิค snowball ซึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คน

2) จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นเพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการจัดประชุมมีความสำคัญมากในการนำเสนอความคิดดี ๆ จากผู้เข้าร่วมประชุมจึงไม่ควรเป็นรูปแบบทางการหรือแม้แต่กึ่งทางการ และควรเลือกผู้ดำเนินรายการ (moderator) ที่เป็นกลางพอจะทำให้เกิดการยอมรับและเปิดการแลกเปลี่ยนมากขึ้น

3) สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสารความรู้ นัดหมายที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น

4) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ แก่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน อย่างต่อเนื่องทุกช่องทางสื่อสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น ได้แก่ วิทยุ เคเบิลทีวี และสื่อส่วนกลาง อีกทั้งสื่อบุคคล ได้แก่ บุคคลต้นแบบ เรื่องเล่าที่สร้างแรงบันดาลใจ พิธีกรชุมชนประเภทต่าง ๆ และ

นักแสดงพื้นบ้าน เช่น ช่างซอ เป็นต้น ทั้งนี้ควรกำหนดแก่นเรื่อง (theme) และข้อความ (message) สำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายและช่วงวัยที่มีการรับรู้และรับสารแตกต่างกันด้วย

2. ร่วมคิด

ประเด็นการเรียนรู้

1) วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดโดยมีการนำเข้าข้อมูลสถานการณ์พื้นที่ซึ่งต้องเป็นข้อมูลที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นข้อมูลในการร่วมกันระดมความคิด วางแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้เห็นภาพร่วมหรือเป้าหมายร่วม เพิ่มมุมมองใหม่ ทักษะใหม่ จากข้อจำกัดของแต่ละส่วนงานพร้อมหาจุดเชื่อมเติมเต็มในภาคส่วนของตน โดยคณะทำงาน ที่จะเป็นผู้อำนวยการความสะดวที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการมีความสำคัญมาก ที่จะเอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่

3) สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่โดยมีโจทย์ที่ชัดเจน โดยรับทราบข้อมูลความต้องการพร้อมทั้งประเมินความสามารถในการสนับสนุนเป็นเงื่อนไขการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรและบุคลากร

4) กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่โดยพิจารณาแนวโน้มอาชีพของโลกและของประเทศประกอบ กำหนดขอบเขตอาชีพที่ต้องการส่งเสริมให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถส่งเสริมได้ตรงเป้าหมายและยกระดับได้ในอนาคต สร้างแผนผังเชิงพื้นที่ที่มุ่งเปลี่ยนสู่อาชีพหรือสร้างอาชีพใหม่ที่ทดแทน “สภาพการณ์เชิงพื้นที่จริง” ที่อาศัยเงื่อนไขกระบวนการทางการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลง จึงจะสนับสนุนบทบาท/ทรัพยากรหรือบูรณาการให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองได้ รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

วิธีการเรียนรู้

1) จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพและในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัด

การศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสวนาความรู้ เป็นพื้นที่ความรู้ที่สำคัญต้องคำนึงถึงรูปแบบตามบริบทให้เหมาะสมเพื่อผ่อนคลายและเปิดให้เห็นที่แตกต่างได้แสดงออก

2) ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ เช่น zoom meeting , google meet เป็นต้น เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น องค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคท้องถิ่นและระหว่างกลุ่ม แต่ต้องเป็นกลุ่มที่ไม่ใหญ่มากเกินไป เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแลกเปลี่ยนได้ทั่วถึง นอกจากนั้นยังลดข้อจำกัดด้านระยะทางและทรัพยากร รวมถึงข้อห้ามทางสังคม เช่น กรณีเกิดโรคระบาด

3) จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด เพื่อร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการขับเคลื่อน แนวทางการดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม โดยผู้ดำเนินการต้องสามารถผ่อนคลายกระบวนการประชุมให้เป็นไม่เป็นการให้มากที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงวิธีการประชุมเชิงสถาบันแบบสังคมที่จะเข้าสู่ปัญหาเดิม ๆ ของหน่วยงานทางการ

4) จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้กรรมการจำนวนมาก แต่ควรเลือกคนที่เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ

3. ร่วมทำ

ประเด็นการเรียนรู้

1) ดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้ โดยใช้กลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัดเป็นแกนกลาง ทั้งนี้ความร่วมมือของหน่วยส่งเสริมอาจเข้าร่วมก่อน หลัง หรือพร้อมเพรียงทีละลำดับ การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นไม่ตึงตัว มีการปรับตัวเสมอ แต่ยึดกุมเป้าหมาย

2) ประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัด ในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ

3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินงาน

4) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งนี้ต้องอาศัยเวลาที่ยาวนานพอสมควร เนื่องจากวัฒนธรรมของแต่ละองค์กรและกระบวนทัศน์ปัจเจกแตกต่างกัน

วิธีการเรียนรู้

1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือคณะกรรมการสมัชชากการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่โดยบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาหลักสูตรอาชีพโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ การจัดอบรมหลักสูตรอาชีพ การจัดอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดประชุม การจัดนิทรรศการ การสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ท้องถิ่น เป็นต้น

2) ติดต่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยใช้กลไกสมัชชากการศึกษาเป็นแกนหลักในการประสาน เช่น ทุนศึกษาต่อด้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ โดยควรมีสรุปรูปแนวทางของแต่ละหน่วยงาน/องค์กร เพื่อเป็นรายการ (menu) ส่งต่อเชิงประเด็น อีกทั้งควรสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงการสื่อสารทุกช่องทาง ทุกรูปแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งการบอกเล่า การรายงาน

3) จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่ม อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว

4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสร้างภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน โดยหัวใจอยู่ที่ทีมงาน/บุคลากร ที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการที่เอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่

4. ร่วมสรุปทเรียน

ประเด็นการเรียนรู้

1) กำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

2) ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยในการติดตามการดำเนินงานและประเมินผล (monitoring & evaluation) ควรเป็นการติดตามและประเมินอย่างสร้างสรรค์ ควรมีการประเมินตนเอง (self evaluation) และการประเมินภายนอก (external evaluation)

3) ทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หรืออาจปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามแนวโน้มด้านอาชีพของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ให้มีความเหมาะสม และต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพที่ดีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4) ประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

วิธีการเรียนรู้

1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกรอบประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่ไม่แข็งตัว โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

2) สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4) ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพร่วมกัน ยกย่องต่อยอดกิจกรรมที่ทำสำเร็จ รวมถึงการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน

5) ประชุมประเมินผลสรุปบทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรสรุปประเด็นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาต่อไป

5. ร่วมรับผล

ประเด็นการเรียนรู้

1) สะท้อนผลจากการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ จังหวัด

2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ

3) สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น

4) ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชนร่วมภาคภูมิใจและมีค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

วิธีการเรียนรู้

1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน โดยยกตัวอย่างกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยการเผยแพร่สรุปผลการดำเนินงานเป็นคลิปวิดีโอสั้น ๆ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษารับทราบ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (google form)

3) จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด

4) สื่อสาร รมรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง การสื่อสารที่รวดเร็ว จะให้มีส่วนเกี่ยวข้องยังให้ความสนใจและเกิดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม

6. ร่วมพัฒนา

ประเด็นการเรียนรู้

1) วิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ จะเป็นต้นทางของการกำหนดแนวทางการทำหรือ/ประชุมอย่างต่อเนื่องที่จะนำไปสู่การแก้ไข ปัญหา อุปสรรคและหนุนเสริมต่อยอดพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดผล

2) กำหนดแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประเด็นการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

3) พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด

4) นำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จไปดำเนินการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่จังหวัด ในหน่วยพื้นที่การจัดการที่เล็กลง เช่น ในระดับตำบล และระดับอำเภอที่มีความพร้อม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

วิธีการเรียนรู้

1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ

2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาร่วมกันมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนต่อยอดการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุงและกำหนดแผนใหม่ที่ขยายผลหรือขจัดปัญหาในการดำเนินการต่อไป

3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไข

การปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลามาพอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วนหนึ่งต้องอยู่ในวงประชุม หรือ เพื่อให้ข้อมูลอภิปรายแก่คนใหม่ที่เข้ามาร่วม

4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับ ตำบล และอำเภอที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

การอภิปรายผล

1. กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปทบทวน และร่วมรับผล ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด ที่เห็นตรงกันว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตของประชาชนโดยตรง จึงเกิดการรวมตัวกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำกิจกรรม ร่วมกันสรุปทบทวน เพื่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบ และร่วมรับรู้ผลของการดำเนินงานทั้งด้านบวกและลบ การมีส่วนร่วมดังกล่าวนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีของกลุ่มจนเกิดการก่อตัวเป็นเครือข่ายที่มีพลังมากพอให้ขับเคลื่อนคณะทำงานคณะต่าง ๆ ที่มีกลไกความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (กศจ.) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2542) และ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และทรงพลัง ต้องเริ่มต้นจากการรวมคนในชุมชนขึ้นเป็นองค์กรชุมชน การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร การรวมคนจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ถ้าใช้ความคิดเป็นเครื่องมือในการรวมคนจะสามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีคุณภาพ มีพลัง และรวมตัวกันอย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อ ๆ ไปประสบผลสำเร็จ การร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้ง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมองเพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (เรียนรู้อะไร) กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา (เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร เรียนรู้ที่ไหน) การร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด ใช้การ

ปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง เสริมด้วยหลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งการแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบทางภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิผล การร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อทักษะความรู้ และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ไปสู่องค์กรชุมชนอื่น ๆ และการร่วมรับผลจากการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังปิติ” โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอาชีพในระดับจังหวัด ชลบุรีและตราดประสบความสำเร็จ คือ ภาวะผู้นำของแกนนำหลัก กล่าวคือ จังหวัดชลบุรี มีผู้ว่าราชการจังหวัด และจังหวัดตราด มีผู้นำจากภาคประชาสังคม ซึ่งผู้นำทั้ง 2 จังหวัดต่างให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างแท้จริง จึงมาเป็นแกนนำหลักในการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพดังกล่าว ซึ่งหากพิจารณาผู้นำที่มีอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันแล้ว พบว่า ผู้ว่าราชการที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายสามารถสั่งการทุกหน่วยงานในจังหวัดได้และทุกฝ่ายก็ยอมทำตามทั้งด้วยตามหน้าที่และเห็นความสำคัญจริง ๆ แต่หากผู้ว่าราชการจังหวัดเกษียณหรือย้าย การรักษาระดับความร่วมมือตรงนั้นจะยังอยู่หรือไม่ แต่ในกรณีของจังหวัดชลบุรีมีการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพประสบความสำเร็จ ทำให้ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน และผู้ว่าราชการคนใหม่ก็สานต่อนโยบายทำให้จัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือเพื่ออาชีพยังได้รับการสนับสนุนสานต่อนโยบายต่อไป ส่วนจังหวัดตราดนั้นเป็นผู้นำจากภาคประชาสังคมที่เป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เป็นผู้ที่กว้างขวาง มีบารมี เป็นที่รู้จักและเคารพนับถือของคนในจังหวัด จึงสามารถประสาน เชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมกันส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้

ทั้งจังหวัดชลบุรีและตราดมีการใช้เวทีในระดับต่าง ๆ สร้างการรับรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ธารงศ์สื่อสารให้เกิดกระแสการมีส่วนร่วมในพื้นที่ จนสามารถชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การใช้งบประมาณทั้งจากจังหวัด จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และจากภาคการศึกษาเมื่ออยู่เดิมมาจัดสรรในกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดได้ นอกจากนี้บริบทของพื้นที่ก็มีส่วนส่งเสริมให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพประสบความสำเร็จ เช่น จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีเศรษฐกิจดี จึงทำให้คนมีโอกาสและช่องทางให้เลือกอาชีพที่

หลากหลาย ทำให้สามารถเพิ่มจำนวนผู้เรียนสายอาชีพและได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ส่วนจังหวัดตราด มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้รับความนิยม เป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ มีการค้าขายชายแดน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาส และช่องทางเลือกอาชีพตามความต้องการของตนเองและพื้นที่ อีกทั้งได้รับความร่วมมือกับผู้ประกอบการในพื้นที่ทำให้สามารถเตรียมคนเข้าสู่อาชีพด้านการท่องเที่ยวและบริการได้ สอดคล้องกับอมรวริชช์ นาครทรรพ (2561) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำของผู้นำราชการจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่โดดเด่นกว่าจังหวัดอื่น ด้วยบริบทของการเป็นจังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมากบวกกับภาวะผู้นำของจังหวัดและขีดความสามารถในการทำงานเชื่อมประสานภาคีต่าง ๆ ของทีมงานในระดับจังหวัด

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและตราด ดังที่กล่าวมานี้เป็นไปตามทฤษฎี structuration ของแอนโทนี กิดเด็นส์ (Giddens, 1984) ในส่วนที่ว่าด้วยทวิภาวะของโครงสร้างของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบเดิม กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดในฐานะผู้กระทำการ (agency) กล่าวคือ ผู้กระทำการสร้างแรงกระเพื่อมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยมีการใช้การสื่อสาร (communication) ด้วยคำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้” (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561) ซึ่งคำขวัญได้ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้เรียน ผู้ปกครอง และประชาชนที่มีต่อการเรียนสายอาชีพ อย่างไรก็ตามการที่คนในพื้นที่จังหวัดเล็งเห็นความสำคัญความจำเป็นในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ จะเกิดเป็นนัยยะสำคัญทางสังคมที่มีความหมาย (significant) ซึ่งนัยยะดังกล่าวมีส่วนช่วยให้คนในพื้นที่เกิดการยอมรับในคำขวัญที่สร้างขึ้น และผลสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ อีกทั้งการรณรงค์สื่อสารให้สังคมรับรู้ เข้าใจปัญหา และสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ดังเช่น จังหวัดชลบุรีใช้รูปแบบ “6 ช.”ขง เขียว เข้ม ชี(เป้า) เช็ค แชร ในการสื่อสารผ่าน “ชลบุรีโมเดล” (กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559) ก็ส่งผลให้เกิดการควบคุม (domination) กันเองในพื้นที่ และเกิดเป็นข้อปฏิบัติตามกฎหมาย (legitimation) นอกจากนั้น จังหวัดชลบุรีได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำทั้งจังหวัด ที่มีผลบังคับใช้กับทุกสถานศึกษาในจังหวัด แผนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม จนพัฒนาเป็นบรรทัดฐาน (norm) ที่ช่วยสร้างธรรมเนียมปฏิบัติ ให้อยากกลับมายังพื้นที่ เพื่อควบคุมผู้กระทำการ (agency) ให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานนี้ เมื่อละเว้นการปฏิบัติ พบว่ามีการลงโทษ (sanction) เช่น การถูกตำหนิจากต้นสังกัด คนรอบข้าง หรือสังคม นำไปสู่ความคับข้องใจ จนสุดท้ายก็ไม่สามารถทนแรงกดดันของสังคมได้ ต้องกลับเข้าสู่บรรทัดฐานที่กำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของจังหวัดชลบุรีและตราด ที่เกิดขึ้นนี้เป็นโครงสร้างใหม่(structure) ที่เกิดขึ้นได้เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดที่เป็นผู้กระทำการ

(agency) ในขณะเดียวกันรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดก็เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ปฏิบัติตาม ซึ่งสองสิ่งนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจึงจะทำให้การจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดประสบความสำเร็จ

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดดำเนินการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จได้ จากข้อค้นพบในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยใช้ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ร่วมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปทบทวน และร่วมรับผล เป็นกรอบในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยหลังจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พบว่ามีการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ซึ่งเพิ่มขึ้นมา 1 ขั้นตอน คือขั้นร่วมพัฒนา

ในขั้นร่วมพัฒนานี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้ร่วมกันนำผลการดำเนินการไปพัฒนาต่อยอด โดยได้บรรจุโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน งบประมาณ 300,000 บาท และโครงการเพิ่มทักษะอาชีพด้านอาชีพแก่นักเรียนครอบครัวยากจนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ งบประมาณ 150,000 บาท ในแผนพัฒนาการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เพื่อพัฒนาต่อยอดการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่านต่อจากงานวิจัยนี้ โดยนำรูปแบบการวิจัยไปใช้ให้ครอบคลุมทั่วทั้งพื้นที่จังหวัด และส่งเสริมให้เกิดสมัชชาการศึกษาในระดับตำบลระดับอำเภอ เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในหน่วยจัดการที่เล็กลงเพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริงและให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งนับว่าผลจากการวิจัยสามารถชี้แนะการใช้ทรัพยากรการศึกษาตามสิทธิอำนาจ (authoritative resources) มาใช้ตอบโจทย์ของพื้นที่ได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสำเร็จของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง

นอกจากนั้นการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ได้ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้มารวมตัวกันโดยการประสานเชื่อมโยงของแกนนำหลักของแต่ละภาคส่วน ในรูปของสมาชิกการศึกษาจังหวัดที่ไม่เป็นทางการ ได้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของปัญหาและความต้องการของพื้นที่ เปิดใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดโจทย์ร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมกันดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ร่วมกันประเมินผลสรุปบทเรียน ร่วมรับผลที่เกิดขึ้นรวมถึงการเสริมพลังซึ่งกันและกัน และร่วมกันนำผลการดำเนินงานไปพัฒนาต่อยอด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ อัญธิกา ชั่งกฤษ (2554) และรำไพ เกียรติอดิศร (2555) ที่พบว่ากระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมความรู้โดยเริ่มตั้งแต่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน พัฒนาความรู้ในชุมชนด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและร่วมในการติดตามผล

ในการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ตามรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ควรมีความยืดหยุ่น ไม่แข็งตัวหรือรัดตึงเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการไม่รู้สึกริษยา ทำให้สามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และดำเนินการตามแผนที่วางไว้โดยไม่มีความกดดัน สอดคล้องกับ วรรณดี สุทธิธรากร (2557) ที่กล่าวว่าในกระบวนการ PAR จะสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ แต่ทุกคนจะสัมผัสกับบรรยากาศของการเปิดกว้าง และร่วมมือกันทำงาน ในกลุ่มจะมีการตั้งคำถามสำคัญ และจะเกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมกันสำรวจเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหา จึงจะทำให้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดร่วมกันได้ดี

อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยั่งยืนนั้น ควรต้องส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) เพื่อพัฒนาและลดช่องว่างของคนทำงาน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย เพราะการสร้างผู้เรียนเพื่อตอบสนองตลาดเพียงอย่างเดียวอาจไม่ใช่คำตอบ แต่การศึกษาต้องเตรียมคนเพื่อสร้างงานไม่ใช่เตรียมคนเพื่อเป็นแรงงาน เพราะงานจะอยู่ในมือของผู้สร้างงานมากกว่าบริษัทห้างร้าน ในการเตรียมคนให้เป็นผู้สร้างงาน การจัดการศึกษาต้องเปิดโอกาสให้คนมีประสบการณ์หลากหลายที่สุด เพื่อค้นพบตนเองว่าถนัดอะไร สนใจอะไร การศึกษาต้องยืดหยุ่นที่สุด เพื่อเปิดช่องให้คนได้ลองหลายๆ แบบ ตัวผู้เรียนก็ต้องตระหนักในการเรียนรู้ ผู้ปกครองต้องคอยสนับสนุนให้ลูกค้นพบตัวเอง การจัดการศึกษาจึงไม่ใช่เป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่เอาโรงเรียนสถาบันการศึกษาเป็นตัวตั้ง แต่คือการส่งเสริมเรื่องของการศึกษาตลอดชีวิต คือทุกช่วงเวลาของชีวิตสามารถเข้าถึงพื้นที่กิจกรรม และโอกาสของการเรียนรู้ได้ (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2562)

นอกจากการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแล้วความคิดสร้างสรรค์ (creative mind) และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur) ก็เป็นสิ่งสำคัญ ผู้เรียนควรจะรู้จักรูปแบบธุรกิจ (business model) ในระดับพื้นฐาน ซึ่งผู้ที่จัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ทุกระดับต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นจะนำไปใช้ประกอบอาชีพได้อย่างไร จึงจะทำให้การเรียนมีเป้าหมาย และผู้เรียนจะสนใจกับการเรียนในห้องเรียนมากขึ้น ขณะเดียวกันการได้ออกไปใช้ความรู้ในห้องเรียนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในการประกอบอาชีพ จะทำให้การเรียนรู้สนุก และมีความหมายมากขึ้นว่าเรียนไปทำไม ซึ่งการสร้างคามหมายให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนต่อโลกของการทำงานมีผลต่อการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ดังนั้นจึงควรจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัย ตามที่ อนุชัช งามวรางกูร (2558) ได้กล่าวถึง การศึกษาอาชีพ 5 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (awareness stage) ชั้นที่ 2 การสำรวจตัวเอง (exploration stage) ชั้นที่ 3 การเลือกอาชีพ (orientation stage) ชั้นที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (preparation stage) และชั้นที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (maintenance stage)

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้น ในส่วนของการจัดการศึกษาในระบบและนอกระบบ สามารถจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงอุดมศึกษาตามขั้นที่ 1 -4 คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (awareness stage) ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจตนเอง (exploration stage) ขั้นที่ 3 การเลือกอาชีพ (orientation stage) ขั้นที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (preparation stage) และในขณะเดียวกันการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยก็สามารถจัดการศึกษาตั้งแต่ขั้นที่ 1-5 คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (awareness stage) ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจตนเอง (exploration stage) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการเลือกอาชีพ (orientation stage) ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (preparation stage) และขั้นตอนที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (maintenance stage)

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทั้ง 6 ขั้นตอน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 ขั้นรวมคน เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เป็นการรวมคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ที่เห็นพ้องต้องกัน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ในขั้นนี้หัวใจสำคัญอยู่ที่การค้นหาแกนนำในการประสานเชื่อมโยงคนจากภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งพบว่า การพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้ในครั้งนี้ เกิดผู้นำแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยผู้นำจากภาคการศึกษา ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัด น่าน ภาคประชาสังคม ได้แก่ ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล และภาคท้องถิ่น ได้แก่ ผู้อำนวยการกอง การศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ซึ่งผู้นำเหล่านี้มีบทบาทในการประสาน เชื่อมโยงคนแต่ละ ภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และแม้ว่าภาคเอกชนไม่มีคนที่เป็นแกนนำ หลัก แต่ก็ได้ให้ความร่วมมือ และพร้อมสนับสนุนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ จังหวัดอย่างต่อเนื่อง

หากวิเคราะห์ตัวผู้นำ พบว่า ผู้นำภาคประชาสังคมมีบทบาทโดดเด่นที่สุดในการประสาน รวมคนมาขับเคลื่อนการทำงาน อาจเป็นเพราะว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา มีบทบาทหน้าที่ใน องค์คณะสำคัญ ๆ ในการพัฒนาจังหวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยบทบาทด้านการศึกษา มีภูมิหลัง เคยเป็นผู้บริหารอาชีวศึกษาหลายแห่ง อีกทั้งมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น เป็นประธานกรรมการสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน กรรมการสภาวิทยาลัยชุมชน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาและ กรรมการสถานศึกษาหลายแห่ง เช่น กศน.น่าน โรงเรียนนันทบุรีวิทยา โรงเรียนสามัคคีวิทยาการ ฯลฯ บทบาทในภาคประชาสังคม เป็นกรรมการมูลนิธิอีกเมืองน่าน รวมถึงบทบาทในภาคท้องถิ่น เช่น เคยดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ที่ดูแลด้านการศึกษา การสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีบทบาทในองค์กรอิสระ เช่น เป็นกรรมการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ ททุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัดน่าน การที่ผู้นำมีบทบาทสำคัญในจังหวัดน่าน เกิดขึ้นเพราะผู้นำมี คุณลักษณะความมีภาวะผู้นำสูง สามารถตัดสินใจ สั่งการรวดเร็วบนฐานความรู้และประสบการณ์ เป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความซื่อตรง จึงทำให้ได้รับการยอมรับ นับถือในวงกว้างในพื้นที่จังหวัดน่าน

ในขณะที่ทำการวิจัยนี้บุคคลดังกล่าวมีบทบาทเป็นหัวหน้าโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การวิจัยนี้ขับเคลื่อนได้โดย การบูรณาการทำงานร่วมกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัด น่าน ที่มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือการส่งเสริมอาชีพแก่เยาวชนด้อยโอกาสนอกระบบการศึกษา เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับคณะทำงาน พบว่า เป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ มีมาตั้งแต่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในอดีต เป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจึงส่งผลให้ผู้นำยังมีบารมีสามารถ ประสานเชื่อมโยงการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในปัจจุบันได้ แม้ว่า ผู้นำจะไม่ได้เป็นผู้นำที่มีอำนาจแบบเป็นทางการแล้วก็ตาม สอดคล้องกับ อคิน รพีพัฒน์ (2553) ที่ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกกลุ่มนั้น ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบสัญญาะหว่างนายจ้าง

กับลูกจ้าง หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกว่าและยาวนานมั่นคงกว่า มีฐานอยู่ที่ความรู้สึกและความผูกพันทางจิตใจ เรียกว่าความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (patron-client relation)

3.2 ขั้นร่วมคิด หลังจากที่ได้แกนนำหลักได้ประสานรวมคนให้มาร่วมคิด โดยมีการจัดเวทีในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโลก การส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งมีมูลนิธิฮักเมืองน่าน เป็นแกนประสานหลักและยังสนับสนุนด้านสถานที่ในการจัดเวทีเสวนา และจัดประชุมของคณะทำงานชุดต่าง ๆ การได้รับการสนับสนุนนี้เป็นเพราะประธานมูลนิธิฮักเมืองน่าน ซึ่งมีภูมิหลังเป็นครู และปัจจุบันยังเป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ส่งเสริมอาชีพแก่คนในชุมชน จึงมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นทุนเดิม จึงให้การสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ แกนประสานคนสำคัญคือผู้จัดการมูลนิธิฮักเมืองน่าน ที่เป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ด้านการวิจัยพัฒนาชุมชน มีความเข้าใจบริบทของพื้นที่จังหวัดน่านเป็นอย่างดี จึงเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและประสาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ให้เข้ามาร่วมคิด อีกทั้งร่วมผลักดันให้เกิดสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่านขึ้น โดยบูรณาการการทำงานกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ที่รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

การสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดมีเวลาและพื้นที่ (time & space) ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น โดยมีมูลนิธิฮักเมืองน่านเป็นแกนประสาน และมีโจทย์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นตัวตั้ง ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ส่งผลให้สามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาได้ดี สอดคล้องกับบอมริวิช นาคทรพร (2561) ที่กล่าวว่ากลยุทธ์ในการจัดเวทีเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ (interaction) อย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้นำฝ่ายที่มีสิทธิอำนาจหรือฝ่ายรัฐ (authority) และการใช้เวทีเหล่านี้ทำให้เกิดการคลายตัวเข้าหากันทั้งสองฝ่าย อันจะเป็นส่วนสำคัญในการเปิดพื้นที่ของการทำงานร่วมกัน รวมทั้งสร้างการยอมรับในบทบาทซึ่งกันและกัน ทั้งจากฝ่ายรัฐที่เคยเป็นผู้กำกับหรือถืออำนาจไว้แต่ฝ่ายเดียวให้เปิดรับการทำงานหรือแม้แต่การร่วมชี้้นำการพัฒนาจากภาคีในภาคประชาสังคม และกับภาคประชาสังคมเองที่เคยถูกทำให้อยู่ในภาวะไร้อำนาจ (powerlessness) ให้กลายมาเป็นฝ่ายที่มีบทบาทเชิงรุกร่วมคิดร่วมทำกับภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมชี้้นำการใช้ทรัพยากรการศึกษาตามสิทธิอำนาจ (authoritative resources) ของภาครัฐ ซึ่งถือเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญยิ่งของการขับเคลื่อนงานแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3.3 ขั้นร่วมทำ มีการดำเนินการตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ โดยการมีส่วนร่วมของ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น พบว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการก่อรูปของสมัชชาการศึกษาจังหวัดน่านขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นสมัชชาการศึกษาจังหวัด แบบไม่เป็นทางการโดยการนำของแกนนำภาคประชาสังคม ตามข้อเสนอจากเวทีเสวนา สมัชชาการศึกษาจังหวัดมีบทบาทสำคัญขับเคลื่อนกลไกการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด โดยสมาชิกของสมัชชาจังหวัดเป็นคนในพื้นที่ที่ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของปัญหา และเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ ซึ่งมีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการทำงานมากกว่าภาคส่วนที่อยู่ภายใต้กำกับของรัฐที่มีกฎหมาย ระเบียบควบคุมอยู่ แต่อย่างไรก็ตามภาคประชาสังคมก็ไม่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินการได้หากขาดการสนับสนุนจากภาคการศึกษาและภาคท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านงบประมาณที่อยู่ในอำนาจของภาครัฐ ซึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในครั้งนี้ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยตรง รวมถึงการสนับสนุนของภาคการศึกษา ซึ่งมีบทบาทในการเป็นผู้จัดการศึกษาหลักในพื้นที่

ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่นต้องทำงานร่วมกันจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ ซึ่งภาคการศึกษาและภาคท้องถิ่นต่างมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาการศึกษาของคนในพื้นที่ โดยสามารถดึงงบประมาณภาครัฐมาใช้ในการดำเนินการได้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ส่วนภาคประชาสังคมและภาคเอกชนนั้นต้องเป็นคนหรือองค์กรที่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจริง ๆ ถึงมาร่วมดำเนินการ ดังนั้นจึงควรเสริมพลังอำนาจและเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ได้มีบทบาทในการทำงานในองค์กรคณะของสมัชชาการศึกษาจังหวัด และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และการจัดการศึกษาในมิติอื่น ๆ ของจังหวัด โดยสามารถบูรณาการการทำงานร่วมกับโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการในจังหวัดได้ เช่น การใช้เวทียานพอร์ม ในการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนภาคส่วนต่าง ๆ หรือการบูรณาการการทำงานกับโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ซึ่งจะช่วยให้สมัชชาการศึกษาจังหวัดสามารถขับเคลื่อนกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

การใช้กลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัดขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสอดคล้องกับการปฏิรูประบบการบริหารและการแก้ปัญหาเชิงประเด็นที่สำคัญของสภาการศึกษา (2562) คือปฏิรูประบบบริหารแบบลดอำนาจบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการจากการบริหารการศึกษาเองมาเป็นผู้กำกับประสานงานและสนับสนุนกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้กับสภาการศึกษาและสมัชชาการศึกษาระดับจังหวัดตามแนวทางส่งเสริมให้จังหวัดจัดการศึกษาด้วยตนเองร่วมกับเขตพื้นที่

การศึกษา องค์การบริหารท้องถิ่น ชุมชนสถานศึกษาเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดหลักการซึ่งเป็นสาระสำคัญให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ กรอบการปฏิรูปการศึกษาตามมาตรา 54 และมาตรา 258 จ. ด้านการศึกษาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, ออนไลน์: 2563) มีสาระสำคัญประเด็นหนึ่งคือ กำหนดให้มีสมัชชาการศึกษาระดับจังหวัดในแต่ละจังหวัด โดยให้จัดตั้งตามความพร้อมและความสมัครใจรวมตัวกันของภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และหน่วยงานของรัฐ เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัด

3.4 ขั้นร่วมสรุปบทเรียน เป็นการร่วมกันนำผลการดำเนินงานจากการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) มาสรุปบทเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทราบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่มีความก้าวหน้า มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจะได้แก้ไขปัญหาลงมือและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป โดยการสนับสนุนจากสมัชชาการศึกษาจังหวัดหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทันที่ ทั้งนี้หากพบว่ามีกิจกรรมใดประสบปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จได้ อาจจะกลับไปขั้นที่ 2 ร่วมคิดใหม่ได้ แล้วค่อยดำเนินการติดตามลำดับขั้น นอกจากนั้นยังช่วยให้ทราบความเหมาะสมของการดำเนินงานและการบรรลุความสำเร็จของการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงาน เพราะเป็นการติดตามกำกับ การดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงและเพื่อตรวจสอบผลสำเร็จของงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีกิจกรรมใดที่สำเร็จและไม่สำเร็จ ซึ่งในการติดตามประเมินการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพนั้นต้องเป็นการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการยอมรับผลการประเมิน และนำสู่การสรุปบทเรียนตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำผลจากการสรุปบทเรียนเป็นข้อมูลในการวางแผนกำหนดทิศทางในการปรับปรุงพัฒนางานต่อไป สอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2542) กล่าวว่า การประเมินผลมีบทบาทเด่นชัดในการกำหนดแผนงานหรือโครงการ มีบทบาทในการวางแผนและบทบาทในการสรุปและยืนยันประสิทธิผลและประสิทธิภาพของโครงการ การกำกับงานบทบาทต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับปัจจัยและกิจกรรมเป็นสำคัญ และในการกำกับและประเมินผลล้วนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้แผนงานประสบความสำเร็จ รวมถึงวัฒนาพองโนนสูง (2559) กล่าวว่า การบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน ชุมชนควรพัฒนากลไกการประสานความร่วมมือและการนำเสนอบทเรียนการสร้างเรียนรู้ของชุมชนต่อ

หน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดทิศทางการสร้างการเรียนรู้ให้ไปในทิศทางเดียวกัน

3.5 **ขั้นร่วมรับผล** เป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ เพราะเป็นขั้นตอนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามาร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงาน ทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของการดำเนินงาน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันในขณะเดียวกันก็ได้ให้กำลังใจเสริมพลังซึ่งกันและกัน และร่วมกันหาแนวทางพัฒนาประเด็นการดำเนินงานต่อไป ซึ่งผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องจัดให้มีเวลาและพื้นที่ (time & space) ในการเผยแพร่ผลการดำเนินงานให้คนในพื้นที่ได้รับทราบเป็นการขยายพื้นที่การรับรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น โดยอาจดำเนินงานให้สอดคล้องกับความสนใจของคนในปัจจุบัน ผ่านการสื่อสารในช่องทางที่หลากหลาย พร้อมแบบสอบถามออนไลน์ (google form) ทางสื่อสังคมออนไลน์ ให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็น เพราะสื่อออนไลน์เป็นสื่อที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วกว่าสื่อประเภทอื่น นอกจากนี้การจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ก็จะช่วยสร้างการสื่อสารผลการดำเนินงาน ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ร่วมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ กับผู้รับผลจากการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งตัวผู้เรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป ให้รับทราบซึ่งจะส่งผลให้เกิดพลังปิติ อีกทั้งเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ได้ผลดียิ่งขึ้นต่อไป สอดคล้องกับ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981) และสำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐาน อุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545) ที่กำหนดให้มีขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนหรือพื้นที่นั้น ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

3.6 **ขั้นร่วมพัฒนา** เป็นขั้นที่เกิดขึ้นหลังจากได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือสมัชชาการศึกษาจังหวัด สามารถชี้้นำการใช้ทรัพยากรจากภาครัฐ มาจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาต่อยอดงานวิจัยได้ โดยมีเป้าหมายขยายผลการพัฒนาไปสู่หน่วยการจัดการที่เล็กลง เช่น ระดับตำบล ระดับอำเภอ เพื่อให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพครอบคลุมทุกพื้นที่โดยส่งเสริมให้เกิดกลไกสมัชชาการศึกษาตำบล และสมัชชาการศึกษาอำเภอ เป็นตัวขับเคลื่อน เพราะการเปลี่ยนแปลงในระดับเล็กมีความหมายยิ่งในเชิงคุณภาพของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วมักยั่งยืน ขอเพียงรักษาสິงที่มีอยู่ให้มั่นคงและในที่สุดจะโอบล้อมการเปลี่ยนแปลงในระดับใหญ่ให้อยู่ในแนวทางที่เอื้อต่อส่วนรวม (วรรณดี สุทธิธารกร, 2557) อย่างไรก็ตามในขั้นร่วมพัฒนานั้นการรักษาระดับความสัมพันธ์ของ

เครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาสังคมที่ประกอบด้วย องค์กรภาคประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะภาคประชาสังคมมีข้อได้เปรียบคือมีความคล่องตัว ในการประสานความร่วมมือและการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เพราะไม่ได้อยู่ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ของรัฐ จึงมีความคล่องตัวและมีอิสระในการทำงานมากกว่า หากเทียบกับภาคการศึกษา และภาคท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) ที่กล่าวว่าประชาสังคม คือ เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่าง รัฐและเอกชน โดยมีจุดเน้นอยู่ที่ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐและความร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถขึ้นำกำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร นอกจากนี้ในการพัฒนาต่อยอดการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด แม้ว่าคนในพื้นที่มีการระเบิดจากข้างใน เข้าใจปัญหา ตระหนักร่วมมือแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างจริงจัง แต่จังหวัดน่านก็ยังขาดองค์ความรู้อีกหลายด้าน ซึ่งยังต้องการความช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีความพร้อมด้านองค์ความรู้ ควรเป็นเสาหลักในการสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่ ให้เหมาะสมสำหรับคนในพื้นที่ และให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน รวมถึงการพัฒนาการจัดการศึกษาในมิติต่าง ๆ ด้วย

4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดในฐานะผู้กระทำการในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ผู้วิจัย พบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน เป็นการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (area based education: ABE) การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาในพื้นที่เข้ามามีส่วนรวมในการจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์พื้นที่ของตนเอง ขับเคลื่อนกลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัดให้สามารถส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดได้ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทุกภาคส่วน ซึ่งสามารถตอบโจทย์ความต้องการของคนและบริบทของพื้นที่ อีกทั้งเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้เรียน ลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ได้ สอดคล้องกับเฟื่องอรุณ ปรีดีติลก และคณะ (2561) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่มีประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำ และการรวมกันจัดการศึกษายังก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนครู ผู้เรียน และ

ชุมชนอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันความหลากหลายทางบริบทของแต่ละพื้นที่ยังทำให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมหรือการแก้ปัญหาตามภูมิสังคม

จากการวิจัยเกิดกระบวนการเรียนรู้ 6 ชั้น ที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่จังหวัด ในการดำเนินงานทั้ง 6 ชั้น ได้แก่ การรวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน ร่วมรับผล และร่วมพัฒนา ผู้วิจัยพบว่าหัวใจสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดคือการมีส่วนร่วมของทีมงานหรือคณะทำงานในพื้นที่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ทีมงานหรือคณะทำงานที่มีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนกลไก คือ ภาคประชาสังคมที่มี ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิษยกุล เป็นแกนนำหลัก ร่วมกับมูลนิธิฮักเมืองน่าน โดยการนำของผู้จัดการมูลนิธิเป็นแกนประสานหลัก ดังนั้นการเสริมพลังอำนาจของภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิฮักเมืองน่าน ที่ก่อนหน้านี้เริ่มอ่อนแรงลงหรืออยู่ในภาวะไร้อำนาจ (powerlessness) ให้กลายมาเป็นฝ่ายที่มีบทบาทเชิงรุกร่วมคิดร่วมทำกับภาครัฐมากขึ้น โดยกลับมามีพลังและมีบทบาทในการพัฒนาจังหวัดอีกครั้งจึงมีความสำคัญมาก ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด นอกจากนั้นการใช้โอกาสจากแรงหนุนเสริมจากบทบาทด้านอื่น ๆ ของแกนนำ เช่น การดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ก็จะสามารถสนับสนุนขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่ได้ดี ซึ่งจะทำให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทสามารถเป็นแกนนำหลักขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของคนและบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริงและมีความยั่งยืนต่อไป

เมื่อนำแนวคิดทฤษฎีการก่อตัวทางโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory) ของ Anthony Giddens มาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่าจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่านที่เกิดขึ้นนี้ จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดโครงสร้าง (structure) การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นได้ เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดที่มีบทบาทเป็นผู้กระทำการ (agency) ใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัด ประกอบด้วย สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประถมศึกษา สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานการมัธยมศึกษา สำนักงานการอาชีวศึกษา และระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย กลุ่มบุคคลภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และสถานศึกษาทุกสังกัด ซึ่งทำหน้าที่ของผู้มีอำนาจ (power) ในการกระทำการเปลี่ยนแปลงในเกิดขึ้น โดยขับเคลื่อนตามแนวทางการดำเนินงานของสมัชชาการศึกษาจังหวัด โดยผู้กระทำการทั้ง 2 ฝ่าย มีปฏิสัมพันธ์กัน (interact) โดยการใช้การสื่อสาร (communication) โดยผ่านเวทีหลายรูปแบบ เช่น เวทีเสวนานาน

พอร์รัม การประชุมคณะกรรมการ หรือแม้แต่การสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เกิดการตีความ (interpretive) การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยตั้งโจทย์หรือเป้าหมายร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด มีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม จนทำให้เกิดนัยยะหรือความสำคัญ (significant) ของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน นำสู่การร่วมคิด ร่วมทำ โดยผู้กระทำการทั้งระดับจังหวัดและระดับปฏิบัติ ควบคุม (domination) โดยการร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล และร่วมสรุปบทเรียน ในขณะเดียวกัน ผู้มีอำนาจ (power) หรือผู้กระทำการ (agency) ทั้ง 2 ระดับ ก็มีอำนาจในการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก (facility) ทั้งวัสดุ งบประมาณ และบุคลากรในดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เมื่อมีการสรุปบทเรียนที่เกิดจากการดำเนินงาน ก็จะมีการสื่อสาร (communication) ให้คนในพื้นที่ร่วมรับผล และภาคภูมิใจร่วมกัน และนำผลจากการดำเนินงานไปพัฒนาต่อยอดในขั้นร่วมพัฒนาต่อไป

จากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดน่าน สามารถขับเคลื่อน (mobilize) การดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทำให้เกิดการขึ้นนำการใช้ทรัพยากรที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ (authoritative resources) เช่น งบประมาณบูรณาการจังหวัดผ่านสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีงบอยู่แล้ว มาใช้ในส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตอบโจทย์พื้นที่ เช่น โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาอาชีพให้แก่เยาวชนในจังหวัดน่าน 300,000 บาท บรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน และสุดท้ายจะผลักดันแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ และการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะของน่านที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีงานทำเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัด ให้เกิดการให้สิทธิตามกฎหมาย (legislation) เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับทุกประเภทการศึกษา จนเกิดเป็นบรรทัดฐาน (norm) ของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดแบบใหม่ กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ในฐานะผู้กระทำการ (agency) เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่เป็นโครงสร้าง (structure) แบบใหม่

ในขณะเดียวกันโครงสร้าง (structure) แบบใหม่ที่ผู้กระทำการ (agency) ได้สร้างขึ้นก็จะส่งผลต่อผู้กระทำการ โดยโครงสร้างจะควบคุมหรือกำหนดการดำเนินงานของผู้กระทำการให้มีทิศทางและบรรลุตามเป้าหมาย กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก็ต้องปฏิบัติตามรูปแบบหรือ

แนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดที่ได้สร้างไว้เช่นกัน หากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะถูกลงโทษ (sanction) เช่น การถูกตัดอำนาจจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าบกพร่องต่อหน้าที่ และถูกคนมองว่าเป็นอื่น เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างเกิดขึ้นจากการกระทำของคนหรือผู้กระทำการ (agency) ในขณะเดียวกันโครงสร้าง (structure) ก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมของคนหรือผู้กระทำการ (agency) ดังนั้นสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่า ทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) กล่าวคือ โครงสร้างเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2557)

หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาหรือผู้กระทำการ (agency) ไม่ปฏิบัติตามรูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดที่เป็นโครงสร้าง (structure) แบบใหม่ได้ ก็จะทำให้การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น ต้องกลับไปทบทวนการดำเนินงานโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นรวมคน โดยควรรวมคนที่มีเป็นนักคิด นักปฏิบัติ เห็นความสำคัญ และพร้อมทำงานจริง ๆ เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ และควรมีแกนนำแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนซึ่งจะทำให้การประสานและเชื่อมโยงคนได้ง่าย หรือหากทบทวนกระบวนการขั้นรวมคนแล้วพบว่า การรวมคนไม่ใช่ปัญหา อาจเริ่มที่ขั้นการร่วมคิดใหม่เพื่อร่วมค้นหาหรือปรับปรุงรูปแบบหรือแนวทางการดำเนินงานใหม่ แล้วจึงดำเนินการขั้นร่วมทำ โดยควรมีการประเมินผลทุกระยะ หากพบความผิดพลาดหรือเห็นสัญญาณว่ากิจกรรมนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จก็สามารถกลับไปขั้นร่วมคิดใหม่ได้ โดยสามารถปฏิบัติเป็นวงจรลักษณะนี้เรื่อยไป เมื่อร่วมดำเนินงานเสร็จสิ้นก็ร่วมสรุปทบทวนแล้วนำข้อมูลไปขยายผลสร้างการรับรู้และความภาคภูมิใจในขั้นรับผล และสุดท้ายนำผลไปสู่ขั้นพัฒนา เป็นขั้นที่มีความจำเป็นมากที่ต้องดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งสำคัญคือต้องผลักดันให้เป็นนโยบายจังหวัด ผลักดันเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัดจึงจะเกิดโครงสร้างที่มีทั้งกฎเกณฑ์และทรัพยากร เกิดความชอบธรรมในการควบคุมหรือกำกับการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาให้ดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องให้ประสบความสำเร็จได้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือการสร้างแรงขับหรือการระเบิดจากข้างในจากคนในพื้นที่ เพราะโครงสร้าง (structure) กล่าวคือ รูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัดไม่ได้

ดำรงอยู่อย่างอิสระจากเหตุผล แรงจูงใจและพฤติกรรมที่มีลักษณะของการใคร่ครวญไตร่ตรองและสะท้อนคิดของคน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะดำรงอยู่เฉพาะเมื่อมันถูกผลิตและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องโดยผ่านทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) ซึ่งโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้กระทำการในการสานต่อกิจกรรมที่เกิดจากเจตนารมณ์ของคนพวกเขา (เชษฐา พวงหัตถ์, 2548) ดังนั้นรูปแบบหรือแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจะดำรงอยู่ได้ก็แต่เฉพาะเมื่อถูกโยงเข้ากับเหตุผลและแรงจูงใจของกระทำการหรือคนในพื้นที่เท่านั้น จึงจำเป็นต้องสร้างแรงขับหรือการระเบิดจากข้างในของคนในพื้นที่ นอกจากนั้นควรมีผู้กระทำการที่เป็นแกนนำขับเคลื่อนในระดับจังหวัด เช่น สมัชชาการศึกษาจังหวัดที่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบทางการ แต่เป็นสมัชชาการศึกษาที่เห็นพ้องต้องกันและสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดอย่างจริงจังจึงจะทำให้การส่งเสริมการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

5. ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความรู้จากการทำวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.1 วิธีการทำงานร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (agency) ระดับต่าง ๆ พบว่า วัฒนธรรมการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาคการศึกษาจะให้ความสำคัญกับภาระงานในหน้าที่ราชการเป็นหลัก มีรูปแบบการทำงานแบบเป็นทางการ ภาคประชาสังคมจะมีวิถีคิด และรูปแบบการทำงานแบบไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นสูง ใช้ความเป็นจิตอาสาในการทำงานเน้นเครือข่ายความร่วมมือ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน ภาคเอกชน มุ่งประสิทธิภาพของงานคำนึงถึงความคุ้มค่า มีความคล่องตัวในการทำงาน ภาคท้องถิ่น มีรูปแบบการทำงานที่เป็นทางการแต่น้อยกว่าภาคการศึกษา อาจเป็นเพราะภาคท้องถิ่น ทำงานใกล้ชิดประชาชนมากกว่าจึงมีวิธีการทำงานที่ยืดหยุ่นเข้าถึงง่าย และด้วยบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นจึงให้ความสำคัญกับความต้องการของคนในพื้นที่ จึงพร้อมสนับสนุนงบประมาณที่จะพัฒนาคุณภาพคนในพื้นที่ ดังนั้นการประสานงานและการทำงานร่วมกับแต่ละภาคส่วน ผู้วิจัยต้องเข้าใจวัฒนธรรมการทำงานและปรับตัวให้เข้ากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนในพื้นที่

เทคนิคการลงพื้นที่ผู้วิจัยเริ่มต้นการวิจัยด้วยการนำส่งหนังสือขอความร่วมมือเก็บข้อมูลจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้แก่ทุกภาคส่วนด้วยตนเอง พร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการมีช่องทางติดต่อ เช่น เบอร์โทรศัพท์ ไลน์ส่วนตัว เฟซบุ๊ก และรักษาระดับความสัมพันธ์ด้วยการทักทายผ่านช่องทางออนไลน์เป็นระยะ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและยังอยู่ในวง

ของการติดต่อสื่อสาร จากนั้นผู้วิจัยหาข้อมูลและสังเกตวิธีการทำงานของแต่ละบุคคลแต่ละภาคส่วน จึงปรับการทำงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ด้วยวิธีที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมการทำงานของแต่ละภาคส่วนตามความเหมาะสม กล่าวคือ ภาคการศึกษา และภาคท้องถิ่น นัดหมายสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ณ สถานที่ทำงาน ในวันและเวลาราชการ ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน นัดหมายสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการตามความสะดวกของแต่ละบุคคล เช่น นัดให้สัมภาษณ์ที่บ้าน หรือสถานประกอบการ ในวันและเวลาที่สะดวก นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลและการทำงานที่เหมาะสมกับแต่ละภาคส่วนแล้ว บุคลิกภาพและคุณลักษณะของผู้วิจัยก็มีส่วนสำคัญที่จะสร้างความประทับใจและเป็นแรงดึงดูดให้คนอยากเข้าร่วมกระบวนการวิจัย เช่น การมีความรู้ในเรื่องที่ทำวิจัยอย่างแท้จริง มีความมุ่งมั่น (commitment) มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเป็นกันเองกลมกลืนกับกลุ่ม ซึ่งจะทำให้บรรยากาศของการวิจัยผ่อนคลายไม่ตึงเครียด ส่งผลต่อการได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

จากการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า การทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมมีความคล่องตัวและได้รับความร่วมมือมากที่สุด อาจเป็นเพราะภูมิหลังของบุคคลหรือองค์กรภาคประชาสังคม เริ่มมาจากการมีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนเป็นทุนเดิม ประกอบประเด็นของการวิจัยเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยตรง และเห็นความสำคัญของการพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัด จึงให้ความร่วมมือและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาจังหวัด โดยประสานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด ควรส่งเสริมสนับสนุนภาคประชาสังคมให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด โดยเชื่อมต่อผลการดำเนินงานกับนโยบายการจัดการศึกษาจังหวัด ทั้งแนวตั้งระหว่างหน่วยงานระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับท้องถิ่น และการเชื่อมโยงในแนวราบกับภาคประชาสังคม ภาคเอกชนที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนและแบ่งเบาภาระของหน่วยจัดการศึกษาภาครัฐ

5.2 ข้อมูลหรือประเด็นที่สามารถจุดประกายความสนใจและดึงความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (agency) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นที่ คือ ประเด็นที่อ่อนไหวในสังคม เช่น ประเด็นเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ ประเด็นเรื่องปากท้องหรือความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นต้น ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่ผู้คนให้ความสนใจ จึงสามารถดึงคนให้เต็มใจเข้ามาร่วมกระบวนการวิจัยได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ เช่น การชี้ประเด็นให้เห็นภาพชัดเจนด้วยข้อมูลสถานการณ์ในพื้นที่ ความมุ่งมั่น เอาใจจริงเอาใจใส่ เกษะดีงานของนักวิจัยและทีมงาน รวมถึงงบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

ได้จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในพื้นที่ หรือใช้การเชื่อมโยงบูรณาการกับโครงการที่เกี่ยวข้องที่กำลังดำเนินการอยู่ในพื้นที่ ก็จะทำให้สามารถขับเคลื่อนงานวิจัยได้อย่างราบรื่น

5.3 เทคนิคการจัดเวทีระดับต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้มีการจัดเวทีระดับต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งเวทีระดับจังหวัด เวทีระดับคณะทำงาน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิค คือ 1) การเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมเวที โดยการประสานคนที่มีความรู้ ประสบการณ์ตรงตามประเด็นของการจัดเวที ผ่านทางหน่วยงานหรือองค์กรระดับจังหวัดที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับ ในงานวิจัยครั้งนี้ได้เชิญผู้ร่วมเวทีผ่านทางมูลนิธิอภัยภูเบศร 2) การเตรียมความพร้อมก่อนจัดเวทีทุกระดับ คณะทำงานจะมีการประชุมกลุ่มย่อยทุกครั้งก่อนจัดเวที เพื่อทำความเข้าใจประเด็น และสิ่งที่ต้องการหลังเสร็จสิ้นเวที รวมถึงการซักซ้อมแผนการดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลการดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์ และให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด และ 3) การสร้างความเชื่อมั่นในตัวนักวิจัย แก่แกนนำและคณะทำงาน ว่ามีความมุ่งมั่นตั้งใจจะพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่อย่างแท้จริง จึงทำให้ได้รับความไว้วางใจ เพราะหากแกนนำหลักซึ่งเป็นผู้นำกระบวนการมีความเชื่อมั่น ให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ผู้ร่วมกระบวนการก็จะเกิดความเชื่อมั่นและเต็มใจร่วมกิจกรรมเช่นกัน จึงส่งผลให้การจัดเวทีระดับต่าง ๆ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5.4 กระบวนการสร้างความหมายหรือนัยยะ (significant) ของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น โดยการใช้พื้นที่ทางสังคม (social space) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของผู้คน และได้รับการยอมรับของคนทุกช่วงวัย และจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทำให้การใช้พื้นที่ทางสังคมรูปแบบดังกล่าวนี้มีความสำคัญและมีบทบาทมากขึ้น ซึ่งระบบการสื่อสารออนไลน์ก็ได้ลดข้อจำกัดเรื่องของมิติเวลาและมิติพื้นที่ ทำให้การติดต่อสื่อสารสัมพันธ์แพร่ขยายไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ทางสังคม (social space) ในการประชาสัมพันธ์สื่อสาร (communication) ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ (social media) โดยการมีส่วนร่วมของสื่อท้องถิ่น เช่น การเผยแพร่สื่อวีดิทัศน์การดำเนินงาน และการถ่ายทอดสดการดำเนินงานผ่านช่อง ในเฟซบุ๊ก ไลน์ ยูทูป และการประชุมออนไลน์ผ่านโปรแกรมซูม เป็นต้น เพื่อสร้างการรับรู้ของคนในพื้นที่อย่างรวดเร็วในวงกว้าง เมื่อคนจำนวนมากรับรู้บ่อยครั้งขึ้น จนเกิดความคุ้นชินและถูกกล่าวถึงในวงกว้าง

ข่าวสารก็จะถูกผลักดันกระแสให้เกิดการตีความ (interpretive) และผลักดันให้เกิดเป็นความหมาย หรือนัยยะ (significant) ของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ที่ได้รับการยอมรับ ตามกระแสสังคม จนเกิดพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการรณรงค์สู่การ เปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเชิงนโยบาย

ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาผู้ นำเสนอหรือสื่อมวลชนต้องมีการวางแผนการกำหนดเนื้อหาที่ทรงพลัง อย่างต่อเนื่อง ให้สามารถจุด ประเด็นสร้างกระแสการมีส่วนร่วมในพื้นที่โดยการทำให้คนมากกด like, comment, share จะทำให้ ข่าวสารกระจายอย่างรวดเร็ว ทำให้คนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกร่วมและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการ ขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดมากขึ้น สอดคล้องกับสกุลศรี ศรีสารคาม (2560) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การกำหนดวาระข่าวสารโดยผู้ใช้สื่อออนไลน์ถูก นำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนประเด็นสังคม คือ การเข้าใจกระบวนการสร้างและใช้สื่ออย่างมี ประสิทธิภาพจะทำให้เกิด active citizen ที่จะมึบทบาทในการผลักดันประเด็น โดยสังคมสามารถจุด ประเด็นผ่านสื่อออนไลน์ได้เมื่อทำให้คนมีความรู้สึกร่วม ดึงคนมามีส่วนร่วม และการหาคนร่วมจุดยืน ถ้าทำจุดนี้ได้กระแสจะจุดติด สื่อจะเริ่มให้ความสนใจ สื่อมวลชนต้องมึบทบาทในการกำหนดทิศทาง ของประเด็นให้สังคมรู้และเข้าใจบริบทของเรื่องราว ทำให้คนวิพากษ์และคิดต่อประเด็นที่กำลัง ขับเคลื่อนได้หลายมุมมอง และเป็นพื้นที่ให้เสียงในสังคมได้รับรู้ในวงกว้างมากขึ้น เมื่อสื่อกำหนด ทิศทางและนำไปต่อยอดแล้ว สังคมและผู้ขับเคลื่อนต้องผลักดันต่อไปด้วยข้อมูลที่หนักแน่น ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรม กิจกรรมการมีส่วนร่วม และการดึงคนที่มีอำนาจเชิงนโยบายเข้ามาอยู่ใน กระบวนการหรือเปิดพื้นที่ให้มีการหาทางออกร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ได้สื่อต่อยอดประเด็นต่อ หาก ทำอย่างเป็นระบบ เรื่องเล็ก หรือเรื่องใหญ่ก็สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลง สังคมได้

ความรู้จากการวิจัยข้างต้น เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จใน ระดับหนึ่ง กล่าวคือ วิธีการทำงานร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มาจากภาคส่วนที่มี ความแตกต่างกัน ความมุ่งมั่น และบุคลิกภาพของนักวิจัยที่จะดึงผู้คนเข้ามาร่วมกระบวนการวิจัย และประเด็นการวิจัยที่คนในพื้นที่ให้ความสนใจและมองว่าสำคัญต้องดำเนินการ โดยใช้เทคนิค การจัดเวทีระดับต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกภาคส่วนให้มามีส่วนร่วม รวมถึง การสร้างความหมายของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพระดับพื้นที่จังหวัด ผ่านพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ตามวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ (new normal) จึงทำให้งานวิจัยได้รับความร่วมมือในการขับเคลื่อนจนนำไปสู่

การสร้างการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามความต้องการของคนและบริบทพื้นที่จังหวัดอย่างแท้จริง

โดยสรุปจะเห็นว่า ผู้วิจัยมุ่งไปที่การเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายอย่างอิสระ ดังนั้นผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นผลที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน จึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปใช้ในอนาคตตามความพร้อมของจังหวัด ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงไม่ได้ประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากผลของการวิจัย กล่าวคือ ไม่ได้ประเมินผลความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน เพราะกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงนั้นต้องอาศัยระยะเวลา ในการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปโดยธรรมชาติของพื้นที่ จึงต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจอาศัยกรอบเวลาในการดำเนินโครงการที่กำหนดไว้ เช่น 3 ปี 5 ปี และ 10 ปี เป็นต้น เพื่อเฝ้าติดตามพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพต่อไป ทั้งนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนต้องร่วมกันขับเคลื่อนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะทำให้การจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด มีข้อเสนอแนะจากการวิจัย 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะทั้ง 2 ส่วน ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด สามารถนำผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ไปปรับใช้โดยควรเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันของหลายฝ่ายในภาคประชาสังคม เพื่อนำไปสู่มีการพัฒนาโลกจังหวัดให้

เป็นองค์กรที่มีหลายแกนนำ (multi - headed organization) หรือแกนนำแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมพลังอำนาจของภาคประชาสังคมตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ รวมถึงเพื่อสร้างและรักษาภาวะผู้นำร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อีกทั้งควรเพิ่มจุดจัดการจากระดับจังหวัดลงไปที่ระดับอำเภอและตำบล เพื่อความยั่งยืนของการทำงานในระยะยาว

2. ภาครัฐในพื้นที่ หรือคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด สามารถใช้กลไกสมัชชาการศึกษาจังหวัด ในการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ โดยควรเสริมพลังอำนาจภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วยองค์กรภาคประชาชน ผู้ประกอบการภาคเอกชน และสื่อมวลชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเนื่องจากมีเครือข่ายที่เหนียวแน่นเป็นต้นทุน ซึ่งจะทำให้การประสานความร่วมมือเป็นไปด้วยความคล่องตัว และสามารถบูรณาการการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน สามารถตอบโจทย์ความต้องการพัฒนาอาชีพของชุมชนขยายสู่ระดับจังหวัดได้อย่างแท้จริง

3. สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับหรือผู้ปกครอง สามารถนำผลจากการวิจัยที่พบว่าผู้เรียนขาดคุณลักษณะที่จะทำให้สามารถทำงานได้อย่างยั่งยืน คือคุณลักษณะของความเพียร หรือความอดทน (grit) โดยการมีแรงผลักดัน (passion) และความอดทน (perseverance) ไปจัดการศึกษาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในการทำงานและการใช้ชีวิตในสังคมยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (disruption) ดังเช่นปัจจุบันได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อยอดงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดในจังหวัดอื่น ๆ โดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ส่งเสริมให้มีระบบ credit bank system เพื่อให้ผู้ที่เลือกเรียนสายอาชีพสามารถสะสมความรู้และประสบการณ์เพื่อใช้ในการศึกษาต่อในระดับสูงได้

3. ควรศึกษาการปรับเปลี่ยนทัศนคติ หรือ mindset ของผู้ประกอบการและผู้เรียนในเรื่องการเรียนรู้เพื่อชีวิตและการทำงาน เพราะความท้าทายของการผลิตคนให้ตรงกับตลาดแรงงานนั้น อยู่ที่ทัศนคติของผู้ประกอบการ และผู้เรียน

4. ควรศึกษาการสร้างและรักษาระดับภาวะผู้นำของภาคประชาสังคม ในการมีส่วนร่วมเป็นกำลังสำคัญในการจัดการพื้นที่ตนเองในมิติต่าง ๆ เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ กลินณศักดิ์. (2559). ชลบุรี kickoff ประกาศใช้หลักสูตร“การเตรียมพร้อมทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ” เต็มพื้นที่ทุกระดับชั้น เริ่มปีการศึกษา 2559. **สานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้**, (21), 1-3.
- กนกวรรณ กลินณศักดิ์. (2559). “6 ช.”ขงเชียร์เชื่อมซี(เป้า)เช็คแซร์: ประสบการณ์รณรงค์สื่อสารผ่านชลบุรีโมเดล. **สานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้**, (23), 3.
- กนกวรรณ กลินณศักดิ์. (2559). สื่อสารอย่างไรให้ได้กลไก กศจ.เป็นเพื่อนร่วมทางจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. **สานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้**, (26), 3.
- กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. (2556). การศึกษาเพื่อการมีงานทำ(เท่านั้นเองหรือ). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559 จาก <https://www.thairath.co.th/content/371432>
- ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย. ปรชญาดุษฐ์บัณฑิต, สาขาวิชา สังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- จุฑาทิพย์ พิทักษ์. (2555). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเรื่องเพศวิถีของวัยรุ่น. ปรญญาครุศาสตรดุษฐ์บัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาจาออกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา รักษ์พลเมือง. (2534). **พื้นฐานการศึกษา: หลักการและแนวคิดทางสังคม**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ชนิดา รักษ์พลเมือง. (2557). **กระบวนการทัศน์พัฒนศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2548). **โครงสร้าง – ผู้กระทำการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ทรงกรด เหล็กสมบูรณ์. (2555). **อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัด เชียงใหม่**.วิทยานิพนธ์ปรญญาดุษฐ์บัณฑิต, สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- ทัศนิน วรรณเกตุศิริ และคณะ. (2558). **สภาพการณ์และแนวทางส่งเสริมการฝึกอาชีพและปรับเปลี่ยนอาชีพของแรงงานไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). **จำนวนผู้ว่างงานจำแนกตามการศึกษา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2564 จาก <https://www.bot.or.th>
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2535). **อาชีพศึกษา**. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคม พ.ศ.2535. หน้า 14-16.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2559). **กรณีศึกษา "ตราด" สร้างอาชีพ ปฏิรูปการเรียนรู้สู่การทำงานจริง**. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.prachachat.net/news>
- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2542). **การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพลังนิเวศและชุมชน.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2548). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์.
- เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ และคณะ.(2555). **โครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเชิงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- พจนา เอื้องไพบูลย์. (2546). **การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน : การศึกษาแบบพหุกรณี**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร. (2548). **นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และพัฒนา**. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พอเพียง ทรัพย์อินทร์. (2551). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวัด : กรณีศึกษา วัดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี**. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัฒนาพงษ์ สุขมะดัน. (2559). **การจัดการเรียนรู้ทักษะอาชีพและการมีงานทำ**. **สานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้**, (16), 4.

- พัฒนาพงษ์ สุขมะดัน. (2559). トラดกับการจัดการศึกษาเพื่อสัมมาชีพ. **สานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้**, (5), 4.
- พัฒนาพงษ์ สุขมะดัน. (2559). “ชลบุรีโมเดล” การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสู่ระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก. **สานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ ฉบับที่ 28** (1 กันยายน 2559): 1.
- พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540). การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพบูลย์ สุทธิ. (2554). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฟื่องอรุณ ปรีดีดิกล และคณะ. (2561). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการเชิงพื้นที่. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ภัทร ยืนยง. (2557). การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำสาขาทอนบนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิณี เอี่ยมตระกูล พิริยา ชีมเจริญ และ พรชัย จันทร์ถาวร. (2555). แนวทางศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยทางถนนของเมือง: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รำไพ เกียรติอดิศร. (2555). การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงดูเด็กวัย 0 – 2 ปี. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2574**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท..
- วรรณดี สุทธิวรกร. (2557). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการทางสำนึก. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.

- วัฒนา พงษ์โนนสูง. (2559). การถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นจากกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กโดยชุมชน กรณีศึกษาคลองสองต้นนุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชุดา เจนเกียรติฟู. (2560). ความไม่สอดคล้องในตลาดแรงงานด้านการศึกษา(Overeducation). สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2562 จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/vgnew_th/dc79729d1271d642cec16308cb40009f.pdf
- ศรัญญา คัมภีระมนต์. (2556). การออกแบบแผนจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา เรื่อง ภัยธรรมชาติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนดอยเต่าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิธร จารุสมบัติ. (2557). การจัดการศึกษาโดยครอบครัวตามแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัยแนวความคิดและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2557). สมศ.ปรับปรุงแบบการประเมินฯ รอบสี่คาดหวังเสร็จในหนึ่งปีทุกจังหวัดทั่วประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.moe.go.th/moe>
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2561). ค.ร.ม. อนุมัติร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ . สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563 จาก <http://site.ksp.or.th>
- สกุลศรี ศรีสารคาม. (2560). กระบวนการของสื่อสังคมในการกำหนดวาระข่าวสารเพื่อการขับเคลื่อนประเด็นสังคมสู่การรับรู้และการเปลี่ยนแปลง SOCIAL MEDIA AGENDA SETTING TO DRIVE SOCIAL ISSUES FOR AWARENESS AND CHANGE. วิทยาราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 12(1), 248-249.
- สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง. (2555). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในภาคกลาง. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2555). **โครงการวิจัยการศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนในระดับกลุ่มจังหวัดและกรุงเทพมหานคร.**

กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท..

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2555). **การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนในระดับกลุ่มจังหวัดและกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2542). **การออกแบบการกำกับงานและประเมินผลโครงการ. ในวารสารวิจัยวิทยาการวิจัย.** ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2542).

สมโภชน์ อเนกสุข. (2548). **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ในวารสารวิจัยและวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.** ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2548), หน้า 18 – 31.

สวนีย์ เสริมสุข. (2555). **การวิจัยและพัฒนากระบวนการกำหนดกลยุทธ์ของครูเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการได้รับการจ้างงานของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้สวอท (SWOT).**

วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สวัสดิ์ อุดมโภชน. (2535). **อาชีพศึกษา. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2535.** หน้า 221-222.

สามารถ กมขุนทด. (2548). **แนวทางการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบางขวดอนุสรณ์. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา และคณะ. (2554). **การวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพของต่างประเทศกับประเทศไทย. รายงานวิจัยเล่มที่ 1 ในโครงการวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ. ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.**

สีลาภรณ์ นาครทรรพ. (2539). **แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม : ระดับกลุ่ม/ชุมชน. ในอนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (บรรณาธิการ). การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**

สีลาภรณ์ บัวสาย. (2552). **พลังท้องถิ่น : บทสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).**

- สุกัญญา แชนซ์ชัย และ ชญาพิมพ์ อุตสาโท. (2555). **การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ: โรงเรียนถนนอมราษฎรบำรุง**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุนิรัตน์ ยั่งยืน และคณะ. (2556). **การวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการจัดการธนาคารขยะของชุมชนบ้านหัวหนอง ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุพัตราชาติปัญญาชัย. (2548). **กระบวนการเรียนรู้: แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
- สุพิรพัทธ์ พิมพ์มาศ. (2561). ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. ใน **วารสารโพธิวิชัย**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561).
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2552). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานจังหวัดตราด. (2561). **แผนพัฒนาจังหวัดตราด พ.ศ.2558-2561(ฉบับปรับปรุง)**. ตราด: สำนักงานจังหวัดตราด.
- สำนักงานสถิติจังหวัดตราด. (2561). **รายงานสถิติจังหวัดตราด พ.ศ.2561**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). **สถาปนิกรูปแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด. (2561). **แบบรายงานผลโครงการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดตราด**. ตราด: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักสถิติแห่งชาติ. (2563). **จำนวนประชากร จำแนกตามสถานภาพแรงงาน และเพศ พ.ศ. 2563**. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2564 จาก [http:// www.nso.go.th](http://www.nso.go.th)

- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัย
ชุมชน**. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย. (2556). **อมรวิรัช นาคทรพรพ ใน สกว.ชี้ทั่วโลกรุก
ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาใช้การจัดการเชิงพื้นที่เป็นจุดเปลี่ยน ขวนเอกชน ท้องถิ่นเป็น
หัวหอกนำร่องแผนการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์พื้นที่ของตนเอง**. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม
2559 จาก <http://www.whychannel.org/content--3-636-5773-1.html>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ (2559). **การจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐานเพื่อการมีงานทำ ตามแนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ
: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). **ABC: งานวิจัยที่พัฒนาเชิงพื้นที่**. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 22 ตุลาคม 2559 จาก <http://abc.trf.or.th>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาใน
ทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561)**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน. (2562). **รายงานการประชุมการรับนักเรียนนักศึกษาต่อของ
สถานศึกษาทุกสังกัด จังหวัดน่าน ประจำปีการศึกษา 2563**. น่าน: สำนักงานศึกษาธิการ
จังหวัดน่าน.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน. (2562). **เอกสารสรุปรายงานโครงการส่งเสริมอาชีพตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน แผนปฏิบัติการ
ประจำปีงบประมาณ 2562 ของจังหวัดน่าน**. น่าน: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน.
- สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2559). **จากแนวคิดการจัดการศึกษา
เชิงพื้นที่สู่การสนับสนุนการขับเคลื่อน กศจ. จดหมายถึงเพื่อนสมาชิก, ฉบับที่ 215 วันที่ 3
สิงหาคม 2559, 1.**

- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2560). **การเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดชลบุรี**. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2560 จาก <http://www.qlf.or.th>
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2558). **แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักเลขาธิการการศึกษา. (2556). **สภากรรมการการศึกษาไทยในเวทีโลก พ.ศ.2556**. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). **รายงานการวิจัยเส้นทางการศึกษาอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- อคิน รพีพัฒน์. (2553). **มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อดุลย์ วังศรีคุณ. (2543). **การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน**. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัถิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะคณะครุศาสตร์ บัถิตติวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุชา รามวงษ์กูร. (2558). **กระบวนการค้นทางการอาชีวศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เวชชัย. (2555). **การเสริมพลังอำนาจในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรรวิษ นาคทรพร และดวงแก้ว จันทรสระแก้ว. (2541). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: ข้อคิด แนวทาง และประสบการณ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์อติลา ชูชาติ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรวิษ นาคทรพร. (2561). **รายงานการศึกษาการดำเนินงานโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (2562). การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. ในสมคิด แสงจันทร์ (บ.ก.), **ถอดรื้อการเมืองไทย รัฐบาล VS รัฐสวัสดิการ.** (136-137). เชียงใหม่: หจก.วนิดา การพิมพ์.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). **กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย.** กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

อัญธิกา ชั่งถุช. (2554). **กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2554). **การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). **การเมืองของพลเมือง.** กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.

ภาษาอังกฤษ

Christopher G.A. Bryant, David Jary. (1991). **Giddens' Theory of Structuration: A Critical Appreciation.** London Routledge.

Cohen, J.M. , & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for International Studies.** New York: Cornell University Press.

Dykerman, C., Herr, E.L., Ingram, M., Wood, C., Charles, S., Pehrsson, D. (2001). **The Taxonomy of Career Development Interventions that Occur in America's Secondary School.** St.Paul: National Research Center for Career and Technical Education, University of Minnesota.

Giddens, A. (1984). **The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration.** Berkley and Los Angeles: University of California Press.

Joel H. Magisos. (1973). **Career Eucation.** U.S.A.: The American Vocational Association, Inc.

- Hoffman, Tina D. (2013). **Project HOPE: A Career Education Program for Rural Middle School Students**. PhD (Doctor of Philosophy) thesis, University of Iowa.
- Hoyt, K.B.*et al.* (1974). **Career Education: What It Is and How to Do It**. Second Edition. Utah: Olympus Publishing Company.
- Kaagan S., Stephen and Headley, Linda. (2010). **Bringing Your Learning Community to Life : A Roadmap for Sustainable School Improvement**. New York : Corwin.
- Kasl, Elizabeth, and Victoria Marsick. (1997). **Epistemology of Groups as Learning Systems: A research-based analysis**. In 27th Annual SCUTREA Conference Proceedings.
- Kemmis, S., and Mc Taggart, R. (2000). Participatory Action Research. In N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (eds.), **Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks : Sage Publication.
- Larry J. Bailey & Ronald W. Stadt. (1973). **Career Education New Approaches to Human Development**. U.S.A.: Bloomington, Illinois 61701.
- Office of Permanent Secretary. (2006, September). **การมีส่วนร่วมของประชาชน [Public Participation]**. Paper Presented at The Meeting of Development System Management. Office of Permanent Secretary, Bangkok, Thailand.
- Peters, John M., and Joseph L. Armstrong. (1998). **Collaborative Learning: People Laboring Together to Construct Knowledge**. New Directions for Adult and Continuing Education 79 (Fall).
- Quah, H. & Truong, T. (2011). **High School Career Education: Policy and Practice**. Canadian Journal of Education Administration and Policy.
- Winters, A. (2012). **Career Learning in Vocational Education: Guiding Conversations for Career Development**. Ph.D. (Doctor of Psychology and Educational Sciences) Thesis, Catholic University of Leuven.
- White, G. W., Suchowierska, M., & Campbell, M. (2004). **Developing and Simplementing Participatory Action Research**. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation, 85(2), 3-12.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย
2. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและเสนอแนะของร่างแนวทาง (ฉบับที่1)
3. รายนามผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างแนวทาง (ฉบับที่2)

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญสิภรณ์ จันทร์หอม

อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ดร.พิมลพรรณ สกิตรัมย์

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน อดีตผู้จัดการมูลนิธิเชียงใหม่

3. ดร.ภูริวรรษ คำอ้ายกาวิิน

ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

พิจารณาและเสนอแนะร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา
เพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ผณินทรา อีรานนท์
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญสิภรณ์ จันทร์หอม
อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์
รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
4. ดร.ฉันทกรรณ์ นิลอรุณ
ศึกษาธิการจังหวัดน่าน
5. ว่าที่พันตรี ดร.สุรเดช รอดจินดา
รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 1
6. ดร.อัศรายุทธ ศรีใจอินทร์
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 2
7. ดร.จารุวรรณ นาดัน
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสองแคว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 1
8. ดร.สำรวย ผัดผล
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองจิ่ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน
ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ใจไ้ไ่ กรรมการมูลนิธิอีกเมืองน่าน
9. ดร.พิมลพรรณ สกิดรัมย์
รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน อดีตผู้จัดการมูลนิธิอีกเมืองน่าน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2)

1. ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิขยกุล
ข้าราชการบำนาญ อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน
หัวหน้าโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดน่าน
อดีตผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษาหลายแห่งในพื้นที่จังหวัดน่าน
2. นายสุเมธ สายสูง
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน อดีตพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
จังหวัดน่าน
3. นายสำเร็จ อุดแดง
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 1
4. นายเสรี พิมพ์มาศ
ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37
(แพร่-น่าน)
5. นางณัฐวรรดา ธิติพัฒน์ภูริกุล
ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดชลบุรีและตราด
2. แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดน่าน
3. ประเด็นคำถามการประชุมกลุ่มนักเรียน
4. ประเด็นเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน”
5. กำหนดการเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน”
6. ประเด็นการพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 1)
7. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
8. แบบตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฯ (ฉบับที่ 2)

แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดชลบุรีและตราด

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมข้อมูลการวิจัยภาคสนามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อต้องการทราบข้อมูลการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดชลบุรีและตราด เพื่อนำมาวิเคราะห์ถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด

กลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด ได้แก่ ตัวแทนจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น

ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ- สกุล.....เพศ.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
สถานที่ทำงาน.....
การศึกษา.....

แนวคำถาม

- 1) จังหวัดของท่านมีบริบทการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เป็นอย่างไร
- 2) จังหวัดของท่านมีวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของภาคีเครือข่าย ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น อย่างไร
- 3) อะไรเป็นเงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของท่าน
- 4) ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด พบปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และมีวิธีการแก้ไขปัญหายังไง
- 5) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด มีอะไรที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายหรือไม่ประสบความสำเร็จ และท่านจะมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยภาคสนาม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อต้องการทราบสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและข้อเสนอในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน และหาแนวร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

กลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน ได้แก่ ตัวแทนจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น

ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ- สกุล.....เพศ.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
สถานที่ทำงาน.....
การศึกษา.....

แนวคำถาม

1. การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมีความจำเป็นและสำคัญต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันหรือไม่เพราะเหตุใด
2. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการจัดการเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่านเป็นอย่างไร
3. พื้นที่จังหวัดน่านมีความต้องการการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือไม่ อย่างไร และอาชีพใดควรได้รับการส่งเสริม
4. ท่านคิดว่าใครหรือหน่วยงานใด ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดน่าน และควรมีส่วนร่วมอย่างไร

ประเด็นคำถามการประชุมกลุ่มนักเรียน

คำชี้แจง ประเด็นคำถามการประชุมกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่ม

เพื่อต้องการทราบสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของผู้เรียนในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในพื้นที่จังหวัดน่าน

ประเด็นคำถาม

1. ปัจจุบันสถานศึกษาที่นักเรียนได้ศึกษาอยู่มีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง
2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของสถานศึกษาที่เรียนหรือไม่ อย่างไร
3. ในอนาคตนักเรียน อยากทำงานอยู่จังหวัดน่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
4. อาชีพใดที่นักเรียนใฝ่ฝันอยากทำในอนาคต แล้วจังหวัดน่านมีการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมอาชีพนั้นหรือไม่ อย่างไร
5. นักเรียนคิดว่าอาชีพใดควรได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของพื้นที่จังหวัดน่านในปัจจุบันและอนาคต

ประเด็นเวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน”

วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนา คือการสร้างความเข้าใจร่วมกันแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ สร้างประเด็นชวนหารือ และร่วมออกแบบแนวทางการขับเคลื่อนงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดและการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้

ประเด็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน
2. ข้อเสนอ/โจทย์คิดต่อ
3. รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพ
4. การออกแบบกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับจังหวัด
5. เป้าหมายร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน

กำหนดการ

เวทีเสวนา “การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน”

วันที่ 26 มิถุนายน 2563 เวลา 09.00 น. – 15.30 น.

ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

เวลา	08.30 น. - 09.00 น.	ลงทะเบียน
	09.00 น. - 09.30 น.	กล่าวเปิดโดยนายชูศิลป์ สารรัตน์ ประธานมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน และบรรยายแนวทางการขับเคลื่อนน่านพอรัม
	09.30 น. - 10.00 น.	ข้อมูลและสถานการณ์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดน่าน (Review) โดย น.ส. นวพรรณ อินตะวงศ์
	10.00 น. - 11.30 น.	วงคุยแลกเปลี่ยน ประเด็นและผลกระทบที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพ จังหวัดน่าน โดย นายยุทธภูมิ สุประการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนน่าน
	11.30 น. - 12.00 น.	ชี้ประเด็นสำคัญ เพื่อนำเข้าสู่แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจังหวัดน่าน โดย น.ส.พิมลพรรณ สกิดรัมย์ ผู้จัดการมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน
	12.00 น. - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
	13.00 น. - 15.00 น.	วงคุยแลกเปลี่ยน แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จังหวัดน่าน โดย น.ส.นวพรรณ อินตะวงศ์
	15.00 - 15.30 น.	สรุปประเด็นจากเวที โดย น.ส.พิมลพรรณ สกิดรัมย์ ผู้จัดการมูลนิธิรักษ์เมืองน่าน
	15.30 น.	ปิดการประชุม

หมายเหตุ กำหนดการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ประเด็นการพิจารณา
แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
ในระดับพื้นที่จังหวัด

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ผู้วิจัย นางสาวนวพรรณ อินตะวงศ์

นิสิตดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: intawong.nawaphan@gmail.com โทรศัพท์ 08-82608519

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
2. อาจารย์ ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

คำชี้แจง ประเด็นการพิจารณาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดฉบับนี้ ที่ใช้ประกอบการประชุมกลุ่ม (focus group discussion) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ความคิดเห็นและเสนอแนะ (ร่าง)แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เพื่อรับฟังการพิจารณาและนำความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำไปปรับแก้ร่างแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นวิธีการที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทศนคติ รวมถึงการดำเนินการที่พึงประสงค์ ที่เป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์จากกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ภาคการศึกษา ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานทางการศึกษาที่จัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบันอาชีวศึกษา โรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน

จังหวัด 2)ภาคประชาสังคม ได้แก่ ตัวแทนองค์กรภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคธุรกิจในพื้นที่ และ
 3) ภาคท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมี
 ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน
 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน 5) ร่วมรับผล และ 6) ร่วมพัฒนา

การจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด หมายถึง รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ โดย
 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัด ได้แก่ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาค
 ท้องถิ่น ในการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มาดำเนินการในพื้นที่
 จังหวัดของตนเอง ในด้านการจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษา
 และการวัดผลประเมินผลการศึกษา เพื่อตอบโจทย์การศึกษาเพื่ออาชีพให้ตรงตามความต้องการที่
 แท้จริงของประชาชนและท้องถิ่น (สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2559)

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ
 และตามอัธยาศัย โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการทำงาน ตระหนักในความสำคัญของการ
 ประกอบอาชีพ ปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับอาชีพ และส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ
 สุจริต สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางให้หน่วยงานของรัฐ กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการและ
 กระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรอีกทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจังหวัดต่าง ๆ
 กำหนดและนํานโยบายปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ในกระบวนการปฏิรูปการศึกษาระดับพื้นที่ เพื่อ
 การมีอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
 ในระดับพื้นที่จังหวัด โดยจะใช้แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในส่วนเนื้อหาที่พัฒนาผู้เรียนใช้แนวคิดการศึกษาเพื่ออาชีพ 5 ขั้นตอน (อนุชัย
 งามวรังกูร, 2558) ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาชีพ (Awareness Stage)
 ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจตัวเอง (Exploration Stage) ขั้นตอนที่ 3 การเลือกอาชีพ (Orientation

Stage) ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ (Preparation Stage) และขั้นตอนที่ 5 การเข้าสู่อาชีพ (Maintenance Stage)

2. แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

การจัดการศึกษาพื้นที่จังหวัดเป็นการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่จังหวัดเป็นฐานในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัด ร่วมเป็นเจ้าของในการวางนโยบาย ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมใช้ประโยชน์จากผลการดำเนินการ ซึ่งได้แก่ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ในการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพในพื้นที่ ได้แก่ การจัดการหลักสูตร การพัฒนาทักษะอาชีพ การบริหารจัดการ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษา และการวัดผลประเมินผล เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

3. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ชุมชน อุดลย์ งามศรีคุณ (2543) อรศรี งามวิทยาพงศ์ และคณะ (2549) สีลาภรณ์ นาคทรพร (2540) มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ 1) เนื้อหา องค์ความรู้ ซึ่งตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน 2) กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด 3) ฐานการเรียนรู้/ช่องทางการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งฐานการเรียนรู้ภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ 2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Kemmis and Mc Taggart, 2000) ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือองค์กร โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) การลงมือปฏิบัติตามแผนและสังเกตกระบวนการปฏิบัติ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และ 3) การสะท้อนผลจากการปฏิบัติแล้วนำข้อมูลหรือประเด็นปัญหาที่ได้มาใช้ทบทวนแผนการปฏิบัติ ซึ่งย้อนกลับไปสู่การวางแผนการปฏิบัติในขั้นตอนแรกอีกครั้ง เป็นวงจรต่อเนื่องเรื่อยไป

5. ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory)

ของ Anthony Giddens

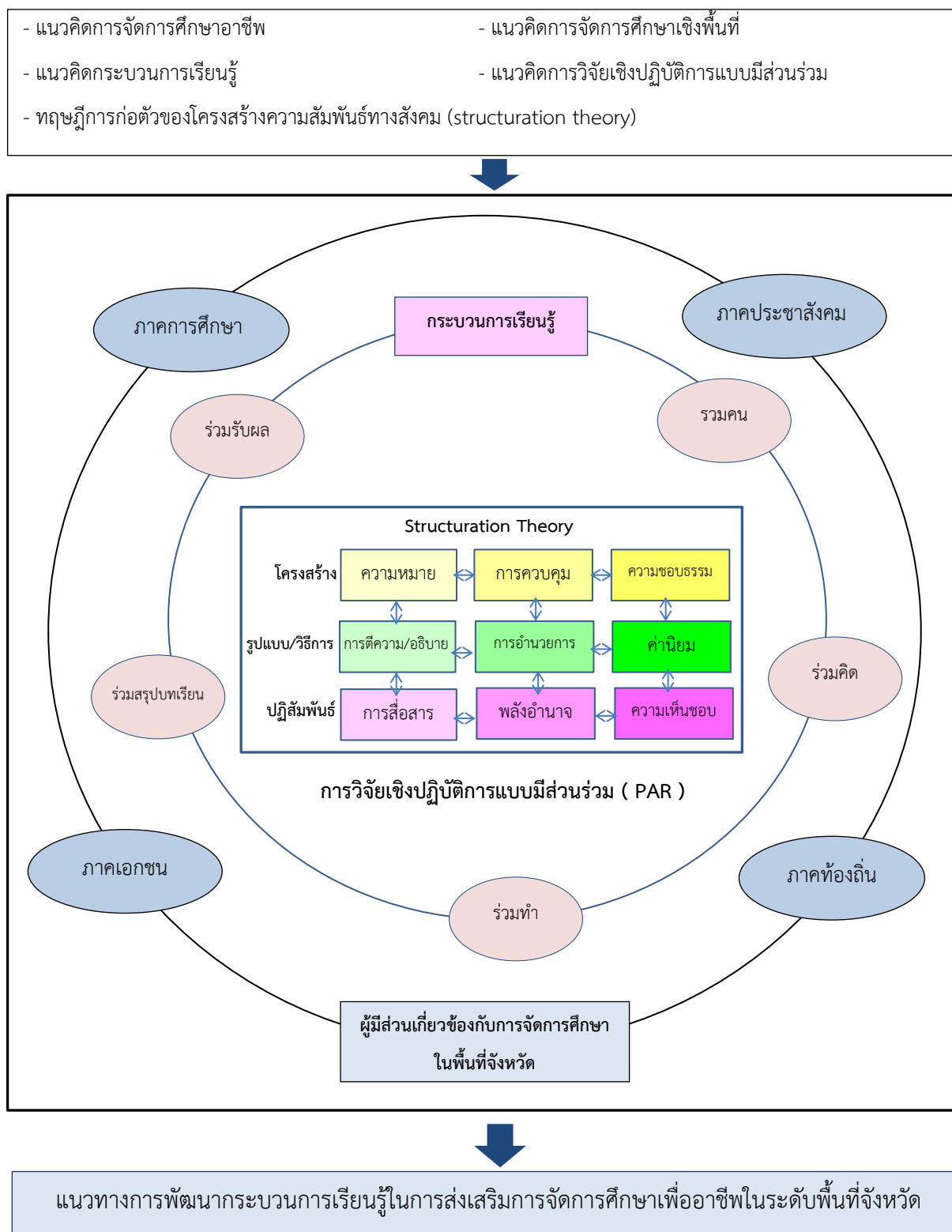
จังหวัด เป็นหน่วยบริหารของรัฐ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนมากกว่ารัฐบาลส่วนกลาง ปัจจุบันจังหวัดมีบทบาทในการจัดการศึกษา โดยคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีอำนาจ

หน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษาและการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด ควรต้องดำเนินการ ในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในจังหวัด โดยอาจมีกลไกสนับสนุนจากภายนอก เช่น การสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณภาครัฐ การสนับสนุนด้านวิชาการจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่คนในพื้นที่ในการจัดการศึกษาเพื่อคนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยครั้งนี้นำแนวคิด Structuration Theory ของ Anthony Giddens มาใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงพลังของคนในพื้นที่จังหวัด ในฐานะเป็นผู้กระทำการ (agency) ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น โดยการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มาดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง ในด้านการจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการ การพัฒนาครูบุคลากรทางการศึกษา และการวัดผลประเมินผลการศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงในมิติการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างการจัดการศึกษา ที่ถูกโครงสร้างแบบเดิมกดทับอยู่ กล่าวคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัด (agency) ร่วมกันกำหนดนโยบาย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด ที่สอดคล้องกับความต้องการ มาใช้ดำเนินการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ซึ่งเกิดเป็นโครงสร้างใหม่ (structure) ที่สามารถตอบโจทย์การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ให้ตรงตามความต้องการของประชาชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันโครงสร้างใหม่นี้ก็จะควบคุมให้ผู้กระทำการ ให้นำไปปฏิบัติ ตามนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดต่อไป

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้นเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดัง

แผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

(ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 1)

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 2) เพื่อเป็นการส่งเสริมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
- 3) เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น

เป้าหมาย

- 1) นักเรียน นักศึกษาเรียนจบแล้วมีงานทำ ประชาชนมีงานทำประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ไม่ทิ้งถิ่นฐาน ลดปัญหาความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว
- 2) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัดมีบทบาทในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ผู้ร่วมเรียนรู้

- 1) คณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด
- 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วน ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น
- 3) นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเด็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน แล้วใส่เครื่องหมาย✓ หากเห็นว่ามี
ความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ และแสดง

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>1.รวมคน</p> <p>ประเด็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้</p> <p>1) <u>สร้างการรับรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนให้เห็นสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) <u>สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่า การแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p> <p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) <u>ค้นหาแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ที่มีศักยภาพมีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และสามารถประสานภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานได้</u></p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>2) <u>จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น</u> เพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>3) สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ นวัตกรรมที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น</p> <p>4) <u>ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ</u> แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง สื่อสังคมออนไลน์เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุ เคเบิลทีวี และสื่อส่วนกลาง</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>2. ร่วมคิด</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด ร่วมกันระดมความคิด วางแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>2) <u>แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</u></p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3) <u>สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</u> <u>ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p> ✓ ✓	
<p>4) <u>กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และ</u> <u>แนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่</u> รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> ✓ ✓	
<p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) <u>จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพ</u> <u>และในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น</u> เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) <u>ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์</u> เช่น เฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์ เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์องค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>อาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นและระหว่างกลุ่ม</p> <p>3) <u>จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด เพื่อร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการขับเคลื่อน แนวทางการดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม</u></p> <p>4) <u>จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะอนุกรรมการดำเนินงานแต่ละงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม</u></p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3. ร่วมทำ</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p><u>1) ดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้</u></p> <p>2) ประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ</p> <p>3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินการ</p> <p>4) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่น การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์</p> <p>2) ติดต่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เช่น ทุนศึกษาต่อต้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ</p> <p>3) จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่ม อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการ</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแลกเปลี่ยนผลการทำงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว</p> <p>4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสร้างภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน</p>	<p>.....</p>	<p>.....</p>	
<p>4. ร่วมสรุปบทเรียน</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) กำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	เป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้(ต่อ)</p> <p>3) ทบทวน ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้มีความเหมาะสมและต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพที่ดีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น</p> <p>4) ประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกรอบและประเมินการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>2) สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>วิธีการเรียนรู้ (ต่อ)</p> <p>3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง</p> <p>4) <u>ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ยกย่องต่อ ยอดกิจกรรมที่ทำสำเร็จ รวมถึงการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน</u></p> <p>5) <u>ประชุมประเมินผลสรุปบทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</u></p> <p>6) <u>จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาต่อไป</u></p>			

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>5. ร่วมรับผล</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p><u>1) สะท้อนผลจากการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ</p> <p>3) สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น</p> <p><u>4) ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชนร่วมภาคภูมิใจ และมีค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</u></p> <p>วิธีการเรียนรู้</p> <p><u>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน</u></p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>2) <u>จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพ</u>ในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด</p> <p>3) <u>สื่อสาร รณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน</u> การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	
<p>6. ร่วมพัฒนา</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) วิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ</p> <p>2) <u>กำหนดแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประเด็นการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม</u></p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3) พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด</p> <p>4) นำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จไปขยายผลพัฒนาต่อยอดในระดับพื้นที่ตำบลและอำเภอ</p> <p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ</p> <p>2) <u>นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาร่วมกันมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอในการดำเนินงานในครั้งต่อไป</u></p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยน รูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น</p> <p>4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>	

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	ความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>1.รวมคน</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) <u>สร้างการรับรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนให้เห็นสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) <u>สร้างความตระหนักให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกภาคส่วนว่าการแก้ปัญหาเรื่องอาชีพในพื้นที่จังหวัดเป็นหน้าที่ของคนในพื้นที่ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p> <p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) <u>ค้นหาแกนนำหลักทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ที่มีศักยภาพมีความพร้อม และเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด และสามารถประสานภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานได้</u></p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องตระหนักแต่ต้นว่าสภาพการณ์เชิงพื้นที่ในภาวะปัจจุบันมีพลวัต(dynamic) มีความหลากหลาย (diversity) และซับซ้อน (complexity) การชักชวน มุ่งสู่ความพยายามสื่อสารจึงสำคัญมาก - การเข้าใจสถานการณ์การประกอบอาชีพที่ดำรงอยู่พร้อมทั้งการตระหนักถึงปัญหาที่ไม่พึงพอใจที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงพร้อมกำหนดปัจจัยที่ต้องการ - แกนนำทั้งปัจเจกบุคคลและสถาบันมีความสำคัญต่อการริเริ่มและพัฒนาสู่ผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ - น่าสนใจว่า keypersons ที่จะช่วยเป็น “ตัวประสาน” และ “เชื่อมโยง” จะเป็นใคร อาจมีมากกว่า 1 คนได้ - ลักษณะนิสัยที่เป็นมิตร ชอบเข้าสังคมหรือเข้ากับคนอื่นได้ง่าย (outgoing) ของแกนนำอาจช่วยบ่งชี้ได้ว่าแกนนำคนนี้จะช่วยประสานให้ได้

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	ความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>2) จัดประชุมแกนนำจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น เพื่อร่วมวางแผนการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>3) สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม เพื่อนำส่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ นวัตกรรมที่รวดเร็ว เช่น กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟซบุ๊ก เป็นต้น</p> <p>4) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ค่านิยมในการศึกษาเพื่ออาชีพ แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง สื่อสังคมออนไลน์เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ของสถานศึกษา สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุ เคเบิลทีวี และสื่อส่วนกลาง</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>- ควรมีความยืดหยุ่นทั้งในรูปแบบพบปะพบหน้าและประชุมรูปแบบใหม่ เช่น ออนไลน์ผ่านสื่อ โดยแกนนำต้องปรับตัวและฝึกฝนและสร้างความต่อเนื่องทุกช่องทางสื่อสาร สื่อบุคคล เช่น บุคคลต้นแบบ เรื่องเล่าที่สร้างแรงบันดาลใจ นักแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ ช่างซอ พิธีกรชุมชนประเภทต่าง ๆ ก็สามารถช่วยได้</p> <p>- รูปแบบการจัดประชุมมีความสำคัญมากในการ draw idea ดี ๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รูปแบบไม่ควรเป็นทางการหรือแม้แต่กึ่งทางการ</p>
<p>2. ร่วมคิด</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) วิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด ร่วมกันระดม</p>	<p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p>	<p>- การนำข้อมูลพื้นฐานคือปัจจัยหลักในการคิดร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เห็นภาพร่วม เป้าหมายร่วม มีแผนการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>ความคิด วางแผนการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p><u>2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา 3) สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของคนและบริบทพื้นที่</u></p> <p><u>4) กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการ และแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของคนทุกช่วงวัยและบริบทของพื้นที่ รวมถึงกำหนดวิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</u></p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>- สามารถนำคนภาคเอกชน ที่มีความคิดนอกกรอบมาช่วยวิเคราะห์สถานการณ์ (situation analysis) ได้เพื่อให้มี vision ที่ชัดเจนและน่าสนใจ</p> <p>- เพิ่มมุมมองใหม่ ทักษะใหม่ จากข้อจำกัดของแต่ละส่วนงาน พร้อมหาจุดเชื่อมเติมเต็มในภาคส่วนของตน</p> <p>- การรับทราบข้อมูลความต้องการพร้อมทั้งประเมินความสามารถในการสนับสนุนเป็นเงื่อนไขการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงทรัพยากรและบุคลากร</p> <p>- มีแผนผังเชิงพื้นที่ที่มุ่งเปลี่ยนสู่อาชีพหรือสร้างอาชีพใหม่ที่ทดแทน “สภาพการณ์เชิงพื้นที่จริง” ที่อาศัยเงื่อนไขกระบวนการทางการศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลง จึงจะสนับสนุนบทบาท/ทรัพยากรหรือบูรณาการให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองได้</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) จัดพื้นที่ระดมความคิดเห็นถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพและในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เวทีเสวนา การประชุม เป็นต้น เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการขับเคลื่อนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) ใช้พื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เพชบุ๊ก และกลุ่มไลน์ เพื่อเพิ่มพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์องค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคท้องถิ่นและระหว่างกลุ่ม</p> <p>3) จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด เพื่อร่วมกันจัดทำแผนงาน ออกแบบกลไกการขับเคลื่อน แนวทางการ</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>- ควรพิจารณatrendของโลกประกอบกับtrendประเทศไทย และกำหนดจุด focus เฉพาะเรื่อง ระวังไม่ให้idea กระจาย/ฟุ้ง การมีจุดfocus บางเรื่องจะทำให้scale up ได้ง่ายในอนาคต</p> <p>- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสวนาความรู้ เป็นพื้นที่ความรู้ที่สำคัญต้องคำนึงถึงรูปแบบตามบริบทให้เหมาะสมเพื่อผ่อนคลายและเปิดให้เห็นที่แตกต่างได้แสดงออก</p> <p>- มีความจำเป็นเพื่อลดข้อจำกัดด้านระยะทางและข้อห้ามทางสังคม เช่น กรณีโรคระบาดและทรัพยากรที่จำกัด</p> <p>- ต้องสามารถผ่อนคลายกระบวนการประชุมให้เป็นไม่เป็นทางการให้มากที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงวิธีการประชุมเชิงสถาบันแบบสังคมที่จะเข้าสู่ปัญหาเดิม ๆ ของหน่วยงานทางการ</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p><u>ดำเนินงาน วิธีการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด มอบหมายผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม</u></p> <p>4) <u>จัดประชุมกลุ่มผู้รับผิดชอบงานหรือคณะอนุกรรมการดำเนินงานแต่ละงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</u> เพื่อจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ วางแผนงาน กำหนดขั้นตอน รายละเอียดของการทำงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม</p> <p>3. ร่วมทำ</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) <u>ดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตามแผนงานที่วางไว้</u></p> <p>2) ประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดในการสนับสนุนการจัดการศึกษาอาชีพ</p> <p>3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงงาน ระหว่างการดำเนินการ</p> <p>4) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>- มีความจำเป็นมากเพื่อนำเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ วางแผนเข้าสู่ขั้นตอนการดำเนินงาน</p> <p>- ไม่จำเป็นต้องใช้กรรมการจำนวนมาก แต่เลือกคนที่เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ</p> <p>- ความร่วมมือของหน่วยส่งเสริมอาจเข้าร่วมก่อนหลัง หรือพร้อมเพียงทีละลำดับ ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องยืดหยุ่นไม่ตึงตัวมีการปรับตัวเสมอ แต่ยึดกุมเป้าหมาย</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือคณะกรรมการสมัชชาการศึกษาจังหวัด ตามกลไกการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ เช่น การพัฒนาข้อมูลเชิงพื้นที่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาหลักสูตรอาชีพ การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านการส่งเสริมอาชีพ และการสื่อสารและรณรงค์</p> <p>2) ติดต่อประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัด ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด เช่น ทุนศึกษาต่อด้านอาชีพ หลักสูตรอบรมอาชีพ ฯลฯ</p> <p>3) จัดเวทีสาธารณะเพื่อประชุมกลุ่ม อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุม และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์</p>	<p>✓</p> <p>✓</p> <p>✓</p>	<p>✓</p> <p>✓</p> <p>✓</p>	<p>- การสร้างทีมงานหรือคณะทำงานเป็นกลไกสำคัญมาก</p> <p>- การสื่อสารกับหน่วยสนับสนุนทุกด้านที่ต่อเนื่องสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จะได้ไม่สะดุด โดยคำนึงถึงการสื่อสารทุกช่องทาง ทุกรูปแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งการบอกเล่า การรายงาน</p> <p>- ข้อนี้ไม่ค่อยชัดเจน คล้ายคลึงกับการร่วมคิด ร่วมวางแผน นักวิจัยอาจจะใช้วิธี ยกตัวอย่างให้เจาะจงชัดเจนกว่านี้</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>โดยแลกเปลี่ยนผลการทำงาน แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุง ป้องกันข้อผิดพลาดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้คล่องตัวและรวดเร็ว</p> <p>4) ส่งเสริมกระบวนการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สร้างภาคีเครือข่าย ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตระหนักว่าปัญหาในท้องถิ่นคือปัญหาของตนเอง ร่วมพัฒนาท้องถิ่นด้วยความมุ่งมั่น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน</p>	<p>.....✓.....</p>	<p>.....✓.....</p>	<p>- หัวใจที่ทีม/บุคลากร ที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเชี่ยวชาญในการจัดกระบวนการที่เอื้อต่อการร่วมคิดร่วมพัฒนาพื้นที่</p>
<p>4. ร่วมสรุปทเรียน</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) กำหนดกรอบการประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</p> <p>2) ติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3) ทบทวน <u>ปรับเปลี่ยนกิจกรรม</u>การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ให้มีความเหมาะสมและต่อยอดกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพที่ดีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น</p> <p>4) ประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายแก่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกรอบและประเมินการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p> <p>2) สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ติดตาม ความก้าวหน้าการดำเนินงานทุกระยะผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมออนไลน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>- ในบางกรณีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมไม่ได้มาจากสาเหตุว่าอาชีพนั้น/กิจกรรมนั้นไม่ประสบความสำเร็จ แต่สาเหตุมาจาก trend ของสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
3) นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่าย รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง✓.....✓.....	- การสร้างความตระหนักจะทำอย่างไรและมีวิธีวัดผลอย่างไรให้เห็นเป็นรูปธรรม
4) ประชุมติดตามผลและทบทวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ยกย่องต่อยอดกิจกรรมที่ทำสำเร็จ รวมถึงการแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน✓.....✓.....	
5) ประชุมประเมินผลสรุปบทเรียนตามกรอบการประเมิน โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา✓.....✓.....	
6) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดเสนอคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาต่อไป✓.....✓.....	

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>5. ร่วมรับผล</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p><u>1) สะท้อนผลจากการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>2) สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ</p> <p>3) สร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน และเสริมพลังซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและภาคีเครือข่ายในการปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้ดียิ่งขึ้น</p> <p><u>4) ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดให้ประชาชนร่วมภาคภูมิใจและมีค่านิยมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ</u></p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>-ไม่มี-</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) <u>ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน</u></p> <p>2) <u>จัดเวทีแสดงผลงาน หรือจัดนิทรรศการการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารผลการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจเป็นพลังซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด</u></p> <p>3) <u>สื่อสาร รณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน</u></p> <p>การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดต่อสาธารณชน ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>-ไม่มี-</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>6. ร่วมพัฒนา</p> <p>ประเด็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้</p> <p>1) วิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จและยังไม่ประสบความสำเร็จ</p> <p>2) กำหนดแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และประเด็นการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เกิดผลเป็นรูปธรรม</p> <p>3) พัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความพร้อมของจังหวัด</p> <p>4) นำกลไกการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จไปขยายผลพัฒนาต่อยอดในระดับพื้นที่ตำบล และอำเภอ</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p> <p>.....✓.....</p>	<p>- ข้อมูลจำแนกและบันทึกจากกลุ่มเป้าหมายทั้งสำเร็จและล้มเหลวคือต้นทางการกำหนดแนวทางการหารือ/ประชุมอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การแก้ไขอุปสรรคและหนุนเสริมต่อยอดพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดผล</p> <p>- ในการพัฒนาต่อยอดไปในระดับตำบล อำเภอ ทั้งที่เป็น subset ของระดับจังหวัดที่ดำเนินการไปแล้วอาจทำให้ไม่สัมพันธ์กับชื่อเรื่องวิจัย ผู้วิจัยอาจปรับเปลี่ยนคำเพื่อสื่อความหมายให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการสื่อสาร</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>วิธีการเรียนรู้</p> <p>1) ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ</p> <p>2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาร่วมกันมาสังเคราะห์ วางแผนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด โดยสรุปเป็นข้อเสนอในการดำเนินงานในครั้งต่อไป</p> <p>3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบ กลไกกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและความเป็นไปได้ ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p> <p>..... ✓</p>	<p>- สามารถใช้วิธี stakeholder matrix ได้</p> <p>- จำเป็นมากเพื่อปรับปรุงและกำหนดแผนใหม่ที่ขยายผลหรือขจัดปัญหาในการดำเนินการต่อไป</p>

ประเด็นการพิจารณา	มีความเหมาะสม	มีความเป็นไปได้	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด✓.....✓.....	- ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไขการปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลามาพอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วนหนึ่งต้องอยู่ในวงประชุมหารือ เพื่อให้ข้อมูลอภิปรายแก่คนใหม่ ๆ

แบบตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้
(ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
ในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2)

คำชี้แจง

1. แบบตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ (ร่าง) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด (ฉบับที่ 2) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมินตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้

2. แบบตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
 ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้
 ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบตรวจสอบยืนยันครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญแล้วนำไปพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดฉบับสมบูรณ์ต่อไป

4. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

5. หากมีข้อสงสัยสามารถติดต่อผู้วิจัยได้ที่ เบอร์โทรศัพท์ 088-2608519ID

Line : 0882608519

นางสาวนพวรรณ อินตะวงค์
 นิสิตคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้

- 1.1 ชื่อ – สกุล.....
- 1.2 วุฒิการศึกษา.....
-
- 1.3 ตำแหน่งงาน.....
-
- 1.4 เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อกลับสะดวก.....
- 1.5 E-mail.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็น

ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
ระดับ	ความหมาย	ระดับ	ความหมาย
5	มีความเหมาะสมมากที่สุด	5	มีความเป็นไปได้มากที่สุด
4	มีความเหมาะสมมาก	4	มีความเป็นไปได้มาก
3	มีความเหมาะสมปานกลาง	3	มีความเป็นไปได้ปานกลาง
2	มีความเหมาะสมน้อย	2	มีความเป็นไปได้น้อย
1	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด	1	มีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

ประเด็นการพิจารณา/กระบวนการเรียนรู้/ วิธีการเรียนรู้	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
วิธีการเรียนรู้(ต่อ)											
3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันพิจารณากิจกรรมที่ดำเนินการไม่สำเร็จ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบกลไกกระบวนการ ดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพให้มีความเหมาะสมกับบริบทและ ความเป็นไปได้ ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการ ประสบผลสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาต่อยอด ให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีเงื่อนไขการปฏิบัติการที่ผ่านระยะเวลามา พอสมควร และผู้เกี่ยวข้องที่เกาะติดส่วน หนึ่งต้องอยู่ในวงประชุมหารือ เพื่อให้ข้อมูล อภิปรายแก่คนใหม่ที่เข้าร่วม											
4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันวางแผนการขยายผลการนำกลไกการ ดำเนินงานการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้ พื้นที่ระดับตำบล และอำเภอที่ยังไม่ประสบ ความสำเร็จ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด											

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

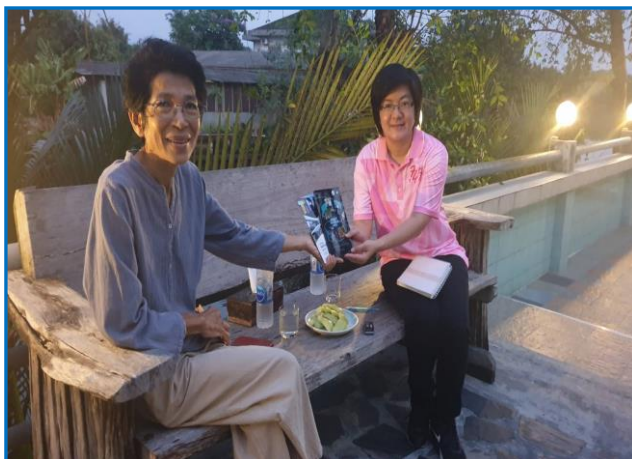
ภาคผนวก ค

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนาม

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามจังหวัดชลบุรี

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามจังหวัดตราด

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามจังหวัดน่าน
การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามจังหวัดน่าน

การประชุมกลุ่มนักเรียน

การประชุมคณะกรรมการเตรียมการเวทีเสวนา

การประชุมเตรียมงานนิทรรศการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การประชุมคณะกรรมการออกแบบกลไกการพัฒนา

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามจังหวัดน่าน

การจัดเวทีเสวนา “การพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่ออาชีพจังหวัดน่าน”

รูปภาพการเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนามจังหวัดน่าน

การประชุมร่วมสรุปบทเรียน

การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นางสาวนวพรรณ อินตะวงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	8 พฤศจิกายน พ.ศ.2519
สถานที่เกิด	จังหวัดน่าน
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย จากสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่ ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน จาก มหาวิทยาลัยนเรศวร และศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา จากมหาวิทยาลัย เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	36/4 ถนนรังสีเกษม ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
ผลงานตีพิมพ์	กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด
รางวัลที่ได้รับ	นิสิตดีเด่น ด้านคุณลักษณะความเป็นครูเนื่องในโอกาสวันครู ประจำปี 2564 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย